

Anton Pavlovici Cehov

OPERE

volumul I

Povestiri

1880–1883

Traducere de Anda Boldur

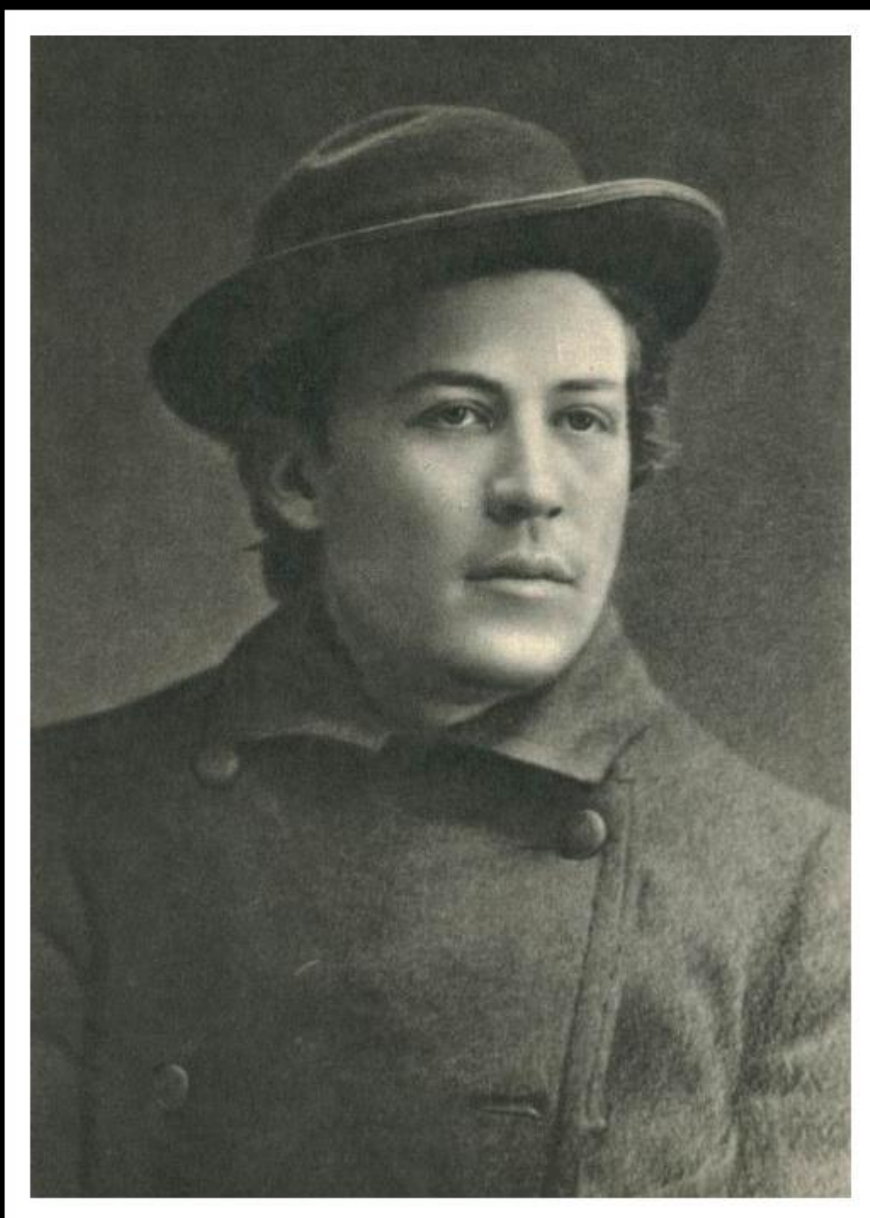
Note de I. Ș. Ejov

E.S.P.L.A. – CARTEA RUSĂ

București, 1954

A. P. CEHOV

Opere, vol.1

Kindle eBook: octombrie 2012
- versiune definitivă -

Cuprins:

Anton Pavlovici Cehov

LUCRĂRI INCLUSE DE A. P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE”

– 1883 –

Oglinda care arată strâmb
Bucurie
La frizer
Triumful învingătorului
Paznicul cărturar
O fire enigmatică
Pățania unui modernist
Din jurnalul unui ajutor-contabil
Moartea unui slujbaş
Un băiat răutăcios
Zestrea
Fiica Albionului
Informația
Grasul și slabul
Tragedianul
La Poștă
Pe mare
La Moscova, în Piața Trubnaia
Calomnia
Chibritul suedez

LUCRĂRI CARE N-AU FOST INCLUSE DE A. P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE”

– 1880 –

Scrisoare către un vecin savant
Ce se întâlnește de cele mai multe ori în romane, nuvele etc.
Din temele de vacanță ale elevei de pension Nadenca N.
Tăticul
Jubileul meu
O mie și una de patimi sau O noapte îngrozitoare
La mere
Înainte de nuntă

– 1881 –

Ziua de Sîn Petru
Judecata
Păcătosul din Toledo

– 1882 –

Viața în întrebări și exclamații
Spovedania, sau Olia, Jenia, Zoia
Țărnuț
„Întâlnirea a avut loc, dar...”
Correspondentul
Esculapi rurali
O ocazie pierdută

Urâtă pățanie
Douăzeci și nouă iunie
Care dintre cei trei
El și ea
Iarmarocul
Moșierîța
Marfă vie
Flori târzii
Am pățit-o!
O vizită ratată
Două scandaluri
Halal de așa idilă
Baronul
O cunoștință binevoitoare
Răzbunarea
Lucruri trăite
Coțcari de nevoie

A. P. CEHOV
Studiu de I. I. Levitan, 1885–1886 (ulei)
(Galeria de stat Tretyakov, Moscova)

LUCRĂRI INCLUSE DE A. P. CEHOV ÎN
CULEGEREA DE „OPERE”

Oglinda care arată strâmb

POVESTIRE DE SĂRBĂTORI

Am intrat cu nevastă-mea în salon. Încăperea mirosea a mușchi și a igrasie. Când am luminat pereții, care de un veac nu mai cunoscuseră decât bezna, mii de șoareci și guzgani au prins a fugi care-ncotro. Am tras ușa în urma noastră și ușoara adiere stârnită a făcut să foșnească hârtiile ce zăceau maldăr prin unghere. Apropiindu-ne cu lumânarea, am văzut că erau manuscrise vechi și gravuri medievale. Pe pereții înverziți de vreme, atârnavau portretele strămoșilor. Privirea lor trufașă, aspră, părea să-mi spună:

— Ar trebui să-ți rupem urechile, băiete!

Pașii noștri răsunau în toată casa. Și tusea mea trezea același ecou care trebuie să fi răspuns odinioară și strămoșilor mei...

Vântul gemea și urla. În hornul căminului părea că plânge cineva, și-n plânsul acela era ceva deznădăjduit. Picături mari de ploaie răpăiau pe geamurile întunecate, care-și pierduseră luciul, și răpăiala lor te umplea de jale.

— Ei, strămoșilor, strămoșilor! am oftat eu cu tâlc. Dacă aș ști să mânuiesc condeiul, câte n-aș scrie, privindu-vă portretele! Când te gândești că fiecare dintre bătrânii aceștia a fost odată tânăr și că fiecare dintre ei, bărbat sau femeie, a trăit un întreg roman!... Și încă ce roman! Iată bunăoară bătrânica asta, străbunica mea: așa cum e, urâtă, slută chiar, își are și ea povestea ei – o poveste cât se

poate de interesantă... Vezi oglinda care atârnă în colțul acela? am întrebat-o pe nevastă-meă.

Și i-am arătat o oglindă mare, cu ramă de bronz înnegrită, atârnată în ungherul cel mai apropiat de portretul străbunicii mele.

— Oglinda aceasta are puteri vrăjite: a dus-o la pieire pe străbunica mea, care o plătise cu bani grei și care nu s-a mai despărțit de ea cât a trăit. Se privea zi și noapte, se privea neîncetat, chiar și când mânca sau bea. Când se culca, o lua alături în pat, iar când i-a sunat ceasul, a rugat să-i fie pusă în sicriu. Dorința ei n-a fost însă împlinită, fiindcă oglinda n-a încăput acolo.

— Era atât de cochetă? m-a întrebat nevastă-meă.

— Poate. Dar mai erau și alte oglinzi. De ce i-o fi plăcut atât de mult tocmai asta, și nu alta? Avea doar oglinzi mai bune. Nu, draga mea, aici se ascunde o taină mare. Asta-i sigur. Oamenii povestesc că în oglindă ar sălășlui un duh necurat și că străbunica avea o slăbiciune pentru diavoli. Bineînțeles că toate astea sunt prostii, dar rămâne totuși neîndoielnic că oglinda cu ramă de bronz are o putere tainică.

Am șters ușor praful de pe oglindă, m-am uitat în ea și m-am pornit pe un râs cu hohote. Râsul meu a trezit un ecou înfundat. Oglinda arăta strâmb, așa că fața mea se schimonosise caraghios: nasul mi se mutase pe obrazul stâng, iar bărbia mi se despicasă în două și trăgea într-o parte.

— Ciudate gusturi mai avea străbunica mea! am bâiguit eu.

Nevastă-meă s-a apropiat șovăitoare de oglindă și s-a privit. Atunci s-a petrecut ceva înfricoșător. A îngălbenit, a început să tremure din toate mădulele și a dat un țipăt. Sfeșnicul i-a scăpat din mâini, s-a rostogolit pe parchet și lumânarea s-a stins. Ne-a învăluit întunericul. În aceeași clipă am auzit prăbușindu-se ceva greu: era nevastă-meă care își pierduse cunoștința.

Vântul a prins să geamă și mai jalnic, guzganii să alerge din nou și șoarecii să foșnească prin hârtii. Și când s-a mai desprins un oblon și s-a prăbușit în grădină, părul mi s-a făcut măciucă. În fereastră s-a arătat luna...

M-am aplecat, am ridicat-o pe nevastă-mea și am scos-o pe brațe din sanctuarul strămoșilor. Nu s-a trezit decât a doua zi spre seară.

— Oglinda! Dați-mi oglinda! a strigat ea îndată ce și-a revenit în simțiri. Unde-i oglinda?

O săptămână întreagă n-a băut, n-a mâncat și n-a dormit, rugându-se întruna să i se aducă oglinda. Plângea cu hohote, își smulgea părul din cap, nu-și găsea loc și, în cele din urmă, după ce doctorul mi-a spus că ar putea să moară de inaniție și că starea ei e cât se poate de îngrijorătoare, mi-am biruit frica, am coborât din nou la etajul de jos și i-am adus oglinda străbunicii. Cum a văzut-o, a început să râdă de bucurie, a apucat-o nerăbdătoare, a sărutat-o și și-a afundat privirea în ea.

Și iată că de atunci au trecut mai bine de zece ani, și nevastă-mea tot se mai uită în oglindă, fără să-și poată desprinde nicio clipă privirea de pe ea.

— Eu sunt oare? șoptește ea, și pe față i se răspândește o gingașă îmbujorare și o expresie de fericire și de extaz. Da, eu sunt! Toate celelalte oglinzi mint! Și lumea minte, și bărbatul meu minte! Dacă m-aș fi văzut mai devreme, dacă aș fi știut cum arăt în realitate, nu m-aș fi măritat cu omul acesta! Nu e demn de mine! La picioarele mele ar trebui să cadă cei mai minunați, cei mai nobili cavaleri!...

Într-o zi, stând în spatele nevestei mele și uitându-mă din întâmplare în oglindă, am descoperit înfricoșătoarea taină. Oglinda arăta o femeie de o frumusețe răpitoare, cum nu mai văzusem niciodată în viață. Era o minune a firii, o desăvârșită îmbinare de frumusețe, de grație și de feminitate. Dar cum? Ce se întâmplase? De ce oare nevastă-mea, atât de urâtă și lipsită de farmec, părea în oglindă minunată? De ce?

Fiindcă, arătând strâmb, oglinda trăsesese în toate părțile fața ei hâdă și în urma acestei totale răvășiri a trăsăturilor, chipul i se făcuse din întâmplare dumnezeiesc. Minus cu minus dăduse plus.

Și acum, amândoi, nevastă-mea și cu mine, stăm în fața oglinzii și ne privim în ea, fără să ne putem desprinde măcar o clipă privirea din apele ei: nasul mi s-a deplasat pe obrazul stâng, bărbia

mi-e despicată în două și trage într-o parte, dar chipul nevastei mele este fermecător și eu mă simt cuprins de o patimă îndârjită, nebună.

— Ha-ha ha! râd eu sălbatec.

Iar nevastă-mea șoptește cu glas pierdut, abia auzit:

— Ce minunată sunt!

Apărută pentru prima oară în revista „Zritel”, 1883, Nr. 2, autoriz. cenz. din 5 ianuarie). Semnată: A. Cehonte. După ce a fost revăzută de autor, a intrat în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. – Publicăm textul din anul 1899.

În anul 1899, Cehov a început să pregătească o culegere a operelor sale ce urmau să apară în editura lui A. F. Marks. La alegerea bucăților destinate acestei culegeri, autorul a procedat cu exigența lui caracteristică.

Din 652 opere, scrise și publicate de el în decursul întregii sale activități literare, Cehov a ales numai 255; pe toate celelalte le-a eliminat fără milă; printre acestea figurează povestiri ca: „Moșierița”, „Luminile”, „Iazma”, fără să mai vorbim de o mulțime de povestiri scurte, de mărunțișuri umoristice, de foiletoane și reportaje. Toate nuvelele, povestirile și piesele de teatru destinate culegerii de opere au fost revizuite cu multă grijă de Cehov și câteodată chiar fundamental transformate.

Una dintre primele povestiri scrise la începutul activității sale literare, pregătită de autor pentru culegerea de opere, a fost „Oglinda care arată strâmb”. Cehov a revizuit în mare măsură textul publicat în revistă. A șters din subtitlu cuvântul „fantastică”, subliniind astfel desfășurarea realistă a povestirii. A eliminat de asemenea toate cuvintele și frazele care coborau tonul serios al povestirii și a îndepărtat aluziile la actualitatea de atunci și intercalările cu caracter de foileton, care își pierduseră însemnătatea și care dăunau armoniei povestirii.

Autorul a scos din povestire expresiile vulgare și cele aparent comice, lărgind și adâncind nota ei realistă, atât prin modificări de cuvinte și fraze, cât și prin adăugiri, mai ales în caracterizarea celor doi soți.

Bucurie

Era douăsprezece noaptea.

Înfierbântat la culme, cu părul vâlvoi, Mitia Culdiarov dădu buzna în locuința părinților săi și începu să se plimbe ca un zănatic prin toate încăperile. Bătrânii tocmai se culcau. Întinsă în pat, soră-sa isprăvea de citit ultima pagină a unui roman. Frații lui, elevi de liceu, dormeau.

— De unde vii, ce-i cu tine? se mirară părinții.

— Nu mă mai întrebați! Mi s-a întâmplat un lucru neașteptat! Dar absolut neașteptat! E... e formidabil!

Mitia se porni pe un râs cu hohote și se trânti într-un jilț, nemaifiind în stare să se țină pe picioare de bucurie.

— E de necrezut! Nici nu vă puteți închipui! Ia uitați-vă!

Soră-sa sări din pat și, aruncându-și pătura pe umeri, se apropie de el. Liceenii se treziră și ei.

— Ce-i cu tine? De ce ești în halul ăsta?

— De bucurie, mamă! Acum mă știe toată Rusia! Toată! Până astăzi, numai voi știați că pe lumea asta există un arhivar cu numele de Dmitri Culdarov. Acum însă o știe toată Rusia! Mamă! Doamne!

Mitia sări în picioare, începu din nou să alerge prin toate încăperile, apoi se așază din nou.

— Dar ce s-a întâmplat? Vorbește odată omenește!

— Voi trăiți ca niște sălbătăciuni! Nu citiți gazetele, puțin vă

pasă de ce scrie în ele! Dar în gazete se găsesc atâtea lucruri de seamă! Cum se întâmplă ceva, de îndată se și află; nimic nu rămâne neștiut! Sunt în culmea fericirii! Doamne! Când te gândești că gazetele, care nu vorbesc decât despre oamenii celebri, au scris astăzi și despre mine!

— Nu mai spune! Unde?

Tatăl său îngălbeni. Maică-sa se întoarse spre icoane și-și făcu semnul crucii. Elevii de liceu săriră ca arși și se apropiară de fratele lor mai mare, așa cum erau, în cămăși scurte de noapte.

— Da! s-a scris despre mine! Acum mă știe toată Rusia! Mamă, pune bine ziarul ăstia și păstrează-l ca amintire. Să-l mai citim din când în când. Ia priviți!

Mitia scoase din buzunar un ziar, îl întinse tatălui său și arătă cu degetul câteva rânduri însemnate cu creion albastru.

— Citește!

Tatăl își puse ochelarii.

— Ei hai, citește odată!

Mama își mai întoarse iar privirea spre icoane și-și mai făcu o dată cruce. Tatăl își dresе glasul și începu să citească:

„În ziua de 29 decembrie, la orele unsprezece seara, arhivarul Dmitri Culdarov...

— Vedeți, vedeți? Mai departe!

— ...arhivarul Dmitri Culdarov, ieșind din berăria de pe strada Malaia Bronnaia, din casa Cozihin, și aflându-se în stare de ebrietate...

— Eram cu Semion Petrovici... Totul e descris până în cele mai mici amănunte! Citește mai departe! Ascultați!

— ...și aflându-se în stare de ebrietate, a alunecat și a căzut sub calul birjarului Ivan Drotov, țăran din satul Durîkina, județul Iuhnov, care tocmai oprise acolo. Speriindu-se, calul a sărit peste Culdarov, lovindu-l și a pornit apoi în goană, trăgând după el sania în care se afla Stepan Lucov, negustor de rangul doi din Moscova; calul abia a putut fi oprit de niște portari. Culdarov, care își pierduse cunoștința, a fost dus la comisariatul de poliție și cercetat de medic. Lovitura pe care o primise în ceafă...

— M-a lovit huluba, tată. Mai departe, citește mai departe!

— ...pe care o primise în ceafă, a fost declarată ușoară. Drept care s-a încheiat un proces verbal. Accidentatul a primit îngrijiri medicale...”

— Mi-au spus să-mi pun mereu apă rece la ceafă. Ei, ați citit? Ce ziceți? O să se ducă vestea în toată Rusia! Dați gazeta înapoi!

Mitia apucă ziarul, îl împături și-l băgă în buzunar.

— Dau o fugă până la Macarovi, să le arăt și lor. Trebuie să le spun și Ivanițchilor, Nataliei Ivanovna, lui Anisim Vasilici... Am șters-o! La revedere!

Mitia își puse pe cap șapca cu cocardă și, nemaiîncăpându-și în piele de bucurie, se repezi triumfător în stradă.

Apărută pentru prima oară în revista „Zritel”, 1883, Nr. 3, autoriz. cenz. din 8 ianuarie. Titlul: „*Mare cinste*”. Semnată: A. Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în Culegerea operelor din anul 1899, vol. I. – În acest volum se publică textul din anul 1899.

Pregătind povestirea pentru culegerea de opere, Cehov i-a schimbat titlul și a introdus modificări importante în tot textul, eliminând o serie de cuvinte sau fraze, sau înlocuindu-le prin altele. Cu acest prilej, autorul a scurtat vechile fraze, a eliminat elementele vulgare și cele numai aparent comice, a schimbat ordinea cuvintelor, a introdus noi amănunte din viața de toate zilele, noi cuvinte și întorsături de frază mai exacte etc.

În nota din ziar, Cehov a accentuat stilul gazetăresc și a completat-o cu detalii noi.

La frizer

E dimineată. Nu-s încă nici ceasurile șapte, și Macar Cuzmici Bleostkin și-a și deschis frizeria.

Nespălat, soios, dar îmbrăcat ca un fante, Macar Cuzmici, un tânăr de vreo douăzeci și trei de ani, deretică de zor. La drept vorbind, nu prea are ce deretica, dar a asudat trebăluind. Când șterge cu cârpa, când râcăie cu unghia, când ochește pe perete o ploșniță și o dă jos. Frizeria e mică, îngustă, prăpădită. Pereții de scândură sunt acoperiți cu un tapet ce-ți amintește o cămașă de surugiu decolorată de soare. Între cele două ferestre cu geamuri murdare, lăcrămânde, se află o ușă subțire, firavă, scârțâitoare, deasupra căreia spânzură un clopoțel înverzit de umezeală, care tresare de la sine din când în când, fără pricină, scoțând un clinchet bolnav. Dacă te uiți în oglinda agățată pe unul dintre pereți, te vezi cu un cap lungit, scâlciat din toate părțile în chipul cel mai nemilos. În fața acestei oglinzi sunt rași și tunși clienții. Pe o măsuță la fel de nespălată și de soioasă ca și Macar Cuzmici, se află expus tot dichisul: piepteni, foarfeci, brice, briantină de o copeică, pudră de o copeică și colonie – generos botezată cu apă – tot de o copeică. De altfel, întreaga frizerie nu face mai mult de cincisprezece copeici.

Deasupra ușii tresare clopoțelul bolnav și în frizerie intră un bărbat mai în vârstă, îmbrăcat cu un cojoc argăsit și cu pâslari în picioare. Capul și gâtul îi sunt înfofolite cu un șal de femeie.

Este Erast Ivanîci Iagodov, nașul lui Macar Cuzmici. Pe timpuri, a fost paznic la conservator; acum stă lângă Iazul Roșu și face pe lăcătușul.

— Bună ziua, Macarușca, dragul meu! îi spuse el lui Macar Cuzmici, care continuă să deretice cu înfrigurare.

Nașul și finul se îmbrățișează. Iagodov își scoate șalul de pe cap, face semnul crucii și se așază.

— Tare-i departe! spune el gemând. Ce-i glumă? De la Iazul Roșu până la Bariera Cialujskaia.

— Ce mai faci?

— Fac rău, măi frate. M-au apucat frigurile.

— Ce vorbești! Frigurile!?

— Da, frigurile. Am zăcut vreo lună de zile, de credeam că dau ortul popii. M-am și împărtășit. Acum îmi cade părul. Doctorul mi-a spus să mă tund. Zice că o să-mi crească păr nou, sănătos. Așa că m-am gândit: hai la Macar. Decât să mă duc la altul, mai bine la unul care mi-e rudă. Își va da mai multă osteneală și nici nu-mi va lua bani. E drept că-i cam departe, dar ce să-i faci! Să zicem c-am făcut o plimbare.

— Cu multă plăcere. Te rog!

Macar Cuzmici arată spre scaun, înclinându-se ușor. Iagodov ia loc, se privește în oglindă și pare mulțumit de ceea ce vede: în oglindă i se înfățișează o mutră strâmbă, cu buze de calmuc, cu nas turtit, lătăreț, și cu ochi bulbucați, cocoțați pe frunte. Macar Cuzmici acoperă umerii clientului său cu un cearșaf alb, plin de pete galbene, și începe să țacăne din foarfeci.

— Vasăzică îți tai părul de tot, până la piele! spune el.

— Bineînțeles. Fă-mă ca un tătar, ca o ghiulea. Să vezi pe urmă ce păr des o să-mi crească.

— Mătușa ce face?

— E bine, o duce și ea cum poate. Acum câteva zile a fost la maioreasă, la o naștere. A căpătat o rublă.

— Așa? O rublă? Ține-ți puțin urechea, te rog!

— Uite că o țin... Vezi să nu mă tai. Aoleu, mă doare! Mă tragi de păr.

— Nu-i nimic. Fără asta nu se poate în meseria noastră. Și Anna Erastovna ce face?

— Fiică-mea? Bine; zburdă întruna. Săptămâna trecută, miercuri, am logodit-o cu Șeikin. De ce n-ai venit?

Foarfecele încetează să mai clănțâne. Macar Cuzmici lasă mâna jos și întreabă speriat:

— Pe cine ați logodit?

— Pe Anna.

— Cum așa? Cu cine?

— Cu Șeikin, Procofi Petrovici. Mătușă-sa e iconoamă în strada Zlatoustencaia. E o femeie foarte cumsecade. Bineînțeles că suntem bucuroși cu toții, slavă Domnului. Peste o săptămână facem nunta. Vino și tu, să chefuim împreună.

— Da' cum așa, Erast Ivanîci? spune Macar Cuzmici, uluit, galben la față și ridicând din umeri. Asta nu se poate! Nu... nu se poate cu niciun chip! Doar Anna Erastovna... doar eu... am... avut sentimente pentru ea, și voiam... Cum așa?

— Iac-așa. Am logodit-o și basta. E un om de treabă.

Pe fața lui Macar Cuzmici răsar broboane de sudoare rece. Pune foarfecele pe masă și începe să-și frece nasul cu pumnul.

— Eu aveam de gând... bâiguie el. Asta nu se poate, Erast Ivanîci! Sunt... sunt amorezat și... i-am făcut declarația din tot sufletul... Și mătușa mi-a făgăduit. Pe dumneata te-am stimat întotdeauna ca pe un părinte... te tund întotdeauna gratis. Ți-am făcut întotdeauna servicii și când a murit tata, ai luat un divan și zece ruble în bani și nu mi le-ai mai dat înapoi. Îți aduci aminte?

— Cum de nu! Îmi aduc aminte. Dar ce, tu ești de-nsurat, Macar? Asta se cheamă om de-nsurat? N-ai nici bani, nici slujbă. Și meseria ta e un fleac...

— Parcă Șeikin e bogat?

— Șeikin e membru într-un artel. A depus ca garanție o mie cinci sute de ruble. Așa, măi frate... Da' acum, oricât am vorbi, totuna-i: treaba s-a făcut. Înapoi nu ne mai putem întoarce. Caută-ți altă logodnică, Macarușca... Doar nu s-a isprăvit lumea cu ea. Hai, tunde-mă! Ce stai?

Macar Cuzmici tace și stă nemișcat, apoi scoate din buzunar o batistă și începe să plângă.

— Ei, da' ce-i cu tine! Lasă! caută să-l îmbuneze Erast Ivanîci. Uite cum plânge, parcă ar fi o muiere! Isprăvește-mi capul, și pe urmă poți să scâncești cât vrei. Hai, ia foarfecele!

Macar Cuzmici ia foarfecele, le privește câteva clipe fără rost, apoi le scapă pe masă. Măinile îi tremură.

— Nu pot! spune el. Nu pot acum, nu mai am putere! Sunt un om nenorocit! Și ea e nenorocită! Ne iubeam, ne-am legat cu jurământ și oamenii răi ne-au despărțit fără nicio milă. Pleacă, Erast Ivanîci! Să nu te mai văd.

— Atunci mă întorc mâine, Macarușca. Ai să mă isprăvești de tuns mâine.

— Bine.

— Hai, liniștește-te; mâine am să vin cât mai devreme.

Cu capul tuns până la piele numai pe jumătate Erast Ivanîci aduce cu un ocnaș. Nu-i prea vine la îndemână să plece așa, dar n-are încotro. Își îmbrobodește capul și gâtul cu șalul și iese din frizerie. Rămas singur, Macar Cuzmici se lasă pe scaun și continuă să plângă încet.

A doua zi dis-de-dimineată, Erast Ivanîci se înființează iar.

— Ce doriți? îl întreabă cu răceală Macar Cuzmici.

— Am venit să-mi isprăvești tunsul, Macarușca. A mai rămas jumătate de cap.

— Dați-mi banii înainte, vă rog. Eu nu tund pe gratis.

Erast Ivanîci iese fără să rostească un cuvânt. Umblă și astăzi cu o jumătate de cap tunsă și cu cealaltă lătoasă. Socotește că a te tunde pe bani e un lux, și așteaptă ca părul tuns să-i crească și să-i ajungă din urmă lațele. Așa s-a dus și la nuntă.

Apărută pentru prima oară în revista „Zritel”, 1883, Nr. 10, 7 februarie. Titlul: „*O dramă la frizer*” semnată: Omul fără splină. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. — Publicăm textul din anul 1899.

Pentru culegerea operelor sale, Cehov a modificat titlul și a revizuit temeinic întreaga povestire. A introdus schimbări în caracterizarea

personajelor și a revizuit serios dialogul dintre Macar Cuzmici și Erast Ivanovici. Revizuirea textului s-a făcut mai ales eliminând din limbajul ambelor personaje imitarea formelor șablon ale vorbirii târgoveților, vulgarismele, precum și reproducerea fonetică a limbii vorbite.

Triumful învingătorului

POVESTEA UNUI FOST ARHIVAR

În vinerea săptămânii de lăsată secului, s-au dus cu toții la Alexei Ivanîci Cozulin, să mănânce blinele. Sigur că nu-l cunoașteți pe Cozulin și pentru dumneavoastră el nu înseamnă nimic, e un zero, dar pentru noi ăștia, care nu plutim în înălțimi siderale, e un om mare, atotputernic și de o adâncă înțelepciune. Carevasăzică, s-au dus la el toți cei ce alcătuiau – ca să zic așa – pedestalul lui. M-am dus și eu cu tata.

Blinelele erau ceva ce nu s-a pomenit, cum nici nu pot să vă exprim, domnul meu: crescute, afânate, rumene. Luai una, o înfulecai, după ce întingeai cu ea în untul topit, fierbinte, și dracu' știe cum se făcea, dar următoarea îți nimerea singură în gură. Ca detalii, ornamente și accesorii, aveam smântână, icre proaspete, somon și parmezan ras. Vinul și votca curgeau în valuri. După blinele, am mâncat o ciorbă de nisetru, iar după ciorbă, potârnicchi cu sos. Ne-am îndopat în așa hal, că tata și-a descheiat pe furiș nasturii de pe burtă și, ca nimeni să nu bage de seamă acest liberalism, s-a acoperit cu șervetul. Cu dreptul lui de șef al nostru, căruia totul îi era îngăduit, Alexei Ivanîci și-a descheiat și jiletca și cămașa. După masă, fără să ne ridicăm de pe locurile noastre, am aprins – cu învoirea șefului – țigări de foi și am început să sporovăim. Mai bine zis noi ascultam și Excelența Sa Alexei

Ivanîci vorbea. Subiectele erau mai mult cu caracter umoristic, așa, ca de lăsată secului... Șeful povestea, povestea și căuta să fie și spiritual. Nu știu dacă spunea ceva cu adevărat hazliu, dar îmi aduc aminte că tata mă tot înghiontea șoptindu-mi:

— Râzi!

Deschideam larg gura și râdeam. La un moment dat, tot silindu-mă să râd, am scos chiar un fel de scheunat, care a atras asupra mea atenția tuturor.

— Așa, așa! mi-a șoptit tata. Ești băiat de ispravă! Se uită șeful la tine și râde... Asta-i bine; poate să-ți dea un loc de ajutor de împiegat!

— M-da! a spus, după multe altele, Cozulin, șeful nostru, gâfâind de îmbuibare. Stau, mănânc blinele, mă îndop cu icre proaspete, îmi mai dezmiard din când în când nevestica cea nurlie... Iar fetele mele sunt atât de frumoase, că nu numai niște nenorociți ca voi, dar chiar prinții și conții nu-și mai pot lua ochii de la ele și oftează. Dar casa mea ce cusur are? He-he-he... Asta-i! Să nu cârțiți și să nu vă tânguiți nici voi, cât timp n-ați ajuns până la capătul vieții. Câte nu se pot întâmpla! Te trezești cu fel de fel de schimbări... Să zicem că azi nu însemni nimic, că ești un zero, un firicel de praf... o furnică nenorocită. Ei și? Ca mâine poate să-ți vină și ție rândul să prinzi soarta de moț, ca să zic așa, să ajungi să poruncești altora! Da, da, în viață se întâmplă fel de fel de minunății!

Alexei Ivanîci a tăcut o clipă, a clătinat din cap și a urmat:

— Ei, pe timpuri nu era așa!... Doamne Dumnezeu! Mai să nu-ți vină să crezi. Umblai fără ghete, cu pantalonii rupți, tremurai întruna, ți-era frică de orice... Pentru o rublă, se întâmpla să muncești și câte două săptămâni. Și rubla aia nu ți se dădea nici ea așa... omeneste! Nu! O mototoleau și ți-o aruncau în față: na, crapă! Oricine putea să te strivească, să te calce în picioare, să-ți dea din senin cu ceva în cap... Oricine putea să te batjocorească... Te duceai cu vreo hârtie la șef și vedeai în pragul ușii un cotei. Te apropiai de javră și o apucaai de labă, ca și cum i-ai fi spus: iartă-mă că am trecut pe lângă tine. Bună dimineața! Iar ea mârâia la

tine: r-r-r... Portarul te împungea cu cotul, și tu îi spuneai: „N-am bani mărunți, Ivan Potiapîci... iartă-mă!” Dar mai mult decât de la toți, am suferit și am înghițit fel de fel de batjocuri de la scrumbia asta afumată, de la crocodilul ăsta, pe care-l vedeți colo... Da, da, de la acest Curițîn care acum face pe mieluşelul!

Și Alexei Ivanîci a arătat spre un bătrânel mărunț și gârbovit care ședea lângă tatăl meu. Bătrânelul clipea din ochii lui obosiți și fuma în silă o țigară de foi. Nu avea obiceiul să fumeze, dar când vreun superior îi oferea o țigară, socotea necuviincios să refuze. Văzând degetul șefului îndreptat spre el, s-a fâstâcit cumplit și a început să se frământe pe scaun.

— Mult am mai pățimit eu din pricina mieluşelului ăstuia! continuă Cozulin. La dânsul mi-am făcut ucenicia. Când m-am dus la el, eram un băiețandru sfios, care abia îndrăzneam să-mi ridic ochii din pământ. Și, mamă-doamne, ce zile fripte mi-a mai făcut!... Orice cuvânt al lui era ca un cuțit, orice privire ca un glonte în piept. Acum, uitați-vă la el: parcă-i un vierme nenorocit. Dar ia să-l fi văzut atunci! Curat Neptun! Cerurile se deschideau înaintea lui! Mult m-a mai chinuit! Scriam pentru el, alergam după plăcinte, îi ascuțeam penele, îi duceam băbăția de soacră pe la teatre. Îi făceam tot felul de servicii. M-am învățat să trag și tutun pe nas! M-da... Și tot din pricina lui. Fiindcă trebuia să port mereu tabachera la mine, pentru cazul că mi-ar cere o priză. Îți aduci aminte, Curițîn? O dată, răposata maică-mea s-a dus la el și l-a rugat să-i învoiască fiul, adică pe mine, pe două zile, ca să mă duc la o mătușă, pentru o împărțire de moștenire. Cum s-a mai stropșit la ea! I s-au făcut ochii ca niște roți și a început să răcnească: „Fii-tu e un trântor, un parazit. Așa îl crești, toanto?... Am să-l dau în judecată!” Bătrâna s-a dus acasă și a căzut la pat; se îmbolnăvise de spaimă... era cât p-aci să moară...

Alexei Ivanîci și-a șters ochii cu batista și a dat pe gât un pahar de vin.

— I-a trecut apoi prin cap să mă însoare cu ibovnica lui, dar tocmai atunci am avut norocul să mă apuce frigurile; am zăcut vreo șase luni în spital. Da, da... așa era pe timpuri! Așa mi-a fost

tinerețea! Și acum? Ha-ha! Acum eu... eu sunt șeful lui. Acum el îmi duce soacra la teatru, el îmi întinde tabachera și, poftim... fumează țigări de foi. He-he-he... Iar eu îi torn în viață piper... piper! Curițîn!

— Ce doriți? l-a întrebat Curițîn, ridicându-se de pe scaun și luând poziția de „drepti”.

— Prezintă-ne o tragedie!

— Am înțeles!

Curițîn a luat o atitudine impunătoare, s-a încruntat, a ridicat o mână, și-a schimonosit fața și a rostit cu glas răgușit, tremurător:

— Să mori, per-r-fido! Mi-e sete de s-sânge!

Ne-am pornit cu toții pe râs.

— Curițîn! Mănâncă bucata asta de pâine cu piper!

Curițîn, ghiftuit ca și noi, a luat o felie mare de pâine de secară, a presărat-o cu piper și a început s-o mestece, în timp ce toți ceilalți râdeam cu hohote.

— Se întâmplă fel de fel de schimbări, a reluat Cozulin. Stai jos, Curițîn! Când o să ne sculăm de la masă, ai să ne cânti ceva... Pe timpuri, tu erai tare și mare, acum sunt eu... Da... Bătrâna a murit... Da... da...

Cozulin s-a ridicat de pe scaun, clătinându-se pe picioare.

— Iar eu nu crâcneam, fiindcă eram mic de tot, vai de capul meu. Călăilor... Barbarilor... În schimb, acum eu sunt acela care... He-he-he... Ei, acum tu! Tu de colo! Cu tine vorbesc, spânule!

Și Cozulin și-a repezit degetul înspre tatăl meu.

— Aleargă în jurul mesei și cântă cocoșește!

Tata a zâmbit, s-a roșit de plăcere și a început să alerge cu pași mărunți în jurul mesei. Eu după el.

Făceam amândoi „Cu-cu-ri-gu!” și alergam din ce în ce mai repede.

Alegam și mă gândeam:

„Mă face sigur ajutor de împiegat!”

Titlul: „*Triumful învingătorilor*” fără subtitlu. Semnată: A. Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. – Publicăm textul din 1900.

Cu prilejul pregătirii pentru culegerea de opere, povestirea a fost supusă unei revizuii serioase, în special din punct de vedere stilistic. Autorul i-a modificat titlul, i-a introdus un subtitlu, numele de familie Curoțapov a fost schimbat în Curițin. Numeroase fraze au fost scurtate sau înlocuite cu altele, au fost eliminate și înlocuite cuvintele și expresiile străine, care coborau nivelul povestirii.

Paznicul cărturar

Paznicul Filip stătea în mijlocul bucătăriei și le făcea celorlalți morală. Doi feciori, vizitiul, două fete în casă, bucătarul, bucătăreasa și doi băieți – copiii lui – ajutoare la bucătărie, ascultau. În fiecare dimineață portarul le ținea câte o predică; în dimineața aceea, subiectul logosului său era cartea.

— Voi toți trăiți ca niște porci, spunea el ținându-și în mână șapca cu rozetă de paznic. Vă faceți toată ziua veacul pe aici – și afar’ de neștiința voastră nu găsește omul la voi nimic, nici urmă de civilizație. Mișca joacă șaschi, Matriona sparge alune, Nichifor se hlizește tot timpul. Asta se cheamă minte? Așa ceva nu face omul din deșteptăciune, ci din prostie. N-aveți niciun fel de înclinări intelectuale. Și știți de ce?

— Așa-i, Filip Niciandrîci, îl întrerupse bucătarul. Dar ce vrei? Cap de mujic... Ce putem noi pricepe?

— Și știți de ce? urmă paznicul. Fiindcă trăiți fără niciun gând mai deosebit. Și nu numai că nu citiți cărți, dar habar n-aveți de ce-i în ele. Ce bine ați face dacă ați lua câte o cărticică, v-ați așeza frumos și ați începe să citiți. Doar ați învățat la școală, puteți buchisi slova tipărită. Tu, Mișa, bunăoară, ce-ar fi dacă ai lua o cărticică și te-ai apuca s-o citești aici, cu glas tare? Ți-ar fi de folos și ție și ar fi plăcut și pentru ceilalți. În cărți se vorbește pe larg despre toate. Găsești în ele și ceva despre firea lucrurilor și despre dumnezeire și despre celelalte țări de pe pământ... Din ce se face

fiecare lucru, cum vorbește fiecare popor pe limba lui... Cum sunt păgânii care se închină la chipuri cioplite. Despre toate găsești câte ceva în cărți, numai să vrei. Pe când voi ce faceți: stați pe vatră, mâncați și beți întocmai ca niște dobitoace nevrednice! Ptiu!

— Nicandrîci, e timpul să te duci să-ți vezi de pază! Îi aminti bucătăreasa.

— Știu. Nu-i treaba ta să mă înveți ce am de făcut. Uitați-vă, bunăoară, la mine. Care-i plăcerea mea, cu toate că nu mai sunt nici eu chiar așa tânăr. Cum îmi hrănesc eu sufletul? Nu-i nimic mai bun ca o cărticică sau un ziar. Vedeți, acum mă duc la pază. Am de stat vreo trei ceasuri la poartă. Și credeți că am să casc gura sau am să flecăresc cu muierile? Nu-u, nu sunt eu din ăia! Iau cu mine o cărticică, mă așez și citesc; nici nu-mi trebuie altceva ca să fiu pe deplin mulțumit. Asta e!

Și Filip scoase din dulap o carte jerpelită și o băgă în sân.

— Vedeți, asta e plăcerea mea. De mic copil m-am obișnuit așa. Cartea înseamnă lumină, iar neștiința, întuneric; ați auzit doar și voi asta.

Filip își puse șapca în cap, tuși scurt și ieși mormăind din bucătărie. Ajuns în stradă, se așeză pe banca din fața porții, întunecat la față ca un nor.

— Ăștia nu sunt oameni, ci niște panglicari nepricopsiți — bodogăni el, gândindu-se mereu la cei din bucătărie.

Când îi mai trecu năduful, scoase cartea, oftă trist și se apucă de citit.

„E scrisă cum nu se poate mai bine, gândi el după ce isprăvi pagina întâi și clătină din cap. Multă minte le-a mai dat unora Dumnezeu!”

Editată la Moscova, cartea era intitulată: „Cultura rădăcinoaselor. Avem sau nu nevoie de gulii?” După ce citi și pagina a doua, portarul dădu aprobator din cap și tuși.

— E scrisă foarte bine!

Când isprăvi și pagina a treia, Filip căzu pe gânduri. Îi venise chef să cugete asupra învățăturii în general și, fără să știe nici el de ce, începu să se gândească la francezi. Capul i se lăsă pe piept,

coatele i se sprijiniră pe genunchi și ochii i se făcură mici.

Și Filip avu un vis. Se făcea că în jurul lui totul se schimbase: pământul însă rămăsese același; casele, poarta, la fel; numai oamenii erau cu totul alții. Toți ajunseseră înțelepți, nu mai găseai un singur prost, iar pe stradă întâlneai numai francezi și iar francezi. Până și sacagiul discuta cu o carte groasă în mână și spunea: „Mărturisesc că sunt foarte nemulțumit de climă și aș vrea să mă uit la termometru”.

— Citește calendarul, îi spunea Filip.

Bucătăreasa, atât de toantă înainte, lua și ea parte la discuții savante și își dădea cu părerea în chip foarte judicios... Apoi Filip se ducea la comisariatul de poliție, ca să comunice lista celor ce locuiau în clădirea păzită de el și – ciudat! chiar în instituția aceea atât de întunecată, se vorbea numai de lucruri luminoase și pe toate mesele se vedeau numai cărți. Și iată că cineva se apropia de lacheul Mișa, îl înghiontea și îi striga: „Dormi? Te întreb: dormi?”

— Dormi în orele de pază, dobitocule? auzi Filip un glas tunător. Dormi, netrebnicule, vită!

Filip sări în picioare și se frecă la ochi: în fața lui stătea subcomisarul de poliție.

— Dormi? Ai? Am să te pun la amendă, bestie ce ești! Am să te învăț eu minte să-mi dormi în orele de pază, diavole!

Două ceasuri după aceea, paznicul fu chemat la comisariat. Apoi se întoarse din nou în bucătărie. Pătrunși de morala pe care le-o făcuse de dimineață, toți ședeau acum în jurul mesei, ascultându-l pe Mișa, care citea ceva, silabisind încruntat și roșu la față. Filip se apropie de Mișa, îi dădu peste carte cu mânușa lui groasă și se răsti la el, posomorât:

— Las-o dracului!

Apărută pentru prima oară în revista „Zritel”, 1883, Nr. 16, 3 martie. Titlul: „*Morală*”. Semnată: A. Cehonte. După ce a fost revăzută de autor, a intrat în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. – Publicăm textul din 1899.

Povestirea a fost considerabil îmbunătățită din punct de vedere stilistic. Titlul a fost schimbat. S-au făcut mari modificări în vorbirea paznicului, scurtându-se frazele și eliminându-se toate reproducerile fonetice ale

limbajului popular, precum și cuvintele deformate. Au fost de asemenea eliminate reflecțiile numai aparent comice, cât și cuvintele străine de care nu era nevoie.

O fire enigmatică

Un compartiment de clasa întâi.

Pe canapeaua îmbrăcată în catifea zmeurie, stă pe jumătate întinsă o cuconiță frumușică. Evantaiul scump, cu ciucuri, trosnește în mânăuța ei, care-l strânge cu înfrigurare, pince-nez-ul alunecă mereu de pe năsucul drăgălaș, broșa din piept se ridică și se lasă întruna, ca o barcă pe valuri. Cuconița este vădit tulburată... Pe canapeaua din fața ei, stă atașatul special de pe lângă cabinetul guvernatorului, un tânăr scriitor debutant, care publică în buletinul guberniei schițe cu subiecte din viața mondenă, pe care le intitulează „nouelle”... Acum se uită în ochii ei, se uită țintă, cu un aer de cunoscător. Observă, studiază, prinde taina firii ei excentrice, enigmatice, o descifrează... Îi vede ca în palmă sufletul, cu toate ascunzișurile lui.

— Cum vă înțeleg! îi spune el, sărutându-i mâna deasupra brățării. Sufletul dumneavoastră sensibil, cald, caută o ieșire din labirintul său... Da! Duceți o luptă îngrozitoare, titanică, dar... nu trebuie să vă pierdeți curajul! Veți ieși biruitoare! Da!

— Descrie-mă, Voldemar! spune drăgălașa cuconiță zâmbind trist. Viața mea e atât de plină, atât de bogată, atât de complexă... Dar ce folos: sunt atât de nefericită! Sunt o martiră în genul lui Dostoievski... Descrie lumii sufletul meu, Voldemar, înfățișează-i acest biet suflet! Ești psiholog. N-a trecut nici un ceas de când stăm de vorbă în acest compartiment, și m-ai și înțeles, m-ai

descifrat!

— Vorbiți! Vă implor, destăinuiți-mi totul!

— Ascultă, m-am născut într-o familie de funcționari săraci. Tata era om cumsecade... bun la suflet, deștept, dar... mentalitatea epocii și a mediului... *vous comprenez...*¹ nu-l învinuiesc, bietul de el. Bea, juca cărți... lua mită... Cât despre mama... Dar ce să mai vorbesc! Sărăcia, lupta pentru o bucatică de pâine, conștiința nimicniciei... Ah, nu mă sili să-mi aduc aminte! M-am văzut nevoită să-mi croiesc singură calea... Educația monstruoasă primită la pension, romanele stupide, greșelile tinereții, prima dragoste sfioasă... Dar lupta cu mediul? Groaznic! Dar îndoielile? Dar chinurile neîncrederii crescânde în viață, în tine însuși?... Ah! Ești scriitor și ne cunoști pe noi, femeile. Ai să înțelegi... Din nenorocire, sunt înzestrată cu o fire ce iese din comun... Așteptam fericirea, și încă ce fericire! Ardeam de dorința de a fi om! Da! A fi om, în asta vedeam eu fericirea!

— Minunată făptură! murmură scriitorul, sărutându-i iar mâna deasupra brățării. Nu mâna dumneavoastră o sărut, minunată făptură, ci însăși suferința umană! Vă amintiți de Raskolnikov? Așa săruta el.

— Ah, Voldemar! Aveam nevoie de glorie... de zgomot, de strălucire, ca orice fire care... de ce-aș face exces de modestie? care iese din comun. Doream ceva neobișnuit... nefeminin! Și iată... iată că... mi-a ieșit în cale un general bătrân și bogat... Mă înțelegi, Voldemar! A fost o jertfire de sine, o renunțare... Încearcă să mă înțelegi! Nu puteam să fac altfel. Mi-am îmbogățit familia, am început să călătoresc, să fac bine în jurul meu. Dar cât mă chinuiam, cât de josnice și murdare mi se păreau îmbrățișările acestui om care, trebuie s-o recunosc, la vremea lui luptase vitejește. Am trăit clipe... clipe groaznice! Dar mă mângâiam cu gândul că bătrânul va muri curând, că voi putea trăi cum visasem, că mă voi dărui unui om drag, că voi fi fericită... Și închipuiește-ți că am întâlnit un asemenea om, Voldemar! Dumnezeu mi-e martor că l-am întâlnit.

Drăgălașa cuconiță își mișcă și mai tare evantaiul. Fața ei se schimonosește ca și cum ar fi gata să plângă.

— Și iată că bătrânul a murit... Mi-a lăsat ceva avere, sunt liberă ca o pasăre. Acum aș putea să trăiesc fericită... Nu-i așa, Voldemar? Fericirea îmi bate în geam. Ar fi de ajuns s-o las să intre, dar... nu! Ah, Voldemar, ascultă-mă, te implor, ascultă-mă. Acum aș putea să mă dăruiesc omului drag, să fiu tovarășa, sprijinul, inspiratoarea idealurilor lui, să fiu fericită, să mă odihnesc... Dar în lumea asta lucrurile iau întorsături atât de stupide, de urâte, de grosolane. Ce murdar e totul, Voldemar! Sunt nefericită, nefericită, nefericită! În calea mea s-au ivit alte piedici! Din nou simt că fericirea mea este departe, departe! Ah, ce chinuri îndur! Dacă ai ști! Ce chinuri!

— Dar de ce? Ce s-a ivit în calea dumitale? Spune-mi, te implor, ce?

— Un alt bătrân bogat...

Evantaiul rupt acoperă fața drăgălașă. Scriitorul își proptește în pumn capul plin de gânduri, oftează și începe să cugete cu aerul unui psiholog încercat. Locomotiva fluieră și găfâie, perdelele de la geamuri se rumenesc de razele apusului.

Apărută pentru prima dată în revista „Oskolki”, 1883, nr. 12, 19 martie. Semnată: A. Cehonte. A intrat fără modificări în revista „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. După ce a fost revăzută de autor, a intrat în culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

În vederea apariției în culegerea de opere, Cehov a revizuit povestirea din punct de vedere stilistic și a adăugat câteva trăsături noi la caracterizarea personajelor.

Pățania unui modernist

Înainte de a pleca la examenul de limba greacă, Vania Ottepelev sărută pe rând toate icoanele. Stomacul i se închircea dureros, o suflare înghețată îl pătrundea până-n tălpi; inima îi zvâcnea și i se strângea de teama necunoscutului. Ce notă avea să ia astăzi? Trei sau doi? Se duse de vreo șase ori la maică-sa, rugând-o să-l binecuvânteze, iar la plecare mai stăruia o dată pe lângă mătușa-sa să se roage pentru el. În drum spre liceu, dădu unui cerșetor două copeici, socotind că ele îi vor răscumpăra neștiința și nădăjduind că Dumnezeu se va milostivi și va face să nu-i cadă tocmai lui numeralele cu blestematele lor tessaraconta și octocaideca.

Se întoarse de la liceu târziu, după ceasurile patru. Cum sosi, se culcă, fără să spună o vorbă. Era palid, tras la față și cu ochii înroșiți.

— Ei, ce-i? Cum ți-a mers? Cât ai luat? îl întrebă mama, apropiindu-se de pat.

Vania clipi, fața i se schimonosi și izbucni în plâns. Maică-sa îngălbeni, deschise larg gura și își împreună îngrijorată mâinile, scăpând pantalonașii pe care tocmai îi cârpea.

— De ce plângi? Vasăzică n-ai trecut? îl întrebă ea.

— M-a... m-a trântit... am luat un doi...

— Știam eu! Am avut o presimțire! se tângui femeia. Of, Doamne! Cum de n-ai trecut? De ce? La ce materie ai căzut?

— La limba greacă... Să vezi, mămico... M-au întrebat cum e

viitorul de la „fero”, și eu... în loc să spun „oisomai”, am spus „opsomai”. Apoi... apoi... accentul nu se pune, dacă ultima silabă e lungă, și eu... m-am fâstâcit... am uitat că alfa e lungă... și am pus accentul. Apoi Artaxerxov m-a pus să enumăr particulele enclitice... Am început să le enumăr și, fără să vreau, am băgat între ele și un pronume... Am greșit și eu... Și mi-a pus doi... Sunt... nenorocit. Am învățat toată noaptea... Toată săptămâna m-am sculat la patru...

— Nu, nu tu, eu sunt nenorocită, copil ticălos ce ești! Eu sunt nenorocită! M-ai uscat, iroade, călăule, piază rea! Îmi rup șalele muncind, mă chinuiesc ca să pot plăti pentru un neghiob și un bezmetic ca tine... mă omori cu zile. Și care mi-e răsplata? Nu vezi cum înveți?

— Eu... învăț. Toată noaptea învăț... Ai văzut și dumneata...

— M-am rugat de Dumnezeu să-mi trimită moartea și nu mi-o trimite, păcătoasa de mine... Mult mă mai chinuiești... Alte femei au copii ca toți copiii; eu n-am decât unul și nicio mângâiere, niciun sprijin de la el. Să te bat? Te-aș bate, dar de unde să iau putere? De unde, Maică Precistă?

Mama își acoperi fața cu pulpana scurteicii și începu să plângă cu hohote. Amărât, Vania se răsuci în așternut și își lipi fruntea de perete. Mătușa intră în cameră.

— Ei vezi!... Presimțirea mea! exclamă ea, ghicind ce se întâmplase. Păli la față și începu să-și frângă mâinile deznădăjduită. Toată dimineața m-am frământat... Simțeam eu că o să pice o nenorocire... Și poftim...

— Tâlharule, călăule! începu iar mama.

— De ce îl ocărăști? se răsti la ea mătușa, smulgându-și de pe cap basmaua cafenie. Ce e vinovat el? Tu ești vinovată! Tu! De ce l-ai dat la liceu? Ce, ești nobilă? Vă dați aere de nobili! Sigur, vezi să nu ajungeți nobili! Ei, dacă m-ai fi ascultat și l-ai fi îndrumat spre comerț... La un birou comercial de exemplu, ca și Cuzia al meu... Cuzia primește acum cinci sute de ruble pe an. Cinci sute — ce, asta-i glumă? Pe când așa, te chinuiești pe tine, îl chinuiești și pe el cu toată învățătura asta, lua-o-ar naiba. E slăbuț, tușește...

uită-te cum arată: are treisprezece ani și pare de zece.

— Nu, Nastenka, nu draga mea! I-am tras prea puține băți, împielițatului ăstuia! Trebuie bătut, asta-i! U-u-u... iezeitule, călăule, mahomet ce ești! țipă ea la băiat. Ar trebui să te bat cu nuiaua, dar n-am putere. Când era mic, toți îmi spuneau: „bate-l, bate-l”... N-am ascultat, păcătoasa de mine. De asta mă chinuiesc acum. Dar stai tu, îți vin eu de hac! Te-nvăț eu minte...

Îl mai amenință o dată cu pumnul ud de lacrimi și, bocind, se duse în odaia chiriașului ei, Evtihi Cuzmici Cuporosov, care ședea la masă și citea „Manualul de dans”. Evtihi Cuzmici era un om deștept și cult. Vorbea pe nas, se spăla cu un săpun care cu mirosul lui făcea să strănute toată lumea din casă, mânca de fruct în zilele de post și era în căutarea unei logodnice culte. Pentru toate aceste motive, era socotit cel mai deștept chiriaș. Pe deasupra cânta și cu glas de tenor.

— Taică dragă! îl rugă mama, cu lacrimile curgându-i șiroaie. Fii atât de mărinimos și trage-i o bătaie băiatului meu... Fă-mi acest bine! M-a nenorocit: n-a trecut la examen! E de necrezut, n-a trecut! Eu nu pot să-l bat, că-s slabă și prăpădită... Trage-i dumneata o bătaie bună în locul meu, fii atât de mărinimos și de delicat, Evtihi Cuzmici! Nu refuza rugămintea unei femei bolnave!

Cuporosov se încruntă și dădu drumul pe nas unui oftat adânc. Stătu câteva clipe pe gânduri, bătu darabana cu degetele pe masă și, după ce mai oftă o dată, se duse la Vania.

— Mama dumitale te-a dat la învățătură, carevasăzică, începu el. Te cultivă, vrea să ajungi om, tinere revoltător! De ce te porți așa?

Vorbi mult timp astfel. Ținu un adevărat discurs. Pomeni de știință, de lumină și de întuneric.

— M-da, tinere!

După ce își isprăvi discursul, își scoase cureaua de la pantaloni și îl trase pe Vania afară din pat.

— Cu dumneata nu se poate altfel! glăsui el.

Vania se aplecă supus și își băgă capul între genunchii lui Evtihi Cuzmici. Urechile lui trandafirii, clăpăuge, prinseră să freamăte pe

pantalonii noi, de flanelă, cu vipuști cafenii.

Nu scoase niciun geamăt. Seara, consiliul de familie hotărî să-l dea la comerț.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 19, 7 mai. Titlul: „*Vania, mămițica, mătușa și secretarul*”. Semnată: A. Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. – Publicăm textul din 1899.

Pentru culegerea de opere, Cehov a schimbat titlul, a revizuit povestirea din punct de vedere stilistic, a concentrat unele fraze, a făcut modificări în caracterizarea chiriașului și a eliminat cuvântul „secretar”.

Tessaraconta (în limba greacă) – numeralul patruzeci.

Octocaideca (în limba greacă) – optsprezece.

Fero (în limba greacă) – port (verb, prezent).

Particule enclitice – particule care se alipesc la un alt cuvânt, alcătuind împreună cu acesta o entitate.

Din jurnalul unui ajutor-contabil

1863 mai 11: Contabilul nostru, Glotehin, în vârstă de șaizeci de ani, a băut lapte cu coniac ca să-i treacă tusea și s-a îmbolnăvit de delirium tremens. Cu siguranța care-i caracterizează, doctorii afirmă că mâine va muri. În sfârșit, voi fi contabil! Postul lui îmi este făgăduit de mult.

Secretarul Cleșcirov va fi dat în judecată din cauză că a bătut pe un cetățean care-l făcuse „birocrat”. Se pare că lucrul este hotărât.

Am luat un decoct împotriva catarului la stomac.

1865 august 3: Contabilul Glotehin are din nou dureri în piept. A început să tușească și bea lapte cu coniac. Dacă moare, locul lui îmi va fi dat mie. Am oarecare speranțe, dar nu prea mari, deoarece după cât se pare delirium tremens nu este întotdeauna mortal!

Cleșcirov a smuls o poliță din mâna unui armean și a rupt-o. S-ar putea ca afacerea să-l ducă în fața judecătorilor.

O bătrână (Gurievna) mi-a spus ieri că nu sufăr de catar, ci de hemoroizi ascunși. Tot ce se poate!

1867 iunie 30: Ziarele scriu că în Arabia bântuie holera. Poate că se întinde și în Rusia, și atunci se vor ivi multe locuri vacante. Dacă bătrânul Glotehin moare, locul de contabil îl obțin eu. Rezistent mai e omul ăsta! Găsesc că este chiar prejudiciabil să trăiești așa de mult.

Ce să iau împotriva catarului? Semințe de cina?

1870 ianuarie 2: Câinele lui Glotkin a urlat în curte toată noaptea. Bucătăreasa mea Pelagheia spune că este un semn sigur. Am discutat cu ea până la orele două de noapte, cum am să-mi cumpăr o haină de blană și un halat, după ce voi fi ajuns contabil. Poate că mă voi și însura. Firește, nu cu o fată tânără, așa ceva nu se potrivește cu vârsta mea, ci cu o văduvă.

Ieri, Cleșciov a fost dat afară de la club fiindcă a povestit cu glas tare o snoavă porcoasă și și-a bătut joc de patriotismul lui Ponihov, membru al sfatului negustoresc. După cum se aude, acesta îl va da în judecată.

Vreau să mă duc la doctorul Botkin, să-l întreb ce e cu catarul meu. Se spune că s-ar pricepe...

1878 iunie 4: Ziarele scriu că la Vetlianca e ciumă și că populația moare pe capete. Ca să se apere de molimă, Glotkin bea votcă cu piper. Cred că pe un bătrân ca el nu-l prea poate ajuta votca cu piper. Dacă se abate cumva molima și pe la noi, ca mâine sunt contabil.

1883 iunie 4: Glotkin trage să moară. Am fost la el și l-am rugat cu lacrimi în ochi să mă ierte că i-am așteptat cu atâta nerăbdare moartea. M-a iertat mărinimos, cu lacrimi în ochi, și mi-a dat sfatul să iau cafea de ghindă pentru catarul meu.

Cleșciov a fost din nou cât p-aci să fie dat în judecată: a amanetat la un evreu un pian luat cu chirie. Și cu toate acestea are „Stanislavul”² și gradul de asesor de colegiu. E uimitor câte se petrec pe lumea asta!

Zinghiber: 2 zolotnici³, galanga: 1,50 zolotnic, apă tare: 1 zolotnic, sânge de șapte frați: 5 zolotnici; după ce se amestecă bine, se lasă să stea într-un litru și un sfert de votcă și se ia pe stomacul gol câte un păhăruț, împotriva catarului.

Același an, iunie 7: Ieri l-am înmormântat pe Glotkin. Din păcate, moartea moșneagului nu mi-a folosit la nimic. Îmi apare în fiecare noapte în vis, îmbrăcat într-o haină lungă, albă, și mă amenință cu degetul. Și vai mie, blestematul: nu eu am fost numit contabil, ci Cealicov. Postul n-a fost obținut de mine, ci de un tânăr, protejat de mătușa nevestei unui general. Toate speranțele

mele s-au spulberat.

1886 iunie 10: Nevasta lui Cealicov a fugit. Sărmanul de el suferă mult. Poate că se sinucide de necaz. Dacă se sinucide, ajung eu contabil. Chiar se vorbește de asta. Înseamnă că mai sunt speranțe, că se mai poate trăi; poate chiar că nu mai e mult până la haina de blană. În ceea ce privește însurătoarea, nu zic nu. De ce să nu mă însor, dacă mi se prezintă o ocazie bună, atâta că trebuie să mă mai sfătuiesc cu cineva: e un pas serios.

Cleșciov și-a schimbat galoșii cu ai consilierului intim Lirmans. E de-a dreptul scandalos.

Portarul Paisie m-a sfătuit să iau sublimat împotriva catarului. Voi încerca.

Apărută pentru prima dată în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 25, 18 iunie. Semnată: Omul fără splină. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. – Publicăm textul din 1899.

Primul text al povestirii a fost considerabil refăcut. Unele motive au fost modificate, introducându-se și altele noi.

Botkin – este folosit numele lui S. P. Botkin, celebrul medic (1832–1889).

Vetlianca – în stanița Vetlianskaia, de pe cursul inferior al Volgăi, se ivise ciuma în anul 1878.

Pentru rețeta împotriva catarului: Zinghiber, galanga, apă tare (acid azotic), sânge de șapte frați (un coral insolubil) – Cehov a folosit așa-zisul „cuib”, remediu împotriva tuturor bolilor, care se vindea la prăvălia lui P. E. Cehov din Taganrog, [despre acest „cuib” vezi cartea lui A. Sedoi (Al. Cehov). Din copilăria lui Anton Pavlovici Cehov, Sankt Petersburg, 1912].

Moartea unui slujbaş

Într-o seară neobișnuit de frumoasă, Ivan Dmitrici Cerviakov, un slujbaş neobișnuit de conștiincios, ședea în rândul al doilea de fotolii și urmărea cu binoclul „Clopotele din Corneville”. Privea și se simțea în culmea fericirii. Când deodată... În povestiri întâlnim adesea acest „când deodată”, și scriitorii au dreptate să-l folosească: viața este atât de plină de neprevăzut!... Când deodată fața i se schimonosi, ochii îi ieșiră din orbite, răsuflarea i se tăie... luă binoclul de la ochi, se aplecă și... hap-ci-i-iu!!!, strănută – așa cum v-ați dat și dumneavoastră seama. Nicăieri nu este oprit să strănuți. Strănută și mujicii, și prefecții de poliție, ba câteodată chiar și consilierii intimi. Oricine strănută. Cerviakov nu se tulbură așadar defel; își șterse liniștit nasul cu batista și, fiind un om bine crescut, privi în jur, ca să vadă dacă nu cumva supăraseră pe cineva cu strănutul său. Și deodată se tulbură: bătrânelul care ședea în fața lui, în primul rând de fotolii, își ștergea grijuliu chelia și ceafa, cu mânușa, mormăind ceva. Și Cerviakov își dădu seama că bătrânelul nu era altul decât consilierul de stat Brizjalov, de la Ministerul comunicațiilor.

„L-am stropit! își spuse Cerviakov. Nu este șeful meu direct, totuși faptul e neplăcut. Trebuie să-mi cer iertare”.

Își dresă glasul, se aplecă înainte și șopti la urechea consilierului:

— Iertați-mă, Excelență, v-am stropit... n-am făcut-o dinadins.

— Nu-i nimic, nu-i nimic...

— Vă rog să mă iertați. Vedeți... ce să fac, n-am vrut...

— Liniștește-te domnule! Lasă-mă te rog să ascult!

Cerviakov se fâstâci, zâmbi nătâng și începu să se uite din nou la cele ce se petreceau pe scenă. De uitat, se uita el, dar nu mai simțea nicio plăcere. Începuse să-l roadă neliniștea. În timpul pauzei îi dădu târcoale lui Brizjalov și, izbutind în sfârșit să-și biruie sfiiciunea, se apropie de el și bolborosi:

— V-am stropit, Excelență... Iertați-mă... Zău că n-am vrut...

— Dar slăbește-mă domnule!... Am și uitat și dumneata tot de asta vii să-mi vorbești! spuse consilierul și buza de jos îi tremură de o ușoară enervare.

„Spune că a uitat și îi citesc perfidia în ochi, gândi Cerviakov, trăgând bănuitor cu coada ochiului la consilier. Nici nu vrea să stea de vorbă cu mine. Ar trebui să-i explic că a fost cu totul și cu totul fără voia mea; că este o lege a naturii. Altfel, e în stare să-și închipuie că l-am scuiat într-adins. Și chiar dacă nu și-o închipuie acum, și-o va închipui mai târziu!...”

Întors acasă, îi povesti nevestei pățania. I se păru însă că soția sa lua cam prea ușor lucrurile: e drept că la început, femeia fusese cam îngrijorată, dar aflând că Brizjalov făcea parte din alt minister, se liniști.

— Du-te totuși la el să-i ceri iertare, îl sfătui ea, altfel ar putea crede că nu știi să te porți în lume!

— Tocmai aici e buba! Iertare i-am cerut eu chiar atunci, dar a avut o atitudine ciudată... Nu mi-a spus niciun cuvânt ca lumea. E drept că nici n-am avut timp să stau mai pe-ndelete de vorbă cu el.

A doua zi, Cerviakov își îmbracă uniforma nouă de mică ținută, se tunse și se înfățișă la Brizjalov ca să se explice... Intrând în salonul de primire al demnitarului, dădu de o mulțime de petiționari și în mijlocul lor îl zări pe consilier, care și începuse să primească cererile. După ce stătu de vorbă cu unul și cu altul, consilierul își îndreptă privirea și asupra lui Cerviakov.

— Dacă vă aduceți aminte, Excelență, începu acesta, aseară la „Arcadia” am strănutat și... v-am stropit fără să vreau... vă rog să

mă ier...

— Fleacuri... se poate să faci atâta caz! Dumneata ce dorești? se adresează consilierul următorului.

„Nu vrea să vorbească cu mine, își spuse Cerviakov, pălind. Înseamnă că e supărat... Nu, nu pot să las lucrurile așa... Trebuie să-i explic.”

Când consilierul încheie convorbirea cu cel din urmă petiționar și se îndreaptă spre biroul său, Cerviakov se luă după el și bolborosi:

— Excelență! Dacă îndrăznesc s-o tulbur pe Excelența Voastră, este tocmai dintr-un sentiment de căință, puteți fi sigur!... N-am făcut-o dinadins, cred că vă dați și dumneavoastră seama!

Consilierul se uită la el cu un aer chinuit și dădu din mână a lehamite.

— Domnule, am impresia că dumitale îți arde de glumă! spuse el, și se făcu nevăzut îndărătul ușii.

„Care glumă? își spuse Cerviakov. Unde vede el glumă? E cogeamite consilier de stat, și nu poate să înțeleagă atâta lucru! Dacă-i așa, n-am să-i mai cer iertare! Dracu' să-l ia de încrezut. Am să-i scriu o scrisoare, dar de venit nu mai vin pe la el nici mort! Zău că nu mai vin!”

Așa gândea Cerviakov, îndreptându-se spre casă. Nu-i scrisese însă consilierului nicio scrisoare, fiindcă deși își stoarse creierii, nu izbuti cu niciun chip să aștearnă pe hârtie ceea ce ar fi vrut să spună. A doua zi se văzu deci nevoit să se ducă din nou în persoană, la consilier, ca să-i explice totul.

— Nu pentru a-mi îngădui o glumă, cum ați binevoit a spune, am venit ieri să tulbur liniștea Excelenței Voastre, începu el să bolborosească, văzând privirea nedumerită a consilierului. Voiam numai să-mi cer iertare pentru faptul că v-am stropit când am strănutat. Nici prin gând nu mi-ar fi trecut să glumesc. Cum aș îndrăzni să glumesc? Dacă am glumi, ar însemna că nu avem niciun sentiment de respect față de persoanele cu vază...

— Ieși afară!!! zbieră deodată consilierul, făcându-se stacojiu și începând să tremure din tot trupul.

- Cum? întrebă Cerviakov în șoaptă, aproape leșinat de spaimă.
- Ieși afară!!! urlă din nou consilierul, bătând din picior.

Cerviakov simți că în măruntaiele lui plesnește ceva. Fără să mai vadă și să mai audă nimic, se trase îndărăt spre ușă, coborî năucit în stradă și o porni pe jos, abia putând să-și mai miște picioarele. Ajuns în neștire acasă, se întinse pe divan fără să-și scoată uniforma și... muri.

Apărută pentru prima dată în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 27, 2 iulie. Titlul: „*Moartea unui slujbaş (Un caz)*”. Semnată: A. Cehonte. A intrat, cu mici modificări, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886, în edițiile 2 – 14 ale aceleiași culegeri dintre anii 1891 – 1899 și în Culegerea de opere, vol. II, anul 1900. – Publicăm textul din anul 1900. La 29 iulie 1883, N. Leikin îi scria lui A. P. Cehov: «Am primit de la dumneavoastră „Cioburi din viața Moscovei”, am primit și „Moartea slujbaşului”. Amândouă sunt admirabile».

Un băiat răutăcios

Ivan Ivanîci Lapkin, un tânăr cu înfățișare plăcută, și Anna Semionovna Zamblitcaia, o fată cu un năsuc cârn, coborâră malul abrupt și se așezară pe o bancă. Banca se afla chiar lângă apă, într-un hățiș de sălcii tinere. Minunat locșor! Te așezi aici și nu te mai știe nimeni – nu te văd decât peștii și păianjenii de apă, care fulgeră pe luciul undelor. Tinerii erau înarmați cu undițe, plase de mână, borcănașe pentru viermi și alte dichisuri trebuincioase pescuitului. Cum se așezară, se și apucară să prindă pește.

— Bine că suntem, în sfârșit, singuri, începu Lapkin, aruncând o privire cercetătoare în jur. Am atâtea lucruri să-ți spun, Anna Semionovna... Foarte multe... Când te-am văzut întâia oară... Ți se mișcă plutitorul... Abia atunci am înțeles pentru ce trăiesc și care-i scopul căruia trebuie să-i închin viața mea cinstită, de muncă... Să știi că trage unu' mare... Când te-am văzut, am simțit pentru prima dată în viață că iubesc, și te-am iubit cu patimă! Nu scoate... așteaptă să tragă mai tare... Spune-mi, draga mea, din suflet te rog spune-mi dacă pot să contez – nu pe reciprocitate, nu! de asta nu sunt demn, nici nu îndrăznesc măcar să mă gândesc la așa ceva... dar, dacă pot să contez pe... Trage!

Anna Semionovna ridică mâna în care ținea undița, trase scurt și dădu un țipăt. Prin aer luci un pește argintiu-verzui.

— Doamne, un biban! Ah, ah... Mai repede! Scapă!

Scăpat din cârlig, bibanul începu să salte prin iarbă spre

elementul din care ieșise și... pleosc în apă!

În goana după biban, Lapkin apucă din întâmplare, în locul peștelui, mâna Annei Semionovna și tot din întâmplare o lipi de buze... Fata trase mâna înapoi, dar era prea târziu: buzele lor se împreunaseră – și ele din întâmplare – într-un sărut. Toate acestea se brodiră fără să știe nici ei cum, parcă întâmplător. După primul sărut urmă un al doilea, apoi jurăminte, asigurări... Fericite clipe! Dar în viața pământească nu există fericire absolută. De obicei fericirea poartă otrava în însăși esența ei, sau uneori este otrăvită de ceva venit din afară. Așa se întâmplă și de data aceasta. Pe când tinerii se sărutau, se auzi un hohot de râs. Priviră spre râu și rămaseră încremeniți: băgat în apă până la brâu, stătea un băiat în pielea goală. Era elevul de liceu, Kolya, fratele Annei Semionovna. Stătea în apă, se uita la tineri și zâmbea răutăcios.

— Așa-a...! Vă sărutați? spuse el. Bine! Am să vă spun mamei.

— Sper că dumneata, ca om cinstit... bolborosi Lapkin, roșindu-se. E nedemn să spionezi și e josnic, scârbos și mârșav să părăști... Cred că dumneata, ca om cinstit și cu suflet nobil...

— Dați-mi o rublă și nu vă spun! răspunse omul cu suflet nobil. Altfel o pățiți...

Lapkin scoase din buzunar o rublă și i-o întinse lui Kolya. Acesta strânse rubla în pumnul ud, fluieră și plecă înot. Tinerii însă nu se mai sărutară.

A doua zi, Lapkin îi aduse lui Kolya din oraș niște culori și o minge, iar soră-sa îi făcu cadou toate cutiuțele ei de doctorii. Apoi fură siliți să-i dăruiască și niște butoni de manșetă cu cap de câine. Se vede că darurile acestea îi plăcură foarte mult băiatului cel răutăcios, care, pentru a căpăta și mai multe, începu să-i pândească. Oriunde se ducea Lapkin cu Anna Semionovna, hop și el. Nu-i lăsa nicio clipă singuri.

— Ticălosul! scrâșnea din dinți Lapkin. Ce mic e, și ce mare ticălos! Ce o să ajungă mai târziu?!

Toată luna iunie, bieții îndrăgostiți n-avură liniște din pricina lui Kolya. Îi amenința mereu cu pâra, îi urmărea și le cerea de fiecare dată altceva; nimic nu-i părea de ajuns și, în cele din urmă, începu

să vorbească despre un ceas de aur. Ce era de făcut? Se văzură nevoiți să-i făgăduiască ceasul.

Într-o zi, la masă, în timp ce se serveau clătitele, începu deodată să râdă, îi făcu cu ochiul lui Lapkin și îl întrebă:

— S-o spun? Ce zici?

Lapkin roși până peste urechi și, în loc de clătite, începu să-și muște șervetul. Anna Semionovna sări de pe scaun și fugi în odaia de alături.

Tinerii fură sâcâiți astfel până la sfârșitul lunii august, până în ziua în care Lapkin o ceru în sfârșit pe Anna Semionovna în căsătorie. Ce fericită zi! După ce vorbi cu părinții logodnicei și primi consimțământul lor, Lapkin alergă de-a dreptul în grădină și începu să-l caute pe Kolya. Când îl găsi pe răutăcios îi veni să plângă de bucurie. Se repezi la el și-l apucă de ureche. Tocmai atunci sosi în fugă Anna Semionovna, care și ea îl căuta pe Kolya, și care îl apucă de cealaltă ureche. Să fi văzut cum strălucea fericirea pe fața îndrăgostiților! Kolya se smiorcăia și se ruga:

— Dragii mei, pușorilor, n-am să mai fac! Au, au, iertați-mă!

După aceea, cei doi tineri își mărturisiră că, de când se îndrăgostiseră unul de altul, nu simțiseră niciodată fericire mai mare, desfătare mai deplină, ca în clipa în care îl trăgeau de urechi pe răutăciosul de Kolya.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 30, 23 iulie. Titlul: „*Un băiat nesuferit (Povestire pentru micii vilegiaturiști)*”. Semnată: A. Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. – Publicăm textul din 1899.

În vederea culegerii de opere, povestirea a fost supusă unei importante prefaceri și revizuirii stilistice. A fost modificat titlul, s-a eliminat subtitlul, au fost mult scurtate și modificate numeroase părți din text, iar unele episoade au fost înlăturate. Sfârșitul a fost scurtat și refăcut în întregime.

Au fost de asemenea eliminate sau înlocuite cuvintele și frazele care dăunau tonului serios, precum și cuvintele străine.

Zestrea

Multe case mi-a fost dat să văd în viața mea, și mari, și mici, și de piatră, și de lemn, și vechi, și noi, dar una dintre ele mi-a rămas mai adânc întipărită în minte decât toate celeilalte. La drept vorbind, nici nu este o casă, ci mai de grabă o căsuță. E mică, joasă, fără etaj, cu trei ferestre și seamănă grozav cu o băbuță mărunță și gârbovită, cu scufie pe cap. Spoită cu alb, cu acoperiș de țiglă și cu un horn dărăpănat, căsuța e înecată în frunzișul verde al duzilor, salcâmlor și plopilor sădiți de bunicii și străbunicii stăpânilor ei de astăzi. Nici nu se vede din frunziș. Potopul acesta de verdeață nu o împiedică, însă, să fie o căsuță de oraș. Curtea ei spațioasă stă la rând cu alte curți spațioase, verzi și ele, care se înșiră toate de-a lungul străzii Moskovskaia. Nimeni nu trece vreodată cu trăsura pe această stradă, și rar se întâmplă să întâlnești pe cineva chiar pe jos.

Obloanele căsuței sunt întotdeauna pe jumătate închise: cei ce o locuiesc nu au nevoie de lumină. N-au ce face cu ea. Ferestrele nu se deschid niciodată, fiindcă stăpânilor căsuței nu le place aerul proaspăt. Pe oamenii care trăiesc neconținut printre duzi, salcâmi și brusturi, natura îi lasă nepăsători. Numai pe vilegiaturiști i-a înzestrat Dumnezeu cu darul de a pricepe frumusețile naturii; restul omenirii nici nu le bănuiește măcar... Oamenii nu prețuiesc și nu știu să se bucure de ceea ce au. În jurul căsuței e un adevărat rai pământesc: verdeață și ciripit vesel de păsărele, dar înăuntru,

vai! vara – zăpușeală, iarna – cald, ca la baia de aburi; aer înăbușitor și plictiseală, multă plictiseală...

Sunt ani de când am intrat întâia oară în această căsuță: aduceam din partea stăpânului ei, colonelul Cicamiasov, un salut nevastei și fiicei sale. Îmi aduc cât se poate de bine aminte de această primă vizită. Nici nu s-ar putea altfel.

Închipuiți-vă o femeie mărunță, grăsulie, de vreo patruzeci de ani, care când am intrat din vestibul în salon m-a privit cu uimire și teamă. Eram „un străin”, un musafir, „un tânăr” – și lucrul acesta era de ajuns pentru a o uimi și înspăimânta. N-aveam în mână nici măciucă, nici topor, nici pistol și zâmbeam prietenește. Totuși eram întâmpinat cu neliniște.

— Cu cine am onoarea și plăcerea? m-a întrebat cu glas tremurător femeia cea în vârstă, în care am recunoscut pe stăpâna casei, pe doamna Cikamasova.

I-am spus cum mă cheamă și pentru ce venisem. Uimirea și spaima au făcut atunci loc unui „ah!” ascuțit, plin de bucurie și ochii femeii s-au dat peste cap. „Ah”-ul ei s-a propagat ca un ecou din vestibul în salonul cel mic, de aici în bucătărie... și așa mai departe, până în pivniță. Curând, căsuța întreagă s-a umplut de „ah”-uri bucuroase, pe mai multe voci. Peste cinci minute, eram instalat în salon, pe un divan mare, moale, cald și mi se părea că toată strada Moskovskaia răsună de aceleași „ah”-uri.

Mirosea a naftalină și a pantofi noi de piele de țap, care se aflau alături de mine, pe un scaun, înveliți într-o băsmăluță. La ferestre erau mușcate și perdele de muselină. Pe perdele dormeau muște sătule. Pe perete – portretul nu știu cărui arhiereu, pictat în ulei și acoperit cu un geam cu colțul spart. De la arhiereu, porneau un șir de strămoși cu fețe de țigani, galbene ca lămâia. Pe masă, un degetar, un mosor de ață și un ciorap neisprăvit, iar pe jos un tipar pentru croială și o jachetă neagră însăilată cu ață albă. În odaia de alături, două babe speriate, fâstăcite, culegeau în grabă de pe jos bucăți de stofă albă, croite, și tot felul de petice.

— Iartă-ne, la noi e o dezordine groaznică! mi-a spus doamna Cikamasova.

În timp ce stătea de vorbă cu mine, se uita pe furiș, rușinată, la ușa, îndărătul căreia tot se mai culegeau petice și ațe de pe jos. Ușa se întredeschidea, apoi se închidea iar, rușinată parcă și ea.

— Ce vrei? s-a adresat doamna Cikamasova ușii.

— *Où est mon cravatte, lequel mon père m'avait envoyé de Koursk?*⁴ s-a auzit de după ușa un glăscior feciorelnic.

— *Ah, est-ce que Marie, que...*⁵ Dar, cum se poate... *Nous avons donc chez nous un homme très peu connu par nous...*⁶ Întreab-o pe Lucheria...

„Ce frumos vorbim noi franțuzește!” am citit eu în ochii doamnei Cikamasova, care roșise de plăcere.

Curând ușa s-a deschis larg și a intrat o fată înaltă și slabă, de vreo nouăsprezece ani, într-o rochie lungă de muselină, cu cordon aurit, de care atârna – îmi amintesc atât de bine – un evantai de sidef. A intrat, s-a așezat și s-a roșit toată. Mai întâi i s-a aprins nasul, lung și puțin pistruiat; de la nas, roșeața i s-a întins la ochi, iar de la ochi, la tâmplă.

— Fiica mea, a spus doamna Cikamasova, cu glas melodios. Și domnul, Manecika, este tânărul, care...

Am făcut cunoștință și mi-am exprimat mirarea față de neobișnuitul număr de croieli. Mama și fiica au lăsat ochii în jos.

— De înălțare, la noi e iarmaroc, mi-a lămurit mama. La iarmaroc cumpărăm întotdeauna stofe, pe care le coasem apoi tot anul, până la iarmarocul următor. Nu dăm niciodată la cusut în oraș. Piotr Semionîci al meu nu câștigă prea mult și nu ne putem îngădui niciun lux. Suntem nevoite să coasem singure.

— Dar cine poartă la dumneavoastră atâtea lucruri? Doar sunteți numai două.

— Cum să le purtăm? Lucrurile acestea nu sunt de purtat! Asta-i zestrea!

— Vai, *maman!* a protestat fata și a roșit. Domnul ar putea să creadă că... Nu, eu nu mă mărit niciodată! Niciodată!

În ciuda tăriei cu care protestase, la cuvântul de măritiș, ochisorii ei se aprinseseră.

S-au adus ceai, pesmeți, dulceață, unt, apoi zmeură, cu frișcă. La

ora șapte seara s-a servit cina cu șase feluri. În timpul mesei am auzit un căscat zdravăn care pornea din odaia de alături. Am privit mirat spre ușă: numai un bărbat cască astfel.

— E Egor Semionîci, fratele lui Piotr Semionîci... m-a lămurit doamna Cikamasova, văzându-mi mirarea. Stă la noi de anul trecut. Iartă-l, te rog; nu poate să vină. E un adevărat sălbatic... se rușinează de străini... Vrea să se retragă la mănăstire... A avut necazuri cu slujba... Așa că, de supărare...

După masă, doamna Cikamasova mi-a arătat un patrafir, brodat chiar de mâna lui Egor Semionîci, pentru a fi donat unei biserici. Uitându-și o clipă sfiala, Manecika mi-a arătat și ea o pungă pe care o brodase ea pentru tatăl ei. M-am prefăcut uimit de frumusețea lucrului; Manecika s-a îmbujorat și a șoptit ceva la urechea mamei. Aceasta s-a luminat la față și m-a poftit în camera unde păstrau lucrurile și unde mi-a arătat vreo cinci cufere mari și o sumedenie de cufărașe și lăzi mai mici.

— Asta-i... zestrea! mi-a șoptit mama. E cusută toată de mâna noastră.

După ce m-am uitat la cuferele acelea mohorâte, mi-am luat rămas-bun de la primitoarele mele gazde care mi-au cerut să-mi dau cuvântul că voi mai trece cândva să le văd.

Mi-a fost dat să-mi țin făgăduiala abia după vreo șapte ani, când am fost trimis în acel orașel în calitate de expert într-un proces. Intrând în căsuță, am fost întâmpinat de aceleași „ah”-uri... Fusesem recunoscut... Nici nu s-ar fi putut altfel! Prima mea vizită însemnase un adevărat eveniment, și acolo unde evenimentele sunt rare, ele nu se uită curând. Când am pătruns în salon, mama, acum și mai grăsulie și căruntă, se târa de-a bușilea pe parchet, croind ceva dintr-o stofă albastră; fiica ședea pe divan și broda. Aceleași tipare, același miros de naftalină, același portret cu geamul spart într-un colț. Erau totuși și unele schimbări. Lângă portretul arhiereului atârna portretul lui Piotr Semionîci, și doamnele erau în doliu. Piotr Semionîci murise la o săptămână după ce fusese înaintat general.

Au început amintirile. Generăleasa a izbucnit în lacrimi.

— Ne-a lovit o mare nenorocire! Piotr Semionîci nu mai e. O ştia? Fiica mea şi cu mine suntem orfane şi trebuie să avem singure grijă de noi. Egor Semionîci trăieşte, dar nu putem spune nimic bun despre el. N-a fost primit la mănăstire din pricina... băuturilor alcoolice. Acum, de supărare, bea şi mai mult... Vreau să mă duc la mareşalul nobilimii, să mă plâng. Închipuieşte-ţi că ne-a deschis de câteva ori cuferele, a luat zestrea Manecicăi şi a dăruit-o unor drumeţi. Două cufere le-a golit de tot! Dacă o mai ţine aşa, Manecika mea rămâne fără zestre...

— Cum poţi vorbi aşa *maman!* a protestat Manecika şi a roşit toată. Domnul ar putea într-adevăr să-şi închipuie cine ştie ce... Eu nu am să mă mărit niciodată, niciodată!

Manecika privea inspirată, plină de nădejde, în tavan şi era limpede că nu credea o vorbă din ce spunea.

Prin vestibul s-a furişat grăbită silueta unui bărbat mărunţ, cu chelie mare, în redingotă cafenie, cu galoşi în loc de ghete, făşâind ca un şoarece.

„Egor Semionîci, pesemne”, m-am gândit eu.

Priveam la mamă şi la fiică: amândouă îmbătrâniseră şi se ofiliseră mult. Părul mamei avea reflexe argintii, iar fiica se veştejise într-atât, încât mama părea mai mare ca ea cu cel mult cinci ani.

— Vreau să mă duc la mareşalul nobilimii, a reluat bătrâna, uitând că abia îmi spusese acest lucru. Trebuie neapărat să mă plâng! Egor Semionîci ne ia tot ce coasem şi dă de pomană Dumnezeu ştie cui, ca să-şi mântuiască sufletul. Manecika mea rămâne fără zestre.

Manecika s-a roşit, dar nu a mai spus nimic.

— Suntem nevoite să coasem totul din nou, şi nu suntem cine ştie ce bogate! Am rămas amândouă orfane!

— Da, suntem orfane! a repetat Manecika.

Anul trecut, soarta m-a adus din nou în căsuţa năpădită de verdeaţă. Intrând în salon, am găsit-o pe bătrâna Cikamasova, îmbrăcată toată în negru, cu manşete largi de crep. Şedea pe divan şi cosea ceva. Alături de ea se afla un bătrânel în redingotă cafe-

nie, cu galoși în loc de ghete. La vederea mea, bătrânelul a sărit în picioare și a ieșit în fugă din salon.

Răspunzând cuvintelor mele de bun găsit, bătrâna a zâmbit și mi-a spus:

— *Je suis charmeé de vous revoir, monsieur*⁷.

— Ce coși? am întrebat-o ceva mai târziu.

— O cămășuță. Când o s-o sfârșesc, am s-o duc s-o ascund la preot, altfel Egor Semionîci o ia. Acum ascund toate lucrurile la sfinția sa, mi-a șoptit ea.

Apoi, uitându-se la un portret al fiicei sale, așezat în fața ei pe masă, a oftat și a adăugat:

— Suntem orfane!

Dar unde-i era fiica? Unde era Manecika? N-am întrebat nimic; nu îndrăzneam s-o tulbur cu întrebările mele pe bătrânica în mare doliu. Și până am plecat, Manecika nu s-a arătat și nu am auzit nici glasul, nici pașii ei ușori, sfioși... Am înțeles... Și pe suflet mi s-a lăsat o greutate mare.

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnic”, 1883, Nr. 30. Titlul: „*Zestrea (Povestirea unei manii)*”. Semnată: A. Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. – Publicăm textul din 1899, cu modificarea „Semionîci” în loc de „Stepanîci” (după textul revistei).

Pentru culegerea de opere, povestirea a fost în întregime refăcută. Subtitlul a fost eliminat. S-au făcut mari scurtări în text. (A fost, de pildă, scoasă de la începutul povestirii, o lungă descriere a căsuței; numeroase amănunte au fost schimbate, în loc de patru odăi, căsuța a rămas cu trei etc.)

S-a eliminat procedeul de a descrie odăile căsuței sub formă de impresii ale musafirului: „După ce mă așezai pe divanul fierbinte, începui întâi să miros”, „După ce mirosii, începui să mă uit împrejur”, „În primul rând, văzui două ferestre” etc. Au fost schimbate unele trăsături din caracterizarea personajelor, limba a fost purificată, fiind eliminate toate cuvintele și întorsăturile vulgare sau neprecise.

Fiica Albionului

La scara conacului moșierului Griabov se opri o minunată trăsură cu roți cauciucate, cu perine îmbrăcate în catifea, și cu un vizitiu plesnind de gras ce era⁸. Din trăsură sări Feodor Andreici Otțov, mareșalul nobilimii din județ. În vestibul îl întâmpină un fecior somnoros.

— Boierii sunt acasă? întrebă mareșalul.

— Nu, vă rog. Conița s-a dus cu copiii la o vizită, iar conașul prinde pește cu domnișoara guvernantă; au plecat dis-de-dimineată.

Otțov stătu o clipă pe gânduri, apoi se îndreptă spre râu, să-l caute pe Griabov. Îl găsi la vreo două verste de casă. Privind de pe malul înalt și zărindu-l, pe Otțov îl pufni râsul... Griabov, bărbat voinic, gras, cu un cap foarte mare, ședea turcește pe nisip cu picioarele sub el și pescuia cu undița. Pălăria îi alunecase pe ceafă, iar cravata îi fugise într-o parte. Lângă el, stătea o englezoaică înaltă, subțire, cu ochii bulbucați, ca de rac și cu un nas mare, ca un cioc de pasăre, aducând mai mult a cârlig decât a nas. Purta o rochie albă, de muselină, prin care i se vedeau umerii uscățivi, galbeni. La brâu îi atârna un mic ceas de aur. Pescuia și ea. În jurul lor domnea o tăcere mormântală. Amândoi stăteau nemișcați, ca și undele pe care moțăiau plutele undițelor lor.

— Pofta-i mare, dar soarta-i crudă! spuse râzând Otțov. Bună ziua, Ivan Cuzmici.

— A-a... tu erai? exclamă Griabov, fără să-și ia ochii de la plută. Ai venit?

— Precum vezi... Tot te mai ții de fleacurile tale! Nu te-ai lăsat încă de patima asta?

— Pe dracu'!... Pescuiesc de dimineață până seara. Astăzi însă nu prea merge. N-am prins nimic, nici eu, nici caraghioasa asta. Stăm, stăm și nu se prinde nici dracu'! Îți vine să urli de necaz.

— Dă-l naibii de pescuit. Hai să bem o votcă!

— Mai stai un pic... Poate că tot prindem ceva. Spre seară peștele mușcă mai bine... Stăm aici, frate dragă, din zori! Nu pot să-ți spun cum mă plictisesc. Naiba m-a pus să cad la patima pescuitului. Știu că-i o prostie și totuși stau. Stau ca un ticălos, ca un ocnaș, și mă tot uit la apă ca un tâmpit! Ar trebui să mă duc la cosit, și eu pescuiesc. La Haponievo a slujit ieri preasfințitul și nu m-am dus, am stat tot aici cu scrumbia... cu zgripturoaica asta.

— Ce ai... ai înnebunit? spuse Otțov, trăgând stingherit cu coada ochiului spre englezoaică. Înjury în fața unei doamne... și o înjury chiar pe ea...

— Dracu' s-o ia! Nu pricepe nicio boabă rusește. Ori o lauzi, ori o ocărăști, ei totuna îi e! Uită-te la nasul ei! Ți se face rău numai când îl vezi! Pescuim zile întregi împreună și nu scoate un cuvânt! Stă ca o momâie, cu ochii holbați la apă.

Englezoaica căscă, schimbă viermușorul și aruncă din nou undița.

— Dacă ai mai văzut așa ceva! continuă Griabov. De zece ani, frate dragă, stă toanta asta în Rusia și nu știe o iotă de rusească... Orice boiernaș de-al nostru, dacă se duce la ei, învață cât ai zice pește să trăncănească în limba lor, pe când ăștia... dracu' să-i priceapă! Uită-te la nasul ei! Uită-te la nas!

— Încetează odată... Mă pui într-o situație penibilă... Lasă femeia în pace!

— Nu-i femeie, e fată... Te pomenești că visează la logodnici, păpușa dracului. Și miroase a mucegai... Nu pot s-o sufăr! Mi-e destul s-o văd, ca să-mi ies din pepeni! Când se holbează la mine cu ochii ei cât cepele, mă trec fiorii, de parcă m-aș fi lovit cu cotul

de o balustradă. Îi place și ei să pescuiască. Uită-te la ea: e solemnă, de parcă ar sluji în biserică! Toate le privește cu dispreț... Stă aici, canalia, și se umflă în pene că-i și ea ființă omenească, deci rege al naturii. Și știi cum o cheamă? Wilca Charlesovna Twice. Ptiu!... Nici nu pot să-i pronunț numele.

Auzindu-și numele, englezoaica întoarce încet nasul spre Griabov și îl măsoară cu o privire disprețuitoare. De la Griabov, își ridică privirea asupra lui Otțov și îl împrășcă și pe el cu același dispreț. Totul în tăcere, fără grabă și cu un aer grav.

— Ai văzut? îl întreabă Griabov râzând cu hohote. Cu alte cuvinte, nu merităm mai mult! Caraghioasa! Numai de dragul copiilor țin tritonul ăsta. Dacă n-ar fi ei, n-aș lăsa-o să se apropie nici la zece verste de moșia mea. Are un nas de uliu... Dar talia? Păpușa asta aduce cu un piron. Îmi vine s-o iau și s-o înfig în pământ. Stai... Parcă mișcă pluta.

Griabov sări în picioare și ridică undița. Sfoara se întinse... Griabov mai trase o dată, dar nu putu să scoată cârligul din apă.

— S-a agățat de ceva! spuse el, încruntându-se.

— Se vede că s-a prins de o piatră... Drace!...

Pe față i se întipări o adevărată suferință. Oftând, sucindu-se neliniștit când la dreapta, când la stânga și blestemând pe înfundate, începu să tragă scurt de sfoară. Dar fără niciun rezultat. De supărare se îngălbeni.

— N-am ce face! Trebuie să mă bag în apă.

— Ia mai lasă prostiile!

— Nu se poate... Spre seară se pescuiește bine... Phii!... Mare ghinion! Trebuie neapărat să mă bag în apă. N-am încotro! Dacă ai ști ce lene mi-e să mă dezbrac! Trebuie să-i fac vânt englezoaicei... Nu-mi vine să mă despoi în fața ei. Oricum, e o doamnă.

Griabov își scoase pălăria și cravata.

— Miss... e-e-e... se adresă el englezoaicei. Miss Twice! *Je vu pri*⁹... Ei, cum să-i spun? Cum să-ți spun ca să înțelegi? Ascultă... Încolo! Cară-te de aici! Auzi?

Miss Twice îl împrășcă pe Griabov cu dispreț și scoase un sunet

nazal.

— Cum? Nu înțelegi? Îți spun să te cari de aici! Trebuie să mă dezbrac, păpușa dracului! Du-te acolo! Acolo!

Griabov o trase pe miss de mânecă, îi arătă niște tufe și se așeză pe vine, vrând să-i spună să se ducă după tufe și să se ascundă acolo... Mișcând energic din sprâncene, englezoaica rosti repede o frază lungă pe englezește. Moșierii izbucniră în râs.

— E prima dată în viață că-i aud glasul... Frumos glăscior, n-am ce zice! Nu înțelege! Ce să mă fac cu ea?

— Las-o baltă! Hai să bem o votcă!

— Nu se poate, trebuie să pescuiesc... E seară... Ce vrei să fac? Mare pacoste! Am să fiu nevoit să mă dezbrac în fața ei...

Griabov își scoase vestonul și jiletca și se așeză pe nisip pregătindu-se să-și scoată ghetetele.

— Ascultă, Ivan Cuzmici, spuse mareșalul nobilimii, râzând pe înfundate. Asta e bătaie de joc, dragul meu, zău că e curată batjocură.

— Cine o pune să nu înțeleagă? Lasă, să le fie de învățătură străinilor ăstora!

Griabov își scoase ghetetele, pantalonii, cămașa și se pomeni în costumul lui Adam. Otțov se ținea de burtă. Se făcuse stacojiu atât de râs, cât și de rușine. Englezoaica ridică sprâncenele și începu să clipească... Pe fața ei gălbuie alunecă un zâmbet mândru, disprețuitor.

— Trebuie să aștept să mi se răcească puțin trupul, spuse Griabov, bătându-se cu palma peste coapse.

— Spune-mi, te rog, Feodor Andreici, de ce am eu în fiecare vară un fel de spuzeală pe piept?

— Bagă-te odată în apă sau acoperă-te cu ceva! Nerușinatule!

— Cel puțin dacă i-ar fi ei rușine, ticăloasa! spuse Griabov, intrând în apă și făcându-și semnul crucii. Brr... da' rece e apa... Uită-te la ea cum mișcă din sprâncene! Da' de plecat tot nu pleacă... Se consideră deasupra vulgului! He-he-he... Nici nu ne socoate oameni!

Intrând în apă până la genunchi și întinzându-și trupul uriaș,

Griabov făcu cu ochiul și spuse:

— Ce să-i faci, dragul meu, aici nu e Anglia! Miss Twice schimbă cu sânge rece viermușorul, căscă și aruncă din nou undița. Otțov întoarse capul. Griabov se afundă o clipă, desprinse cârligul și ieși din apă. Două minute după aceea, ședea iar pe nisip și pescuia.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883. Nr. 33. 13 august. Semnată: A. Cehonte. A intrat, cu mici modificări, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886, în edițiile 2 – 14 ale aceleiași culegeri din anii 1891 – 1899 și în Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. – Publicăm textul din 1900.

La 6 august 1883, Cehov îi scria lui N. Leikin: «Vă și trimit schițe („Cioburi din viața Moscovei”) și povestiri. Una dintre povestiri, „Fiica Albionului”, e lungă. N-am izbutit cu niciun chip s-o fac mai scurtă. Dacă nu merge, vă rog să mi-o trimiteți înapoi.» La 10 august 1883, N. Leikin răspunde: «Povestirea dumneavoastră „Fiica Albionului” e cam lungă, dar mie îmi place, e drăguță și originală, cu toate că englezoaica exagerează cu lipsa ei de pudoare. Am trimis-o la cules, la tipografie.»

Albion – denumirea străveche a Marii Britanii.

Informația

Era pe la amiază. Moșierul Voldîreov, un bărbat înalt, vânjos, cu capul tuns și ochii bulbucăți, își scoase paltonul, își șterse fruntea cu o batistă de mătase și intră, cu oarecare șovăială la grefă. Nu se auzea decât scârțâitul penițelor.

— Unde pot să cer o informație? se adresă el ușierului, care tocmai aducea din fundul sălii o tavă cu pahare. Am nevoie de o informație, trebuie să scot o copie de pe o hotărâre.

— Poftiți acolo. Iaca, la domnul care șade lângă fereastră! spuse ușierul, arătând cu tava spre fereastra din fund.

Voldîreov tuși și se îndreptă spre fereastră. Acolo, la o masă verde, plină de pete, ca un bolnav de tifos exantematic, ședea un tânăr cu patru caiere zburlite pe cap, cu un nas lung plin de puncte negre și o tunică ieșită de soare. Scria, cu masul lui lung vârât în niște hârtoage. Ca să alunge musca ce i se plimba pe lângă nara dreaptă, își scotea înainte buza de jos și își sufla sub nas, cu cea mai mare gravitate.

— Pot să-ți cer o informație? i se adresă Voldîreov. Aș vrea să scot o copie după hotărârea din 2 martie... Eu sunt Voldîreov...

Funcționarul își muie penița în călimară și cercetă dacă nu cumva luase prea multă cerneală. Încredințându-se că penița nu-i va face niciun bucluc, începu să scârțâie iarăși cu ea pe hârtie. Buza de jos i se lungi din nou în afară, dar nu mai era nevoie să sufle: musca i se așezase pe ureche.

— Pot să-ți cer o informație? repetă după vreun minut Voldîreov. Sunt moșierul Voldîreov.

— Ivan Alexeici! strigă funcționarul spre sală, ca și cum Voldîreov nici nu ar fi existat. Spune negustorului Ialicov, când mai dă pe aici, să legalizeze la poliție copia de pe declarația lui. I-am spus de o mie de ori!

— E vorba de procesul meu cu moștenitorii prințesei Gugulina, bolborosi Voldîreov. Afacerea e cunoscută. Te rog foarte mult, ocupă-te și de mine.

Continuând a nu lua în seamă pe Voldîreov, funcționarul prinse musca care i se așezase pe buză, o privi cu luare aminte, apoi o aruncă. Moșierul tuși și își suflă zgomotos nasul în batista lui cu pătrățele. Dar și încercarea aceasta fu de prisos. Funcționarul tot nu se hotăra să-l ia în seamă. Tăcerea ținu vreo două minute. Voldîreov scoase din buzunar o hârtie de o rublă și o puse în fața funcționarului, pe un registru deschis. Funcționarul își încreți fruntea, trase registrul spre el, ca și cum n-ar fi văzut nimic și îl închise.

— O mică informație... Aș vrea numai să știu pe ce bază moștenitorii prințesei Gugulina... Pot să te tulbur?

Pierdut în gândurile sale, funcționarul se ridică și, scărpinându-se în cot, se duse la dulap. Întorcându-se după o clipă la masa lui de scris, puse iar mâna pe registrul pe care se afla altă hârtie de o rublă.

— Nu am să-ți răpesc decât câteva clipe... îmi trebuie o mică informație, atât...

Funcționarul păru că nu aude și începu să copieze ceva.

Voldîreov se încruntă și aruncă o privire deznădăjduită asupra întregii tagme de scârțâitori din peniță.

„Scriu! gândi el oftând. Scriu, lua-i-ar dracu’!”

Se îndepărtă de masă și se opri amărât în mijlocul încăperii, cu brațele atârându-i neputincioase. Se vede că ușierul, care trecea din nou cu tava cu pahare, observă mutra lui jalnică, fiindcă se apropie de el și îl întrebă în șoaptă:

— Ei, ce-ați făcut? Ați cerut informația?

- Am cerut-o, dar nu vrea să stea de vorbă cu mine.
- Dați-i trei ruble... șopti portarul.
- I-am dat două.
- Mai dați-i una.

Voldîreov se întoarce și puse pe registrul deschis o hârtie de trei ruble.

Funcționarul trase din nou registrul spre el, începu să-l răsfoiască și deodată, ca din întâmplare, ridică ochii asupra lui Voldîreov. Nasul lui lucios roși și se zbârci într-un zâmbet.

— Ce doriți? întrebă el.

— Voiam să cer o informație în legătură cu procesul meu... Sunt Voldîreov.

— Încântat! În afacerea Gugulina? Foarte bine! Ce anume doriți?

Voldîreov îi arată ce dorea.

Funcționarul prinse viață, și începu să se sucească de parcă ar fi fost prins într-un vârtej. Dădu informația cerută, porunci să se scoată o copie, oferi moșierului un scaun, totul într-o clipită. Vorbi chiar despre vreme și îl întrebă de recoltă. Când Voldîreov plecă, îl însoți pe scară până jos, zâmbind îndatoritor și respectuos, cu aerul că e gata în orice clipă să se închine până la pământ în fața lui. Fără să-și dea bine seama de ce, Voldîreov se simți stânjenit și, ascultând de o pornire lăuntrică, scoase din buzunar o hârtie de o rublă și o întinse funcționarului. Acesta, care tot mai saluta și zâmbea, o prinse din zbor, făcând-o nevăzută.

„Ce oameni...” gândi moșierul și, ieșind în stradă, se opri și își șterse fruntea cu batista.

Apărută pentru prima dată în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 36, 3 septembrie. Titlul: „*O greșeală*” Semnată: A. Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. – Publicăm textul din 1899.

La alegerea povestirii pentru culegerea de opere, Cehov i-a schimbat titlul, a introdus convorbirea cu portarul, a dat o nouă versiune sfârșitului și a făcut corectări stilistice (schimbarea unor nume, a unor cuvinte izolate etc. De exemplu „Ciumazov” a devenit „Ialiov” etc.)

Grasul și slabul

Doi prieteni se întâlniră într-o gară de pe linia Nicolaevskaia. Unul era rotofei, celălalt pirpiriu. Cel gras tocmai luase masa la restaurantul gării și buzele, încă unsuroase, îi luceau ca niște vișine coapte. Mirosea a vin de Xeres și a „Fleur d’Oranger”¹⁰. Slabul abia coborâse din vagon și era încărcat cu geamantane, boccele și cutii de carton. Mirosea a șuncă și a drojdie de cafea. În spatele lui venea nevastă-sa, o femeie firavă, cu bărbia ascuțită, și fiul său, elev de liceu, un băiat înalt, cu o pleoapă puțin lăsată pe un ochi.

— Porfiri! strigă rotofeiul, zărindu-l pe pirpiriu. Tu ești? Dragul meu! Nu ne-am văzut de un car de ani!

— Doamne! se minună acesta. Mișa! Prietenul meu din copilărie! Ce cauți aici?

Prietenii se îmbrățișară și se măsurară unul pe altul cu ochii umezi. Amândoi erau buimăciți, dar încântați.

— Dragul meu! începu cel slab după ce se mai îmbrățișară o dată. Nu mă așteptam deloc! Ce surpriză! Ia să te văd mai bine! Ai rămas tot așa frumos cum erai, tot atât de îngrijit și de fercheș. Doamne, Dumnezeule! Ei, cum o duci? Ești bogat? Ești însurat? Eu, precum vezi, m-am însurat... Asta-i nevastă-mea, Luiza, născută Wanzenbach... e luterană... Iar ăsta e fiul meu, Nafanail, elev în clasa treia. Nafania, domnul e prietenul meu din copilărie! Am fost colegi de liceu!

Nafanail stătu o clipă pe gânduri, apoi își scoase șapca.

— Am fost colegi de liceu! repetă pirpiriul. Îți aduci aminte, Mișa, cum ne porecliseră băieții? Pe tine, Erostrat¹¹, fiindcă arseseși cu țigara o carte a liceului, iar pe mine Efialt¹², fiindcă îmi plăcea să pâărăsc. Ha-ha-ha... Eram copii! Nu te teme, Nafania! Vino mai aproape... Și asta e nevastă-mea, născută Wanzenbach... e luterană...

După o clipă de gândire, Nafanail se ascunse după tatăl său.

— Ei, și ia spune-mi, cum o duci, dragul meu prieten? întrebă rotofeiu, privindu-și încântat fostul coleg. Ai o slujbă undeva? Ai un post bun?

— Da, dragul meu, am o slujbă. Sunt de doi ani asesor de colegiu¹³ și am Stanislavul. Leafa e cam mică... dar ce are a face! Nevastă-mea dă lecții de muzică, eu fac în orele libere tabachere de lemn. Tabachere foarte bune! Le vând cu o rublă bucata. Dacă cineva ia zece bucăți sau mai multe, fac reducere. Ne descurcăm, de bine, de rău. Am lucrat înainte la un minister, și acum sunt mutat aici, ca șef de birou... Am să fac serviciul aci. Dar tu? Nu cumva ai și ajuns consilier de stat¹⁴? Ai?

— Nu, dragul meu, caută ceva mai sus, răspunse grăsanul. Sunt consilier intim¹⁵... Sunt și decorat. Am două stele.

Pirpiriul păli deodată și încremeni, apoi fața i se schimonosi într-un zâmbet mioros; ai fi zis că toate trăsăturile începuseră să i se topească. Trupul i se sfriji, se gârbovi, și parcă i se făcu și mai puțin... Geamantanele, boccelele și cutiile de carton se sfrijiră, se zbârciră și ele... Bărbia lungă a nevestei sale se lungi și mai mult; Nafanail luă poziția de drepti și își încheie toți nasturii tunicii...

— Eu, Excelență... Sunt încântat! Un prieten din copilărie, ca să zic așa, să ajungă la o situație atât de înaltă! Hi-hi-hi.

— Ia lasă prostiile! se încruntă grăsanul. Ce înseamnă tonul ăsta? Suntem doar prieteni din copilărie; ce rost are respectul ăsta față de grad?

— Vai de mine... Se poate?... continuă să râdă stânjenit pirpiriul, împuținându-se și mai mult. Atenția binevoitoare a

Excelenței Voastre... e ca un fel de vlagă dătătoare de viață... Excelență, acesta e fiul meu, Nafanail... Soția mea Luiza, e luterană, întrucâtva...

Grasul voi să spună ceva, dar pe fața pirpiriului se putea citi atâta venerație, slugărnicie și acreală respectuoasă, încât consilierului intim i se făcu silă. Își întoarse capul într-o parte și îi întinse slăbănogului mâna de rămas-bun.

Pirpiriul îi strânse trei degete, își frânse înainte tot trupul și începu să râdă subțire, ca un chinez: „hi-hi-hi”. Nevastă-sa zâmbi. Nafanail făcu o temenea și scăpă șapca din mână. Tustrei erau buimăciți, dar încântați.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 40, 1 octombrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat, cu modificări, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Cu noi schimbări a fost inclusă în Culegerea de opere din 1899, vol. 1. – Publicăm textul din 1899.

În vederea includerii povestirii în culegere, Cehov a introdus modificări substanțiale în caracterizarea personajelor. În versiunea inițială din revistă, purtarea lingușitoare a „slabului” e provocată de un strigăt de șef al „grasului”, prezentat ca un birocrat mulțumit de el însuși, pe când în textul din culegere, slugărnicia „slabului” apare nu numai ca o trăsătură caracteristică a firii acestuia, ci și sub un aspect generalizat social, ca o trăsătură imprimată de orânduirea socială.

La alegerea povestirii pentru culegerea de opere, Cehov n-a mai făcut decât corectări stilistice.

Tragedianul

Reprezentăția se dădea în folosul tragedianului Fenoghenov.

Se juca „Prințul Serebriamîi”. Fenoghenov interpreta rolul lui Viazemski, impresarul Limonadov pe al lui Drujina Morozov, iar doamna Beobahtova pe al Elenei... Spectacolul întrecea mult așteptările. Tragedianul făcea adevărate minuni. O răpea pe Elena cu o singură mână și o purta deasupra capului prin toată scena. Răcnea, șuiera ca un șarpe, lovea cu piciorul în podea și își sfâșia haina la piept. Refuzând să se bată în duel cu Morozov, tremura din tot trupul, așa cum nu tremură nimeni în viața de toate zilele și glasul i se sugruma zgomotos. Teatrul se cutremura de aplauze. Actorii fură rechemăți de nenumărate ori la rampă. Lui Fenoghenov i se oferă o tabacheră de argint și un buchet de flori cu panglici lungi. Doamnele fluturau batistele, își îndemnau bărbații să aplaude și multe dintre ele plângeau... Dar Mașa, fiica ispravnicului Sidorețki, era zguduită și înflăcărată de jocul actorilor mai mult ca toți ceilalți. Ședea în primul rând de fotolii, alături de tatăl ei, nu-și lua o clipă privirea de pe scenă, și chiar în timpul pauzelor rămânea în aceeași stare de extaz. Mânulele și piciorușele ei subțiri tremurau, ochisorii îi erau plini de lacrimi și fața i se făcea din ce în mai palidă. Nici nu era de mirare: se ducea pentru prima oară în viață la teatru!

— Ce bine, ce minunat joacă, șoptea ea tatălui ei, ispravnicul, de câte ori se lăsa cortina. Cât de neîntrecut este Fenoghenov!

Și dacă tatăl s-ar fi priceput să citească pe chipul oamenilor, ar fi deslușit pe fețișoara palidă a fiicei sale o încântare soră cu suferința. O zguduiseră până la suferință și jocul actorilor, și piesa, și atmosfera ei. În pauze, când muzica regimentului începea să cânte, Mașa închidea ochii, sleită de puteri.

— Tată! se rugă ea de ispravnic în ultima pauză. Du-te pe scenă și poștește-i pe toți să vină să prânzească mâine la noi!

Ispravnicul se duse în culise, îi lăudă pe toți pentru arta lor și adresă un compliment doamnei Beobahtova:

— Frumosul dumneavoastră chip cere să fie immortalizat pe pânză. Ce păcat că nu sunt un meșter al penelului!

După ce se înclină în fața ei, îi pofti pe artiști la masă.

— Veniți cu toții, dar fără sexul feminin, șopti el. Nu pot primi actrițe, fiindcă am o fată.

A doua zi, o parte din artiști prânzeau la ispravnic. Nu venise decât impresarul Limonadov, tragedianul Fenoghenov și comicul Vodolazov; ceilalți pretinseseră că aveau felurite treburi. Prânzul fu plicticos. Limonadov îl asigură de câteva ori pe ispravnic că-i poartă tot respectul și că, îndeobște, el cinstește orice autoritate publică. Vodolazov îi imită pe negustori și pe armenii beți, iar Fenoghenov, un ucrainean înalt și vânjos (în carnetul de identitate se numea Cnîș) cu ochi negri și frunte încruntată, declamă „La intrarea principală” și „A fi sau a nu fi?” Limonadov povesti cu lacrimi în ochi întrevederea lui cu fostul guvernator, generalul Caniuein. Ispravnicul asculta, se plictisea și zâmbea blajin. Era mulțumit, cu toate că Limonadov duhnea cumplit a pene arse, iar Fenoghenov purta un frac de împrumut și ghete cu tocuri tocite. Oamenii aceia îi plăceau fiicei sale, o înveseleau, și asta era de ajuns! Cât despre Mașa, nu-și putea dezlipi nicio clipă ochii de pe ei. Nu văzuse încă niciodată oameni atât de deștepți, atât de neobișnuiți.

Seara, ispravnicul și Mașa erau din nou la teatru. Peste o săptămână, artiștii prânziră iarăși la Sidorețki și de atunci începură să vină aproape zilnic în casa ispravnicului, fie la prânz, fie la cină, iar teatrul ajunse o patimă pentru Mașa, care mergea acum în

fiecare seară la spectacol.

Fata se îndrăgosti de tragedianul Fenoghenov și, într-o bună zi, în lipsa ispravnicului care se dusesese să-l întâmpine pe arhiereu, fugi cu trupa lui Limonadov și pe drum se cunună cu iubitul ei. După celebrarea și prăznuirea căsătoriei, artiștii scriseră o scrisoare lungă, patetică, pe care o trimiseră ispravnicului. O ticluiră toți laolaltă.

— Arată-i că ai argumente! spunea Limonadov, dictându-i lui Vodolazov. Trage-i și niște temenele... Grangurii ăștia mor după ele. Mai adaugă și ceva... așa... să-l ungă la inimă, să-i dea lacrimile...

Răspunsul la această scrisoare fu cât se poate de dezamăgitor. Ispravnicul o renega pe fiica sa, care, după cum scria el, se măritase cu un hohol¹⁶ tâmpit, trândav și hoinar, fără ocupație bine definită.

A doua zi după primirea acestui răspuns, Mașa îi scria tatălui ei: „Tată, mă snopește-n băta! Iartă-ne!”

O bătea; o bătuse în culise, de față cu Limonadov, cu spălătoreasă și doi lampagii! Tragedianul nu uita că, patru zile înainte de nuntă, întreaga trupă se adunase seara la tractirul „Londra” și, discutând cazul Mașei, toți îl sfătuiseră să încerce, iar Limonadov, cu lacrimi în ochi, căutase să-l convingă:

— Ar fi o neghiobie și o nesocotință să nu profiți de o asemenea plească! Pentru atâta bănet face nu numai să te însori, dar să te duci și în Siberia! Odată însurat, ai să-ți clădești un teatru al tău propriu și ai să mă poți lua și pe mine în trupa ta. Nu o să mai fiu eu stăpânul, ci tu.

Fenoghenov nu putea uita vorbele astea, și acum mârâia strângând pumnii.

— Dacă nu trimite bani, o fac țandări. Să fiu eu al dracului dacă mă las tras pe sfoară!

Trupa încercă să plece dintr-un oraș capitală de gubernie fără știrea Mașei, dar Mașa prinse de veste și sosi în fugă la gară, după al doilea sunet de clopot¹⁷, când actorii se și urcaseră în vagoane.

— Am fost insultat de tatăl dumitale! îi strigă tragedianul. Totul

s-a sfârșit între noi!

Iar ea, cu toate că vagonul era plin de lume, își îndoi piciorușele gingașe, se lăsă în genunchi în fața lui și ridică brațele într-un gest de implorare.

— Te iubesc! se tângui ea. Nu mă alunga, Condrati Ivanîci! Nu pot să trăiesc fără dumneata!

Ruga ei fu ascultată și, după ce se sfătuiră, artiștii o primiră în trupă cu însărcinarea de „contesă integrală” — așa fuseseră poreclite figurantele care ieșeau de obicei în grupuri pe scenă și jucau roluri mute... La început, Mașa jucă roluri de fată în casă și de paj, mai târziu însă, când doamna Beobahtova, floarea trupei lui Limonadov, fugi, o făcură „ingenuă”. Juca prost: sâsâia, se fâstâcea. Dar curând se obișnuî și începu să placă publicului. Fenoghenov era încă nemulțumit.

— Actriță-i asta? spunea el. N-are nici siluetă, nici stil, ci numai... prostie și atât...

Într-un alt oraș, capitală de gubernie, trupa lui Limonadov interpretează „Hoții” de Schiller. Fenoghenov juca pe Franz, iar Mașa, pe Amalia. Tragedianul răcnea și tremura, Mașa își spunea rolul ca o lecție bine învățată și piesa ar fi mers cum merg toate piesele, dacă nu s-ar fi petrecut un mic incident. Totul decursese bine până la scena în care Franz îi mărturisește Amaliei că o iubește, iar ea îi ia spada. Ucraineanul răcni, șuieră ca un șarpe, tremură și o strânse pe Mașa în îmbrățișarea sa de fier. Iar Mașa în loc să-l respingă și să-i strige „pleacă!”, începu să tremure ca o păsărică în brațele lui și nu se mai mișcă... Înghețase parcă.

— Fie-ți milă de mine! îi șopti ea la ureche. Fie-ți milă de mine! Sunt atât de nenorocită!

— Nu știi rolul! Trage cu urechea la sufleur! șușoti printre dinți tragedianul, vârându-i cu de-a sila spada în mână.

După reprezentație, Limonadov și Fenoghenov ședeau de vorbă la casă.

— Ai avut dreptate; nevastă-ta nu-și învață rolurile... spunea impresarul. Nu-și cunoaște meseria... Orice om are o meserie... Ea nu și-o cunoaște pe a ei.

Fenoghenov îl asculta, ofta și se încrunta, se încrunta...

A doua zi dimineața, Mașa ședea într-un magazin de mărunțișuri și scria:

„Tată, mă bate! Iartă-ne! Trimite-ne bani!”

Apărută pentru prima dată în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 41, 8 octombrie, cu subtitlul: („*Istorioară*”). Semnată: A. Cehonte. După ce a fost corectată de autor a intrat, fără subtitlu, în culegerea „Basmele Melpomenei”, Moscova, 1884. Cu noi corectări, a fost inclusă în Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. – Publicăm textul din 1900.

La alegerea povestirii pentru culegerea din 1884, Cehov a făcut corectări stilistice și a introdus completări importante (nunta lui Limonadov și altele).

Fiind aleasă pentru culegerea de opere, povestirea a fost supusă din nou unei revizuii minuțioase, care a constatat în eliminarea unor definiții și comparații, în scurtarea raționamentelor unora dintre personaje, în înlocuirea numelor etc.

Povestirea a fost trimisă revistei „Oskolki” cu mult înainte de apariția ei. Încă din iulie 1883, Cehov îl întreba pe N. A. Leikin: «Care-i soarta „Tragedianului” meu? Ar fi ieșit o povestire bunăoară, dacă n-ar fi fost cadrul atât de limitat... Am fost silit să comprim chiar esențialul, sarea... Și s-ar fi putut scrie o nuvelă întreagă pe această temă». Cauzele întârzierii apariției le aflăm din scrisorile lui Leikin către Cehov: «Mă întrebați de soarta „Tragedianului” dumneavoastră. Povestirea e culeasă, a fost autorizată de cenzură și va apărea în Nr. 33, dacă între timp îmi mai trimiteți vreo povestire. În condițiile groaznice de cenzură de azi, trebuie să am întotdeauna la îndemână material de rezervă. De aceea și țin pe loc „Tragedianul”. Altfel s-ar putea întâmpla să nu apară nici numărul. Se întâmplă ca cenzorul să șteargă dintr-un condei a treia parte din ceea ce îi trimit» (4 august 1883). «Pentru Dumnezeu, nu vă speriați de faptul că nu tipăresc „Tragedianul” dumneavoastră. Povestirea e admirabilă, dar e cam lungă și tot nu reușesc să-i fac loc...» (1 octombrie 1883).

La Poștă

Acum câteva zile am înmormântat-o pe tânăra nevastă a lui Sladcoperteșev, bătrânul nostru diriginte al oficiului poștal. După ce am îngropat frumusețea ceea de femeie, ne-am dus la oficiul poștal, ca s-o „pomenim”.

Când s-au servit blinele, moșneagul văduv a început să se jeluiască:

— Blinelele sunt rumene cum era și răposata, și la fel de frumoase! Zău că sunt la fel!

— Da, s-au învoit cei ce o pomeneau, era într-adevăr o frumusețe... O femeie clasa întâi!

— Așa-i... Toți se minunau, privind-o... Dar, domnilor, eu nu o iubeam pentru frumusețea și pentru firea ei blândă. Aceste calități sunt proprii femeii și se întâlnesc destul de des pe lumea asta. Eu o iubeam pentru o altă calitate a sufletului ei, și anume, o iubeam, Dumnezeu s-o ierte, pentru că, cu toată vioiciunea și firea ei veselă, era credincioasă bărbatului ei. Da, îmi era credincioasă, deși n-avea decât douăzeci de ani și eu voi împlini curând șaiszeci! Îmi era credincioasă, mie, moșneagului!

Diaconul, care stătea cu noi la masă, s-a prefăcut că se îneacă și a început să tușească în semn de îndoială.

— Vasăzică nu mă crezi? l-a apostrofat văduvul.

— Nu zic că nu cred, s-a bâlbâit diaconul, dar de... așa... În ziua de azi, femeile tinere sunt prea... cum să spun... randevu, sos

provensal...

— Dumnezeata te îndoiești, dar eu am să-ți dovedesc că așa e! Aveam eu metodele mele ca s-o fac să-mi fie credincioasă. Metode cu caracter, ca să zic așa, strategic, cum ar fi bunăoară, fortificația. Eram prea șiret ca nevastă-mea să mă poată înșela. Știam eu ce să fac pentru ea să-mi păzesc căminul. Am o formulă care e ca o parolă. Cum o rosteam – gata, puteam să dorm liniștit.

— Și cum era această formulă?

— Foarte simplă. Am răspândit, de pildă, prin oraș un zvon urât. Dumneavoastră îl cunoașteți cu toții prea bine. Le-am spus tuturor: „Nevastă-mea Aliona trăiește cu polițaiul Ivan Alexeici Zalihvatski”. A fost de ajuns. Nimeni n-a mai îndrăznit să-i facă Alionei curte, temându-se să nu-l supere pe polițai. Cum o vedea un bărbat, fugea, ca nu cumva Zalihvatski să-și închipuie ceva. He-he-he. Dacă te puneai rău cu idolul ăla mustăcios, numai bine nu-ți mergea; la moment îți trântea o jumătate de duzină de procese verbale de contravenție sanitară. De pildă, dacă vedea pisica ta pe stradă, îți și încheia proces verbal pentru dobitoace vagabonde.

— Vasăzică nevasta dumitale n-a trăit cu Ivan Alexeici? ne-am mirat noi prelung.

— Nu, și ăsta era șiretlicul meu... He-he... Ce spuneți, v-am dus bine de nas, tinerilor? Așa-i?

Câteva minute s-au scurs în tăcere. Ședeam tăcuți și ne era ciudă și rușine că moșneagul acela gras cu nasul roșu ne trăsese atât de bine pe sfoară.

— Ei, cu voia lui Dumnezeu, poate te mai însori odată! mârâi diaconul.

Apărută pentru prima dată în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 44, 29 octombrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat în Culegerea de opere din 1899, vol. I, cu mici corectări stilistice și cu unele adăugiri. – Publicăm textul din 1899.

Pe mare

POVESTEA UNUI MARINAR

Nu se vedeau decât luminile tot mai slabe ale portului pe care-l părăsiserăm și cerul negru ca cerneala. Sufla un vânt rece, umed. Simțeam deasupra noastră norii grei, care parcă de-abia așteptau să se sloboadă în ploaie, și, cu tot vântul și frigul, pe noi ne cuprinsese fierbințeala. Stăteam îngrămădiți la postul echipajului și trăgeam la sorti. Răsunau glume și râsete zgomotoase de marinari chercheliți, și unul, ca să mărească hazul, începuse să cânte ca cocoșul.

De la grumaji și până în tălpi mă scutura un tremur mărunț, ca și cum aș fi avut în ceafă o gaură prin care mi s-ar fi prelins, pe trupul gol, niște alice mici, reci. Tremuram, și de frig – de bună seamă – dar și din alte pricini, pe care tocmai vreau să le povestesc aici.

După părerea mea, omul este îndeobște nerușinat, dar trebuie să recunosc că marinarul este câteodată mai nerușinat decât orice altă faptură pe lume, mai nerușinat chiar decât lighioana cea mai scârnavă, care are totuși o îndreptățire, dat fiind că se supune instinctului. Poate că greșesc, fiindcă nu cunosc viața, dar mi se pare că marinarul are mai multe motive decât oricare altul să-i fie câteodată silă de el și să se judece aspru. Un om care poate în orice clipă să se prăvălească de pe catarg, să fie înghițit pentru

totdeauna de valuri, care nu-și aduce aminte de Dumnezeu decât atunci când se îneacă sau când zboară cu capul în jos, nu se sinchisește de nimic și habar n-are de tot ce lasă pe uscat. Beam multă votcă și duceam o viață desfrânată, fiindcă nu știam cui și la ce folosește virtutea pe mare.

Dar să mă reîntorc la povestirea mea.

Trăgeam deci la sorți. Noi, cei care isprăviserăm pătrarul de veghe, eram douăzeci și doi cu toții. Dar numai la doi dintre noi putea să le cadă norocul să se desfete cu un spectacol rar. Într-adevăr, „cabina pentru însurăței” de pe vasul nostru avea să fie ocupată în noaptea aceea, și în pereții ei erau numai două crăpături de care puteam dispune. Pe una dintre ele o făcusem chiar eu, cu un fierăstrău subțire, după ce găurisem mai întâi peretele cu un tirbușon. Pe cealaltă o făcuse cu cuțitul unul dintre camarazii mei, și fiecare dintre noi muncise mai bine de o săptămână la treaba asta.

— O crăpătură ți-a căzut la sorți ție!

— Cui?

Băieții arătară spre mine.

— Și cealaltă?

— Lui tat-tu.

Tatăl meu, marinar bătrân, ghebos, cu fața ca un măr la cuptor, se apropie de mine și mă bătui pe umăr.

— Astăzi suntem răsfățați de soartă, băiete, îmi spuse el. Auzi, flăcăule? Norocul ne-a căzut și ție și mie. Asta e ceva.

Mă întrebă apoi nerăbdător cât e ceasul. Era abia unsprezece.

Ieșii pe punte, îmi aprinsei luleaua și începui să privesc marea. Era întuneric, dar se vede că ceea ce se petrecea în sufletul meu îmi tulbura până și vederea, fiindcă pe fondul negru al nopții îmi jucau în fața ochilor anumite imagini: vedeam ceea ce lipsea atât de mult în viața mea tânără încă, dar de pe atunci sortită să nu-și urmeze drumul ei firesc.

La miezul nopții trecui pe lângă cabina comună și aruncaii o privire prin ușă. Însurățelul, un tânăr pastor blond, frumos, ședea la masă, ținând în mână o evanghelie și părea să lămurească ceva

unei bătrâne englezoaice înalte și uscățive. Mireasa, o fată tânără, zveltă și foarte frumoasă, ședea alături de bărbatul ei și nu-și lua ochii albaștri de pe chipul lui blond. Un bancher englez, bătrân, înalt și trupeș, cu față roșcovană, respingătoare, se plimba dintr-un colț în celălalt al cabinei. Era soțul doamnei cu care vorbea însurățul.

„Pastorii au obiceiul să pălăvrăgească ceasuri întregi! gândii eu. N-o să isprăvească nici până dimineața!”

La ora unu, tata se apropie de mine și îmi spuse, trăgându-mă de mânecă:

— Hai, că e timpul. Au ieșit din cabina comună.

Coborâi în fugă scara și mă îndreptai spre peretele binecunoscut. Între acest perete și peretele vasului era un spațiu îngust, plin de funingine, de umezeală și de guzgani. Curând auzii pașii grei ai bătrânului. Se împiedica de baloturi și de butoaiele cu gaz, și înjura.

Pipăind peretele, găsii deschizătura și scosei din ea cepul pătrat de lemn pe care îmi trebuise atâta timp să-l tai cu fierăstrăul. Dădui cu ochii de o perdea de muselină străvezie, prin care străbătea o lumină blândă, trandafirie. Și odată cu lumina, fața îmi fu învăluită de un parfum puternic, nespus de plăcut; parfumul iatacurilor boierești pesemne. Ca să pot vedea ce se petrece înăuntru, trebuia să dau la o parte cu două degete muselina, ceea ce mă și grăbii să fac.

Zării bronzuri, catifele și dantele. Totul era scăldat într-o lumină trandafirie. La vreo trei metri în fața mea, se afla patul.

— Lasă-mă pe mine la deschizătura ta, îmi șopti tata, înghiontindu-mă nerăbdător în coastă. Se vede mai bine!

Nu-i răspunsei nimic.

— Tu ai ochi mai buni ca mine, băiete; pentru tine e totuna dacă privești de departe sau de aproape!

— Mai încet! îi spusei eu. Nu face zgomot, ar putea să ne audă!

Tânăra căsătorită ședea pe marginea patului; piciorușele îi atârnav pe o blană. Își ținea ochii plecați.

În fața ei stătea soțul, tânărul pastor. Îi spunea ceva, dar nu

puteam desluși ce. Zgomotul vaporului mă împiedica să aud. Pastorul vorbea aprins, gesticulând. Ochii îi sticleau. Fata îl asculta și clătina din cap.

— Drace, m-a mușcat un guzgan! mârâi tata.

Îmi lipii mai tare pieptul de perete, ca și cum mi-ar fi fost frică să nu-mi sară inima din piept. Capul îmi ardea.

Însurăteii discutară mult timp astfel. În cele din urmă, pastorul se lăsă în genunchi și, întinzând brațele spre soția sa, începu s-o implore. Ea clătină și mai hotărât din cap. Atunci, el sări în picioare și începu să se plimbe prin cabină. După expresia feței și mișcarea mâinilor, ghicii că o amenința.

Tânăra lui soție se ridică, se apropie încet de peretele de care stăteam lipit și se opri chiar în fața deschizăturii mele. Stătea nemișcată și se gândea, iar eu nu puteam să-mi iau ochii de pe fața ei. Mi se părea că suferă, că se luptă cu ea însăși, că șovăie, iar trăsăturile ei exprimau totodată mânie. Nu pricepeam nimic.

Stăturăm, cred, vreo cinci minute așa, față în față, apoi ea se îndepărtă de perete și, oprindu-se în mijlocul cabinei, făcu pastorului un semn cu capul – se vede că primise. Acesta zâmbi bucuros, îi sărută mâna și ieși.

După trei minute, ușa se deschise și în iatac intră soțul, urmat de englezul cel înalt și trupeș, despre care am pomenit mai sus. Englezul se apropie de pat și o întrebă ceva pe femeia cea tânără și frumoasă. Palidă, ea încuviință din cap, fără să-l privească.

Bancherul englez scoase din buzunar un teanc de bancnote, și-l întinse pastorului. Acesta îl cercetă, numără hârtiile și ieși cu un salut respectuos. Bătrânul englez încuie ușa după el.

Sării ca ars de la perete. Mă speriasem. Mi se părea că vântul rupsese vasul bucăți și că ne scufundam.

Bătrânul meu tată, omul acela bețiv și desfrânat, mă apucă de mână și-mi spuse:

— Hai de aici! Nu se cade să vezi așa ceva! Ești încă copil...

Abia se ținea pe picioare. Îl dusei aproape în brațe pe scara repede și întortocheată până sus, unde începuse să cadă o adevărată ploaie de toamnă...

Apărută pentru prima dată în revista „Mirskoi tolč”¹⁸, 1883, Nr. 40, 29 octombrie, fără subtitlu. Semnată: A. Cehov. Apărută, cu oarecare modificări și subtitlul „*Noaptea*”, în almanahul „Severnîie țvetî”¹⁹, Moscova, editura „Scorpion”, 1901. Cu noi corectări stilistice, a fost inclusă în Culegerea de opere din anul 1903, vol. XII. – Publicăm textul din 1903.

În redactarea inițială, pentru revistă, povestirea avea în bună parte caracterul unei parodii a povestirilor „marinărești” traduse. Cu ocazia apariției povestirii în almanahul „Severnîie țvetî”, Cehov a modificat o serie de motive și a eliminat comparațiile și întorsăturile de frază cu caracter de parodie, înlocuindu-le cu definiții simple și laconice. La alegerea pentru Culegerea de opere, povestirea a fost supusă numai unei revizii stilistice.

La Moscova, în Piața Trubnaia

Lângă mănăstirea Rojdestvenski, se află o mică piață, căreia lumea îi spune piața Trubnaia, sau mai simplu Truba; în zilele de duminică, acolo se ține târg. Sute de șube, de sumane, de căciuli și de jobenuri forfotesc ca racii în sită. Piața răsună de ciripitul păsărilor de toate soiurile, care îți aduc aminte de primăvară. Dacă-i soare și cerul e senin, ciripitul păsărilor și mirosul de fân sunt și mai puternice și această adiere de primăvară dă aripi gândului și-l poartă departe, departe. De-a lungul uneia dintre laturile pieței, stau înșirate sumedenie de căruțe. În ele nu vezi nici fân, nici varză, nici fasole, ci sticleți, scatii, prigorii, ciocârlii, sturzi, mierle, pițigoi, lugaci. Toate aceste păsărele țin în niște colivii de rând, înjghebate de mântuială, se uită cu jind la vrăbiile libere și ciripesc. Sticleții costă cinci copeici bucata, scatii sunt mai scumpi, iar restul păsărilor se vând cum dă Dumnezeu.

— Cum dai ciocârlia?

Nici vânzătorul nu știe cât face ciocârlia lui. Se scarpină la ceafă și cere cât îl taie capul: o rublă sau trei copeici, după obrazul cumpărătorului. Sunt și păsări mai scumpe. Pe un bețișor mânjit șade un sturz bătrân, năpârlit, cu coada jumulită. E grav, plin de importanță și nemișcat, ca un general la pensie. De mult s-a resemnat că e prizonier și privește indiferent la cerul albastru. Se vede că din pricina acestei nepăsări este socotit drept o pasăre plină de înțelepciune. Pe ăsta nu poate să-l dea cu mai puțin de

patruzeci de copeici. În jurul păsărilor se îmbulzesc, lipăind prin noroi, elevi de liceu, lucrători, tineri cu paltoane la modă, amatori de păsări cu șepci într-un hal făr' de hal, cu pantalonii răsuciți, jerpeliți, mâncați parcă de șoareci. Tinerilor și lucrătorilor li se vând femele în loc de masculi, pui în loc de păsări bătrâne... Habar n-au ce înseamnă o pasăre. În schimb, amatorul nu se lasă înșelat: ocheste pasărea de departe, și se vede cât de colo că se pricepe.

— Pasărea asta nu e „serioasă”, își dă cu părerea un cunoscător, cercetând pliscul unui scatiu și numărându-i penele din coadă. Acum cântă, e drept, dar ce folos? Laolaltă cu alții, cânt și eu. Nu, frate, tu să-mi cânți de unul singur, dacă poți... Dă-mi-l pe ăla de colo, care șade și tace! Dă-mi-l pe ăla tăcut! Dacă tace înseamnă că e ceva de capul lui...

Printre căruțele cu păsări găsești și căruțe cu altfel de vietăți: vătui, iepuri de casă, arici, cobai, dihori. Într-o cușcă, un iepuraș mestecă de ciudă fânul. Cobaii tremură de frig, iar aricii se uită curioși la oameni, pe sub ghimpii lor.

— Am citit undeva, – spune, fără să se adreseze cuiva anume și privind cu drag la un iepuraș, un funcționar de la poștă, cu paltonul ieșit de soare, – am citit că un savant avea o pisică, un șoarece, un erete și o vrabie, care mâncau din același blid.

— Se prea poate, domnule. Dar pisica aceea trebuie să fi mâncat multe bătaii, iar eretele, nici vorbă, era cu coada tăiată. Asta nu e niciun savantlâc. Cumătrul meu a avut un pisoie care, iertați-mă, mânca și castraveți. L-a bătut timp de vreo două săptămâni cu coada biciului, până ce l-a deprins. Dacă-l bați, iepurele poate să aprindă și chibrituri. De ce vă mirați? E foarte simplu! Ia chibritul în gură, și-l trage pe perete! Dobitoacele sunt ca și omul. De bătaie, omul se face uneori mai deștept; așa e și cu sălbăticiunea.

Prin mulțime forfotesc sumane, cu cocoși și rațe la subțioară. Tot păsări slabe, înfometate. Puii scot din colivii capetele lor urâte, jumulite și ciugulesc câte ceva prin noroi. Băiețași cu porumbei sub braț se uită în ochii tăi cu nădejdea să afle în tine un amator.

— Ce tot vorbești dumneata? strigă cineva mânios. Întâi uită-te bine, și pe urmă vorbește! Țsta-i porumbel? Asta-i gaie, nu porumbel!

Un om înalt, uscat, cu favoriți scurți și cu mustățile rase, lacheu după înfățișare, bolnav și beat, vinde un cățeluș de salon, alb ca zăpada. Bătrânul cățeluș lăcrămează.

— Stăpâna mi-a poruncit să vând scârba asta, spune lacheul, zâmbind disprețuitor: Și-a prăpădit averea la bătrânețe, n-are ce mânca și acum vinde câini și pisici. Plânge, îi pupă în botul lor spurcat, da' de nevoie îi vinde. Zău că da! Cumpărați-l, domnilor! N-avem bani de cafea.

Nimeni nu râde. Un băiețuș îl privește îngândurat, cu milă, închizând pe jumătate un ochi.

Mai pitoresc este colțul unde se vinde pește. Vreo zece mujici stau pe jos, la rând. Fiecare are înaintea o căldare, și în căldare un adevărat iad în miniatură. În apa verzuie, tulbure, mișună caracude mărunte, obleți, porcușori, melci, broaște, tritoni. Gândaci mari de râu cu picioarele rupte forfotesc în ochiul de apă, cățărându-se pe caracude și sărind peste broaște. Broaștele dau buzna peste gândaci, tritonii peste broaște. Rezistente viețuitoare! Linii, de culoare verde închis, fiind pești mai scumpi, se bucură de privilegii: sunt ținuți separat, într-un borcan, în care nu se poate înota, dar unde totuși nu-i atâta înghesuială...

— Bun pește e carasul! Pofțiți un caras stătut, dar pe cinste, bată-l Dumnezeu! Poți să-l ții și un an în căldare, că tot trăiește! E mai bine de o săptămână de când am prins peștii ăștia. I-am pescuit în Pererva, domnule, și am venit de acolo pe jos. Caracușii îs două copeici bucata, obleții trei copeici, iar porcușorii zece copeici duzina, dracu' să-i ia! Ia pofțiți, luați de cinci copeici. Viermi nu doriți?

Vânzătorul bagă mâna în căldare și scoate cu degetele lui butucănoase, aspre, un porcușor gingaș sau un caras cât unghia. Lângă căldări sunt rânduite sfori de undiță, cârlige, momele și viermușori roșii de iaz care ard ca focul în lumina soarelui.

Pe lângă căruțele cu păsări și căldările cu pești se plimbă un

moșneag, cu șapcă îmblănită, cu ochelari de sârmă și galoși, ce seamănă cu două crucișătoare. E un „tip”, cum i se spune aici. Nu are o copeică, dar se tocmește, se frăsuie și bate capul cumpărătorilor, dându-le sfaturi. În mai puțin de un ceas, găsește timp să inspecteze toți iepurii, porumbeii și peștii, să-i cerceteze până în cele mai mici amănunte, să hotărască specia, vârsta și prețul fiecărei viețuitoare. Sticleții, carașii și porcușorii îl interesează ca pe un copil. Încercați bunăoară să-i vorbiți de sturzi, și maniacul acesta vă va povesti lucruri pe care nu le găsiți în nicio carte. Vi le va povesti cu încântare, cu patimă și, până la urmă, vă va dojeni pentru nepriceperea dumneavoastră. E oricând gata să vorbească ore-n șir despre sticleți și lugaci, holbând ochii și dând din mâini. Nu-l întâlnești însă la Truba decât în anotimpurile reci; vara e pe undeva, dincolo de râul Moscova, unde pescuiește cu undița și prinde prepelițe cu fluierul.

Iată și un alt „tip”: un domn înalt cât o prăjină, numai pielea și osul, cu ochelari fumurii pe nas, cu fața rasă, cu șapcă cu rozetă, semănând cu un diac de odinioară. E și el cunoscător, și e cineva: e profesor de liceu, lucru știut de cei de la Truba, care îi arată mult respect, îl întâmpină cu plecăciuni și au născocit pentru el chiar un titlu anume: „prepozițiunea voastră”. În piața Suhareva, cotrobăiește prin cărți, iar la Truba, caută porumbei buni.

— Poftiți, domnule profesor! îi strigă vânzătorii de porumbei. Uitați-vă, prepozițiunea voastră, porumbei care fac tumba în zbor!

— Prepozițiunea voastră! i se strigă din toate părțile.

— Prepozițiunea voastră! îngână de undeva de pe bulevard un băiețaș.

Obișnuit, pesemne, de mult cu acest titlu, „prepozițiunea sa”, grav și aspru, ia cu ambele mâini un porumbel și, ridicându-l deasupra capului, începe să-l cerceteze cu un aer concentrat, luând o înfățișare cruntă de conspirator.

Și Truba, această bucățică de Moscovă, mișunând de oameni ce iubesc cu atâta duioșie animalele, chinuindu-le atât de mult, își duce mai departe viața ei mărunță, umplând văzduhul de larmă și forfotă, iar oamenii de afaceri sau bisericoșii care trec pe bulevard

nu pricep de ce s-a adunat atâta popor, ce-i cu amestecul acela pestriț de capele, șepci și jobenuri, de ce fac toți atâta gălăgie și ce vând.

Apărută pentru prima dată în revista „Budilnic”, 1883, Nr. 43, autoriz. cenz. din 5 noiembrie. Titlul: „*La Moscova, pe Truba*”. Semnată: A. Cehonte. A intrat, cu anumite modificări, în Culegerea de opere din 1900, vol. II. – Publicăm textul din 1900.

La alegerea povestirii pentru Culegerea de opere, autorul, pe lângă corectările stilistice, i-a modificat începutul și i-a adăugat un sfârșit nou.

Inițial, Cehov intenționa să publice povestirea în „Oskolki”, fapt care reiese din scrisoarea sa către N. A. Leikin, din 19 septembrie 1883: «...Vă trimit „La Moscova, pe Truba”. Această povestire prezintă un interes pur local, pentru Moscova. Am scris-o, fiindcă de foarte multă vreme n-am mai scris ceea ce se cheamă un instantaneu». Povestirea n-a fost publicată de Leikin. În scrisoarea sa către Cehov, el îi spunea (1 octombrie 1883): «Știu că vă veți supăra pe mine, dar mă văd nevoit să vă restitui mica dumneavoastră povestire „La Moscova, pe Truba” și v-o trimit aici alăturat. Motivul este următorul: povestirea are un caracter pur etnografic, și astfel de povestiri nu merg la „Oskolki”. Poate că vara i-aș fi găsit un loc, dar acum, în ultimul trimestru al anului, trebuie să-i dăm zor și să ne ținem cu strictețe de plan, așa după cum a fost stabilit».

Calomnia

Profesorul de caligrafie Serghei Capitonîci Ahineev își mărita fiica, Natalia, cu profesorul de istorie și geografie Ivan Petrovici Loșadinîh.

Totul mergea ca pe roate și veselia era în toi. În salonul cel mare se cânta din gură și la pian, și se dansa. Prin celelalte încăperi alergau nebunește în toate părțile feciori aduși anume de la club, cu fracuri negre și cravate albe, stropite cu sosuri. Casa era plină de freamăt și de larmă. Profesorul de matematică Tarantulov, franțuzul Pasdequoi și subrevizorul curții de control Egor Benedictîci Mzda ședeau toți trei pe un divan și, întrerupându-se pripit unul pe altul, povesteau care mai de care cazuri de morți înmormântați de vii și își dădeau fiecare cu părerea despre spiritism. Niciunul dintre ei nu credea în spiritism, dar admiteau cu toții că sunt multe lucruri pe lumea asta, care niciodată nu vor putea fi cuprinse de mintea omenească. Într-o altă odaie, profesorul de literatură Dodonski lămurea musafirilor cazurile în care o santinelă are dreptul să tragă în trecători. După cum vedeți, temele conversațiilor erau înfricoșătoare, totuși foarte plăcute. Din curte, se uitau prin ferestre oameni care, din pricina situației lor sociale, nu aveau dreptul să intre înăuntru.

La miezul nopții, gazda Ahineev se duse la bucătărie, să vadă dacă totul era gata pentru cină. În bucătărie, de la dușumea până la tavan, pluteau aburi, în care se împleteau miresme de găște și rațe

fripte și de multe alte bunătăți. Pe două mese erau așezate, într-o înghesuială artistică, cele trebuincioase gustărilor și băuturilor. În jurul meselor, trebăluia bucătăreasa Marfa, o femeie roșie la față, cu două rânduri de burți, gâtuite de șorț.

— Arată-mi nisetru, drăguț! spuse Ahineev, frecându-și mâinile și lingându-și buzele. Ce miros odorant! Aș mânca toată bucătăria! Ia arată-mi nisetru!

Marfa se apropie de una dintre lavițe și ridică cu băgare de seamă o foaie de ziar pătată de grăsime. Sub această foaie, un nisetru mare, în aspic, presărat cu capere, măsline și morcovi, se lăfăia pe o tavă uriașă. Ahineev privi nisetru și scoase un „ah” prelung. Fața i se luminează, ochii i se dădură peste cap. Se aplecă și scoase din buze un sunet de roată neunsă. După ce mai stătu câteva clipe locului, plesni din degete, de plăcere, și plescăi încă o dată din buze.

— Ehei! Un sărut, și încă ce sărut!... Cu cine te pupi, Marfușa? se auzi un glas din odaia vecină, și în deschizătura ușii se ivi capul tuns al lui Vankin, ajutorul de pedagog. Cu cine ești? A-a-ta... Îmi pare foarte bine! Cu Serghei Capitonîci! Halal tată socru, n-am ce zice! În „tête-à-tête” cu sexualitatea feminină!

— Nu o pup deloc, se fâstâci Ahineev, ce ți s-a năzărit, dobitocule? Am... cum să zic... am plescăit din buze, văzând... ei da... mi-a lăsat gura apă vederea peștelui...

— Ei, lasă, lasă, nu mai vinde tu castraveți grădinarului!

Capul lui Vankin, vârat prin deschizătura ușii, zâmbi larg, apoi se retrase. Ahineev roși.

„Frumoasă pățanie! se gândi el. Nemernicul, e în stare să umple tot orașul. O să mă facă de râs, boul...”

Se întoarse stânjenit în salonul cel mare și trase cu coada ochiului să vadă unde era Vankin. Vankin stătea lângă pian și, îndoindu-și grațios mijlocul, șoptea ceva cumnatei inspectorului, care râdea.

„Îi vorbește de mine! se gândi Ahineev. Sigur că de mine, usca-i-s-ar limba! Și ea crede... crede totul! Râde! Doamne! Nu, nu pot să las lucrurile așa... Trebuie să fac astfel, ca lumea să nu-l

creadă... Am să le povestesc eu tuturor ce s-a întâmplat și, până la urmă, tot el o să iasă caraghios... Bârfitorul... Tâmpitul...”

Ahineev se scărpină la ceafă și, din ce în ce mai puțin la largul lui, se apropie de Pasdequoi.

— Am fost chiar acum la bucătărie, să dau ordine pentru cină, spuse el franțuzului. Știu că-ți place peștele; am un nisetru, dragul meu, uiite-așa de mare! Zău că are aproape un metru și jumătate! He-he-he... Da’, *à propos*, era să uit... În bucătărie, s-a întâmplat din pricina acestui nisetru o chestie foarte nostimă! Am intrat înăuntru și am vrut să văd mâncarea... m-am uitat la nisetru și, de plăcere... de bun ce era, am plescăit din buze! Tocmai atunci a intrat dobitocul ăsta de Vankin, care, ce crezi c-a spus?... Ha-ha-ha... A spus: „A-a-a! Vă pupați?” Auzi, cu Marfa, cu bucătăreasa! Auzi ce-a scornit, tâmpitul! Femeia e slută ca dracul, o adevărată pocitanie, și el... vorbește de pupat! Caraghiosul!

— Cine-i caraghios? întrebă Tarantulov, care tocmai se apropia de ei.

— Vankin ăsta! Am fost chiar acum la bucătărie...

Și-i spuse și lui povestea cu Vankin.

— M-a făcut să râd, caraghiosul! E mai plăcut să pupi un dulău, decât s-o pupi pe Marfa, adăugă Ahineev, și, privind în jur, zări la spatele lui pe Mzda.

— Vorbeam de Vankin, se întoarce Ahineev spre el. Tare-i caraghios! A intrat în bucătărie, m-a văzut lângă Marfa și a început să scornească fel de fel de bazaconii. „De ce vă pupați?” I s-a părut, era beat. I-am spus că mai curând m-aș pupa cu un curcan decât cu Marfa. „Uiți că am o nevastă, dobitocule”, i-am mai spus eu. Zău că m-a făcut să râd!

— Cine te-a făcut să râzi? întrebă părintele profesor de religie, apropiindu-se și el de Ahineev.

— Vankin. Să vedeți, stăteam în bucătărie și mă uitam la nisetru...

Și așa mai departe. După vreo jumătate de oră, toți musafirii cunoșteau povestea cu nisetru și cu Vankin.

Acum, n-are decât să le povestească! își zise Ahineev, frecându-

și mâinile. *N-are decât! Va fi destul să deschidă gura și toți îi vor spune: „Ia mai lasă prostiile, tâmpitule! Știm totul!”*

Ahineev se liniști și, de bucurie, dădu pe gât vreo patru pahare. La sfârșitul mesei, după ce-i însoți pe tinerii căsătoriți în iatacul lor, se retrase în camera sa și adormi ca un copil nevinovat. A doua zi, nici nu-și mai amintea de povestea cu nisetrul. Dar vai! Omul propune și Dumnezeu dispune. Gurile rele își făcuseră datoria și toată șiretenia lui Ahineev nu folosi la nimic! Taman după o săptămână, și anume miercuri, după ora a treia, în timp ce se afla în mijlocul cancelariei, discutând despre înclinările vicioase ale elevului Vîsekin, directorul se apropie de el și îl luă la o parte.

— Uite ce-i, Serghei Capitonîci, îi spuse directorul. Iartă-mă, te rog... Nu mă privește, dar trebuie totuși să-ți atrag atenția. E de datoria mea... Vezi dumneata, circulă zvonuri cum că ai trăi cu... cu bucătăreasa... Nu-i treaba mea, dar... Trăiește cu ea, pup-o... fă ce vrei, numai, pentru numele lui Dumnezeu, nu te mai afișa astfel! Te rog! Nu uita că ești profesor.

Ahineev îngheță. Se duse acasă, ca pișcat de un roi întreg de albine, ca opărit cu apă clocotită. Mergând pe străzi, i se părea că tot orașul se uită la el, de parcă ar fi fost uns cu catran... Acasă îl aștepta altă pacoste.

— De ce nu mănânci? îl întrebă nevastă-sa, la masă. De ce stai pe gânduri? Te gândești la amorezele tale? Ți s-a făcut dor de Marfușca, hai? Toate le știu, mahomet ce ești! Oameni cumsecade au avut grijă să-mi deschidă ochii! O-o-o... barbarule!

Și-l plesni peste obraz!... Ahineev se ridică de la masă și, așa cum era, fără pălărie și fără palton, se duse glonț la Vankin, nemaisimțind pământul sub el. Vankin era acasă.

— Ești un ticălos! îi strigă Ahineev intrând. De ce m-ai împrășcat cu noroi în fața întregii lumi? De ce m-ai calomniat?

— Eu să te calomniez? Ce ți-a venit?

— Dar cine a umplut orașul, cum că m-aș fi pupat cu Marfa? Vrei să spui, poate, că nu tu? Dar atunci cine, banditule?

Vankin începu să clipească din ochi, un tremur trecu prin toate

fibrele feței sale obosite. Ridică ochii la icoană și spuse:

— Să mă bată Dumnezeu! Să-mi crape ochii, să mor, dacă am spus măcar un singur cuvânt despre dumneata! Afurisit să fiu, iadul să mă-nghită, dacă mint!

Sinceritatea lui Vankin nu putea fi pusă la îndoială. Era vădit că nu el bârfise.

„Dar cine? Cine? începu să-și spargă capul Ahineev, gândindu-se, pe rând, la toți cunoscuții lui și bătându-se în piept... Cine?”

— Cine? vom întreba și noi pe cititor...

Apărută pentru prima dată în revista „Oskolki”, 1883. Nr. 46, 12 noiembrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat aproape fără modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. A intrat în ediția a 2-a, revăzută, a culegerii apărute în anul 1891, eliminându-se numai prima frază („Era veselie, o atmosferă plăcută, lumea era bucuroasă”), precum și în edițiile următoare. Cu mici corectări, a fost inclusă în Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Chibritul suedez

NUVELĂ POLIȚISTĂ

I

În dimineața zilei de 6 octombrie 1885, un tânăr bine îmbrăcat intră în biroul șefului poliției sectorului doi din județul X și declară că stăpânul lui, sublocotenentul de cavalerie în retragere, Marc Ivanovici Cliauzov, fusese asasinat. Tânărul era galben la față și părea foarte tulburat. Mâinile îi tremurau, iar în ochi i se citea groaza.

— Cu cine am onoarea să vorbesc? îl întreabă șeful de poliție.

— Psekov, administratorul lui Cliauzov. Agronom și mecanic.

Sosind la fața locului cu Psekov și cu martorii aduși pentru a fi de față la constatare, șeful poliției văzu îmbulzindu-se în fața pavilionului locuit de Cliauzov lume multă. Vestea omorului făcuse ocolul împrejurimilor cu iuțeala fulgerului și, fiind și zi de sărbătoare, oamenii din toate satele învecinate dăduseră fuga la conac. Era o hărmălaie de nedescris. Ici colo, se vedeau fețe plânse. Ușa iatacului lui Cliauzov era încuiată pe dinăuntru. Cheia rămăsese în broască.

— Răufăcătorii trebuie să fi intrat pe fereastră, își dădu cu părerea Psekov.

Fereastră dădea în grădină. Se duseră s-o cerceteze. Geamurile

erau întunecate, sinistre. Pe dinăuntru fusese trasă o perdea verde, ieșită de soare. Un colț al perdelei era ușor dat la o parte. Pe sub el puteai arunca o privire în iatac.

— S-a uitat cineva dintre dumneavoastră pe fereastră? întreabă șeful poliției.

— Nu, să trăiți, Înălțimea Voastră, spuse grădinarul Efrem, un moșneguț mărunț, cu păr cărunt și înfățișare de plutonier major la pensie. Parcă-ți mai arde să te uiți, când tremuri ca varga!

— Eh, Marc Ivanîci, Marc Ivanîci! oftă șeful poliției, privind spre fereastră... Îți spuneam eu că ai s-o sfârșești rău! Ți-o spuneam, săracuțul de tine, dar nu mă ascultai! Desfrâul nu duce la nimic bun!

— Noroc de Efrem, spuse Psekov, fără el nu ne-am fi gândit. Lui cel dintâi nu i-a mirosit a bine. A dat pe la mine azi-dimineață și mi-a spus: „De ce nu s-o fi trezind boierul nostru de atâta timp? E o săptămână încheiată de când nu mai iese din iatac!” Am rămas trăsnit. Și dintr-odată, mi-a fulgerat prin minte: de sâmbăta trecută nu l-a mai văzut nimeni, și astăzi e duminică! Șapte zile, nu-i glumă!

— Da, săracu'!... oftă încă o dată șeful poliției. Era băiat deștept, cu carte, bun la inimă. Pot să spun că, în tovărășia prietenilor, era omul cel mai simpatic. Dar mare desfrânat, Dumnezeu să-l ierte! Te puteai aștepta la orice din partea lui! Stepane, – se adresă el unuia dintre martori, – du-te chiar acum la mine acasă și trimite-l pe Andriușca la ispravnic, să-i raporteze cazul! Spune că Marc Ivanîci a fost omorât! Treci și pe la plutonierul de jandarmi; să mai lase răcoritoarele! Să vină încoace! După aceea, du-te și la judecătorul de instrucție, Nikolai Ermolaici, și poștește-l și pe el să vină aici! Stai o clipă să-i scriu câteva rânduri.

Șeful poliției orându-i paznici în jurul casei, scrise judecătorului de instrucție o scrisoare și se duse la administrator să bea ceai. Acum ședea pe un scăunel, sugea o bucată de zahăr și înghițea tacticos ceaiul, care frigea ca focul.

— Așa-i... îi spunea el lui Psekov. Așa-i... Nobil, om bogat...

un adevărat răsfățat al zeilor, cum zicea Pușkin, și unde a ajuns? Nimic nu s-a ales de el! Se ținea de chefuri, trăia în desfrâu și... poftim!... l-au omorât.

După vreo două ceasuri sosi judecătorul de instrucție. Nikolai Ermolaici Ciubikov (așa îl chema pe magistrat), un bătrân înalt și trupeș de vreo șaizeci de ani, care își îndeplinea de un sfert de veac funcția ce o deținea. Tot județul îl respecta, știindu-l om cinstit, deștept, energic și care își iubea meseria. Împreună cu el, sosi la fața locului și nelipsitul lui tovarăș de drum, grefierul Diukovski, un tânăr înalt, de vreo douăzeci și șase de ani.

— E adevărat ce-am auzit, domnilor? începu Ciubikov, intrând în odaia lui Psekov și strângând la repezeală mâna tuturor. E adevărat? Marc Ivanîci? Omorât? Nu, asta nu se poate! Nu-se-poate!

— Ei, ce vreți... oftă șeful poliției.

— Doamne, Dumnezeule! Doar l-am văzut vinerea trecută la iarmarocul din Tarabancovo. Să-mi fie cu iertare, dar am băut votcă cu el! Vă dați seama!...

— Ei, ce vreți... oftă încă o dată șeful poliției.

Mai oftară o dată cu toții, se cutremurară băură câte un pahar de ceai, apoi se îndreptară spre casă.

— La o parte! strigă către mulțime șeful poliției.

Intrând în casă, judecătorul de instrucție procedă în primul rând la cercetarea ușii iatacului. Fu stabilit că ușa era de brad, vopsită galben și nevătămată. Nu se descoperi niciun semn deosebit care ar fi putut folosi drept indiciu. Se apucară să spargă ușa.

— Rog, domnilor, ca cei de prisos să se îndepărteze! spuse judecătorul de instrucție când, după îndelungate pocnituri și trosnituri, ușa cedă toporului și daltei. Vă fac această rugămintă în interesul instrucției... Plutonier, nu lăsa pe nimeni să intre!

Ciubikov, grefierul și șeful poliției deschiseră ușa și unul după altul intrară șovăitori în iatac. Înaintea ochilor li se înfățișă următoarea priveliște: lângă fereastră – singura – se afla un pat mare, cu o uriașă saltea de puf. Pe salteaua mototolită, o pătură făcută ghemotoc. Perna, cu față de stambă, foarte mototolită și ea,

zăcea pe podea. Pe măsuța de lângă pat era un ceas de argint, o monedă de douăzeci și cinci de copeici și câteva chibrituri cu cap de pucioasă. Afară de pat, măsuță și un singur scaun, în iatac nu se găsea nicio altă mobilă. Aruncând o privire sub pat, șeful poliției văzu vreo două duzini de sticle goale, o pălărie veche de paie și o litruță de votcă. Sub măsuță zăcea o cizmă prăfuită. După ce-și plimba privirea prin odaie, judecătorul de instrucție se încruntă și se făcu roșu la față.

— Nemernicii! mormăi el, strângând pumnii.

— Dar unde-i Marc Ivanîci? întrebă încet Diukovski.

— Te rog să nu te amesteci, se răsti la el Ciubikov. Fă bine și cercetează podeaua! Este al doilea caz de acest fel în practica mea, Evgraf Cuzmici, se adresă el șefului poliției, coborând glasul. În anul 1870, am avut un caz asemănător. Probabil că-ți aduci și dumneata aminte... Omorul negustorului Portretov. Tot așa s-a întâmplat. Tâlharii l-au omorât și au scos cadavrul pe fereastră...

Ciubikov trase perdeaua și împinse cu băgare de seamă fereastra, care se deschise.

— Se deschide, deci nu era închisă... Hm!... Urme pe pervazul ferestrei! Le vezi? Iată urma unui genunchi... Cineva a intrat pe aici... Va trebui să cercetăm cu de-amănuntul fereastra.

— Pe podea nu se vede nimic deosebit, spuse Diukovski. Nici pete, nici zgârieturi. N-am găsit decât un chibrit suedez ars. Iată-l! După cât îmi aduc aminte, Marc Ivanîci nu fuma, și pentru casă folosea chibrituri cu cap de pucioasă, nicidecum chibrituri suedeze. Chibritul acesta poate fi un indiciu...

— Mai taci odată, te rog! spuse judecătorul de instrucție, făcând un gest plictisit cu mâna. Îi tot dai zor cu chibritul. Nu pot suferi oamenii pripiti! Decât să cauți chibrituri, ai face mai bine să cercetezi patul!

După cercetarea patului, Diukovski raportă:

— Nicio pată de sânge... Nu sunt nici rupturi proaspete. Pe pernă se văd însă urme de dinți și pătura e stropită cu un lichid, având mirosul și gustul berii... Aspectul general al patului ne îndreptățește să credem că pe el a avut loc o luptă.

— Știam și fără dumneata că a fost luptă! Nu te întreb de asta. Decât să cauți urme de luptă, ai face mai bine să...

— O cizmă e aici, cealaltă lipsește.

— Și ce are a face?

— Înseamnă că a fost sugrumat în timp ce își scotea cizmele. N-a avut timp s-o scoată și pe cealaltă, și...

— Ai luat-o razna!... De unde știi că a fost sugrumat?

— Pe pernă sunt urme de dinți. Perna este foarte mototolită și aruncată la o distanță de aproape doi metri de pat.

— Uitați-vă cum bate câmpii! Hai să mergem în grădină. Ai face mai bine să cercetezi grădina, decât să scotocești pe aici... Asta am s-o fac și fără dumneata.

În grădină, instrucția procedă în primul rând la cercetarea ierbii. Sub fereastră, era călcată. Se mai constată că tufa de brusture crescută chiar lângă zid era atinsă și ea. Diukovski izbuti să descopere câteva rămurele rupte și o bucățică de vată. Pe florile de sus ale brusturelui, găsi niște firisoare subțiri de lână albastră.

— Ce culoare aveau hainele cu care a fost văzut ultima dată? întrebă Diukovski pe Psekov.

— Galbene; erau de dril.

— Foarte bine. Înseamnă că unul dintre asasini purta haine albastre.

Câteva flori de brusture fură tăiate și învelite cu grijă în hârtie. Tocmai atunci sosi și ispravnicul Arțibașev-Svistakovski, cu doctorul Tiutiuev. Ispravnicul dădu bună ziua și începu pe nerăsuflăte să pună tot soiul de întrebări, ca să-și astâmpere curiozitatea, iar doctorul, un om înalt și din cale-afară de uscățiv, cu ochi adânciți în orbite, cu nas lung și bărbie ascuțită, se așeză pe o buturugă și, fără să dea bună ziua nimănui sau să întrebe ceva, oftă și spuse:

— Sârbii au început din nou să se frământă! Eu nu înțeleg ce vor! Of, Austrie, Austrie! Numai tu ești de vină!

Cercetarea ferestrei pe dinafară nu dădu absolut niciun rezultat; în schimb, cercetarea ierbii și a tufelor mari apropiate de fereastră furniză instrucției multe indicii folositoare. Diukovski izbuti,

bunăoară, să deslușească pe iarbă o dâră de pete de culoare închisă, care pornea de la fereastră și se prelungea pe o distanță de vreo zece metri spre fundul grădinii. Dâra se isprăvea sub una dintre tufele de liliac, cu o pată mai mare de culoare cafenie, aproape neagră. Sub aceeași tufă se găsi o cizmă, care se dovedi a fi perechea cizmei găsite în iatac.

— Ăsta-i sânge vechi! spuse Diukovski, cercetând petele.

La cuvântul „sânge”, doctorul se ridică alene și apropiindu-se, aruncă o privire scurtă spre pete.

— Da, e sânge, mormăi el.

— Dacă-i sânge înseamnă că n-a fost sugrumat! spuse Ciubikov, uitându-se batjocoritor la Diukovski.

— A fost sugrumat în iatac, iar aici, de teamă să nu-și revină cumva în fire, l-au lovit cu un obiect ascuțit. Pata de sub tufă dovedește că a zăcut aici un timp, până ce ucigașii au găsit mijlocul să-l scoată din grădină.

— Și cizma?

— Cizma aceasta întărește și mai mult presupunerea mea că a fost omorât în timp ce se descălța, înainte de culcare. A apucat să-și scoată o cizmă, iar pe cealaltă – adică pe asta – n-a mai avut timp s-o scoată decât pe jumătate. A fost cărat apoi pe jos, și din pricina hurducăturilor cizma scoasă pe jumătate i-a ieșit singură din picior.

— Ce dar ai de a pricepe totul dintr-odată! Să te minunezi nu altceva, îl luă iar peste picior Ciubikov. Și cum îi merge gura, ca o morișcă! Când ai să te dezbari odată de obiceiul de a te vâri în toate cu raționamentele dumitale? Decât să scornești verzi și uscate, ai face mai bine să iei puțină iarbă cu sânge, pentru analiză!

După cercetarea și întocmirea unei schițe a locului, instrucția se transportă la administrator, pentru a încheia procesul verbal și a lua masa. În timp ce mâncau, anchetatorii se porniră să discute despre crimă.

— Ceasul, banii și toate celelalte sunt neatinse, începu Ciubikov, vasăzică e limpede, ca lumina zilei, că mobilul crimei

n-a fost jaful.

— Și a fost săvârșit de un intelectual, se amestecă Diukovski.

— Ce te face să crezi asta?

— Chibritul suedez, care nu este încă cunoscut de țăranii de pe aici. Asemenea chibrituri nu sunt folosite decât de moșieri, și nici măcar de toți. În treacăt fie zis, omorul n-a fost săvârșit de un singur om, ci de cel puțin trei: doi țineau victima și al treilea o sugruma. Cliauzov era puternic și nu se poate ca asasinii să nu fi știut acest lucru.

— La ce îi putea sluji puterea, dacă, să zicem, dormea?

— Asasinii l-au surprins în timp ce-și scotea cizmele. Și, de vreme ce-și scotea cizmele, înseamnă că nu dormea.

— Lasă fantezia! Mai bine mănâncă!

— După cât îmi poate mintea, Înălțimea Voastră, spuse grădinarul Efrem, punând samovarul pe masă, mârșăvia asta n-a făcut-o nimeni altul decât Nikolașca.

— Se prea poate, încuviință Psekov.

— Și cine-i acest Nikolașca?

— Valetul boierului, Înălțimea Voastră, răspunse Efrem. Cine altul ar fi putut s-o facă decât el? E un bandit, Înălțimea Voastră! Un bețiv și un desfrânat, cum nu s-a mai pomenit! Aducea întotdeauna boierului votcă și îl ajuta să se dezbrace... Nu-i altul decât el! Apoi mai îndrăznesc să raporteze Înălțimii Voastre că ticălosul ăsta s-a lăudat odată la cârciumă că-i va face de petrecanie boierului. Toată daravera a pornit de la Akulka, de la o muieră... E nevasta unui soldat. Îi era ibovnică... Femeia i-a plăcut boierului, care i-a luat-o. El, se înțelege, s-a mâniat... Acum e la bucătărie, beat turtă. Plânge... și minte că-i pare rău de boier...

— E drept că din pricina Akulkăi poți să-ți ieși din minți, spuse Psekov. E nevastă de soldat, femeie simplă, dar... Nu degeaba a poreclit-o Marc Ivanîci, „Nana”²⁰. Are în ea ceva ce amintește de Nana... ceva ațâțător...

— O știu... am văzut-o... spuse judecătorul de instrucție, suflându-și nasul într-o batistă roșie.

Diukovski roși și lăsa ochii în jos. Șeful poliției începu să bată darabana cu degetele în farfurie. Ispravnicul tuși și începu să caute ceva în ghiozdan. Doctorul fu singurul asupra căruia numele Akulkăi și al Nanei nu produsese nicio impresie. Judecătorul de instrucție porunci să fie adus Nikolașca. Nikolașca, un flăcău tânăr, deșirat, cu nas mare, pistruiat, și cu pieptul scofâlcit, îmbrăcat cu o haină veche a boierului, intră în oidaie și se închină până la pământ în fața judecătorului. Fața-i era adormită și plânsă. Abia se ținea pe picioare de beat ce era.

— Unde ți-e boierul? îl întrebă Ciubikov.

— A fost omorât, Înălțimea Voastră.

Spunând asta, Nikolașca clipi și începu să plângă.

— Asta o știm și noi. Dar unde-i acum? Unde-i cadavrul lui?

— Se spune că l-ar fi scos prin fereastră și l-ar fi îngropat în grădină.

— Hm!... Rezultatele anchetei au și ajuns să fie cunoscute la bucătărie... Foarte rău. Ia spune-mi unde erai în noaptea în care a fost omorât boierul? Adică sâmbătă?

Nikolașca înălță cât putu capul, lungi gâtul și rămase pe gânduri.

— Nu pot să știu Înălțimea Voastră, spuse el. Eram cam băut și nu-mi aduc aminte.

— Alibi! șopti Diukovski, zâmbind ironic și frecându-și mâinile.

— Bine. Dar de ce-i sânge sub fereastra boierului?

Nikolașca ridică capul și rămase iar pe gânduri.

— Gândește-te mai repede! spuse ispravnicul.

— Acuși-acuși. Sângele e de la un fleac, Înălțimea Voastră. Am tăiat o găină. Am tăiat-o așa, ca de obicei, dar ea s-a smuls din mâinile mele și a dat să fugă... De-aia e sânge.

Efrem recunoscuse că Nikolașca tăia într-adevăr zilnic găini, cam pe unde se-ntâmpla, dar nimeni nu văzuse o găină pe jumătate tăiată alergând prin grădină, lucru care nu se putea însă nici nega sută la sută.

— Alibi, zâmbi din nou Diukovski. Dar ce alibi tâmpit!

— Ai cunoscut-o pe Akulka?

— Am avut păcatul ăsta.

— Și boierul ți-a luat-o?

— Nu, Înălțimea Voastră. Pe Akulka mi-a luat-o dumnealui, domnul Psekov, Ivan Mihailîci, și boierul lui Ivan Mihailîci i-a luat-o, nu mie. Așa s-au fost petrecut lucrurile.

Psekov se tulbură și începu să-și frece ochiul stâng. Diukovski își aținti privirea asupra lui, îi citi în ochi tulburarea și tresări. Văzu că administratorul purta pantaloni albaștri, amănunt pe care nu-l băgase de seamă până atunci. Pantalonii aceștia îi aduseră aminte de firele de lână albastră, găsite pe brustur. Ciubikov se uită la rândul lui cu suspiciune la Psekov.

— Poți să te duci! îi spuse el lui Nikolașca. Și acum, domnule Psekov, dă-mi voie să-ți pun o întrebare. Desigur că ai fost aici în noaptea de sâmbătă spre duminică?

— Da, la ora nouă am cinat cu Marc Ivanîci.

— Și după aceea?

Psekov se tulbură și se sculă de la masă.

— După aceea... după aceea... Zău că nu-mi aduc aminte, bolborosi el. Am băut mult atunci... Nu-mi aduc aminte unde și când am adormit... De ce vă uitați cu toții așa la mine? Ca și cum eu l-aș fi omorât!

— Unde te-ai trezit?

— M-am trezit în bucătăria servitorilor, pe sobă... Toți îmi sunt martori. Dar cum am nimerit pe sobă, nu știu...

— Fii calm... Ai cunoscut-o pe Akulina?

— Nu-i nimic extraordinar în asta...

— Și de la dumneata a trecut la Cliauzov?

— Da... Efrem, mai servește ciuperci! Mai luați un ceai, Evgraf Cuzmici?

Se așternu o tăcere grea, apăsătoare, care ținu vreo cinci minute. Diukovski tăcea și nu-și mai desprindea ochii sfredelitori de pe fața lui Psekov, care se îngălbenise. Tăcerea fu întreruptă de judecătorul de instrucție.

— Va trebui, spuse el, să mergem în casa cea mare își să stăm de vorbă cu Maria Ivanovna, sora defunctului. Poate să ne dea ea unele lămuriri.

Ciubikov și ajutorul lui mulțumiră pentru prânz și se îndreptară spre clădirea cea mare a conacului, unde o găsiră pe Maria Ivanovna, sora lui Cliauzov, o fată bătrână, de patruzeci și cinci de ani, rugându-se la icoane. Zărind în mâinile anchetatorilor ghiozdane și șepci cu rozetă, Maria Ivanovna păli.

— În primul rând, să ne iertați că tulburăm reculegerea dumneavoastră în rugăciune, dacă pot să mă exprim astfel, începu Ciubikov curtenitor, înclinându-se. Dar am venit la dumneavoastră cu o mare rugămintă. Firește că ați și auzit... sunt bănuieli că fratele dumneavoastră ar fi fost ucis într-un chip oarecum... Ce vreți, voința Celui de Sus... Nimeni nu scapă de moarte, nici împărații, nici plugarii. N-ați putea să ne ajutați cu vreo indicațiune, vreo lămurire...

— Ah, nu mă întrebați! șopti Maria Ivanovna, pălind și mai mult și acoperindu-și fața cu mâinile. Nu pot să vă spun nimic! Absolut nimic! Vă implor! Nu pot să... Ce știu eu? Ah! nu, nu... niciun cuvânt despre fratele meu! Chiar de-ar fi să mor, n-aș spune nimic!

Maria Ivanovna izbucni în lacrimi și se făcu nevăzută în altă odaie. Instructorii se uitară unul la altul, dădură din umeri și se retraseră.

— A dracului muiere! înjură Diukovski, ieșind din casa cea mare. Știe sigur ceva, și nu vrea să spuie. Și pe fața fetei în casă e scris ceva... Dar lăsați pe noi, drăcoaicelor! Le descurcăm noi pe toate.

Seara, Ciubikov și grefierul se întorceau acasă luminați de o lună gălbuie. Șezând alături în trăsură, își făceau în minte bilanțul zilei. Deopotrivă de osteniți, tăceau amândoi. Lui Ciubikov nu-i plăcea să vorbească la drum, iar guralivul de Diukovski tăcea, ca să-i facă pe plac moșneagului. Spre sfârșitul drumului, grefierul nu mai putu să rabde și începu:

— *Non dubitandum est*²¹ că Nikolașca e amestecat în afacerea asta, spuse el. N-ai decât să-l privești ca să-ți dai seamă ce poamă e... Alibiul lui ni-l dă legat de mâini și de picioare. Dar sunt convins că nu el e inițiatorul. El n-a fost decât o unealtă neroadă.

Sunteți de acord? Iar prefăcutul de Psekov joacă de asemenea un rol important în toată povestea. Pantalonii albaștri, tulburarea lui, faptul că, după omor, de groază, s-a culcat pe sobă, alibiul lui și Akulka...

— Vorbești să n-adormi! Vasăzică, după părerea dumitale, asasinul este cel care a avut de-a face cu Akulka? Pripit mai ești, băiete! Ți-ar trebui un biberon de supt, nu o crimă de descurcat! Și dumneata ai făcut curte Akulkăi: înseamnă prin urmare că ai fost părtaș la omor?

— Akulka a stat și la dumneavoastră o lună de zile, ca bucătăreasă... Nu, eu nu spun nimic. În noaptea de sâmbătă spre duminică, am jucat cărți împreună, deci știu ce ați făcut; altfel m-aș fi legat și de dumneavoastră. Dar nu e vorba de femeie! Ci de pornirea urâtă, josnică, mârșavă a acestui tânăr de condiție modestă care nu s-a putut împăca cu gândul că n-a rămas cel mai tare pe poziție. Ambiția, mă rog... A vrut să se răzbune. Apoi... Buzele lui groase îi trădează senzualitatea. Amintiți-vă cum plescăia din buze, asemuind-o pe Akulka cu Nana? Este indiscutabil că nemernicul era mistuit de o patimă cumplită! Prin urmare: amor propriu jignit și patimă nesatisfăcută. Asta-i de ajuns pentru a făptui un omor. Doi sunt deci în mâinile noastre; dar cine-i al treilea? Nikolașca și Psekov l-au ținut pe Cliauzov. Cine l-a sugrumat? Psekov e sfios, rușinos, și – ce mai una, alta – un fricos. Iar oameni ca Nikolașca nu se pricep să înăbușe un om cu o pernă; ei lucrează cu toporul sau cu ciomagul... De sugrumat, l-a sugrumat un al treilea... Dar cine?

Diukovski își trase pălăria pe ochi și căzu pe gânduri. Tăcu până când trăsura trase la locuința judecătorului de instrucție.

— Evrika! strigă însă greșierul de cum intră în casă, în timp ce-și scotea paltonul. Evrika, Nikolai Ermolaici! Nu înțeleg cum de nu mi-a venit în cap mai înainte. Știți cine-i al treilea?

— Ia slăbește-mă, te rog! Cina-i gata! Hai să mâncăm!

Judecătorul de instrucție și Diukovski se așezară la masă. Diukovski își turnă un păhăruț de votcă. Deodată se ridică în picioare, își îndreptă trupul și spuse cu ochi scânteietori:

— Să știi că al treilea, care lucra mână în mână cu nemernicul de Psekov și care a sugrumat pe Cliauzov, era o femeie! Da! Și anume Maria Ivanovna, sora victimei!

Ciubikov se înecă cu votcă și se holbă la Diukovski.

— Ești... în toate mințile? Capul ți-e... sănătos? Nu te doare cumva?

— Sunt sănătos tun! Dar să admitem că aș fi înnebunit; totuși cum puteți explica tulburarea ei la ivirea noastră? Cum explicați refuzul ei de a da lămuriri? Veți spune că și astea sunt fleacuri; fie și așa. Dar amintiți-vă de raporturile dintre ei! Își ura fratele! Ea e de credință veche, iar el era un desfrânat, un om fără nimic sfânt... De aici izvora ura ei! Se pare că izbutise s-o convingă, prin faptele lui, că este omul Satanei. A făcut spiritism în fața ei!

— Ei și?

— Nu vedeți? Ea, o bisericoadă, l-a omorât din fanatism! Nu numai că a distrus o buruiănă rea, că a omorât un desfrânat, dar ea a scăpat lumea de un anticrist, și asta constituie în ochii ei un merit, o faptă religioasă plină de măreție! Ei, dumneavoastră nu le cunoașteți pe fetele astea bătrâne, nu știți cât sunt de fanatice! Citiți-l pe Dostoievski! Sau pe Lescov Pecerski... Ea e ucigașa, numai ea. Să-mi tăiați capul dacă nu-i așa. Ea l-a înăbușit cu perna. O, muiere perfidă! Sunt convins că a îngenuncheat la icoane, când am intrat, numai ca să ne înșele! Ce și-a zis: hai să mă fac că mă rog lui Dumnezeu, și ei vor crede că sunt liniștită, că nu-i aștept. Asta-i metoda tuturor criminalilor începători. Scumpe Nikolai Ermolaici! Încredințați-mi mie afacerea asta! Lăsați-mă să o duc eu personal la capăt! Eu am început-o, tot eu am s-o descurc!

Ciubikov clătină din cap și se încruntă.

— Ne pricepem și noi să descurcăm afaceri complicate, spuse el. Iar treaba dumitale e să nu te bagi unde nu-ți fierbe oala. Să scrii când îți dictez, și atâta tot!

Diukovski se roși și ieși din odaie, trântind ușa.

— E deștept, hoțul! mormăi Ciubikov, uitându-se în urma lui. E ta-are deștept! Atâta că e cam pripit. Trebuie să-i cumpăr la

iarmaroc o tabacheră, să i-o fac cadou...

A doua zi dimineața, fu adus în fața judecătorului de instrucție un flăcău din Cliauzovka, cu cap mare și buză de iepure, care spuse că-i ciobanul Danilka, și dezvălui lucruri foarte interesante.

— Eram cam băut, – spuse el, – și zăbovisem cam până pe la miezul nopții la ibovnica mea. În drum spre casă, de beat ce eram, m-am băgat în râu ca să mă îmbăiez. Cum mă bălăceam în apă, ce să văd? Pe iezătură treceau doi inși, ducând ceva negru. Le-am strigat tare: „Hu-o-o!” S-au speriat și au rupt-o la fugă cât îi țineau picioarele spre grădina de zarzavat a lui Macarie. Să mă bată Dumnezeu dacă ăla nu era boierul pe care-l cărau cu ei.

În aceeași zi, spre seară, Psekov și Nikolașca fură arestați și trimiși sub escortă în orașul reședință de județ unde fură închiși la arestul preventiv.

II

Trecură douăsprezece zile.

Într-o dimineață, judecătorul de instrucție Nikolai Ermolaici ședea la biroul său cu postav verde și răsfoia „afacerea Cliauzov”; Diukovski se plimba neliniștit dintr-un colț în altul al încăperii, ca un leu în cușcă.

— Sunteți convins de vinovăția lui Nikolașca și a lui Psekov, spunea el, trăgându-se nervos de tuleiele bărbii lui abia crescute. De ce nu vreți să vă convingeți de vinovăția Mariei Ivanovna? Nu vă ajung probele?

— Nu zic că nu sunt convins. Sunt convins, dar parcă nu-mi vine a crede... Probe materiale nu există; totul e un fel de speculație filozofică... Fanatism și câte și mai câte...

— Vreți cu tot dinadinsul să vedeți toporul și cearșafurile pline de sânge!... Of, juriștii ăștia! Am să vă aduc eu probe cu argumentele mele. Și nu o să mai priviți cu atâta dispreț latura psihică a afacerii! Maria Ivanovna a dumneavoastră nu va scăpa de Siberia! Eu am s-o demasc! Dacă nu vă ajunge speculația filozofică, am la mână o dovadă palpabilă... Vă voi arăta cât de justă este filozofia mea! Lăsați-mă numai să plec unde vreau.

— Ce vrei să spui?

— Chibritul suedez... L-ați uitat? Eu nu l-am uitat! Am să aflu cine l-a aprins în camera victimei! Nu l-a aprins nici Nikolașca, nici Psekov, asupra cărora nu s-au găsit chibrituri la cercetare, ci un al treilea, adică Maria Ivanovna. Și am s-o dovedesc!... Lăsați-mă numai să mă plimb puțin prin județ, să culeg informații...

— Bine, fie, dar stai jos... Să procedăm la interogatoriu.

Diukovski se așeză la măsuța sa și își vârî nasul lung în hârtoage.

— Să fie introdus Nikolai Tetekov! strigă judecătorul de instrucție.

Nikolașca fu introdus. Era galben își slab ca un țâr. Tremura.

— Tetekov! începu Ciubikov. În anul 1879 ai fost judecat de judecătoria sectorului întâi, pentru furt, și condamnat la

închisoare. În anul 1882 ai fost judecat a doua oară tot pentru furt și iar ai fost la închisoare... Știm totul...

Pe fața lui Nikolașca se întipări o nespusă mirare. Atotștiința judecătorului de instrucție îl minuna. Curând însă, pe chipul lui mirarea făcu loc unei deznădejdi adânci. Începu să plângă cu hohote și ceru voie să se ducă să se spele și să se liniștească. Fu scos din cameră.

— Să fie introdus Psekov! porunci judecătorul de instrucție.

Psekov fu adus. În decursul ultimelor zile, tânărul se schimbase mult la înfățișare. Și el slăbise, se gălbejise și se trăsese la față. În privire i se citea un fel de îndobitocire.

— Ia loc, Psekov, spuse Ciubikov. Sper că astăzi ai să fii înțelept și n-ai să mai minți, cum ai făcut de celelalte dăți. Până acum ai tăgăduit mereu că ai fi luat parte la omorul lui Cliauzov, cu tot numărul mare de dovezi care vorbesc împotriva dumitale. Nu-i o purtare înțeleaptă. Mărturisirea ușurează vina. Astăzi stau pentru ultima oară de vorbă cu dumneata.

Dacă nu mărturisești, mâine va fi prea târziu. Ei, spune-ne cum a fost...

— Nu știu nimic... Nu cunosc dovezile dumneavoastră, șopti Psekov.

— Nu faci bine! Dacă-i așa, dă-mi voie să-ți povestesc eu cum s-a petrecut. Sâmbătă seară, te găseai în iatacul lui Cliauzov și beai cu el votcă și bere (Diukovski își aținti privirea asupra feței lui Psekov și nu și-o mai desprinsese în tot timpul monologului). Vă servea Nikolai. După miezul nopții, Marc Ivanîci ți-a spus că vrea să se culce. Se culca întotdeauna după orele douăsprezece. Pe când își scotea cizmele și-ți dădea ordine privitor la gospodărie, dumneata și Nikolai, la un semn stabilit dinainte între voi, ați pus mâna pe stăpânul amețit de băutură și l-ați trântit pe pat. Unul dintre voi i s-a așezat pe picioare, celălalt pe cap. În timpul acesta, a intrat în vestibul femeia în negru pe care o știi și care se înțeleșese mai dinainte cu dumneata în privința participării ei la această operă criminală. A luat perna și a început să-l înăbușe. În timpul luptei, lumânarea s-a stins. Femeia a scos din buzunar o

cutie de chibrituri suedeze și a aprins un chibrit. Nu-i așa? Văd după fața dumitale că spun adevărul. Dar să mergem mai departe... După ce l-ați înăbușit și v-ați încredințat că nu mai răsuflă, dumneata și Nikolai l-ați scos pe fereastră și l-ați așezat lângă tufa de brusture. Temându-vă să nu-și revină, l-ați lovit cu ceva ascuțit. Apoi l-ați dus mai departe și l-ați lăsat o vreme sub tufa de liliac. După ce v-ați odihnit și v-ați socotit cum să procedați mai bine, l-ați ridicat din nou... L-ați trecut peste gard... Apoi ați luat-o pe drum... În apropiere este o iezătură. Pe iezătură v-a speriat un mujic. Dar ce-i cu dumneata?

Alb ca varul, Psekov se ridică în picioare, clătinându-se.

— Mă înăbuș! spuse el. Bine... fie... Numai dați-mi voie să ies... vă rog.

Psekov fu scos din cabinet.

— În sfârșit, a mărturisit! spuse Ciubikov, întinzându-și cu plăcere mădulele. S-a trădat! Bine l-am mai luat! L-am copleșit...

— Nu tăgăduiește nici amestecul femeii în negru, rase Diukovski. Chibritul suedez mă muncește totuși groaznic! Nu pot să mai îndur! La bună vedere. Plec.

Diukovski își puse șapca pe cap și se urcă în trăsură. Ciubikov luă interogatoriul Akulkăi. Femeia declară că nu știe nimic.

— N-am trăit decât cu dumneavoastră, cu nimeni altul! spuse ea.

Diukovski se întoarse pe la ceasurile șase seara. Era emoționat ca niciodată. Măinile îi tremurau atât de tare, încât nu fu în stare să-și descheie paltonul. Obrajii îi ardeau. Se cunoștea că nu se întorsese fără noutăți.

— *Veni, vidi, vici!*²² spuse el dând buzna în biroul lui Ciubikov și căzând într-un fotoliu. Vă jur pe onoare că încep să cred în genialitatea mea! Ascultați-mă, dracu' să ne ia pe toți! Ascultați și minunați-vă! E caraghios și jalnic totodată! Aveți în mâinile dumneavoastră trei inși... Nu-i așa? Și iată, am găsit un al patrulea, sau, mai bine zis o a patra, căci și ea este femeie! Și ce femeie! Aș da zece ani din viață numai ca să-i ating o singură dată umerii! Dar... ascultați. M-am dus la Cliauzovka și am început să

dau târcoale în jurul satului. Am vizitat toate dughenele, toate cârciumile, toate debitele de vin, cerând peste tot chibrituri suedeze. Peste tot mi se spunea: „n-avem”. Am umblat până mai adineauri. De douăzeci de ori am pierdut orice nădejde și tot de atâtea ori am recâștigat-o. Am hoinărit toată ziua și numai acum un ceas am găsit ceea ce căutam. La trei verste de aici mi s-a dat un pachet de zece cutii. O cutie lipsea... Am întrebat imediat: „Cine a cumpărat această cutie?” „Doamna cutare... i-au plăcut... că fac pș-ș-t când se aprind”. Dragul meu! Nikolai Ermolaici! Vezi ce-i câteodată în stare să facă un om dat afară din seminar și care l-a citit pe Gaboriau²³. Nici nu-ți vine să crezi! Cu începere de astăzi încep să mă stimez pe mine însumi!... U-ufff... Hai, să mergem!

— Unde?

— La ea, la a patra... Trebuie să ne grăbim, că altfel... altfel mă voi mistui pe picioare de nerăbdare! Știi cine-i? N-ai să ghicești! Tânăra nevastă a șefului nostru de poliție, a bătrânului Evgraf Cuzmici. Olga Petrovna, iată cine e! Ea a cumpărat cutia de chibrituri.

— Dumneata... tu... dumneata... ți-ai pierdut mințile?

— E foarte explicabil! În primul rând, Olga Petrovna fumează. În al doilea rând, a fost îndrăgostită turtă de Cliauzov, care n-a vrut să știe de ea, pentru o Akulkă oarecare. Iar dumneaei s-a răzbunat. Acum îmi aduc aminte că într-o zi i-am surprins în bucătărie, după un paravan. Ea îi făcea declarații, iar el fuma țigara ei și îi sufla fumul drept în față. Dar să mergem... Mai repede, că vine noaptea... Haideți odată!

— Nu sunt încă destul de ținut ca să deranjez noaptea o femeie atât de nobilă și cinstită, numai de hatârul unui puști ca dumneata!

— Nobilă, cinstită! Sunteți o cârpă dacă spuneți așa, dumneavoastră, un judecător de instrucție! N-am îndrăznit niciodată să nu vă respect, dar acum mă siliți! O cârpă! Un mototol, scumpe Nikolai Ermolaici, vă rog!

Judecătorul de instrucție făcu un gest de oboseală cu mâna și scuipă.

— Vă rog! Nu pentru mine, ci în interesul justiției! Vă implor! Faceți-mi măcar o dată în viață o plăcere!

Diukovski căzu în genunchi.

— Nikolai Ermolaici! Fiți atât de bun! Dacă mă înșel în privința acestei femei puteți să mă faceți ticălos, netrebnic, cum veți vrea! Gândiți-vă ce afacere! Ce afacere! Un adevărat roman! O să vă meargă faima în toată Rusia! Veți fi însărcinat numai cu instruirea chestiunilor deosebit de importante! Înțelegeți odată, bătrân neînțelegător ce sunteți!

Judecătorul se încruntă și întinse nehotărât mâna spre pălărie.

— Ei, fie, dracu' să te ia! spuse el. Hai, să mergem...

Se făcuse întuneric când trăsura judecătorului de instrucție trase la scara casei șefului poliției.

— Ce porci suntem! spuse Ciubikov, apucând, soneria. Tulburăm oamenii...

— Nu-i nimic, nu-i nimic... nu vă pierdeți curajul... vom spune că ni s-a rupt un arc.

Ciubikov și Diukovski fură întâmpinați în prag de o femeie înaltă, trupeșă, de vreo douăzeci și trei de ani, cu sprâncenele negre ca smoala și buze cărnoase, roșii. Era chiar Olga Petrovna.

— Ah... îmi pare foarte bine! spuse ea cu un zâmbet larg. Ați venit tocmai la timp pentru cină. Evgraf Cuzmici al meu nu-i acasă... s-a încurcat la popa... Nu-i nimic, mâncăm și fără el... Stați jos! Veniți de la o cercetare?...

— Da... Ni s-a rupt un arc, începu Ciubikov, intrând în salon și așezându-se într-un jilț.

— Luați-o repede... amețiți-o! îi șopti Diukovski. Amețiți-o!

— Un arc... Mm... da... și iată că am trecut pe la dumneavoastră.

— Amețiți-o, dacă vă spun! Dacă trăgănați, va ghici totul!

— Ei, atunci fă cum știi, dar pe mine scutește-mă! mormăi Ciubikov, sculându-se și ducându-se spre fereastră. Nu pot! Tu ai pus de ciorbă, mănânc-o tu!

— Da, un arc... începu Diukovski, apropiindu-se de nevasta șefului poliției și încrețindu-și nasul lui lung. Am trecut pe aici nu

pentru a... hm... a lua cina și nici pentru a-l vedea pe Evgraf Cuzmici. Am venit, stimată doamnă, pentru a vă întreba unde se găsește Marc Ivanîci, pe care dumneavoastră l-ați ucis!

— Cum? Care Marc Ivanîci? bolborosi femeia și fața ei rotundă se făcu dintr-odată, într-o singură clipă, stacojie. Nu... nu înțeleg.

— Vă întreb în numele legii! Unde-i Cliauzov? Știm totul!

— De la cine? întrebă ea în șoaptă, neputând susține privirea lui Diukovski.

— Binevoiți a ne indica unde se găsește?!

— Dar de unde ați aflat? Cine v-a spus?

— Știm totul! V-o cer în numele legii!

Încurajat de încurcătura nevestei șefului poliției, judecătorul de instrucție se apropie și el de ea și stăruie:

— Indicați-ne locul, și vom pleca. Altfel va trebui să...

— Ce nevoie aveți de el?

— Ce rost au aceste întrebări, doamnă? Vă rugăm să ne dați indicații! Tremurați, sunteți tulburată... Da, Marc Ivanîci a fost ucis și, dacă vreți să știți, a fost ucis de dumneavoastră! Complicii dumneavoastră v-au trădat!

Femeia păli.

— Să mergem, spuse ea încet, frângându-și mâinile. E ascuns la mine în baie. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, să nu-i spuneți ceva bărbatului meu! Vă implor! N-ar suporta!

Soția polițaiului luă de pe perete o cheie mare și își duse musafirii prin bucătărie și vestibul în curte. Afară era întuneric beznă și se cernea o ploaie mărunță. Femeia o luă înainte. Ciubikov și Diukovski o urmară prin iarba înaltă, izbiți de mirosul cânepei sălbătice și al lăturilor care le fleșcăiau sub picioare. Curtea era mare. Curând lăturile încetară și anchetatorii simțiră sub picioare pământ arat. Prin întuneric apărură siluete de copaci, iar printre copaci, o căsuță joasă cu hodgeag strâmb.

— E baia, spuse Olga Petrovna. Dar vă implor să nu spuneți nimănui!

Apropiindu-se de baie, Ciubikov și Diukovski văzură pe ușă un lacăt uriaș.

— Pregătește un muc de lumânare și chibrituri! îi șopti judecătorul de instrucție grefierului.

Femeia descuie lacătul și-i lăsă pe musafiri să intre. Diukovski scăpără un chibrit și luminează antreul băii. În mijlocul antreului, se găsea o masă. Pe masă, alături de un mic samovar burtos, era un castron cu ciorbă sleită și o farfurie cu urme de sos.

— Mai departe!

Intrară în odaia următoare, adică în baie. Și acolo era o masă. Pe masă o tavă mare cu șuncă, o sticlă cu votcă, farfurii, cuțite, furculițe.

— Dar unde-i?... Unde-i mortul? întrebă judecătorul de instrucție.

— E pe lavița de sus! șopti femeia, încă albă la față și tremurând toată.

Diukovski luă în mână mucul de lumânare și se cățăără pe lavița de sus unde dădu peste un trup lung, nemișcat, întins pe o saltea mare de puf. Trupul scotea un sforăit ușor...

— Ei drăcie! Asta-i mistificare! strigă Diucoski. Nu-i el! Aici doarme un dobitoc viu. Hei, cine ești, lua-te-ar dracu'?

Trupul trase șuierând aer în piept și se mișcă. Diukovski îl înghionti în coaste. Trupul ridică mâinile spre tavan, se întinse și înălță capul.

— Cine nu-mi dă pace nici aici? întrebă un glas de bas, somnoros și răgușit. Ce vrei?

Diukovski apropie mucul de lumânare de fața necunoscutului și scoase un țipăt. În nasul stacojiu, în părul vâlvoi, în mustața neagră ca smoala – cu unul dintre vârfuri răsucit voinicește și privind obraznic în sus, spre tavan – grefierul recunoscă pe locotenentul Cliauzov.

— Dumneata... Marc... Ivanîci?! Nu se poate!

Judecătorul de instrucție privi în sus și înmărmuri...

— Da, eu sunt... Ah, dumneata ești, Diukovski! Ce dracu' cauți aici? Și colo, jos, cine mai e și mutra aia? Doamne, ia te uită, judecătorul de instrucție! Ce întâmplare v-a adus încoace?

Cliauzov sări jos și-l îmbrățișă pe Ciubikov. Olga Petrovna se

furișă în grabă pe ușă.

— Prin ce minune? Drace! Hai să bem! Tra-ta-ti-to-tom... Să bem! Cine v-a adus aici? De unde ați aflat? Dar asta n-are nicio importanță. Să bem!

Cliauzov aprinse lampa și umplu trei pahare cu votcă.

— Stai, frate, că nu te-nțeleg, spuse judecătorul de instrucție, făcând un gest de uimire cu brațele. Ești sau nu ești tu?

— Ei, isprăvește... Nu cumva vrei să-mi faci morală? Nu te osteni! Tinere Diukovski, golește-ți paharul! Să petre-e-cem priee-teni, că... Ce vă tot holbați la mine? Beți!

— Să mă bată Dumnezeu dacă înțeleg ceva! spuse judecătorul de instrucție, golindu-și mecanic paharul. De ce stai aici?

— De ce să nu stau, dacă mă simt bine?

Cliauzov își goli paharul și luă o bucată de șuncă.

— Stau la nevasta șefului poliției, precum vezi. În maghernița asta, departe de oameni, ca un duh al casei. Hai, beți! Mi s-a făcut milă de ea, frate dragă! Și fiindcă mi s-a făcut milă, stau aici într-o baie părăsită, ca un pustnic... și mă îndop. Dar săptămâna viitoare, am de gând s-o șterg... m-am plictisit...

— De neînțeles! spuse Diukovski.

— Ce să fie de neînțeles?

— De neînțeles! Spune-mi, pentru Dumnezeu, cum a nimerit cizma dumitale în grădină?

— Care cizmă?

— Am găsit una dintre cizmele dumitale în iatac și cealaltă în grădină.

— Și de ce vrei să știi? Asta-i bună!... Dar bea odată, dracu' să te ia! M-ai trezit, acum bea! A fost o poveste tare hazlie cu cizma asta, frate. Eu nu vream să merg la Olia. Eram prost dispus, știi, și cam cherchelit... A venit la fereastră și a început să ocărăscă... Ei, știi cum fac muierile... Eu de beat ce eram, am aruncat cu cizma în ea... Ha-ha-ha... Chipurile ca să tacă. A intrat pe fereastră, a aprins lampa și a început să dea în mine. Eu abia mă țineam pe picioare. Mi-a tras o bătaie bună, m-a adus pe sus până aici și m-a încuiat. Acum mă îndop... Dragoste, votcă și mâncare! Dar unde

plecați? Ciubikov, unde te duci?

Judecătorul de instrucție scipă și ieși din baie. După el ieși și Diukovski, cu capul în pământ. Se urcară tăcuți în trăsură și porniră. Niciodată drumul nu li se păruse atât de plicticos și de lung ca de data aceasta. Nu scoteau o vorbă. Tot timpul drumului, Ciubikov tremura de mânie, iar Diukovski își ascundea obrajii în guler, ca și cum s-ar fi temut ca întunericul și ploaia mărunță să nu-i citească rușinea pe față.

Sosind acasă, judecătorul de instrucție găsi la el pe doctorul Tiutiuev. Doctorul ședea la o masă și răsfoia revista „Niva”²⁴, oftând adânc.

— Câte lucruri se mai întâmplă pe lume! spuse el, întâmpinându-l pe judecător cu un zâmbet trist.

— Austria își face din nou mendrele!... Și Gladstone cam la fel...

Ciubikov își aruncă pălăria sub masă și începu să tremure din tot trupul.

— Scheletul dracului! Slăbește-mă odată! De o mie de ori ți-am spus să nu-mi mai bați capul cu politica ta! De politică îmi arde mie acum? Iar tu, — se adresă Ciubikov lui Diukovski, amenințându-l cu pumnul, — ție... n-am să ți-o iert în vecii vecilor!

— Dar... chibritul suedez! Cum puteam să știu!

— Să-ți stea în gât chibritul tău afurisit! Piei din fața mea, că altfel dracu' știe ce mai pățești! Sa nu te mai prind pe aici.

Diukovski oftă, își luă pălăria și ieși.

— Mă duc să beau, de necaz! hotărî el, ieșind pe poartă, și îndreptându-se cu nasul în sus spre birt.

Intrând în casă, Olga Petrovna își găsi bărbatul în salon.

— De ce a trecut pe aici judecătorul de instrucție? o întrebă el.

— A venit să spună că Cliauzov a fost găsit. Închipuiește-ți că a fost găsit la nevasta altuia!

— Of, Marc Ivanîci, Marc Ivanîci! oftă șeful de poliție, ridicând privirea spre tavan. Îți spuneam eu că desfrâul nu poate duce la nimic bun! Ți-o spuneam, și tu nu mă ascultai!

Apărută pentru prima dată, cu ilustrații, (cu autorizația cenz. din 5 decembrie 1883) în „Almanah Strekoza” pe anul 1884, editat de revista „Strekoza”. Semnată: A. Cehov. A apărut cu mici corectări, cu eliminarea și adăugirea câtorva fraze izolate, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. A intrat apoi, cu noi corectări stilistice și cu adăugirea a două fraze, în Culegerea de opere din 1900, vol. II. – Publicăm textul din 1900.

În biblioteca din biroul lui Cehov (Ialta), se păstrează un exemplar al „Almanahului”, cu corectări în creion și cerneală făcute de autor, pesemne în vederea publicării povestirii în Culegerea de opere.

Cehov îi scria lui N. A. Leikin despre povestirea sa (19 septembrie 1883): «Nu demult m-am lăsat ispitit de Bukva, care m-a rugat să scriu ceva pentru „Almanah Strekoza”... m-am lăsat ispitit și am scris o povestire lungă de tot, de o coală de tipar. Cred că va plăcea. Titlul este „Chibritul suedez”, iar conținutul – o parodie a povestirilor polițiste. A ieșit o povestire hazlie».

LUCRĂRI CARE N-AU FOST INCLUSE
DE A. P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE
„OPERE”

Scrisoare către un vecin savant

Satul Blinî-Siedenî²⁵

Dragă vecinașule!

Maxime... (am uitat numele tatălui dumitale, dar fii mărinimos, rogu-te, și mă iartă). Scuză-mă și iartă-mă pre mine care sunt un bătrân moșneag și pre nerodul meu suflet omenesc că îndrăznesc să te incomodez cu pârdaľnica mea gângăveală pusă pe hârtie. Da', trecu anu' de când ai binevoit să te așezi prin părțile noastre ale lumii, hotar în hotar cu mine biet om de nimic, și tot nu Te cunosc încă, și nici Dumneata nu mă cunoști pe mine, biată găză ce sunt. Dă-mi prin urmare voie, vecinașule scump, să fac cunoștință cu Dumneatale măcar prin mijlocirea acestor hieroglifuri bătrânești, să-Ți strâng în gând mâna savantă și să Te felicit cu ocaziunea descăľicării Dumitale din Sankt-Petersburg în continentul nostru nedemn locuit de mujici și de popor simplu, adică de element plebeian. De mult am căutat un prilej să fac cunoștință cu Dumneata de care mi-era sete fiindcă știința este întrucâtva mama noastră bună la fel ca și civilizația și fiindcă stimez din tot sufletul pe acei oameni al căror nume și titlu vestit încununat de aureola gloriei populare, de lauri, de țimbale, de decorații, medalii și diplome, răsună ca tunetul și trăsnetul prin toate părțile lumii acesteia văzute și nevăzute, adică sublunare. Îi iubesc cu patimă pe astronomi, pe poeți, pe metafizici, pe asistenții universitari, pe chimiști și alți pontifi ai științei, printre care Te numeri și Dumneata prin faptele Dumitale înțelepte și prin ramurile de

știință, adică prin produse și roade. Se zice că ai tipărit multe cărți în timpul șederii Dumitale intelectuale cu tuburi, termometre și cu o grămadă de cărți străine cu desene ispititoare. De curând a trecut pe la domeniile mele sărăcăcioase, pe la ruinele și dărăpănăturile mele, vecinul meu Gherasimov și cu fanatismul care-l caracterizează, înfiera și ocăra gândurile și ideile Dumitale cu privire la originea omului și a altor fenomene din lumea ce o vedem și se revolta și se înfierbânta împotriva sferei Dumitale intelectuale și împotriva orizontului gândirii Dumitale acoperit cu aștri și aerogliți. Nu sunt de acord cu Gherasimov în ceea ce privește ideile Dumitale intelectuale, fiindcă trăiesc și mă hrănesc numai cu știința pe care Pronia a dăruit-o neamului omenesc, pentru scoaterea din fundul lumii văzute și nevăzute a metalelor prețioase, a metaloizilor și briliantelor, dar totuși, iartă-mă pe mine, găză abia vizibilă ce sunt, dacă îndrăznesc să dezmint bătrânește unele idei ale Dumitale cu privire la firea naturii. Gherasimov mi-a comunicat cum că ai fi alcătuit o lucrare în care ai binevoit să expui idei nu prea substanțiale despre oameni și starea lor incipială cum și despre traiul lor antediluvian. Ai binevoit să spui că omul se trage din neamurile maimuțești ale macacilor, urangutanilor și așa mai departe. Iartă-mă pe mine, biet moșneguț ce sunt, dar nu-s de părerea Dumitale în acest punct important și pot să-ți pun o virgulă. Căci dacă omul, stăpânitorul lumii, cel mai deștept dintre toate ființele respiratorii, s-ar trage din tâmpita și neștiutoarea maimuță, ar avea coadă și un glas sălbatic. Dacă ne-am trage din maimuțe, ȋiganii ne-ar plimba acum prin oraș ca să ne arate lumii și am plăti bani ca să ne arătăm unul altuia, jucând la porunca ȋiganului, sau stând după gratii în menajerie. Suntem noi oare acoperiți cu păr din cap până-n picioare? Da sau nu purtăm haine spre deosebire de maimuțe? Și oare am mai iubi noi femeia și nu am disprețui-o, dacă ar mirosi chiar și de departe ca maimuța pe care o vedem în fiecare marți la Mareșalul Nobilimii? Dacă străbunicii noștri s-ar fi tras din maimuțe, n-ar fi fost înmormântați într-un cimitir creștin; străbunicul meu Amvroși, bunăoară, care a trăit pe timpuri în

regatul polonez, n-a fost înmormântat ca o maimuță, ci alături de abatele catolic Ioachim Șostak, ale cărui notițe despre clima moderată și folosirea nemoderată a băuturilor tari se păstrează și până astăzi la fratele meu Ivan (Maiorul). Abate înseamnă un popă catolic. Iartă-mă pe mine incultul pentru faptul că mă amestec în treburile Dumitale savante și judec în felul meu bătrânesc și îți impun ideile mele înapoiate și oarecum necioplite, care la oameni savanți și civilizați încap mai curând în stomac decât în cap. Da, nu pot să tac și nu pot să sufăr când savanții gândesc greșit în mintea lor; de aceea nu pot să nu te contrazic. Gherasimov mi-a comunicat că dumneata nu gândești just despre Lună, care ne înlocuiește Soarele în ceasurile de întuneric și beznă, când oamenii dorm, iar Dumneata tragi electricitatea dintr-un loc într-altul și ai idei fantaziste. Nu râde de moșneagul ce sunt pentru că scriu așa de nemeșteșugit. Dumneata scrii că pe Lună trăiesc și locuiesc neamuri și neamuri. Asta nu poate fi nicicând, fiindcă dacă pe Lună ar trăi oameni ei ne-ar masca lumina ei magică și fermecătoare cu casele lor și cu pășunile lor bogate. Și apoi oamenii nu pot trăi fără ploaie, iar ploaia vine în jos spre pământ, și nu merge în sus spre Lună. Dacă ar trăi pe Lună, oamenii ar cădea în jos spre pământ, și nici asta nu se întâmplă. De pe o Lună locuită ar cădea pe continentul nostru lături și alte murdării. Cum ar putea să trăiască pe Lună oameni, dacă ea există numai noaptea, iar ziua pierе? Nici guvernele n-ar putea să dea voie să se trăiască pe Lună, deoarece oricine s-ar putea refugia pe ea și sustrage cu multă ușurință de la diferite obligațiuni din cauza distanței mari și inaccesibilității ei. Așa că ai scrântit-o oleacă. După cum mi-a spus Gherasimov, ai scornit și ai tipărit în lucrarea Dumitale intelectuală cum că, pe cel mai mare astru, pe Soare, ar fi pete negre. Asta nu poate fi, fiindcă nu se poate niciodată. Cum ai putut să vezi pete pe Soare dacă nu te poți uita la Soare cu ochi simpli omenești, și pentru ce-ar avea pe el pete, dacă te poți lipsi de ele? Din ce corp ud sunt făcute aceste pete, dacă nu ard? Poate că după părerea Dumitale pe Soare trăiesc chiar pești? Iartă-mă pe mine, ciumă otrăvită ce sunt, că am făcut o glumă atât de proastă! Sunt

grozav de devotat științei! Rubla, această pânză de corabie ce mână veacul al nouăsprezecelea, nu are pentru mine niciun preț; în ochii mei, știința o umbrește cu aripile ei întinse spre viitor. Orice descoperire mă chinuiește ca un cui în spate. Cu toate că sunt un ignorant și un moșier de modă veche, totuși eu, nemernic bătrân, mă ocup și cu știința și cu descoperiri, pe care le fac cu mâinile mele proprii și îmi umplu capul meu sec, tigva mea sălbatică, cu gânduri și cu un complex de cunoștințe mari. Maica natură este o carte, pe care trebuie să o citești și s-o vezi. Am produs multe descoperiri cu mintea mea proprie, descoperiri cum nu le-a scornit încă niciun reformator. Pot spune fără să mă laud că nu sunt printre ultimii în ceea ce privește cultura, câștigată prin muncă grea, și nu prin bogăția părinților, adică a tatălui și a mamei sau a tutorilor, care nenorocesc adesea pe copiii lor cu ajutorul bogăției, luxului și caselor cu șase etaje, cu robi și sonerii electrice. Iată ce a descoperit mintea mea de trei parale. A descoperit că marea noastră manta de foc, Soarele, joacă o dată pe an dis-de-dimineată în mod distractiv și pitoresc în culori multicolore și produce cu sclipirea lui minunată o impresie veselă. Altă descoperire. De ce iarna ziua e scurtă, și noaptea lungă, iar vara invers? Iarna ziua e scurtă fiindcă, la fel cu toate celelalte obiecte văzute și nevăzute se strânge de frig și fiindcă Soarele apune devreme, iar noaptea se dilată în urma aprinderii felinarelor și lumânărilor, deoarece se încălzește. Apoi am mai descoperit că primăvara câinii mănâncă iarbă la fel ca oile, iar pentru oamenii pletorici cafeaua este dăunătoare, fiindcă produce amețeală la cap, și un aspect tulbure la ochi și alte asemănătoare. Am făcut multe descoperiri și afară de astea, cu toate că nu am diplome și adevărinite. Vino la mine, vecinașule dragă, zău. Vom descoperi ceva împreună, ne vom ocupa cu literatură și ai să mă înveți și pe mine, spurcatul, diferite calcule.

De curând am citit în cartea unui învățat francez că capul leului nu seamănă deloc cu chipul omenesc, cum cred savanții. Vom vorbi și de asta. Fă bine și vino. Vino bunăoară chiar mâine. Acum mâncăm de post, dar pentru Dumneata vom găti mâncăruri de

frupt. Fata mea Natașenka m-a rugat să aduci cu Dumneata niște cărți intelectuale. Ea e emanțipată și pe toți îi consideră proști, numai ea e deșteaptă. Pot să-ți spun că tineretul de astăzi se manifestă... Să-l ție Dumnezeu! Peste o săptămână vine la mine fratele meu Ivan (maiorul), om de treabă, dar, între noi fie zis, cam încuiat și nu-i plac științele. Această scrisoare trebuie să ți-o aducă chelarul Trofim exact la orele opt seara. Dacă ți-o aduce mai târziu, plesnește-l peste bot, cum fac profesorii, fiindcă cu acest neam de oameni nu trebuie făcut fasoane. Dacă ți-o aduce mai târziu înseamnă că blestematul a trecut pe la cârciumă. Obiceiul de a-și vizita vecinii nu e scornit de noi și nu se va sfârși cu noi, de aceea vino numaidecât cu cărți și cu mașinării. Aș veni chiar eu la Dumneata, dar sunt cam sfielnic din fire și n-am destulă îndrăzneală. Iartă-mă pe mine nemernicul pentru deranj.

Rămân vecinul Dumitale care te stimează, plutonierul în retragere al Oastei Donului și făcând parte dintre nobili.

Vasili Semi-Bulatov

Apărută pentru prima dată în revista „Strekoza”, 1880, Nr. 10, 9 martie. Titlul: „*Scrisoarea moșierului din regiunea Donului, Stepan Vladimirovici N., către vecinul său savant, doctorul Friedrich*”. Semnată:... v. A intrat, cu diferite corectări, în culegerea din anul 1883, netipărită în întregime. – Publicăm textul din acea culegere.

În vederea publicării în culegere, Cehov i-a scurtat titlul, a schimbat numele destinatarului (Maxim în loc de Friedrich) și a autorului scrisorii (iscălitura de sub scrisoare fusese: „Stepan, fiul lui Vladimir”), l-a prefăcut pe preotul Gherasim în vecinul Gherasimov, modificând în consecință pasajele din text în care se citea acest nume, și a făcut câteva corectări mărunte.

După primirea povestirii, redacția revistei „Strekoza” îi răspunde autorului la rubrica intitulată „Poșta redacției”: „Dracevca, d-lui A. Ce-v. Ne place ceea ce ne-ați trimis. Va apărea. Primiți binecuvântarea noastră pentru noi creații” („Strekoza”, 1880, Nr. 2, 13 ianuarie). Pe lângă aceste rânduri, la 20 ianuarie 1880, redacția a adresat tânărului autor o scrisoare cu următorul conținut: „Stimate domn! Redacția are onoarea a vă aduce la cunoștință că povestirea trimisă de Dumneavoastră e scrisă binișor și că va fi publicată în revistă. Redacția vă propune un onorariu de 5 copeici rândul. Redactor Ip. Vasilevski.”

Cehov socotea această povestire drept prima sa operă publicată. În scrisoarea sa din 19 ianuarie 1904 către E. Batiuşcov, el scria: «Primul meu fleac de 10–15 rânduri a fost publicat în martie sau aprilie 1880 de

„Strekoza”». Fratele scriitorului și biograful său, Mihail Pavlovici, afirma de asemenea că această povestire este prima lucrare a lui A. P. Cehov, care a văzut lumina tiparului. Totuși, încă din anul 1877, când era elev de liceu, Cehov îi trimitea fratelui său Alexandr la Moscova anecdote și vorbe de duh, pe care acesta le transmitea revistei „Budilnic” („Scrisori adresate lui A. P. Cehov de către fratele său, Alexandr Cehov”, Moscova, 1939). Dar aceste prime „mărunțișuri” ale lui A. P. Cehov n-au fost cercetate nici până azi.

Amintindu-și de anii copilăriei, M. P. Cehov spune despre Anton Pavlovici: «Dintre frați, el era cel mai talentat în născociri: înjgheba prelegeri și scene, imita diferite persoane, crea personaje noi. Astfel făcea pe un bătrân profesor care-și tine lecția, lecție ce a alcătuit mai târziu aproape cuvânt cu cuvânt conținutul primei sale povestiri „Scrisoare către un vecin savant” („Anton Cehov și subiectele sale”, Moscova, 1923, pag. 12; vezi și cartea „În jurul lui Cehov”, Moscova, 1933, pag. 76).» M. P. Cehov presupune că drept model pentru această scrisoare i-a slujit scrisoarea bunicului său, Egor Mihailovici, către tatăl său, Pavel Egorovici. Această scrisoare, copiată chiar de Anton Pavlovici în 1878, se păstrează până în zilele noastre la Maria Pavlovna Cehova („Anton Cehov și subiectele lui”, pag. 25). În comentariile pentru vol. I al Operelor complete ale lui A. P. Cehov (Moscova – Leningrad, 1930, pag. 428-429), S. D. Baluhatî citează începutul unei scrisori scrise de o persoană necunoscută, cu data de 6 august 1875, și care se păstrează în dulapul-biblioteca al casei-muzeu a lui A. P. Cehov din Ialta. După părerea lui Baluhatî, această scrisoare, „prin întorsăturile ei arhaice, poate să-i fi slujit lui Cehov de îndemn pentru crearea unei parodii, care a fost prima sa operă publicată.”

Aerogliți (scâlcire a cuvântului „aeroliți”) – pietre căzute din cer; întrebuințat aici în sensul de meteor (stea căzătoare). De asemenea *emanțipată* – pentru „emancipată”.

Ce se întâlnește de cele mai multe ori în romane, nuvele etc.

Un conte, o contesă cu urme de îndepărtată frumusețe, un baron – vecin de moșie, – un scriitor liberal, un nobil scăpătat, un muzician străin, slugi îndobitocite, dădace și guvernante toante, un administrator de moșie neamț, un esquire și o moștenire în America. Chipuri urâte, dar simpatice și atrăgătoare. Un erou, gata să-și arate la prima ocazie puterea pumnilor și care o scapă de la moarte pe eroină, al cărei cal a luat-o razna.

Înaltul cerului, depărtarea nesfârșită, de necuprins... de neînțeles, într-un cuvânt: natura!!!

Prieteni blonzi și dușmani cu păr roșcat.

Un unchi bogat, liberal sau conservator, după împrejurări. Pentru eroul principal, moartea unchiului este mai de folos decât sfaturile lui.

O mătușă la Tambov.

Un doctor cu fața îngrijorată, care te lasă să nădăjduiești că e vorba de o criză; adesea doctorul poartă baston cu măciulie și e chel. Și unde-i doctor, acolo-i și reumatism căpătat din muncă cinstită, migrene, encefalită și, bineînțeles, îngrijirile date unui rănit în duel, și sfatul nelipsit de a merge la o stațiune de ape minerale.

Un servitor care slujește de mult în familie și e gata să facă orice pentru stăpânii săi de acum, chiar să se arunce în foc. Deosebit de

spiritual.

Un câine, care doar că nu vorbește, un papagal și o privighetoare.

O vilă în împrejurimile Moscovei și o moșie ipotecată în sudul țării.

Electricitate, al cărei rost în roman este de cele mai multe ori cu totul de neînțeles.

O servietă din piele rusească, porțelanuri chinezești, o șea englezească, un revolver căruia nu i se întâmplă să ia foc, o decorație la butonieră, ananas, șampanie, trufe și stridii.

O întâmplătoare tragere cu urechea la ușă, care prilejuiește descoperiri senzaționale.

O armată nenumărată de interjecții și o seamă de încercări de a folosi, la locul lui, un termen tehnic.

Aluzii mărunte la împrejurări considerabile.

Foarte des lipsa unui sfârșit.

Cele șapte păcate capitale la început și o nuntă la sfârșit.

Sfârșit.

Apărută pentru prima oară în revista „Strekoza”, 1850, Nr. 10, 9 martie. Semnat: Antoșa. Povestirea i-a fost retipărită, fără a fi revizuită de autor, în culegerea: „În lumea râsului și a glumelor”, Sankt Petersburg, 1900. – Publicăm textul din revistă.

Cuvântul „*esquire*”, care se întâlnește în povestire, e luat din romanele engleze traduse, și reprezintă unul dintre titlurile inferioare ale nobilimii engleze, titlu care se dă și primarilor, judecătorilor de pace, avocaților și funcționarilor superiori.

Din temele de vacanță ale elevei de pension Nadenca N.

LA LIMBA RUSĂ

a) Cinci exemple de „Alcătuire de fraze”.

- 1) „De curând Rusia a dus război cu Străinătatea, cu care ocazie au fost omorâți mulți turci”.
- 2) „Calea ferată șuieră, transportă oameni și este făcută din fier și materiale”.
- 3) „Carnea se face din boi și vaci, iar carnea de oaie din miorițe și berbecuți”.
- 4) „Tata a fost omis la înaintare în serviciu și nu i s-a dat decorație, iar el s-a supărat și a demisionat din motive familiale”.
- 5) „Prietena mea Dunia Peșemoreperehodiașcenskaia îmi este nespus de dragă, pentru că este sânguitoare și atentă în timpul lecțiilor și știe să-l maimuțărească pe husarul Nikolai Spiridonîci”.

b) Exemple de „Acord gramatical”

- 1) „În postul cel mare, preoții și diaconii nu vor să-i cunune pe tinerii căsătoriți”.
- 2) „Mujicii trăiesc în vilegiatură iarna și vara, bat caii, dar sunt groaznic de murdari, fiindcă sunt mânjiți cu catran și nu angajează fete în casă și rândași”.
- 3) „Părinții își mărită fetele cu militari, care au avere și casă

proprie”.

4) „Băiețașule, respectă-ți tatăl și mama, și pentru aceasta te vei face frumușel și vei fi drag tuturor oamenilor de pe pământ”.

5) „Nici n-a avut timp să scoată un geamăt, și ursul l-a și înhățat”.

c) *Compunere*

Cum mi-am petrecut vacanțele de vară.

Cum am trecut examenele, am plecat de îndată cu mama, cu mobila și cu fratele meu Ioan, elev în clasa treia de liceu, în vilegiatură. S-au adunat la noi Katya Kuzevici cu mama și tata, Zina, micul Egorușca, Natașa și multe alte prietene de-ale mele, care s-au plimbat cu mine și am brodat la aer curat. Au fost mulți bărbați, dar noi, fetele, ne-am ținut deoparte și nu le-am dat nicio atenție. Am citit multe cărți și printre altele pe Meșcerski, Maikov, Dumas, Livanov, Turgheniev și Lomonosov. Natura era în splendoare. Copacii tineri creșteau foarte strâns, niciun topor nu se atinsese încă de trunchiurile lor zvelte; umbra, nu prea deasă, dar aproape neîntreruptă, era aruncată de frunzele mici pe iarba fragedă și subțire, împestrițată cu capetele aurii ale gălbenelelor, cu punctele albe ale clopoțelilor și cu cruciulițele de culoarea zmeurei ale garoafelor de câmp, (inspirat din „Liniștea”, de Turgheniev). Soarele, când răsărea, când apunea. Pe locul unde se revărsau zorile zbura un stol de păsări. Undeva, un păstor își păștea turmele și niște nori pluteau ceva mai jos de cer. Grozav îmi place natura. Tatăl meu a fost îngrijorat toată vara: nemernica de bancă a vrut să vândă fără niciun motiv casa noastră, iar mama îl urmărea tot timpul pe tata și se temea să nu caute să-și pună capăt zilelor. Dacă am petrecut totuși bine vacanța de vară, este fiindcă m-am ocupat de știință și m-am purtat frumos. Sfârșit.»

ARITMETICĂ

Problemă. Trei negustori au vărsat pentru o întreprindere comercială un capital, care, peste un an, le-a dat un câștig de 8.000 de ruble. Se întreabă: cât a primit fiecare dintre ei, dacă primul a vărsat 35.000, al doilea 50.000, iar al treilea 70.000?

Soluțiune. Pentru a dezlega această problemă, trebuie mai întâi să aflăm care dintre ei a vărsat cel mai mult, și pentru aceasta trebuie să scădem toate trei cifre una dintr-alta, și vom obține prin urmare că cel de al treilea negustor a vărsat mai mult ca toți, fiindcă a vărsat nu 35.000 și nici 50.000, ci 70.000. Bine. Acum să aflăm cât a primit fiecare dintre ei, și pentru aceasta să împărțim 8.000 în trei părți astfel ca partea cea mai mare să revină celui de al treilea, împărțim: 3 în opt merge de 2 ori. $3 \times 2 = 6$. Bine. Să scădem 6 din opt și obținem 2. Punem un zero. Scădem 18 din 20 și obținem încă o dată 2. Punem un zero și așa mai departe până la sfârșit. Reiese că obținem $2,666 \frac{2}{3}$, care este ceea ce trebuie dovedit, adică fiecare negustor a primit $2666 \frac{2}{3}$ ruble, iar al treilea, probabil, ceva mai mult.

*Pentru conformitate
Cehonte*

Apărută pentru prima dată în revista „Strekoza”, 1850, Nr. 24, 15 iunie. Semnat: Pentru conformitate – Cehonte. – Publicăm acest text.

Meșcierski V. P. (1839–1914) – prinț, beletrist și publicist reacționar, autor a numeroase romane din viața înaltei societăți, apărute mai ales în deceniul al optulea; editor și redactor al ziarului-revistă „Grajdanin” (cu începere din anul 1872).

Maicov A. N. (1821–1897) – poet.

Dumas (Alexandre Dumas-tatăl) (1803–1870) – romancier francez.

Livanov F. V. – a publicat, pe la sfârșitul deceniilor al șaptelea și al optulea ale secolului al XIX-lea, o serie de „schite și povestiri” din viața „rascolnicilor și a pușcăriașilor”, precum și o „cronică din viața clerului rus” și anume: „Viața unui preot de la țară”.

Fraza care începe cu cuvintele „copacii tineri” și se sfârșește cu „cruciulițele garoafelor de câmp” e luată din capitolul IV al nuvelei lui Turgheniev, „Acalmie”.

Tăticul

În biroul tăticului, gras și rotund ca un cărăbuș, intră mămica, sfrijită ca o scrumbie de Olanda, și tușește. La intrarea ei, fata din casă sare de pe genunchii tăticului și o zbughește după perdea; mămica nu dă acestui fapt nicio atenție, fiindcă a avut tot timpul să se deprindă cu micile slăbiciuni ale tăticului, pe care le privește prin prisma unei soții înțelepte, înțelegătoare față de civilizatul ei bărbat.

— Pompicule, — spune ea, așezându-se pe genunchii tăticului, — am venit la tine ca să ne sfătuim, dragul meu. Șterge-ți buzele, vreau să te sărut.

Tăticul începe să clipească din ochi și își șterge buzele cu mâneca.

— Ce vrei? întreabă el.

— Uite ce e, tăticule. Ce să ne facem cu băiatul nostru?

— Dar ce s-a întâmplat?

— A, nu știi? Doamne! Ce nepăsători sunteți voi, tații! E groaznic! Pompicule, hotărăște-te odată să fii măcar tată, dacă nu vrei... dacă nu poți să fii soț!

— Iar începi? Am mai auzit de o mie de ori povestea asta...

Tăticul face o mișcare de nerăbdare și mămica e cât p-aci să cadă de pe genunchii lui.

— Voi, bărbații, sunteți toți la fel; nu vă place să auziți adevărul.

— Ai venit să-mi vorbești de adevăr sau de băiat?

— Bine, bine, gata... Pompicule, băiatul nostru a venit iar cu note proaste de la liceu.

— Ei și?

— Cum „ei și”? N-o să fie primit la examen și n-o să treacă în clasa a patra!

— N-are decât să nu treacă. Nu-i nicio nenorocire. Numai să fie la școală și să nu facă năzbâtii acasă.

— Dar are cincisprezece ani, tăticule! E cu puțință să mai fie în clasa a treia la vârsta asta? Închipuiește-ți că nemernicul de profesor de aritmetică i-a pus iar un doi... E admisibil?

— Dacă o să-i tragi ștrengarului vreo câteva nuiele, n-o să mai fie.

Mămica își trece degetul ei cel mic pe buzele grase ale tăticului, și i se pare că și-a încruntat drăgălaș sprâncenușele.

— Nu, pompicule, să nu-mi vorbești de pedepse... Copilul nostru nu-i vinovat... La mijloc trebuie să fie o persecuție... Fiul nostru – de ce să facem exces de modestie – e atât de inteligent, încât nu se poate să nu știe o tâmpită de aritmetică oarecare. El le știe pe toate foarte bine, de asta sunt convinsă!

— E un chiulangiu, asta-i! Ar trebui să se zbenguie mai puțin și să învețe mai mult... De ce nu stai tu pe scaun, mămico? Nu cred să fie prea moale pe genunchii mei.

Mămica coboară de pe genunchii tăticului și se îndreaptă spre fotoliu, convinsă că mișcările ei au grații de lebădă.

— Doamne, ce nepăsare! șoptește ea, așezându-se și închizând ochii. Nu, nu-ți iubești copilul! Fiul nostru e atât de drăguț, atât de deștept, atât de frumos... E persecutat, pot să jur că e persecutat! Nu, nu trebuie să rămână repetent, n-am să admit așa ceva.

— Ba o să trebuiască să admiți, dacă nemernicul nu se ține de carte... Of, voi, mamele!... Și acum du-te frumușel, că eu mai am ceva... treabă...

Tăticul se apleacă pe birou, își bagă nasul în niște hârțoage și trage cu coada ochiului spre perdea, așa cum se uită un cățel la farfurie.

— Nu plec, tăticule... nu plec! Văd că te necăjesc, dar ai și tu un

pic de răbdare... Tăticule, trebuie să te duci la profesorul de aritmetică și să-i dai ordin să pună fiului nostru o notă bună... Trebuie să-i spui că fiul nostru știe bine aritmetică, dar că-i cam plătând și de aceea nu poate să strălucească chiar de fiecare dată. Constrânge-l pe profesor. Cum poate un băiat în toată firea să rămână în clasa a treia? Dă-ți toată silința, pompicule! Sofia Nicolaevna a găsit că fiul nostru seamănă cu Paris, închipuiește-ți!

— Mă simt foarte măgulit, dar nu mă duc! N-am timp de pierdut.

— Ba da, tăticule, ai să te duci!

— Nu mă duc... Când am spus un lucru, așa rămâne... Acum lasă-mă, drăguțo... Mai am ceva treabă...

Mămica se scoală și ridică glasul.

— Ai să te duci!

— Nu mă duc!

— Ba ai să te duci!! strigă mămica. Dacă n-ai să te duci, dacă n-o să-ți fie milă de unicul tău fiu, atunci... Mămica scoate un țipăt ascuțit și, cu gestul unui tragedian înfuriat, arată perdeaua... Tăticul roșește, se fâstâcește, începe netam-nesam să cânte o melodie oarecare și își scoate haina... Întotdeauna se fâstâcește și se protestește cu desăvârșire când mămica arată spre perdea. Se predă. Este chemat fiul, căruia i se cere să-și dea cuvântul că se va îndrepta. Fiul se supără, se încruntă, se bosumflă și declară că știe aritmetică mai bine decât profesorul și că nu este vinovat că pe lumea asta nota cinci nu o obțin decât elevele de pension, bogătașii și lingușitorii. Începe să plângă cu hohote și se grăbește să indice cât mai exact adresa profesorului. Tăticul se bărbierește, își trece de câteva ori cu pieptenele peste chelie, se îmbracă mai îngrijit și se duce să-și arate „mila de unicul său fiu”.

Potrivit obiceiului mai tuturor tăticilor, intră la profesorul de aritmetică fără să se anunțe. Câte lucruri poți să vezi și să auzi când intri fără să te fi anunțat! Tăticul îl aude de pildă pe profesor spunând nevastei sale: „Mă coști foarte scump, Ariadna!... Capriciile tale n-au margini!” Și o vede pe nevastă aruncându-se de gâtul soțului și spunând: „Iartă-mă! Tu nu mă coști decât puțin,

dar te prețuiesc mult!” Tăticul găsește că nevasta profesorului este tare nostimă și că, dacă n-ar fi atât de sumar îmbrăcată, nu ar avea atâta farmec.

— Bună ziua! spune el, apropiindu-se foarte la largul lui de cei doi soți și înclinându-se. Profesorul se fâstâcește o clipă, iar nevastă-sa se aprinde la față și dispare cu iuțeala fulgerului în odaia vecină.

— Iartă-mă, începe tăticul zâmbind, poate că te-am cam... deranjat... Ești sănătos? Am onoarea să mă recomand... Precum vezi, nu sunt chiar un necunoscut... Sunt și eu funcționar de stat... Ha-ha-ha! Dar nu te osteni, te rog!

Domnul profesor zâmbește ușor, din bună cuviință, și arată cu mâna un scaun. Tăticul se întoarce pe un picior și ia loc.

— Am venit, continuă el, jucându-se cu ceasul său de aur, pentru a-l arăta domnului profesor, am venit să stau de vorbă cu dumneata... Mda... Ai să mă ierți, bineînțeles... Nu prea știu să mă exprim savant, îmi place să spun lucrurilor pe nume. Ha-ha-ha. Ți-ai făcut studiile la universitate?

— Da, la universitate.

— Așa-a!... Ei, dar... ce vreme frumoasă e astăzi... Dumneata, Ivan Feodorîci, ai pus băiețașului meu un doi... Mm... da... Dar n-are a face... Fiecare capătă ce i se cuvine... Orice bir este bir, și o învățătură de minte e o învățătură de minte. He-he-he!... Totuși, e... cum să-ți spun?... neplăcut. Oare fiul meu nu pricepe bine aritmetica?

— Ce să vă spun? N-aș zice că nu pricepe, dar nu învață. Da, nu știe materia.

— Și de ce n-o știe?

Profesorul holbează ochii.

— Cum de ce? spune el. Fiindcă nu știe și nu-și dă osteneală.

— Vai de mine, Ivan Feodorîci! Fiul meu își dă multă osteneală. Mă ocup chiar eu de el... Muncește și nopțile... Știe totul foarte bine... Faptul că mai face câte o ștrengărie... Ce vrei, e vârsta! Care dintre noi n-a fost tânăr? Nu te-am deranjat?

— Vai de mine!... Vă sunt chiar foarte recunoscător...

Dumneavoastră, părinții, sunteți musafiri prea rari la noi, dascălii... De altfel, lucrul acesta dovedește încrederea pe care o aveți în noi; și lucrul principal în toate este încrederea.

— Bineînțeles... Principalul e că nu ne amestecăm... Vasăzică, fiul meu n-o să treacă în clasa a patra?

— Nu, fiindcă nu are numai la aritmetică media anuală doi.

— Aș putea să mă duc și la ceilalți. Dar ce facem cu aritmetica? Hm!... Ai să-i îndrepti nota?

— Nu pot! (Profesorul zâmbește.) Nu pot!... Doream ca fiul dumneavoastră să treacă, mi-am dat toată silința, dar nu învață, și e și obraznic pe deasupra... Am avut de mai multe ori neplăceri cu el.

— E un copil. Ce să-i faci?! Îndreaptă-i nota, pune-i măcar un trei!

— Nu pot!

— Ei, fleacuri!... Ce tot vorbești? Ca și cum eu n-aș ști ce se poate și ce nu se poate. Îți spun că se poate, Ivan Feodorîci!

— Nu se poate! Ce vor spune ceilalți cu nota doi? Nu-i drept, oricum ați întoarce lucrurile. Zău că nu pot!

Tăticul îi face cu ochiul.

— Poți Ivan Feodorîci! Ce să mai pierdem timpul cu vorba! Nu-i o treabă atât de importantă, ca să ne tocmim trei ceasuri... Spune-mi, ce socotești drept în cugetul dumitale de om învățat? Știm și noi ce înseamnă dreptatea dumneavoastră. He-he-he! Mai bine mi-ai vorbi deschis, Ivan Feodorîci, fără ascunzișuri. I-ai pus dinadins nota doi... Atunci, unde-i dreptatea?

Profesorul deschide ochii mari și se mulțumește cu atât; de ce nu se arată jignit – asta va rămâne întotdeauna pentru mine o taină a sufletului de dascăl.

— Ai făcut-o înapoi, continuă tăticul. Așteptai un musafir. He-he-he!... Ce să zic? Poftim!... Sunt de acord... orice bir este bir... Înțeleg viața, precum vezi... Oricât am progresa... mda... obiceiurile din vechime rămân totuși mai bune, mai folositoare... Cât am, atâta dau.

Suflând zgomotos, tăticul scoate portofelul din buzunar și

întinde spre mâna profesorului o hârtie de douăzeci și cinci de ruble.

— Poftim!

Profesorul roșește, își bagă capul între umeri și nimic mai mult. De ce nu arată tatăcului ușa, iată ce va rămâne întotdeauna pentru mine o taină a sufletului de dascăl.

— Nu te rușina... continuă tatăcul. Te înțeleg foarte bine. Acel care spune că nu ia – ia totuși... Cine refuză în ziua de astăzi? Nu se poate să nu iei, frate dragă... Pesemne că nu te-ai obișnuit încă? Poftim!

— Nu, pentru Dumnezeu...

— E prea puțin? Ce vrei, mai mult nu pot să dau... Ei, haide!

— Vai de mine, pentru nimic în lume!...

— Cum vrei... Îndreaptă totuși nota doi!... Nu te rog atât eu, cât mama... Plânge mereu, vezi dumneata... Are bătaie de inimă și așa mai departe.

— Îmi pare sincer rău de soția dumneavoastră, dar nu pot.

— Dacă fiul meu nu trece în clasa a patra... nu mai am trai în casă! Mda... Hai, trece-l!

— Aș face-o bucuros, dar nu pot... Doriți o țigară?

— Grand merci... mai bine făgăduiește-mi să-l treci... Ce grad ai?

— Consilier titular... Totuși, îndeplinesc o funcție care corespunde gradului superior. Hm!...

— Așa... Ei, ne vom înțelege... O simplă trăsătură de condei, ce zici? Merge? He-he!

— Nu pot, odată cu capul!...

Tatăcul tace nițel, se gândește și pornește din nou la ofensivă împotriva domnului profesor. Ofensiva ține foarte mult. Profesorul este nevoit să repete de vreo douăzeci de ori invariabilul său „nu pot”. În cele din urmă, i se face lehamite, fiindcă tatăcul a depășit orice limită. Vrea să-l pupe, îl roagă să fie examinat chiar el la aritmetică, povestește câteva anecdote porcoase și ia un ton familiar. Profesorului i se face silă.

— Vania, e timpul să pleci! strigă din odaia vecină nevasta

profesorului. Tăticul înțelege aluzia și taie cu trupul său masiv drumul spre ușă. Profesorul se simte sleit de puteri și începe să se tânguie. În cele din urmă, i se pare că a născocit un lucru genial.

— Iată ce e, spune el tăticului. Voi îndrepta media anuală a fiului dumneavoastră, dacă și ceilalți colegi ai mei îi vor pune nota trei la materiile lor.

— Pe cuvânt de onoare?

— Da, îi voi îndrepta nota – dacă o îndreaptă și ei.

— Așa mai zic și eu. Bate palma. Ești o bomboană. Am să le spun că ai și îndreptat-o. Vasăzică ne-am înțeles! Îți datorez o sticlă de șampanie. Și când pot să-i gădesc acasă?

— Chiar acum.

— Bine! Vasăzică rămânem prieteni? Ai să vii odată pe la noi, fără fasoane?

— Cu multă plăcere. Mergeți sănătos!

— Orevuar! He-he-he!... Of, tinere, tinere! La revedere!... Bineînțeles că trimiți un salut domnilor colegi ai dumitale? Am să li-l transmit. Spune soției dumitale un resume respectuos din partea mea... Și vino să ne vezi!

Tăticul face o plecăciune, își pune pălăria pe cap și iese...

„Ce om cumsecade, gândește domnul profesor, uitându-se pe urma tăticului. Simpatice chiar. Ce-are în gușă și-n căpușă. E simplu și bun... Îmi plac oamenii ca el”.

În aceeași seară mămica șade din nou pe genunchii tăticului (pe care după aceea are să se așeze fata în casă). Tăticul o asigură că fiul lor va trece și că pe intelectualii mai ușor îi îndupleci cu o purtare plăcută și cu un fel politicos de a le pune piciorul în prag, decât cu bani.

Apărută mai întâi în revista „Strekoza”, 1880 Nr. 26, 29 iunie. Semnat: An. C. A intrat, cu mici corectări, în culegerea din 1883, netipărită în întregime. Retipărită fără modificări în culegerea „În lumea râsului și a glumelor”, Sankt Petersburg, 1900. Publicăm textul culegerii din 1883.

Jubileul meu

Tineri și tinere!

Acum trei ani am simțit în mine prezența acelei flăcări sacre, pentru care Prometeu a fost ferecat de stâncă... Și iată că, de trei ani, trimit cu mână darnică în toate colțurile întinsei mele patrii operele mele, trecute prin purgatoriul flăcării sus menționate. Am scris în proză, am scris în versuri de toate metricele, genurile, ritmurile, pentru amorul artei și în nădejdea că o să iau bani. Am scris tuturor ziarelor dar... vai!!!... pizmașii au găsit cu cale să nu publice operele mele, sau chiar dacă le publică, ele apar numai la rubrica „poșta redacției”. Am semănat vreo cincizeci de mărci poștale pe „Niva”, am înecat vreo sută în „Neva”, am ars vreo zece la „Ogonioc”, am pierdut vreo cinci sute cu „Strekoza”²⁶. Mai pe scurt: numărul total al răspunsurilor pe care le-am primit de la toate redacțiile, de la începutul activității mele literare și până astăzi, este de două mii în cap! Ultimul dintre ele l-am primit chiar ieri. Seamănă aidoma cu toate celelalte. În niciun singur răspuns n-am găsit măcar o urmă de „da”. Tineri și tinere! Sacrificiul material al fiecărei trimiteri de manuscris la redacție reprezintă cel puțin zece copeici; am pierdut deci cu omorârea literară a timpului 200 de ruble. Și când te gândești că cu 200 de ruble poți să cumperi un cal! Am 800 de franci venit anual; atât... Cred că înțelegeți!!! A trebuit să îndur foamea, pentru că am preamărit natura, dragostea, ochișorii femeii, pentru că am zvârlit

săgeți veninoase în lăcomia trufașului Albion; pentru faptul că mi-am împărtășit flacăra... domnilor care mi-au trimis răspunsurile... Două mii de răspunsuri, două sute de ruble și ceva, și niciun singur „da”! O rușine. Și totuși, pățania asta e plină de învățăminte. Tineri și tinere! Sărbătoresc astăzi jubileul primirii celui de al două miilea răspuns, ridic paharul pentru încheierea activității mele literare și mă odihnesc pe lauri. Sau îmi arătați un altul care să fi primit în decurs de trei ani tot atâția „nu”, sau ridicați-mă pe un pedestal nepieritor!

Un poet prozaic

Apărută pentru prima oară în revista „Strekoza”, 1880, Nr. 27, 6 iulie. Semnat: Un poet prozaic. – Publicăm acest text.

Faptul că povestirea este scrisă de A. P. Cehov a fost stabilit de către Korotaev, pe baza scrisorii redacției revistei „Strekoza”, aflată în arhiva scriitorului. (Vezi publicația lui A. Korotaev „O glumă necunoscută a lui A. P. Cehov”. „Literaturnîi sovremennîe”), 1938, Nr. 4, aprilie).

„Niva” – „revistă ilustrată literară, politică și de actualități”, publicație săptămânală, editată la Petersburg de către A. F. Marks, cu începere din anul 1870.

„Neva” – ziar-revistă – săptămânal, ilustrat, editat la Petersburg între anii 1879–1887, cu un supliment pentru „lectură în familie” (romane și nuvele).

„Ogoniok” – „revistă ilustrată pentru literatură, știință și artă”, editată săptămânal la Petersburg între anii 1879–1883.

„Strekoza” – „revistă artistico-umoristică”, editată săptămânal la Petersburg, din luna decembrie 1875. Începând cu Nr. 17, 1879, revista a fost redactată de Ipp. F. Vasilevski (Bukva). Cehov a început să colaboreze la revistă în anul 1880, redactor fiind Bukva.

O mie și una de patimi
sau
O noapte îngrozitoare

ROMAN ÎNTR-O SINGURĂ PARTE CU EPILOG

(Dedicat lui Victor Hugo)

Pe turnul catedralei o sută patruzeci și șase de mucenici, orologiul bătu miezul nopții. Mă cutremurai. Sosise ceasul. Îl apucaî înfrigurat pe Teodor de mână și ieșii cu el în stradă. Cerul era negru ca tușul de tipografie. Era întuneric ca într-o pălărie trasă până peste ochi. O noapte întunecoasă este ziua întemnițată într-o găoace de nucă. Ne înfășurărăm în mantalele noastre și pornirăm. Vântul tăios ne pătrundea până la oase. Ploaia și zăpada – frații aceștia umezi – ne biciuiau cumplit obrazii. Deși în plină iarnă, fulgere brăzdau cerul în toate direcțiile. Tunetul, cumplit și maiestuos tovarăș de drum al fulgerului, fermecător ca licărirea unor ochi albaștri și iute ca gândul, cutremura înspăimântător văzduhul. Urechile lui Teodor căpătară luciri electrice. Spiriduși de foc ne zburau sforăind pe deasupra capului. Privii în sus. Începui să freamăt. Cine nu freamătă în fața măreției naturii? Pe cer trecură în zbor câțiva meteori strălucitori. Mă apucaî să-i număr: erau 28. Îi arătai lui Teodor. Semn rău! mormăi el, palid ca o statuie de marmură de Carrara. Vântul gemea, urla și plângea cu

hohote... Geamătul vântului este geamătul unei conștiințe înecate în crime îngrozitoare. La doi pași de noi, trăsnetul lovi și aprinse o casă cu opt etaje. Auzii țipetele care ieșeau din ea. Trecurăm înainte. Ce-mi păsa de casa în flăcări, când în piept îmi ardeau o sută cincizeci de case? Undeva, în spațiu, un clopot bătea trist, încet, monoton. Lupta stihiiilor era în toi. Ai fi zis că niște forțe necunoscute se munceau să contribuie la armonia lor înfricoșătoare. Care sunt aceste forțe? Le va afla omul vreodată?

Vis sfios, dar cutezător!!!

Chemarăm un birjar. Ne urcarăm în trăsură și pornirăm în goană. Birjarul e frate cu vântul. Goneam așa cum gonește visul îndrăzneț prin tainicele întortochieri ale creierului. Strecurai în mâna birjarului o pungă cu aur. Aurul ajută biciului să sporească iuțea picioarelor cailor.

— Unde mă duci, Antonio? gemu Teodor. Ai o privire de geniu rău... În ochii tăi negri lucește infernul... Încep să mă tem...

Becisnic, fricos!! Tăcui. O iubea. Și *ea* îl iubea pătimaș... Da, trebuia să-l ucid, fiindcă eu o iubeam mai mult decât viața. O iubeam pe *ea*, iar pe el îl uram. De aceea el trebuia să moară în această noapte îngrozitoare și să plătească cu moartea, dragostea lui. În mine fierbea și dragoste și ură. Ele erau a doua mea natură. Trăind în același înveliș, aceste două surori aduc pustiire: ele sunt vandali spirituali.

— Oprește! îi strigai birjarului, când trăsura ajunsese unde trebuia. Sării jos cu Teodor. Luna ne privea rece, de după nori. Luna este martorul tăcut și nepărtinitor al clipelor dulci de iubire și de răzbu-nare. Ea trebuia să fie martorul morții unuia dintre noi doi. În fața noastră era o prăpastie, un hău fără fund, ca butoiul criminalelor Danaide. Stăteam pe marginea craterului unui vulcan stins. În popor circulă legende îngrozitoare despre acest vulcan. Făcui o mișcare cu genunchiul și Teodor se prăbuși în prăpastia înfri-coșătoare. Craterul vulcanului este gura de fiară a pământului.

— Blestem!!! strigă el drept răspuns la blestemul meu.

Un bărbat puternic, care își aruncă dușmanul într-un crater de vulcan pentru ochii frumoși ai unei femei, este o priveliște

măreață, grandioasă și instructivă! Nu lipsea decât lava!

Birjar! Birjarul este o statuie, ridicată de fatalitate ignoranței. Jos rutina! Birjarul îl urmă pe Teodor. Simții că în piept nu-mi mai rămăsese decât dragostea. Căzui cu fața la pământ și începui să plâng de extaz. Lacrimile de extaz sunt rezultatul reacției divine, petrecute în adâncurile unei inimi mistuite de iubire. Caii necheză vesel. Ce dureros e să nu fii ființă umană! Îi liberai de viața lor animalică, de martiriu, ucigându-i. Moartea este și încătușare și eliberare din cătușe.

Intrai la hotelul „Hipopotamul Violet” și băui cinci pahare de vin bun.

Trei ceasuri după săvârșirea răzbunării, eram la ușa ei. Pumnalul, prietenul morții, mă ajutase să ajung la această ușă, călcând peste cadavre. Ascultai. Nu dormea. Visa. Ascultam. Tăcea. Tăcerea ținu vreo patru ceasuri. Pentru un îndrăgostit, patru ceasuri sunt patru secole al nouăsprezecelea! În sfârșit, își chemă fata din casă. Fata în casă trecu pe lângă mine. O privii demonic. Ea întâlni privirea mea. Își pierdu mințile. O ucisei. Mai bine să mori, decât să trăiești fără minte. „Aneta!” strigă ea. „De ce nu vine Teodor? Dorul îmi roade sufletul. Mă sugrumă un fel de presimțire rea. O, Aneta! Du-te după el. Desigur că acum chefuiește cu nelegiuitul, cu groaznicul Antonio!... Doamne, pe cine văd?! Antonio!”

Intrai la ea. Se făcu palidă...

— Pleacă de aici! strigă ea, și groaza îi schimonosi trăsăturile nobile, minunate.

O privii. Privirea este spada sufletului. Se clătină. În privirea mea, citise totul: și moartea lui Teodor, și patima mea demonică, și mii de dorințe omenești... Atitudinea mea era măreția însăși. Ochii mei scăpărau. Părul mi se ridicase măciucă. Vedea înaintea ei un demon în întruchipare pământească. Nu-și mai putea lua privirea de la mine. Tăcerea mormântală în care ne contemplam unul pe altul ținu vreo patru ceasuri. Se auzi un tunet și ea îmi căzu la piept. Pieptul bărbatului este cetatea femeii. O strânsei în brațe. Țipărăm amândoi. Oasele ei trosniră. Un curent galvanic

alergă prin trupurile noastre. O sărutare fierbinte...

Se îndrăgostise de demonul din mine. Dar eu voiam să se îndrăgostească de îngerul din mine. Donez un milion și jumătate de franci săracilor! spusei eu. Se îndrăgosti de îngerul din mine și se porni pe plâns. Începui să plâng și eu. Ce lacrimi vărsarăm!!!

O lună după aceea, în biserica sfinții Titu și Hortensia, avu loc o nuntă solemnă. Mă cununam cu *ea*. *Ea* se cununa cu mine. Săracii ne binecuvântau! *Ea* mă rugă să-mi iert dușmanii, pe care îi ucisesem. Îi iertai. Plecai cu tânăra mea soție în America. Tânăra și iubitoarea mea nevastă era un înger pogorât în pădurile virgine ale Americii, un înger în fața căruia se plecau lei și tigrii. Eu eram un tânăr tigr. Trei ani după căsătoria noastră, bătrânul Sam se plimba ținând de mână un băiețel cu părul creț. Băiețușul semăna mai mult cu mamă-sa decât cu mine. Acest lucru mă supăra. Ieri, mi s-a născut un al doilea fiu... iar eu m-am spânzurat de bucurie... Al doilea băiețel al meu își întinde mânuțele, spre cititor, rugându-l să nu dea crezare tatăcului său, fiindcă tatăcul lui nu numai că nu a avut copii, dar nici chiar nevastă. Tatăcul lui se teme de însurătoare ca de foc. Băiețelul meu nu minte. E un copil. Lui să-i dați crezare. Copilăria este o vârstă sfântă. Nimic din toate acestea nu s-a petrecut vreodată... Noapte bună.

Apărut întâi în revista „Strekoza”, 1880, Nr. 30, 27 iulie. Semnat: Antoșa C. În culegerea netipărită în întregime din 1883 nu s-a păstrat decât începutul povestirii, care se oprea la cuvintele: „...semn rău! bolborosi el”. A fost retipărit, fără a fi revizuit de autor în culegerea „În lumea râsului și a glumelor”. Sankt Petersburg, 1900. – Publicăm textul din revistă.

Povestirea este o parodie a unora dintre operele scriitorului francez V. Hugo (1802–1885). Cehov parodiază stilul fragmentar, retoric, al romanului „Mizerabilii”, cât și îngrămădirea grozăviilor și atrocităților, caracteristică romanelor „Bug-Jargal”, „Han d’Islande” și „Notre-Dame de Paris”.

Butoiul fiicelor lui Danae – un butoi găurit, în care, după mitologia greacă veche, fiicele regelui din Argos, Danae (Danaidele), ajunse în iad, trebuiau să toarne mereu apă, drept pedeapsă pentru faptul că-și omorâseră bărbații.

La mere

Între Pontul Euxin și Marea Albă, sub gradul corespunzător de longitudine și de latitudine, locuiește de mult, pe cernoziomul lui, moșierul Trifon Semionovici. Numele de familie al lui Trifon Semionovici e lung, ca, bunăoară, cuvântul „inadmisibilitate” și se trage dintr-un cuvânt latinesc foarte răsunător, care însemnează una dintre cele mai răspândite virtuți omenești. Numărul de desiatine ale cernoziomului este de 3.000. Moșia este ipotecată și scoasă în vânzare, și aceasta datorită simplului fapt că moșia e moșie și moșierul – moșier. Vânzarea a fost hotărâtă de tribunal, încă de când Trifon Semionovici nu avea chelie, dar datorită credulității băncii și șireteniei lui Trifon Semionovici, lucrurile au fost târăgănite până astăzi și merg foarte prost. Banca cu pricina o să dea într-o bună zi faliment, fiindcă Trifon Semionovici, ca toți cei de teapa lui, care alcătuiesc o adevărată armată, a luat rublele, dar nu plătește dobânzile, sau chiar dacă le plătește din an în Paște, o face cu aceleași ifose cu care filotimii dau o copeică pentru odihna sufletului sau pentru zidirea unei biserici. Dacă lumea asta n-ar fi așa cum este și le-ar spune lucrurilor pe numele lor adevărat, lui Trifon Semionovici nu i s-ar spune Trifon Semionovici, ci altfel și anume așa cum li se spune cailor și boilor. La drept vorbind, Trifon Semionovici este o adevărată bestie. Și îl poftesc să se declare de acord cu mine în această privință. Dacă această invitație a mea ajunge până la el (Trifon Semionovici

citește câteodată „Strekoza”), sunt sigur că nu se va supăra, deoarece, fiind un om înțeleghător, îmi va da dreptate în totul, ba poate că la toamnă îmi va trimite, din bunătățile lui de la moșie, o duzină de mere „antonovca”, în semn de recunoștință că nu am dat în vileag numele lui de familie, atât de lung, mărginindu-mă de data aceasta doar la numele lui de botez și la acela al tatălui său. N-am să mă apuc să înșir toate virtuțile lui Trifon Semionovici: n-aș mai dovedi. Pentru a face portretul lui în întregime, cu mâini și cu picioare, ar trebui să stau cu condeiul în mână cel puțin tot atâta timp, cât a stat Eugène Sue când a scris voluminosul și lungul său „Jidov răătăcitor”. N-am să vorbesc nici de măsluirile sale la preferans, nici de politica lui financiară, potrivit căreia nu-și plătește nici datoriile, nici dobânzile, n-am să pomenesc nici de chipul în care își bate joc de preot și de dascăl, nici de plimbările lui călare prin sat, într-un costum de pe timpurile lui Cain și Abel, ci am să mă mărginesc să povestesc o singură scenă, mică, dar grăitoare, despre felul în care înțelege el raporturile sale cu oamenii, în cinstea cărora experiența sa de trei sferturi de secol a născocit o frază, greu de rostit repede, dar care ar vrea să spună cam următoarele: „mujici prostănaci, tâmpiți și suciți, la jocul de cărți de toți păcăliți”.

Într-o dimineață, minunată din toate punctele de vedere (lucrurile se petreceau pe la sfârșitul verii), Trifon Semionovici se plimba pe aleile lungi și scurte ale bogatei sale livezi. O mână darnică împrăștiase în jur, în cantități uriașe, tot ce inspiră pe domnii poeți. Totul părea să spună și să cânte: „Poftim, omule, ia! Desfată-te cât timp nu e încă toamnă!” Dar Trifon Semionovici nu se desfăta deloc, fiindcă nu era nici pe departe poet; unde mai pui că în dimineața aceea, spiritul i se delecta cu deosebită sete cu gânduri negre, cum se întâmplă întotdeauna când stăpânul acestui spirit pierde gros la cărți. În spatele lui Trifon Semionovici pășea, uitându-se mereu în dreapta și în stânga, credinciosul lui simbriaș, Karpuşka, un moșneguț de vreo șaiszeci de ani. Prin virtuțile sale, acest Karpuşka mai-mai că-l întrece chiar pe Trifon Semionovici. Lustruiește ca nimeni altul cizmele, spânzură și mai bine câinii

fără stăpân, fură tot ce poate și de unde poate și este o iscoadă neîntrecută. Satul îi spune „zbirul”, poreclă găsită de secretarul primăriei. Rar să treacă o zi fără ca mujicii și vecinii să nu se plângă lui Trifon Semionovici de purtările și apucăturile lui Karpușka; plângerile rămân însă zadarnice, deoarece Trifon Semionovici nu poate găsi pe lume un al doilea Karpușka pentru gospodăria lui. Când iese la plimbare, Trifon Semionovici ia întotdeauna cu el pe credinciosul său Carp: e mai sigur și mai plăcut. Karpușka este un izvor nesecat de fel de fel de istorioare, snoave și povești – și nicio clipă nu-i stă gura. Întotdeauna are ceva de povestit și nu tace decât când ascultă ceva care-i place peste măsură. În dimineața de care vorbim, mergea în spatele stăpânului său și îi raporta cum doi elevi de liceu cu șepci albe și puști de vânatoare trecuseră într-o căruță pe lângă livadă și îl rugaseră stăruitor să-i lase să vâneze un pic; cum el, Karpușka, împotrivindu-se, cei doi elevi de liceu încercaseră să-l ademenească cu cincizeci de copeici, iar el, știind prea bine cui îi datorește credință, refuzase cu indignare cele cincizeci de copeici și-i asmuțise pe Gaștian și pe Serko asupra elevilor. După ce isprăvi povestea cu elevii, începu să descrie în culori vii moravurile revoltătoare ale felcerului satului, dar descrierea nu-i izbuti, deoarece la urechile lui ajunse un foșnet neobișnuit venit din desișul merilor și perilor. Auzind foșnetul, Karpușka își stăpâni limba, ciuli urechile și ascultă încordat. Convins că foșnetul n-a fost o închipuire și părându-i-se cam ciudat, trase pe stăpânul-său de pulpana hainei și se repezi ca o săgeată într-acolo. Presimțind un prilej de distracție, Trifon Semionovici tresări și alergă cu pasul lui mărunț de bătrân pe urmele lui Karpușka. Avea și de ce să alerge...

La marginea livezii, sub un măr bătrân, rotat, stătea o țărancă tânără, mestecând din fălci. Lângă ea, se târa în genunchi un flăcău lat în umeri, care culegea de pe jos merele scuturate de vânt; pe cele necoapte, le arunca în tufe, iar pe cele coapte le oferea drăgăstos, pe palma lui lată, cenușie, dulcineei sale. Dulcineea, care, pesemne, nu se prea sinchisea de stomacul ei,

mânca merele unul după altul, cu poftă, în timp ce flăcăul, umblând de-a bușilea prin iarbă și culegând mereu, uitase de el și nu se îngrijea decât de fată.

— Ia și din pom! îl împinse aceasta în șoaptă.

— Mi-e frică.

— De ce să-ți fie frică?! Zbiru' e acu' la cârciumă...

Flăcăul se ridică în picioare, sări în sus, rupse din copac un singur măr și i-l întinse. Dar mărul nu le purtă noroc, tot așa cum pe timpuri nu purtase noroc Evei și lui Adam. Abia mușcă fata din fruct și-i dădu și flăcăului să guste, abia simțiră amândoi pe limbă acreala înțepătoare, și... fețele li se schimonosiră, se lungiră și se îngălbeniră... Dar nu fiindcă mărul era acru, ei fiindcă zăriseră în fața lor chipul aspru al lui Trifon Semionovici și mutra cu zâmbet câinos a lui Karpuşka.

— Bună ziua, dragii mei! spuse Trifon Semionovici, apropiindu-se. Mâncați mere? Poate că v-am tulburat?

Flăcăul își scoase șapca și lăsă capul în jos. Fata începu să-și privească șorțul.

— Ei, ce mai faci, Grigori, ești sănătos? se adresă Trifon Semionovici flăcăului. Cum o mai duci, băiete?

— N-am luat decât unul, bolborosi flăcăul, și chiar și pe acela l-am cules de pe jos...

— Și tu, drăguț, ce mai faci? o întrebă Trifon Semionovici pe fată.

Fata începu să-și cerceteze cu și mai multă râvnă șorțul.

— Ce-i cu nunta, n-ați făcut-o încă?

— Încă nu... Zău că n-am luat decât unul, conașule, și chiar pe acela... numai așa...

— Bine, bine. Ești un flăcău chipeș. Știi să citești?

— Nu... Dar zău, conașule, că n-am luat decât unul, și chiar pe acela l-am ridicat de pe jos.

— De citit, nu știi să citești, dar la furat te pricepi. Bine și așa. Priceperea nu trebuie ținută ascunsă. Și de mult ai început să furi?

— Da' cum așa, ce-am furat?

— Și drăguța ta de logodnică la ce s-o fi gândind, de-i atât de

obidită? își înălță și Karpuşka glăsciorul. Poate că n-o iubești cum trebuie?

— Ține-ți gura, Carp! se răsti la el Trifon Semionovici. Ia spune-ne o poveste, Grigori...

Grigori tuși și zâmbi.

— Eu nu știu povești, conașule. Ce, credeți că am nevoie de merele dumneavoastră? Dacă vreau mere, pot să-mi cumpăr.

— Îmi pare foarte bine că ai bani mulți, drăguțule. Hai, spune-ne o poveste. Am s-o ascult și eu, și Carp, și frumoasa ta logodnică. Nu te rușina, fii mai îndrăzneț! Un hoț trebuie să fie îndrăzneț. Nu-i așa, dragul meu?

Și Trifon Semionovici își aținti privirea vicleană asupra flăcăului, prins cu mâța în sac... Pe fruntea tânărului se iviră broboane de sudoare.

— Puneți-l mai bine să zică un cântec, conașule. De unde să se priceapă, tontul, să spuie povești? își înălță ușor Karpuşka glasul lui subțire și nesuferit, care parcă zdrăngănea.

— Ține-ți gura, Carp. Să spună mai întâi o poveste. Ia spune, drăguțule!

— Nu știu.

— Nu știi? Dar de furat știi? Cum sună porunca a opta?

— De ce mă întrebați? De unde s-o știu? Zău, conașule, că n-am mâncat decât un singur măr, și acela l-am cules de pe jos...

— Spune povestea!

Karpuşka începu să culeagă urzici. Flăcăul știa prea bine la ce trebuiau să slujească urzicile. Ca toți cei de teapa lui, Trifon Semionovici se poartă cam după bunul lui plac. Când prinde un hoț, îl închide douăzeci și patru de ore în beci, îl biciuiește cu urzici, sau îi dă drumul, după ce mai întâi l-a dezbrăcat până la piele... Pentru dumneavoastră, lucrul acesta constituie o noutate? Sunt însă oameni și locuri pentru care sistemul acesta este ceva obișnuit și vechi ca o căruță. Grigori trase cu coada ochiului la urzici, mai stătu la gânduri un pic, tuși și începu să spună o poveste, sau mai bine zis, dădu drumul pe nerăsuflăte unui basm. Dregându-și întruna glasul, asudând, tușind și suflându-și mereu

nasul, povesti cum, pe timpuri, bogatarii ruși trăgeau niște bătaii groaznice vrăjitorilor și se însurau cu fete răpitor de frumoase. Trifon Semionovici stătea locului, asculta și nu-l slăbea din ochi pe povestitor.

— Ajunge! spuse el, când spre sfârșit flăcăul se încurcă de tot și începu să toarne la nerozii. Povestești frumos, dar furi și mai bine. Și acum, frumușico... se adresă el fetei, spune-ne „Tatăl nostru”!

Frumușica roși și, răsuflând anevoie, spuse mai mult în șoaptă, „Tatăl nostru”.

— Și cum sună porunca a opta?

— Poate credeți că am luat multe? răspunse flăcăul, făcând un gest deznădăjduit cu mâna. Poftiți, fac semnul crucii, dacă nu ne credeți!...

— Foarte rău că nu știți poruncile, dragii mei. Trebuie să vi le spun eu. Logodnicul tău te-a învățat să furi, frumușico? De ce taci, îngerașule? Trebuie să-mi răspunzi. Ia spune! Taci? Tăcerea e un semn de încuviințare. Ei, frumușico, trage-i o bătaie voinicului tău fiindcă te-a învățat să furi!

— Eu nu dau în el, șopti fata.

— Bate-l nițel. Proștii trebuie învățați. Trage-i câteva, drăguț! Nu vrei? Atunci am să dau poruncă lui Carp și lui Matvei să te atingă pe tine nițel cu urzici... Tot nu vrei?

— Eu nu dau în el!

— Carp, ia vino-ncoa!

Fata sări ca arsă la flăcău și îi trase o palmă. Flăcăul zâmbi prosteste și începu să plângă.

— Bravo, frumușico! Ia trage-l și de păr! De ce stai, drăguț? Nu vrei? Vino-ncoa, Carp!

Fata își apucă logodnicul de păr.

— Nu trage de mântuială, că îl doare mai tare! Târnuiește-l!

Fata începu să-l târnuiască. Karpușka, în culmea fericirii, râdea cu hohote și glasul lui zăngănea ca o tingire.

— Ajunge, spuse Trifon Semionovici. Îți mulțumesc, drăguț, că ai pedepsit nelegiuirea. Și acum, se adresă el flăcăului, învaț-o și tu pe tinerica ta... Ea te-a învățat pe tine minte, acum e rândul

tău...

— Ce tot născociți, conașule, zău?... Pentru ce s-o bat?

— Cum pentru ce? Ea nu te-a bătut? Bate-o și tu! O să-i prindă bine. Nu vrei? Rău faci. Carp, strigă-l pe Matvei.

Flăcăul scuiță, tuși scurt, își băgă mâna în pletele logodnicei sale și începu să pedepsească nelegiuirea. Fără să-și dea seama, în timp ce pedepsea răul, îl cuprinse un fel de beție, se înfierbântă, și uită că nu-l bate pe Trifon Semionovici, ci pe logodnica sa. Fata începu să zbiere. Flăcăul bătut mult timp la ea ca la fasole. Nu știu cum s-ar fi sfârșit toată povestea, dacă de după tufe nu s-ar fi ivit Sașenka, frumușica fiică a lui Trifon Semionovici.

— Tăticule, vino la ceai! strigă Sașenka, apoi, văzând isprava tăticului ei, se porni pe un râs răsunător.

— Ajunge! spuse Trifon Semionovici. Acum puteți să vă duceți, dragii mei. La revedere. De nuntă am să vă trimit mere.

Și Trifon Semionovici le făcu logodnicilor o plecăciune adâncă.

Flăcăul și fata își potriviră straietele și plecară.

Flăcăul o luă la dreapta, iar fata la stânga și... nici până astăzi nu s-au mai întâlnit. Iar dacă nu s-ar fi ivit Sașenka, te pomenești că flăcăul și fata ar fi trebuit să guste și din urzici... Iată cum petrece la bătrânețe Trifon Semionovici. Nici familia lui nu se deosebește mult de el. Fetele sale au obiceiul să coasă la șepcile oaspeților de „condiție inferioară” coji de ceapă și să scrie cu creta pe spinarea musafirilor chercheliți, de aceeași condiție, cuviințele: „măgar” sau „dobitoc”, cu litere de o șchioapă. Iar fiul lui, Mitia, sublocotenent în retragere, l-a întrecut într-o iarnă chiar și pe tatăl său: în înțelegere cu Karpuşka, a spoit cu catran poarta unui biet soldat care stătuse ani de zile în armată, fiindcă n-a vrut să-i dea lui Mitia un pui de lup, pe care-l prinsese și fiindcă ostașul nu-și lăsa fiicele să primească turte dulci și bomboane de la domnul sublocotenent în retragere.

Poftiți să-i mai spuneți după toate astea lui Trifon Semionovici – Trifon Semionovici!

Semnată: Cehonte. Retipărită fără modificări în culegerea „În lumea râsului și a glumelor”, Sankt Petersburg, 1900.

— Publicăm textul din revistă.

Eugene Sue (1804–1857) – scriitor francez, autorul romanelor „Misterele Parisului”, „Jidovul rătăcitor”, „Misterele poporului” și altele.

Pontus Euxin – vechea denumire a Mării Negre.

Înainte de nuntă

Joia trecută, în casa prea stimaților ei părinți, domnișoara Podzatîlkina se logodi cu arhivarul Nazariev. Logonda se petrecu cum nu se poate mai bine.

Se băură două sticle de șampanie rusească și o vadră și jumătate de votcă, iar domnișoarele băură o sticlă de Laffitte. Părinții lăcrămară la momentul potrivit, iar logodnicul și logodnica nu așteptară să li se spună de două ori ca să se sărute. Un elev de liceu din clasa a opta rosti un toast în care strecură ca nuca în pereți un „*O tempora, o mores!*”²⁷ și încheie cu multă eleganță „*Salvete, boni futuri conjuges*”²⁸. Iar roșcovanul Vanoa Smîslomalov, care în așteptarea recrutării tăia frunză la câini, avu „la țanc” o criză de tragism: își zburli părul pe capul lui cât un dovleac, își trânti un pumn peste genunchi și strigă: „Am iubit-o și o iubesc, dracu’ să mă ia!”, făcându-le astfel o nespusă plăcere domnișoarelor.

Domnișoara Podzatîlkina strălucește numai prin faptul că nu strălucește prin nimic. Nimeni nu i-a văzut și nu-i cunoaște deșteptăciunea, despre care nici nu vom pomeni. Înfățișarea ei este tot ce poate fi mai obișnuit: nasul seamănă cu al tatălui, bărbia cu a mamei, ochii îi sunt de pisică, bustul îi e așa-și-așa. Știe să cânte la pian, dar fără note, își ajută mama la bucătărie, nu se plimbă fără corset, nu poate suferi mâncărurile de post, vede în cele mai elementare reguli de gramatică începutul și sfârșitul tuturor

înțelepciunilor, iar mai mult ca orice pe lume îi plac bărbații arătoși cu numele de „Roland”.

Domnul Nazariev este un om de statură mijlocie, are o față albă care nu exprimă nimic, păr creț și o ceafă netedă. Face serviciu la un minister oarecare, primește o lefșoară, care abia îi ajunge de tutun, miroase veșnic a săpun de albuș de ou și a creolină, se crede mare crai, vorbește tare, împrășcând cu salivă și se minunează de toate, zi și noapte. Caută să fie cât mai fercheș, se uită de sus la părinții săi și, de câte ori stă de vorbă cu o domnișoară, nu uită să-i spună: „Ce naivă sunteți! Ar trebui să citiți literatură!” Mai mult ca orice pe lume îi place scrisul lui, revista „Razvlečenje” și ghetele cu scârț, dar și mai mult se place pe el, în special când se găsește în societatea domnișoarelor, bând ceai și tăgăduind cu înverșunare existența diavolului.

Iată-i cum sunt domnișoara Podzatîlkina și domnul Nazariev!

A doua zi după logodnă, când domnișoara Podzatîlkina se trezi din somn, bucătăreasa o rugă să poftască la mămica. Aceasta care era încă în pat, îi ținu următoarea predică:

— De ce te-ai împopoțonat azi cu rochia de lână? Cu una de bumbac nu puteai să umbli? Ah, teribil mă mai doare capul! Ieri, nerușinatul ăla de chel, tat-tu, a binevoit să facă o glumă. Mare nevoie am eu de glumele lui tâmpite! Îmi întinde un pahar și îmi spune să beau. Credeam că în pahar e vin, și l-am băut; când colo, era oțet cu untdelemn din sardele. Îi ardea de glume, bețivul dracului! Nu știe decât să mă facă de râs, boșorogul! Sunt foarte mirată, uimită chiar, că aseară ai fost atât de veselă și n-ai plâns. De ce te bucurai așa? Ce, ți-au picat bani din cer? Mă mir, zău! Sigur că lumea și-a închipuit că te bucuri că scapi de casa părintească. Ce putea să creadă altceva? Și cu siguranță că așa și este. Cum? Dragostea? Care dragoste? Nu-l iei deloc din dragoste, ci numai pentru gradul lui! Ce, nu-i așa? Ba așa-i. Mie uneia, mamă dragă, nu-mi place hăndrălăul ăsta al tău. Prea face pe grozavul și umblă cu nasul pe sus. Te poftesc să-i mai tai ifosele... Ce-e-e? Nici nu te gândești!... Peste o lună o să vă luați de păr; așa-i el, și așa ești și tu. Fetele mor să se mărite, dar măritișul e o

pacoste. Ascultă-mă pe mine, că sunt Stan Pătitul. Vei trăi și vei vedea. Nu te mai fâțâi întruna de colo până colo, că și așa mi se învâрте capul. Toți bărbații sunt niște tâmpiți, și nu e prea plăcut să trăiești cu ei. Și al tău e tot un tâmpit, deși umblă cu nasul pe sus. Să nu te arăți prea supusă în fața lui, să nu-i faci toate chefurile și să nu-ți închipui că-i cine știe cine: n-ai pentru ce. Sfătuiește-te în toate cu mamă-ta. Cum se întâmplă ceva, dă fuga la mine. Să nu faci nimic fără să mă întrebi, Doamne ferește! Bărbatul nu-ți dă niciun sfat bun, nu te învață nimic bun, ci caută mereu să tragă foloase de pe urma ta. Să știi asta! Și nici pe tat'-tu nu-l prea asculta. Nu-l pofti să vină să stea pe la tine; cine știe, poate că din prostie... îți scapă și vorba asta. Atâta așteaptă el: să vă șterpească ceva. Ar sta pe capul vostru zile întregi, și ce nevoie aveți voi de el? V-ar cere mereu votcă și ar fuma tot tutunul bărbatului tău. E un om rău și stricător, cu toate că ți-e tată. Are o mutră blândă, nemernicul, dar sufletul îi e hain, nevoie mare. Dacă vă cere bani cu împrumut, să nu-i dați, că-i hoț, cu toate că e consilier *tiutiular*. Îl auzi cum zbiară? Pe tine te cheamă! Du-te de vezi ce vrea, dar să nu-i înșiri tot ce ți-am spus acum despre el. Altfel îmi aprind paie în cap cu dobitocul ăsta, crăpare-ar odată! Hai, du-te, cât timp îmi mai merge inima... Dușmani ce-mi sunteți! Când o să mor, o să vă aduceți aminte de vorbele mele! Călăilor!

Domnișoara Podzatîlkina își părăsi mama și se duse la tatăl ei, care ședea pe pat, și își presăra perna cu praf insecticid.

— Fata mea! îi spuse el. Sunt foarte fericit că ai de gând să te unești cu un domn atât de inteligent ca domnul Nazariiev. Sunt foarte fericit și aprob în totul căsătoria voastră. Ia-l, fata mea, și nu te teme! Căsătoria este un lucru atât de solemn, încât... dar ce să-ți mai spun? Să trăiești, să rodești și să te înmulțești. Dumnezeu o să te binecuvânteze! Eu... eu... plâng. Dar cu lacrimile nu faci nimic. Ce înseamnă lacrimile omenești? O psihologie lașă și atâta tot! Ascultă-mi deci sfatul, fata mea! Nu-ți uita părinții! Bărbatul tău nu va fi pentru tine mai bun decât părinții tăi; asta s-o știi! Bărbatului tău îi place numai frumusețea ta materială, pe când

nouă ne placi toată. Pentru ce te iubește bărbatul tău? Pentru caracterul tău? Pentru bunătatea ta? Pentru emblema sentimentelor? Nu-u! El te iubește pentru zestrea ta. Gândește-te, suflețelul tatei, că noi nu-ți dăm de zestre numai câteva copeici, ci o mie de ruble în cap! Asta să nu uiți! Domnul Nazariev este un domn foarte cumsecade, dar nu trebuie să ai pentru el mai multă stimă decât pentru tatăl tău. Se va lipi de tine, dar nu-ți va fi prieten adevărat. Vor fi clipe când... Dar mai bine să tac, fata mea. Pe mama ta s-o ascuți, dar cu băgare de seamă, drăguț. E o femeie bună, dar e fățarnică, emancipată, ușuratică și afectată. E o persoană cu suflet nobil, cinstit, dar... s-o ia dracu'! Nu poate să-ți dea sfaturi atât de bune ca tatăl tău, ca autorul zilelor tale. Să n-o aduci la tine în casă. Bărbaților nu prea le sunt dragi soacrele. Nici mie nu mi-era dragă soacră-mea; ba îmi era chiar atât de puțin dragă, încât îmi permiteam adesea să-i bag în cafea dopuri arse, din care cauză rezultau „preferansuri” foarte spectaculoase. Sublocotenentul Ziumbumbuneicov a fost judecat de tribunalul militar din pricina soacrei sale. Nu-ți aduci aminte? De fapt nici nu erai încă pe lume atunci. Principalul în toate și în totul este tatăl. Aceasta s-o știi, și numai pe el să-l ascuți. Apoi, fata mea... Civilizația europeană a creat în speța feminină opoziția care afirmă că cu cât femeia are mai mulți copii cu atât e mai rău. Minciuni! Balade! Cu cât sunt mai mulți copii la casa omului, cu atât e mai bine. Adică nu! Nu-i așa! E tocmai invers! Am greșit, drăguț. Cu cât sunt mai puțini copii, cu atât e mai bine. Am citit-o ieri într-o imprimată. Descoperirea asta a făcut-o un oarecare Malthus. Așa-a... Vezi că a tras o trăsură la scară... Ehe! E logodnicul tău! Are șic, secătura, șmecherul! Așa bărbat, înțeleg și eu! Un adevărat Walter Scott! Du-te, drăguț, și primește-l, până atunci mă îmbrac și eu.

Sosise domnul Nazariev... Logodnica îi ieși în întâmpinare și-i spuse:

— Ia loc, te rog, și nu face multe fasoane!

Nazariev se înclină de două ori și se așeză lângă logodnica sa.

— Ce mai faci? începu el cu același aer sigur de sine, dintotdeauna. Cum ai dormit? Știi că n-am dormit deloc toată

noaptea? L-am citit pe Zola și am visat la dumneata. L-ai citit pe Zola? Nu-u? Vai, vai, vai! Dar asta-i o crimă! Mie mi l-a dat un funcționar. Grozav mai scrie! Am să-ți dau să-l citești. Ah! Dacă ai putea să înțelegi! Simt niște sentimente cum nu am simțit niciodată! Dă-mi voie să te pup!

Domnul Nazariev se ridică pe jumătate și sărută buza de jos a domnișoarei Podzatîlkina.

— Dar unde-s ai dumitale? continuă el cu un aer și mai sigur de el. Trebuie să-i văd. Mărturisesc că sunt puțin supărat pe ei. Frumos m-au mai tras pe sfoară! Judecă și dumneata... Tatăl dumitale mi-a spus că e consilier de curte²⁹, și acum aflu că e numai consilier titular³⁰. Hm!... Ce fel de procedeu e ăsta? Apoi... îmi făgăduise că-ți va da ca zestre o mie cinci sute de ruble, iar mama dumitale mi-a spus ieri că nu voi primi mai mult de o mie. Asta nu-i porcărie? Cercezii sunt un popor însetat de sânge, dar nici ei n-ar face una ca asta. N-am să admit să fiu înșelat! Fiecare să facă cum vrea, dar să nu se atingă nimeni de amorul meu propriu și de abnegația mea! Asta nu-i umanitate! Asta nu-i rațional! Sunt un om cinstit și de aceea nu-mi plac oamenii necinstiți! Admit orice, dar să nu se umble cu șiretlicuri și șmecherii, și să se procedeze așa cum e conștiința omului! Spune, nu-i așa? Și ce mutre neghioabe iau! Astea-s mutre de oameni? Nu! Iartă-mă, dar nu simt niciun sentiment de rudenie pentru ei. După cununie, îi vom pune la punct. Nu-mi place impertinența și barbaria! Cu toate că nu sunt sceptic sau cinic, mă pricep și eu la cultură. O să-i punem la punct! Părinții mei de mult nu mai crâcnesc. Ai luat cafeaua? Nu? Atunci am s-o iau cu dumneata. Adu-mi tutun de o țigară, că pe al meu l-am uitat acasă.

Logodnica ieși.

Asta e înainte de nuntă... Ce urmează după, cred că nu-i nevoie să fii nici proroc, nici somnambul ca să-ți dai seama.

Apărută pentru prima oară în revista „Strekoza”, 1880, Nr. 41, 12 octombrie, cu subtitlul: („*Dedicat alesei inimii mele*”). Semnată: Antoșa Cehonte. A intrat, după ce a fost revizuită de autor, în culegerea netipărită în întregime din anul 1883. A fost retipărită fără modificări în culegerea „În

lumea râsului și a glumelor”, Sankt Petersburg, 1900. – Publicăm textul culegerii din 1853.

Pentru culegere, povestirea a fost revizuită de Cehov, care i-a eliminat subtitlul și introducerea prea lungă și o serie de cuvinte și fraze.

„*Razvlecenie*” – revistă „literară și umoristică”, editată la Moscova începând din anul 1859.

Ziua de Sân Petru

Sosi și dimineața zilei mult dorite, mult visate, sosi – u-raaa, domnilor vânători!! – ziua de 29 iunie, ziua în care uiți de datorii, de ibovnică, de scumpetea vieții, de drăgălașele soacre și chiar de nevesticile tinere – ziua în care poți să-i faci cât vrei în ciudă domnului plutonier de jandarmi, care nu te lasă să tragi cu pușca...

Stelele păliră și se încetoșară... Pe ici, pe colo se auzeau glasuri... Din hornurile satului prinse să se ridice un fum albăstrui, înțepător. În clopotnița sură, clopotarul, încă somnoros, începu să tragă clopotele pentru liturghie... Lungit sub un copac, paznicul de noapte adormise buștean. Vrăbiile se treziră și se porniră să țupăie de colo colo, zburătăcind dintr-un colț într-altul al grădinii și asurzindu-ne cu ciripeala lor sâcâitoare... Prin măraciniș cânta un grangur... Deasupra bucătăriei slugilor prinseră să zboare graurii și pupezele. Concertul gratuit de dimineață începuse.

Două șarabane, cu câte trei cai fiecare, traseră la scara pe jumătate dărâmată și pitoresc cotropită de urzici a casei sublocotenentului de cavalerie în retragere Egor Egorîci Optemperanski. În casă și în curte se porni o furtună cumplită. Toată suflarea care trăia în jurul lui Egor Egorîci prinse să mișune, să alerge și să tropăie pe toate scările, prin toate șurile și grajdurile... Un cal rotaș fu schimbat. Șepcile zburară de pe capul vizitiilor, sub nasul feciorului licări un felinar roșu, bucătăresele fură ocărite și făcute „mortăciuni” și văzduhul răsună de numele

lui Scaraoschi și al ciracilor săi. Cât ai clipi din ochi, șarabanele fură încărcate cu covoare, pături, săculețe cu merinde și puști.

— Gata! vesti cu glasul său de bas vizitiul Avvacum.

— Pofțiți! Totul e gata! strigă și Egor Egorîci, cu voce dulceagă de tenor, și pe scară ieșiră o droaie de vânători. Cel dintâi care sări în șarabană fu junele doctor. După el se cățără Cuzma Bolva, târgoveț din Arhanghelsk, un bătrânel cu cizme fără tocuri, ținându-l roșcat, pușcă cu două țevi de vreo zece kilograme greutate și pete galben-verzui pe gât. Bolva e plebeu, dar, din respect pentru vârsta lui înaintată (e născut pe la sfârșitul secolului trecut) și pentru dibăcia cu care nimerește un bănuț de douăzeci de copeici aruncat în sus, domnii moșieri îi trec cu vederea originea și îl iau cu ei la vânătoare.

— Pofțiți, Excelență! se adresă Egor Egorîci unui grăsan mărunț, cu părul cărunt, în tunică albă cu nasturi de metal și cruce „sfânta Ana” la gât. Fă loc, doctore!

Generalul în retragere tuși scurt, puse un picior pe scară, apoi, susținut de Egor Egorîci, împinse cu burta pe doctor și se așeză greoi lângă Bolva. După general, sări „Zadarnic”, cățelul lui și „Muzicant”, prepelicarul lui Egor Egorîci.

— Hm-m-m... Vania, frățioare!... se adresă generalul nepotului său, elev de liceu care purta la spinare o pușcă lungă, cu o singură țevă. Stai lângă mine. Vino! M-da... uite aici! Lasă prostiile, drăguță...! Să nu sperii calul!

După ce suflă încă o dată fumul țigării în nările calului rotaș, Vania sări și el în șarabană, împinse pe Bolva ca să-și facă loc și, după ce se mai frăsui un pic, se așeză. Egor Egorîci își făcu semnul crucii și se urcă alături de doctor. Domnul Manjé, lungul și uscățivul profesor de matematică și fizică de la liceul lui Vania, se strecură pe capră, lângă Avvacum. Prima șarabană se umpluse. Începu încărcarea celei de a doua.

— Gata? strigă Egor Egorîci, când restul de opt inși și trei câini se urcară în cealaltă șarabană, după lungi tocmeli, poftiri și mult forfot în jurul ei.

— Gata! răspunseră musafirii.

— Ei, pornim, Excelență? Ajută-ne, Doamne! Dă-i drumul, Avvacumca!

Prima șarabană se legănă și se urni din loc. A doua, în care se găseau vânătorii cei mai pățimași, se legănă și ea, scârțâi strașnic și, luând-o mai curmeziș, porni înaintea celei dintâi și se apropie de poartă. Vânătorii zâmbiră cu toții și începură să bată din palme de entuziasm. Toți erau în al șaptelea cer, dar... soarta-i crudă!... Nici n-apucară să iasă din curte, că se porni un tărăboi de pomină.

— Stați! Așteptați! Stați!!! se auzi în spatele șarabanelor un glas pătrunzător de tenor.

Vânătorii se uitară înapoi și îngălbeniră. În urma șarabanelor venea în goană cel mai nesuferit om de pe lume, un scandalagiu bine cunoscut de toată gubernia, și anume fratele lui Egor Egorîci, căpitanul de marină în retragere, Mihei Egorîci... Făcea semne disperate cu mâinile. Șarabanele se opriră.

— Ce vrei? întrebă Egor Egorîci.

Mihei Egorîci se apropie în fugă de șarabană, se urcă pe scară și ridică mâna ca să-l lovească pe Egor Egorîci. Vânătorii începură să protesteze zgomotos.

— Ce înseamnă asta? întrebă Egor Egorîci, care roșise.

— Înseamnă că ești o Iudă, o bestie, un porc!... strigă Mihei Egorîci. E un porc, Excelență! De ce nu m-ai trezit? De ce nu m-ai trezit, măgarule? Pe tine te întreb, ticălosule! Dați-mi voie, domniilor... Nu vă fac nimic... Numai pe el vreau să-l învăț minte! De ce nu m-ai trezit? Nu vrei să mă iei cu tine? Ți-e frică să nu te încurc? Aseară m-ai îmbătat cu tot dinadinsul și te gândeai că am să dorm până la amiază! Frumos, nu-i așa? Dați-mi voie, Excelență... Vreau să-i trag... numai una... Dați-mi voie!

— Unde te bagi? strigă generalul, punându-i mâinile în piept. Nu vezi că nu e loc? Dumneata... îți permiți prea multe...

— Mă ocărăști degeaba, Mihei! spuse Egor Egorîci. Nu te-am trezit, fiindcă n-are niciun rost să vii cu noi... Nu știi să tragi. De ce să vii? Ca să ne încurci? Dacă nu știi să tragi!

— Nu știu? Eu să nu știu să trag! țipă Mihei Egorîci atât de tare, încât chiar Bolva își astupă urechile. Păi dacă-i așa, la ce dracu'

merge doctorul? Nici el nu știe să tragă! Ce, trage mai bine ca mine?

— Are dreptate, domnilor! spuse doctorul. Nu știu să trag; nu știu nici măcar să țin o pușcă în mână... Nu pot să sufăr pușca. Nu văd de ce să mă luați cu dumneavoastră... La ce dracu'? N-are decât să-mi ia locul! Rămân acasă! Este loc, Mihei Egorîci!

— Auzi, auzi? Atunci de ce îl iei?

Doctorul se ridică, cu gândul vădit de a se da jos din șarabană. Egor Egorîci îl apucă de pulpana hainei și îl trase ca să se așeze din nou.

— Ei, vezi să nu-mi rupi haina! Costă treizeci de ruble... Dă-mi drumul! De altfel, domnilor, v-aș ruga să nu stați de vorbă cu mine, astăzi... Sunt prost dispus și aș putea să vă jignesc fără să vreau. Dă-mi drumul, Egor Egorîci! Mihei Egorîci, treci dumneata în locul meu. Eu mă duc să mă culc!

— Trebuie să vii cu noi, doctore! spuse Egor Egorîci, fără să dea drumul hainei. Ți-ai dat cuvântul de onoare că vii!

— A fost un cuvânt de onoare silit. Pentru ce să vii, pentru ce?

— Ca să nu rămâi cu nevastă-sa! strigă Mihei Egorîci cu glas pițigăiat. Iată pentru ce! E gelos pe dumneata, doctore! Nu te duce cu ei, dragul meu! Nu te duce, cu niciun preț! E gelos, zău că-i gelos!

Egor Egorîci se făcu stacojiu și strânse pumnii.

— Ei! strigară cei din căruța cealaltă. Lasă prostiile, Mihei Egorîci! Vino 'ncoa, îți facem loc aici.

Mihei Egorîci rânji răutăcios.

— Vezi, rechinule! spuse el. Cine a avut dreptate? Ai auzit? s-a găsit un loc și pentru mine. Am să merg cu voi, cu tot dinadinsul! Am să merg și am să te sâcâi cât am să pot! Pe cuvântul meu că am să te sâcâi, mereu, uite-așa! N-ai să împuști nici pe dracu'! Iar dumneata, doctore, rămâi acasă. N-are decât să crape de gelozie.

Egor Egorîci se sculă în picioare și își amenință fratele cu pumnii. Ochii i se injectaseră de turbat ce era.

— Nemernicule! îi strigă el. Nu-mi ești frate! Nu degeaba te-a blestemat răposata mama! Tata a murit în floarea vârstei, din

cauza purtării tale destrăbălate!

— Domnilor... se amestecă generalul. Cred că-i de ajuns. Doar sunteți frați, frați buni!

— E măgar bun, Excelență, nu frate! Să nu vii cu noi, doctore! Să nu vii!

— Hai s-o pornim odată! Dracu' să vă ia... Ei, comedie! Dă-i drumul! strigă generalul bătând cu pumnul în spatele lui Avvacum. Dă-i drrrumul!

Avvacum plesni cu hățurile caii, care se smulseră din loc. În șarabana a doua, căpitanul Cardamonov, scriitor, luă doi câini pe genunchi și așeză în locul lor pe năbădăiosul Mihei Egorîci.

— Norocul lui că s-a găsit un loc! spuse Mihei Egorîci, luând loc în șarabană. Altfel l-aș fi... Cardamonov, ia trage un articol despre banditul ăsta și încondeiază-l bine!

Cardamonov trimisese anul trecut revistei „Niva” un articol intitulat „Un caz interesant de fecunditate în rândurile populației rurale”, și primise la rubrica „poșta redacției” un răspuns puțin măgulitor pentru amorul lui propriu de autor. Se plânsese vecinilor și de atunci trecea în ochii lor drept scriitor.

Potrivit planului de acțiune dinainte stabilit, trebuiau să meargă mai întâi la fâneața satului, care se găsea la șapte verste de moșia lui Egor Egorîci, ca să vâneze prepelițe. Ajunși la fâneață, vânătorii se dădură jos din șarabane și se împărțiră în două grupe. Una dintre ele, în frunte cu generalul și cu Egor Egorîci, o luă la dreapta, cealaltă, condusă de Cardamonov, la stânga. Bolva rămase în urmă și o porni de unul singur. La vânătoare îi plăcea liniștea și tăcerea. „Muzicant” alerga înainte, lătrând, și, peste câteva clipe, stârni o prepeliță. Vania trase și nu nimeri.

— Drace, am tras prea sus! mormăi el.

Auzind prima dată în viața lui o lovitură de pușcă, cățelul „Zadarnic”, luat pentru „a se obișnui” cu vânătoarea, începu să chelălăie și o rupse de fugă înapoi spre șarabane, cu coada între picioare. Manjé trase într-o ciocârlie și o nimeri.

— Îmi place păsărica asta! spuse el, arătând-o doctorului.

— Du-te la naiba... răspunse doctorul. Te-aș ruga să nu stai de

vorbă cu mine... Astăzi sunt prost dispus. Lasă-mă în pace.

— Ești un sceptic, doctore.

— Eu? Hm... Ce înseamnă sceptic?

Manjé rămase pe gânduri.

— Sceptic înseamnă... ne... neiubitor de oameni, spuse el.

— Nu-i adevărat. Nu întrebuița cuvinte pe care nu le înțelegi. Lasă-mă în pace! Aș putea să te insult fără să vreau... Sunt prost dispus...

„Muzicant” ciuli urechile și rămase nemișcat. Generalul și Egor Egorîci pălră și-și ținură răsuflarea.

— Am să trag eu! șopti generalul. Eu!... eu!... dă-mi voie! Dumneata... ai să tragi rândul viitor.

Dar nu se aleseră cu nimic. Ca să se afle în treabă, doctorul aruncă cu o pietricică în „Muzicant”, nimerindu-l între urechi... „Muzicant” chelălăi și sări în sus. Generalul și Egor Egorîci întoarseră capul spre doctor. În iarbă se auzi un foșnet și un spurcaci mare își luă zborul. Cei din grupa a doua scoaseră felurite exclamații, arătând spre spurcaci. Generalul, Manjé și Vania puseră puștile la ochi. Vania trase, pușca lui Manjé nu luă foc... Era prea târziu! Spurcaciul zbură după un gorgan și se făcu nevăzut într-un lan de secară.

— Cred că... nu-i momentul să faci glume, doctore! se adresă generalul doctorului. Nu-i momentul!

— Ce-ați spus?

— Nu-i momentul să faci glume!

— Dar nici nu mă gândesc să glumesc.

— N-are niciun haz, doctore! spuse și Egor Egorîci.

— Nu trebuia să mă luați... Cine v-a pus? De altfel... n-am nicio poftă să discut... Sunt prost dispus astăzi...

Manjé mai împușcă o ciocârlie. Vania stârni o cioară tânără, trase și nu nimeri.

— Drace, am tras prea sus! mormăi el.

Se auziră două împușcături una după alta: Bolva împușcase, dincolo de gorgan, cu pușcoiul lui cu două țevi, două prepelițe pe care le puse în buzunar. Egor Egorîci stârni o prepeliță și trase.

Prepelița lovită în aripă căzu în iarbă. Egor Egorîci o ridică triumfător și o arată generalului.

— E lovită în aripă, Excelență! E încă vie!

— M-da... E vie... Trebuie să-i hărăzim o moarte rapidă.

Spunând aceasta, generalul duse prepelița la gură și îi tăie gâtul cu dinții. Manjé împușcă o a treia ciocârlie. „Muzicant” ciuli din nou urechile și încremeni. Generalul își aruncă șapca de pe cap și ochi... „Pil!”. O prepeliță mare își luă zborul dar... nemernicul de doctor se găsea tocmai în bătaia puștii, chiar aproape de gura țevii.

— La o parte! strigă generalul.

Doctorul sări înapoi, generalul trase, dar, firește, alicele nu-și mai ajunseră ținta.

— Asta-i prea de tot, tinere! strigă generalul.

— Ce anume?! întrebă doctorul.

— Mă încurci! Dracu’ te pune să încurci lumea! Din cauza dumitale am dat greș! La naiba, întreci orice măsură!

— De ce ridicați glasul? Ce, credeți că mă speriați? Nu mă tem de generali, Excelență, mai ales de cei în retragere. Mai încet, vă rog!

— Știi că ești bine! Te tot învărtești pe aici și încurci lumea, da, domnule, încurci lumea. Și un înger și-ar pierde răbdarea!

— Vă rog să nu vă răstiți, domnule general! Răstiți-vă mai bine la Manjé! În treacăt fie zis, el se teme de generali. Pe un bun vânător nu-l poate încurca nimeni. Mai bine ați recunoaște că nu știți să trageți!

— Ajunge! Eu îți spun un cuvânt și dumneata îmi întorci zece... Vanecica, dă-mi tașca cu praf! se adresă generalul lui Vania.

— De ce l-ai poftit la vânătoare pe încuiatul ăsta? îl întrebă doctorul pe Egor Egorîci.

— N-am putut face altfel! răspunse Egor Egorîci. N-am putut să nu-l iau. Nu uita că... îi datorez opt mii de ruble. E-he-hei, frățioare! Dacă n-ar fi afurisitele astea de datorii...

Egor Egorîci nu-și încheie fraza și făcu un gest deznădăjduit cu mâna.

— E adevărat că ești gelos?

Egor Egorîci întoarse capul în altă parte și ochi o gaie care zbura sus de tot.

— Ai pierdut-o, mucosule! se auzi tunând glasul generalului. Ai pierdut-o! M-a costat o sută de ruble, măgarule!

Egor Egorîci se apropie de general, întrebându-l ce se întâmplase. Află că Vania pierduse geanta de vânătoare a generalului. Toată lumea începu să caute geanta, și vânătoria fu întreruptă. Căutarea ținu un ceas și un sfert și fu încununată de succes. După ce găsiră geanta, vânătorii se așezară să se odihnească.

Nici cea de a doua grupă nu fu mai norocoasă la vânatul prepelițelor. În această grupă, Mihei Egorîci făcea la fel ca doctorul din prima, ba chiar mai rău. Smulgea puștile din mâna vânătorilor, le vărsa pulberea, ocăra pe toată lumea, bătea câinii, într-un cuvânt, făcea fel de fel de drăcovenii... După ce vânătorii traseră, fără să le nimerească, în mai multe prepelițe, Cardamonov și câinii săi se apucară să urmărească o gaie tânără. Gaia fu lovită în aripă, dar o căutară în zadar. Căpitanul de marină omorî cu piatra un țistar.

— Hai să facem autopsia țistarului, domnilor! propuse Necricihvostov, secretarul mareșalului nobilimii.

Vânătorii se așezară pe iarbă, își scoaseră bricegele și se apucară de autopsie.

— Nu găsesc nimic la acest țistar, spuse Necricihvostov, după ce-l tăiară bucățele. N-are nici măcar inimă. E drept că are mațe. Știți ce, domnilor? Hai la baltă! Aici nu prea avem ce împușca! Prepelița mai că nu-i vânat; pe când culicii și becaținele sunt cu totul altceva... Ce părere aveți? Hai să mergem!

Vânătorii se sculară și se îndreptară alene spre șarabane. Apropiindu-se de ele, traseră o salvă într-un stol de porumbei de casă, împușcând unul.

— Excele-ență-e-ență... Egor Egor E-goregorci... strigă grupa a doua spre prima, care se odihnea. Aho-o, aho-o!

Generalul și Egor Egorîci întoarseră capul. Grupul doi flutură șepcile.

— Ce-e? strigă Egor Egorîci.

— Veniți să vedeți ce ispravă am făcut! Am împușcat o dro-o-pie! Veniți repede!

Prima grupă nu se lăsă amăgită de povestea cu dropia, dar se îndreptă totuși spre șarabane. După ce se urcară, vânătorii hotărâră să lase prepelițele în plata Domnului și să mai facă cinci verste până la baltă – potrivit itinerarului stabilit.

— La vânătoare sunt întotdeauna foarte iute, se adresă generalul doctorului, după ce șarabanele se îndepărtară cu vreo două verste de fâneață. E groaznic. Nu l-aș cruța nici pe propriul meu tată. Nu fi supărat... iartă pe un om bătrân!

— Hm...

— Ce blând s-a făcut, șmecherul! șopti Egor Egorîci la urechea doctorului. Vezi ce înseamnă moda nouă, să-ți măriți fetele cu doctori! E șireată Excelența Sa! He-he-he...

— Parcă avem mai mult loc! spuse Vania.

— Așa-i.

— De ce oare? Stăm comod de tot.

— Doamne, dar Bolva unde-i? își aduse aminte Manjé.

Vânătorii se uitară unul la altul.

— Unde-i Bolva? repetă Manjé.

— Trebuie să fie în șarabana cealaltă. Domnilor, strigă Egor Egorîci, Bolva e cu dumneavoastră?

— Nu, nu! strigă Cardamonov.

Vânătorii căzură pe gânduri.

— Dă-l naibii! hotărî generalul. Doar n-o să ne întoarcem după el!

— Ar trebui să ne întoarcem, Excelență. E tare bătrân. Moare pe drum. Nu mai ajunge până acasă.

— Dacă vrea, ajunge el.

— Moare moșneagul. Nu uitați că are nouăzeci de ani!

— Fleacuri.

Ajunși la baltă, vânătorilor noștri li se lungiră fețele... Balta era ticsită de vânători, așa că nici nu făcea să te dai jos din șarabană. După câteva clipe de gândire, hotărâră să mai facă cinci verste

până la pădurile statului...

— Și ce o să împușcați acolo? întrebă doctorul.

— Sturzi, vulturoaice... Poate chiar cocoși de munte.

— Așa. Și nenorociții mei de bolnavi ce fac între timp? De ce m-ați luat cu voi, Egor Egorîci? Of!

Doctorul oftă și se scărpină la ceafă. Ajunși la prima pădurice care li se nimeri în drum, vânătorii se dădură jos din șarabane și ținură sfat cine s-o ia la dreapta și cine la stânga.

— Știți ce, domnilor? propuse Necricihvostov. În virtutea legii naturii, ca să zic așa, vânatul nu poate să ne scape... Hm... Vânatul nu o să ne scape, domnilor! Dar mai întâi, să ne refacem forțele! Vinișor, votcă, icre... cegă afumată... Aici, pe iarbă verde! Ce părere ai, doctore? Dumneata trebuie s-o știi mai bine: ești medic. Omul trebuie să se întărească, nu-i așa?

Propunerea lui Necricihvostov fu primită. Avvacum și Firs întinseră pe jos două scoarțe și așezară în jurul lor săculețele cu merinde și sticle. Egor Egorîci tăie cârnatul, brânza și cega afumată. Necricihvostov destupă sticlele, Manjé tăie pâinea. Vânătorii își linseră buzele și se așezară pe jos.

— Acum, Excelență! Câte un păhăruț...

Vânătorii băură și gustară din aperitive. Doctorul își turnă de îndată un al doilea păhăruț și-l dădu pe gât. Vania îi urmă pilda.

— Cred că pe aici trebuie să fie și lupi, își dădu visător cu părerea Cardamonov, aruncând o privire piezișă spre desiş.

Vânătorii stătură un pic pe gânduri, se sfătuiră și peste vreo zece minute hotărâră că era aproape sigur că nu puteau fi lupi.

— Ei! Încă un păhăruț? Să bem domnilor! Egor Egorîci, ce stai? Băură și al doilea păhăruț.

— Ce faci, tinere? se adresă Egor Egorîci lui Vania.

Vania clătină din cap.

— Lasă-l! Când sunt eu de față, poți să bei, spuse generalul. Fără mine să nu bei, dar cu mine da... Bea un pic!

Vania își umplu iar păhăruțul și-l dădu pe gât.

— Ei! Al treilea? Excelență...

Îl băură și pe al treilea. Doctorul îl goli pe al șaselea.

— Tinere!

Vania clătină din cap.

— Bea, Amfiteatrov! spuse Manjé pe un ton protector.

— Când sunt de față, poți, fără mine însă... Bea, bea!

Vania bău.

— De ce-i cerul atât de albastru astăzi? întrebă Cardamonov.

Vânătorii stătură pe gânduri, își dădură fiecare cu părerea, și după un sfert de oră hotărâre că nu se putea ști de ce era cerul atât de albastru în ziua aceea.

— Un iepure... un iepure... iepurele!!! Ațineți-vă...

De după un dâmb se ivi un iepure. Era urmărit de două javre. Vânătorii săriră în picioare și se repeziră la puști. Iepurele trecu în goană pe lângă ei și o luă spre pădure, cu cele două javre, cu „Muzicant” și cu alți câini după el. „Zadarnic” se gândi, privi bănuitor la general și se luă și el după iepure.

— Era frumos!... Ar fi trebuit să-l... Cum de am... căscat gura?

— Da. Dar ce-i cu sticla asta... Dumneavoastră n-ați băut, Excelență? E-he-hei... Așa faceți? Bine!

Se bău al patrulea păhăruț. Doctorul îl goli pe al nouălea, tuși înciudat și intră în pădure. Alegându-și umbra cea mai deasă, se lungi pe iarbă, își așeză haina sub cap și începu pe loc să sforăie. Vania începea să se simtă la largul lui. Goli încă un păhăruț de vin, apoi trecu la bere și se însufleți de tot. Se așeză în genunchi și declamă douăzeci de versuri din Ovidiu.

Generalul își dădu cu părerea că limba latină seamănă mult cu franceza... Egor Egorîci se declară de acord și adăugă că, pentru a învăța limba franceză, este neapărat nevoie să știi limba latină tocmai pentru că îi seamănă atât de mult. Manjé nu fu de părerea lui Egor Egorîci; el declară că nu era nici locul, nici momentul nimerit pentru a se discuta despre limbi, dat fiind că de față se găsea un fizico-matematician și se vedeau atâtea sticle, apoi adăugă că pușca sa costase mult pe timpuri, că în ziua de astăzi nu se poate găsi o pușcă bună, că...

— Îl golim și pe al optulea, domnilor?

— Nu-i cam mult?

— Ei, cum așa! Ce spui? Opt e mult! Înseamnă că n-ai băut niciodată!

Goliră și al optulea pahar.

— Tinere!

Vania clătină din cap.

— Ei na! Hai, ia-o militărește! Tragi așa de bine...

— Bea, Amfiteatrov! spuse Manjé.

— Bea când ești cu mine, fără mine însă... Bea și tu!

Vania dădu berea la o parte și goli încă un păhăruț.

— Hai, al nouălea, domnilor, ai? Ce părere aveți? Nu pot să sufăr cifra opt. În ziua de opt mi-a murit tata... Feodor... adică Ivan... Egor Egorîci! Toarnă.

Băură al nouălea.

— E tare cald.

— Da, e cald, dar asta n-o să ne împiedice să-l golim și pe al zecelea!

— Dar...

— Ce ne pasă de căldură! Domnilor, vom dovedi elementelor că nu ne temem de ele! Tinere! Dă-ne pildă... Lasă-l de căruță pe unchiul dumitale! Nu ne temem nici de ger, nici de arșiță...

Vania goli păhăruțul. Vânătorii strigară „ura” și îi urmară pilda.

— Putem căpăta o insolație, spuse generalul.

— Nu se poate.

— Nu se poate... cu clima noastră? Hm...

— Au fost totuși cazuri... Nașul meu a murit de insolație...

— Dumneata ce crezi, doctore? Se poate căpăta în clima noastră o insolație, ai? Doctore!

Niciun răspuns.

— N-ai avut cazuri de insolație? Discutam de insolație... Doctore! Unde-i doctorul?

— Unde-i doctorul? Doctore!

Vânătorii priviră în jur: doctorul nu se vedea nicăieri.

— Unde-i doctorul? A dispărut! s-a topit ca ceara la foc! Ha-ha-ha...

— S-a dus la nevasta lui Egor! trânti Mihei Egorîci.

Egor Egorîci pâli și scăpă sticla din mână.

— S-a dus la nevastă-ta! continuă Mihei Egorîci, cu gura plină de cegă afumată.

— Ce tot scornești? întrebă Manjé. L-ai văzut dumneata?

— Cu ochii mei. A trecut un țăran cu o daradaică... doctorul s-a suit și a plecat. Zău. Îi dăm drumul la al unsprezecelea, domnilor?

Egor Egorîci se sculă în picioare și amenință cu pumnii.

— L-am întrebat unde se duce, continuă Mihei Egorîci. „După fragi”, mi-a răspuns el. „Să șlefuiesc cornițele. De pus le-am pus eu, acum mă duc să le mai șlefuiesc. La revedere, dragă Mihei Egorîci”, a adăugat el. „Salută-l pe prietenul Egor Egorîci!” și mi-a făcut cu ochiul, iac-așa. Să fie sănătos... He-he-he...

— Caii!! strigă Egor Egorîci și se repezi spre șarabană, împleticindu-se.

— Mai repede, să nu întârzii! strigă Mihei Egorîci. Egor Egorîci îl sui aproape cu de-a sila pe capră pe Avvacum, se cățără în șarabană și, după ce amenință cu pumnul pe vânători, porni în goană spre casă.

— Ce înseamnă toate astea, domnilor? întrebă generalul, când șapca albă a lui Egor Egorîci dispăru.

— A plecat... Și eu cu ce mă întorc?... s-a dus cu șarabana mea! Adică nu cu a mea, dar cu aceea cu care trebuia să plec... Nemaipomenit!... Hm... E o obrăznicie din partea lui...

Lui Vania îi era rău. Votca, amestecată cu bere, avusese un efect vomitiv... Trebuia dus acasă. După al cincisprezecelea pahăruț, vânătorii hotărâra să-i cedeze generalului șarabana, dar cu condiția ca, odată ajuns acasă, s-o trimită imediat înapoi cu cai odihniți.

Generalul începu să-și ia rămas-bun.

— Transmiteți-i din partea mea, domnilor, spuse el, că... că numai porcii se poartă astfel...

— Protestați-i polițele, Excelență! îl sfătui Mihei Egorîci.

— Ai? Polițele? M-da... Ar fi timpul să le achite... Trebuie să ai și oleacă de rușine... Am tot așteptat, dar acum m-am cam săturat să aștept... Spune-i că protest... La revedere, domnilor! Pofțiți pe la mine! Cât despre Egor Egorîci, e un porc!

Vânătorii își luară rămas-bun de la general și îl întinseră în șarabană alături de Vania, căruia i se făcuse rău de-a binelea.

— Dă-i drumul!

Vania și generalul plecară.

După păhăruțul al optsprezecelea, vânătorii se duseră în pădure și, după ce traseră oleacă la țință, se culcară. Spre seară, caii generalului sosiră după ei. Firs înmână lui Mihei Egorîci o scrisoare, cu rugămintea de a o preda „fratelui”. Scrisoarea conținea o rugămintă și o amenințare cu portărelul în caz de neîndeplinire. După al treilea păhăruț (trezindu-se din somn, vânătorii porniseră o numărătoare nouă), vizitii generalului îi culcară în șarabană și-i duseră pe fiecare la casa lui.

Sosind acasă, Egor Egorîci fu întâmpinat de „Muzicant” și „Zadarnic”, pentru care iepurele nu fusese decât un pretext de a o șterge. După ce aruncă nevastei sale o privire cumplită, Egor Egorîci se apucă să caute. Toate cămarile, toate dulapurile, cuferele și scrinurile fură cercetate, fără ca Egor Egorîci să-l găsească pe doctor. Găsi însă pe un altul: sub pat, îl descoperi pe dascălul Fortunatov.

Când doctorul se trezi, se lăsase întunericul... După ce hoinări puțin prin pădure și-și aduse aminte că era la vânătoare, înjură cu glas tare și începu să-i cheme pe ceilalți. Firește că strigătele lui rămaseră fără răspuns, și doctorul se hotărî să plece acasă pe jos. Drumul era bun, sigur, noaptea nu era întunecoasă. Nu-i trebuiră decât patru ceasuri pentru a străbate cele douăzeci și patru de verste, și dimineața se afla la spitalul zemstvei. După ce se ciorovăi cât îi pofti inima cu felcerii, cu moașa și cu bolnavii, se apucă să scrie o scrisoare kilometrică lui Egor Egorîci. În scrisoare cerea „explicarea purtărilor necuviincioase”, îi ocăra pe bărbații geloși și se jura că nu va mai merge niciodată la vânătoare — niciodată! nici măcar în ziua de 29 iunie.

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnic”, 1881, Nr. 26, autoriz. cenș. din 19 iunie, sub titlul: „*Douăzeci și nouă iunie (Glumă). (închinată cu deosebită plăcere d-lor vânători care trag prost și celor care nu știu să tragă)*”. Semnată: Antoșa Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor,

în culegerea netipărită în întregime din 1883. – Publicăm textul apărut în culegerea din 1883.

Cu ocazia retipăririi povestirii, Cehov a schimbat titlul și a făcut corectări stilistice neînsemnate.

Judecata

Acasă la băcanul Cuzma Egorov. E o căldură înăbușitoare. Muștele și blestemații de țânțari mișună roi pe lângă ochi și urechi și nu-ți dau pace o clipă... Fumul de tutun e gros, să-l tai cu cuțitul – și totuși nu miroase a tutun, ci a pește sărat. Aerul, chipurile oamenilor și bâzâitul țânțarilor au ceva jalnic.

O masă mare; pe masă, o farfurioară cu coji de nucă, un foarfece, un borcănăș cu alifie verde, sticle de votcă goale și mai multe șepci. În jurul mesei șed Cuzma Egorov, primarul, felcerul Ivanov, țârcovnicul Teofan Manafuilov, basul Mihailo din corul bisericesc, cumătrul Parfenti Ivanîci și jandarmul Fortunatov, sosit de la oraș și care a tras la mătușă-sa Anisia. La o depărtare respectuoasă de masă stă în picioare fiul lui Cuzma Egorov, Serapion, care face slujbă la o frizerie din oraș, și care a venit acasă de sărbători. Nu se simte deloc la îndemână și își răsucește mereu mustăcioara cu degete tremurătoare. Casa lui Cuzma Egorov este vremelnice închiriată dispensarului și în antreu așteaptă bolnavii. Chiar acum a fost adusă de undeva o femeie cu o coastă ruptă... Stă întinsă, geme și așteaptă ca felcerul să se hotărască să-i acorde atenția lui binevoitoare. Sub fereastră se îmbulzește lumea venită să asiste la chelfâneala pe care i-o va trage Cuzma Egorov fiului său.

— Îi tot dai zor că mint, spune Serapion, și de asta nici n-am de gând să mă toclesc mult cu dumneata. În secolul al

nouăsprezecelea, nu faci nicio scofală cu vorba, tată, fiindcă așa cum știi și dumneata, teoria fără practică nu face doi bani.

— Gura! se răstește Cuzma Egorov. Nu mai bate câmpii și spune-ne verde: ce-ai făcut cu banii mei?

— Banii? Hm... Ești destul de deștept, ca să înțelegi singur că nu m-am atins de banii dumitale. Doar nu pentru mine îți strângi carboavele... Nu era cazul să intru în păcat...

— Vorbește deschis, Seranion Cosmici, spune dascălul. De ce crezi că te descoasem noi? Vrem să te luminăm, să te îndreptăm pe calea binelui... Tăticul dumitale nu-ți vrea și el decât binele... De aceea ne-a rugat și ne noi să... Spune drept... Tot omul păcătuiește! Mărturisește: ai luat sau nu de la tatăl dumitale cele douăzeci și cinci de ruble, pe care le avea în scrin?

Seranion scuipă într-o parte și tace.

— Vorbește odată! strigă Cuzma Egorov, bătând cu pumnul în masă. Spune: le-ai luat sau nu le-ai luat?

— Cum vrei... Să admitem...

— Adică, să zicem, îl corectează jandarmul.

— Bine, să zicem că eu le-aș fi luat... Să zicem și așa! Numai că degeaba țiți la mine, tată! Și nici n-ai de ce să bați în masă. Oricât ai bate, tot n-ai să bagi masa în pământ. Nu m-am atins niciodată de banii dumitale, și chiar dacă am luat vreodată, a fost de nevoie... Sunt o ființă umană, un substantiv însuflețit și am nevoie de bani. Nu-s de piatră!...

— Du-te și câștigă-ți pâinea, dacă ai nevoie de bani, dar nu mă jefui pe mine. Nu ești singur la părinți, sunteți șapte pe capul meu!

— Asta o știu eu și fără să mi-o spui dumneata; atâta că, din pricina sănătății mele plăpânde, nu pot prin urmare să-mi câștig viața, după cum prea bine o știi și dumneata. Și dacă-mi scoți acum pe nas bucata de pâine pe care o mănânc, de asta ai să răspunzi înaintea Domnului Dumnezeu...

— Sănătate plăpândă!... Ai o meserie ușoară: tunzi oamenii – și atâta tot. Dar până și de la asta te dai înapoi.

— Care meserie? Asta-i meserie? E mai mult o încercare! Unde pui că gradul meu de cultură nu-mi îngăduie să fac o astfel de

meserie.

— Judeci greșit, Serapion Cosmici, spune dascălul. Îndeletnicirea dumitale e onorabilă, intelectuală, fiindcă o faci într-un oraș capitală de județ, tunzi și razi oameni nobili, intelectuali. Nici generalii nu ocolesc meseria dumitale.

— Dacă-i vorba de generali, pot și eu să-ți vorbesc despre ei.

Felcerul Ivanov e un pic afumat.

— După părerea noastră medicală, spune el, ești un fel de terebentină, și atâta tot.

— Știu eu câte parale face medicina dumitale... Dă-mi voie să te întreb cine a fost cât p-aci să facă anul trecut autopsia unui dulgher beat, crezând că e mort? Dacă nu s-ar fi trezit omul la timp, i-ai fi spintecat burta. Și cine amestecă uleiul de ricină cu uleiul de cânepă?

— În medicină nu se poate fără asta.

— Și cine a trimis-o pe Malania pe lumea cealaltă? I-ai dat purgativ, apoi constipant, apoi iar purgativ, până a dat femeia ortul popii. Dumneata n-ar trebui să îngrijești oameni, ci câini, pardon de expresie.

— Pe Malania, Dumnezeu s-o ierte, spuse Cuzma Egorov, și ușoară să-i fie țărâna. Dar nu de ea e vorba, că doar n-a luat ea banii... Mai bine spune un lucru... i-ai dus sau nu Alionei?

— Cum Alionei?... Măcar față de cler și de domnul jandarm ar trebui să-ți fie rușine!

— Tu atâta să-mi spui: ai luat sau nu banii?

Primarul iese de după masă, aprinde un chibrit, frecându-l de genunchi și îl apropie respectuos de luleaua domnului jandarm. Tâf... se supără jandarmul. Mi-ai umplut nasul de pucioasă!

După ce-și aprinde luleaua, jandarmul se scoală de la masă, se apropie de Serapion, și, privindu-l mânios drept în față, strigă cu glas pătrunzător:

— Cine ești tu, mă? Și cum de nu ți-a fost rușine? Așa faci tu? Ce înseamnă asta? De ce nu răspunzi? Răzvrătitule! Să iei banii altuia? Taci din gură! Răspunde! Vorbește! Răspunde!

— Dacă...

— Gura!

— Dacă... Nu țipa la mine! Dacă... Degeaba, că tot nu mi-e frică! Prea te crezi grozav! Ești un tâmpit și asta-i tot! Dacă tata vrea să mă schingiuiască, sunt gata... Chinuiți-mă! Bateți-mă!

— Gura! Nu discuta! Te știu eu că ești din ăia cu idei! Și pe deasupra ești și hoț! Cine ești tu? Gura! Unde te trezești? Să nu crâcnești!

— Trebuie neapărat pedepsit, spune dascălul și oftează. Dacă nu vrea să-și ușureze vina prin mărturisire, trebuie neapărat să-i tragi o bătaie, Cuzma Egorîci. Așa socotesc eu: trebuie neapărat!

— Trage-i-o! spune și basul Mihailo, cu un glas atât de adânc, încât toți tresar speriați.

— Te întreb pentru ultima oară: ai luat sau nu banii? întreabă Cuzma Egorov.

— Crede ce vrei!... Să zicem că da... Schingiuieste-mă! Sunt gata...

— Trebuie bătut! hotărăște Cuzma Egorov și iese de după masă cu fața stacojie.

Câțiva gură-cască de afară se agață de pervazul ferestrelor. Bolnavii se îmbulzesc la uși și lungesc gâturile. Chiar și femeia cu coasta ruptă ridică de pe căpătâi capul.

— Întinde-te, spune Cuzma Egorov.

Serapion scoate haina, își face semnul crucii și se întinde smerit pe bancă.

— Poftim, schingiuieste-mă, spune el.

Cuzma Egorov își scoate cureaua, se uită un timp la public, așteptând parcă să-l ajute careva, apoi începe...

— Una, două, trei! numără Mihailo cu vocea lui ca din butoi. Opt! Nouă!

Dascălul stă în colț cu ochii plecați și răsfoiește o carte...

— Douăzeci! Douăzeci și unu!

— Ajunge! spune Cuzma Egorov.

— Mai dă-i! îi șoptește jandarmul Fortunatov. Mai dă-i! Mai dă-i! Așa!

— Cred că i-ar mai trebui vreo câteva, își dă cu părerea dascălul,

ridicând ochii de pe carte.

— N-a scos nici măcar un chițait! se miră dezamăgit publicul de la fereastră.

Bolnavii se dau la o parte și în odaie intră nevasta lui Cuzma Egorov, foșnindu-și rochiile scrobite.

— Cuzma! se adresează ea bărbatului ei. Ce bani am găsit la tine în buzunar? Nu cumva sunt ăia pe care îi căutai deunăzi?

— Ba mi se pare că da... Scoală, Serapion! S-au găsit banii! Îi pusesem ieri în buzunar și am uitat...

— Mai dă-i, spune printre dinți Fortunatov. Trage-i!

— S-au găsit banii! Scoală!

Serapion se scoală, își îmbracă haina și se așază la masă. Tăcere lungă. Dascălul nu se simte la-ndemână, își suflă nasul în batistă.

— Iartă-mă, bolborosește Cuzma Egorov. Nu erai tu... Dracu' putea să știe că o să-i găsesc? Iartă-mă...

— Nu-i nimic. Nu-i întâia dată... Nu te necăji. Sunt întotdeauna gata să îndur orice chin.

— Trage o dușcă... O să-ți treacă...

Serapion golește un pahar, își ridică în sus nasul vânat și iese voinicește din casă. Iar jandarmul Fortunatov se mai plimbă un timp prin curte, roșu la față, cu ochii cât cepele și mormăie îndesat, printre dinți:

— Dă-i! Mai dă-i! Trage-i!

Apărută pentru prima oară în revista „Zritel”, 1881, Nr. 14, autoriz. cen. din 23 octombrie, sub titlul: „*Imagini rurale, a) Judecata*”. Semnat: Antoșa Cehonte. S-au păstrat șpalturile povestirii, cu corectările lui A. P. Cehov (în Biblioteca de stat a U.R.S.S. „V. I. Lenin”). Zațul era, pesemne, destinat culegerii de opere. Totuși, cu ocazia corectărilor, autorul n-a mai introdus povestirea în culegerea de opere, tăind cu creionul toate șpalturile și scriind pe deasupra: «A se elimina povestirea „Judecata”.» Corectura povestirii din șpalturi fiind făcută de Cehov de la început până la sfârșit, în acest volum publicăm textul șpalturilor revizuite de autor.

Povestirea a fost serios modificată de autor în șpalturi.

Păcătosul din Toledo

TRADUCERE DIN SPANIOLĂ

„Celui ce va arăta unde se află vrăjitoarea care se ascunde sub numele de Maria Spalanzo, sau celui ce o va aduce vie sau moartă în fața judecătorilor, i se vor ierta toate păcatele.”

Îscălită de episcopul Barcelonei și de patru judecători, această înștiințare se putea citi pe toate zidurile cetății, într-una din acele zile, de mult apuse, care vor rămâne de-a pururi o rușine de neșters în istoria Spaniei, și poate chiar în aceea a omenirii.

Înștiințarea fu citită de toată Barcelona și fu urmată de o adevărată prigoană. Șaizeci de femei care semănau cu vrăjitoarea fură întemnițate și rudele lor schingiuite... Pe atunci, era înrădăcinată credința neroadă că vrăjitoarele au darul de a se preface în pisici, câini și alte viețuitoare, care trebuiau să fie neapărat negre. Se spunea că deseori vânătorul care tăia laba vreunei jivine ce-l atacase și o ducea acasă ca trofeu, când își deschidea tolba, nu mai găsea în ea decât o mână însângerată, în care recunoștea mâna nevastei sale. Locuitorii Barcelonei uciseră toate pisicile și toți câinii negri, dar nu aflară în aceste jertfe zadarnice pe femeia pe care o căutau.

Maria Spalanzo era fiica unui mare neguțător din Barcelona. Tatăl ei era francez, iar mama spaniolă. De la tată moștenise nepăsarea galică și acea veselie fără de margini, care face

farmecul franțuzaicelor, iar de la mamă, un trup cu adevărat spaniol. Frumoasă, veșnic veselă, deșteaptă, își închinase viața voioasei trândăvii spaniole și artei și, la vârsta de douăzeci de ani, nu vărsase încă nici o singură lacrimă... Era fericită ca un copil... În ziua în care împlini douăzeci de ani, se mărită cu navigatorul Spalanzo, cunoscut de toată Barcelona, un spaniol foarte frumos și, după cât se spunea, foarte învățat. Se luară din dragoste. Bărbatul ei, care o iubea la nebunie, îi jurase că se va omorî, dacă nu o va face fericită.

A doua zi după nuntă, soarta ei era pecetluită.

Spre seară, ieșise din casă ca să se ducă să-și vadă mama și se rătăcise. Barcelona e un oraș întins și nu orice spaniol este în stare să-ți arate care e drumul cel mai scurt de la un capăt la celălalt. În drum, întâlnește un tânăr călugăr.

— Pe unde s-o iau ca să ajung mai ușor în strada sfântul Marc? îl întreabă ea.

Călugărul se opri și, muncit de un gând, o învălui într-o privire cercetătoare. Soarele apusese. Luna, care tocmai răsărea, scălda cu razele ei reci chipul minunat al Mariei. Nu degeaba atunci când cântă femeile, poezii amestecă și luna. La lumina ei, femeia este de o sută de ori mai frumoasă. Din pricină că Maria mersese grăbit, minunatul ei păr negru se despletise și i se împrăștiase pe umeri și pe pieptul zbuciumat de răsuflarea-i neliniștită... Încercând să și-l adune cu amândouă mâinile își dezgolise brațele până la cot.

— Jur pe sângele sfântului Ianuarie că ești vrăjitoare! strigă deodată tânărul călugăr.

— Dacă n-ai fi călugăr, aș crede că ești beat, răspunse ea.

— Ești vrăjitoare!!!

Și călugărul mormăie printre dinți un descântec.

— Unde-i câinele, care alerga acum câteva clipe înaintea mea? Câinele acela s-a prefăcut în tine! Am văzut-o cu ochii mei. Și știu ce înseamnă asta! N-am trăit nici douăzeci și cinci de ani și am și dat de gol cincizeci de vrăjitoare. Tu ești a cincizeci și una! Eu sunt Augustin...

Spunând acestea, călugărul făcu semnul crucii, îi întoarse

spatele și se făcu nevăzut.

Maria auzise și de Augustin... Aflase multe despre el de la părinții ei. Îl știa stârpitor de vrăjitoare, plin de râvnă și autor al unei cărți de înaltă învățătură. În această carte, el blestema femeile și îi ura pe bărbați, ca fiind născuți din femeie.

După ce mai făcu vreo cinci sute de pași, Maria dădu iarăși de Augustin. Pe sub poarta unei case mari, deasupra căreia se afla o lungă inscripție latinească, ieșiră patru mogâldețe negre. Aceste patru mogâldețe o lăsară să treacă, apoi se luară după ea. În una dintre ele, îl recunoscă pe același Augustin. O urmăriră până acasă.

Trei zile după această întâlnire cu Augustin, un om îmbrăcat în negru, cu fața puhavă, rasă, după toate semnele un judecător, veni la Spalanzo. Omul acela porunci navigatorului să se înfățișeze de îndată la episcop.

— Femeia ta e vrăjitoare! îi declară episcopul lui Spalanzo.

Navigatorul păli.

— Mulțumește Celui de Sus! continuă episcopul. Un om înzestrat de Dumnezeu cu neprețuitul dar de a dibui în oameni duhul necurat ne-a deschis ochii, nouă și ție. El a văzut cum vrăjitoarea s-a prefăcut într-un câine negru și cum câinele negru s-a prefăcut apoi în nevastă-ta...

— Nu-i vrăjitoare, ci... nevasta mea! bolborosi Spalanzo buimăcit.

— Nu poate fi nevasta unui catolic! E nevasta Satanei! Se poate, nenorocitul, să nu-ți fi dat până acum seama că te-a înșelat în nenumărate rânduri cu necuratul? Du-te acasă și adu-o numaidecât aici...

Episcopul era un om foarte învățat. După părerea lui, cuvântul „femina” se trăgea din două cuvinte: „fe” și „minus”, pe temeiul – chipurile legitim – că femeia are mai puțină credință...

Spalanzo se făcu mai alb ca un cadavru. Ieșind din palatul episcopal, își cuprinse capul în mâini. Unde și cui putea să dovedească el că Maria nu era vrăjitoare? Cine să nu creadă ceea ce credeau călugării? Acum toată Barcelona avea să fie

încredințată că nevastă-sa e vrăjitoare! Toată! Nu-i nimic mai ușor decât să încredințezi de un lucru nemaipomenit pe un om prost, și spaniolii sunt toți niște proști!

— Nu se află pe lume popor mai prost decât cel spaniol! îi spusese pe timpuri pe patul de moarte, tatăl său, un medic încercat. Disprețuiește-i pe spanioli și nu crede în ceea ce cred ei!

Spalanzo credea în ceea ce cred spaniolii, dar nu crezu cuvintele episcopului. Își cunoștea bine nevasta și era încredințat că femeile se fac vrăjitoare numai la bătrânețe...

— Mario, călugării vor să te ardă pe rug! îi spuse el nevastei, întorcându-se acasă de la episcop. Spun că ești vrăjitoare și mi-au poruncit să te aduc în fața lor... Ascultă, nevastă! Dacă ești într-adevăr vrăjitoare, atunci... Dumnezeu să te ierte! prefă-te într-o pisică neagră și fugi undeva; dacă însă n-ai în tine pe duhul necurat, n-am să te predau călugărilor... Ei îți vor pune o zgardă și nu te vor lăsa o clipă să te odihnești, până ce nu te vei pâri singură. Încă o dată îți spun; dacă ești vrăjitoare, fugi.

Maria nu se prefăcu în pisică neagră și nici nu fugi... Se porni pe plâns și începu să se roage lui Dumnezeu.

— Ascultă! îi spuse Spalanzo femeii sale cutremurate de plâns. Răposatul meu tată îmi spunea că va veni curând vremea când lumea va râde de cei ce cred în vrăjitoare. Tatăl meu nu credea în Dumnezeu, dar spunea întotdeauna adevărul. Trebuie așadar să te ascunzi undeva și să aștepti acea vreme... E foarte ușor! În port se drege corabia fratelui meu, Hristofor. Am să te ascund în corabia aceea și n-ai să ieși din ea, până ce nu va veni vremea despre care vorbea tatăl meu... După spusele lui, acea vreme nu poate să mai întârzie mult...

Seara, Maria se afla în fundul corabiei și, tremurând de frig și de spaimă, trăgea cu urechea la plescăitul valurilor și aștepta cu nerăbdare vremea de necrezut pe care o prorocise tatăl lui Spalanzo.

— Unde-i nevastă-ta? îl întreabă episcopul pe Spalanzo.

— S-a prefăcut într-o pisică neagră și a fugit, minți Spalanzo.

— Mă așteptam la asta, o prevedeam! Dar nu-i nimic. Îi dăm noi

de urmă... Mare-i darul lui Augustin! Ce minunat dar! Du-te în pace și nu te mai însura a doua oară cu o vrăjitoare! S-au văzut împrejurări în care duhurile necurate treceau din neveste în bărbați... Anul trecut am ars pe rug un catolic drept-credincios, care, prin atingerea cu o femeie necurată, fără voia sa, își dăduse Satanei sufletul... Du-te!

Maria stătu mult timp pe corabie. Spalanzo venea s-o vadă în fiecare noapte și îi aducea toate cele trebuincioase. Stătu o lună, stătu două, stătu și a treia, dar vremea mult dorită tot nu venea. Tatăl lui Spalanzo avea dreptate, dar câteva luni nu-s de ajuns pentru a spulbera asemenea superstiții. Viața acestora e lungă ca a peștilor și le trebuie secole întregi ca să moară. Maria se obișnuise cu noul ei trai și începea chiar să-și bată joc de călugări, cărora le spunea cioroi... Ar fi trăit încă mult astfel și poate ar fi și plecat cu corabia în țări îndepărtate – după cum spunea Hristofor, cât mai departe de năroada Spanie – dacă nu s-ar fi întâmplat o groaznică nenorocire, ce nu mai putu fi îndreptată.

Înștiințarea episcopului pe care locuitorii Barcelonei și-o treceau din mână în mână și care fusese lipită în toate piețele și târgurile ajunse și în mâinile lui Spalanzo.

După ce o citi, navigatorul căzu pe gânduri. Îl ademenea iertarea păcatelor, făgăduită la sfârșitul înștiințării.

— Bine ar fi să dobândesc iertarea păcatelor! oftă el.

Spalanzo se socotea un mare păcătos. Conștiința lui era încărcată cu o sumedenie de păcate, din cele pentru care mulți catolici fuseseră arși pe rug sau pieriseră în schingiuri. În tinerețe, Spalanzo stătuse la Toledo, care în vremea aceea era locul de întâlnire al vrăjitorilor și al celor care se ocupau cu magia... În veacurile al XII-lea și al XIII-lea matematicile ajunseseră la Toledo la o înflorire mai mare decât în orice alt loc din Europa. Într-o așezare spaniolă, de la matematici până la magie nu-i decât un pas. Spalanzo se îndeletnicise și el cu magia, sub îndrumarea tatălui său. Cerceta măruntaiele animalelor și aduna ierburi neobișnuite... Într-o zi, pe când pisa ceva într-o piuliță de fier, duhul necurat ieșise cu o trosnitură groaznică din piuliță,

întruchipat într-o flacăra albăstruie. Toată șederea lui la Toledo era o înlănțuire de păcate de acest soi. Plecând din Toledo după moartea tatălui său, Spalanzo fusese curând cuprins de groaznice muștrări de conștiință. Un călugăr, medic bătrân și foarte învățat, îi spusese că nu va fi dezlegat de păcatele sale, dacă nu va izbuti să obțină iertarea lor printr-o faptă care să iasă cu totul din comun. Spalanzo era gata să dea orice ca să-și ușureze sufletul de amintirea vieții sale rușinoase din Toledo și ca să scape de iad. Dacă pe vremea aceea s-ar fi vândut în Spania indulgențe, el și-ar fi dat și jumătate din avere. De nu l-ar fi oprit îndeletnicirile, ar fi pornit pe jos în hăgalăc la locurile sfinte.

„Dacă n-aș fi bărbatul ei, aș preda-o...” își spuse el, citind încă o dată înștiințarea episcopului.

Gândul că i-ar fi de ajuns să rostească un singur cuvânt pentru a obține iertarea păcatelor îi intrase în cap ca un cui și nu-i dădea pace zi și noapte... Își iubea nevasta, o iubea mult... Fără această dragoste, fără această slăbiciune pe care numai călugării și medicii din Toledo o disprețuiau atât de tare, poate că ar fi putut... Arată înștiințarea și fratelui său Hristofor...

— Dacă ar fi cu adevărat vrăjitoare și de n-ar fi atât de frumoasă, aș preda-o, îi spuse fratele. Iertarea păcatelor e un lucru mare... Dar n-o să pierdem nimic, dacă așteptăm moartea Mariei și o predăm acestor ciori moartă. N-au decât să-i ardă hoitul... Pe morți nu-i doare. Maria va muri când noi vom fi bătrâni, și tocmai la bătrânețe vom avea nevoie de iertarea păcatelor...

Vorbind astfel, Hristofor se porni pe un râs strașnic și își bătut fratele pe umăr.

— S-ar putea să mor înaintea ei! șopti Spalanzo. Dar jur pe Dumnezeu că aș preda-o, dacă nu i-aș fi bărbat.

O săptămână mai târziu, Spalanzo se plimba pe puntea corăbiei mormăind:

— O, dacă ar fi moartă! Vie n-am s-o predau, nu! Dar moartă, aș preda-o. I-aș înșela pe acești blestemați cioroi bătrâni și aș obține de la ei iertarea păcatelor!

Și neghiobul de Spalanzo o otrăvi pe sărmana lui nevastă...

Cadavrul Mariei fu dus de Spalanzo în fața judecătorilor și ars pe rug.

Spalanzo dobândi iertarea păcatelor sale din Toledo... Fu iertat pentru faptul că învățase să lecuiască oamenii și se îndeletnicise cu o știință care mai târziu căpătă numele de chimie. Episcopul îl lăudă și îi dăruie o carte scrisă de el. În acea carte, învățatul episcop scria că, de cele mai multe ori, diavolii sălășluiesc în femei cu părul negru, fiindcă părul negru are culoarea diavolilor.

Apărută pentru prima dată în revista „Zritel”, 1881, Nr. 25–26, autoriz. cenș. din 23 decembrie. Semnată: Antoșă C. A intrat după ce a fost revăzută de autor în culegerea netipărită în întregime din 1883. Publicăm textul culegerii din 1883.

Povestirea este scrisă în stilul nuvelor din viața Evului Mediu. Autorul a folosit două motive: urmărirea vrăjitoarelor și iertarea păcatelor (indulgența), care se acorda de către biserica catolică în schimbul unei plăți în bani sau, cum se întâmplă în cazul de față, pentru îndeplinirea unei însărcinări oarecare date de biserică.

Viața în întrebări și exclamații

Pruncia. Ce ne-a hărăzit Dumnezeu, băiat sau fată? Când facem botezul? Dolofan băiat! Vezi, doică, să nu-l scapi! Vai, vai! să nu cadă!!

I-au dat dințișorii? Are scrofuli? Ia-i pisica, că-l zgârie! Ia trage-l pe unchiu' de mustață! Așa! Nu plânge! Vine bau-bau! A și început să meargă! Luați-l de aici, e necuviincios! Ce ți-a făcut? Chiar pe haină! Nu-i nimic, o uscăm! A răsturnat călimara! Hai, fă nani, micuțule! Știe să și vorbească! Ei, bată-te! Ia spune ceva! Cât p-aci să-l calce birja! Dați afară doica! Nu sta în curent! Să-ți fie rușine, cum se poate să bați un copil atât de mic? Nu plânge! Dă-i o turtă dulce!

Copilăria. Stai că-ți arăt eu ție! Unde ți-ai julit nasul? De ce-o necăjești pe mama? Nu mai ești mic! Nu te apropia de masă, tu capeți mai târziu! Ia cartea! Nu știi? Marș la colț! Nota unu! Iar ți-ai umplut buzunarul cu cuie! De ce n-o ascuți pe mama? Mănâncă frumos! Nu te scobi în nas! Tu l-ai lovit pe Mitia? Răule! Citește-mi „Fiertura lui Demian”! Cum e nominativul la plural? Adună și scade! Ieși afară din clasă! Rămâi fără prânz! Hai la culcare! E ora nouă! Numai când avem musafiri face ștrengării! Minți! Piaptănă-te! Scoală-te de la masă și ieși! Ia arată-mi notele! Iar ți-ai rupt ghetetele?! Nu ți-e rușine să plângi, băiat mare! Unde ți-ai murdărit haina? Niciodată nu vă mai ajunge nimic! Iar ai luat nota unu? Când o să vină ziua să nu te mai bat? Dacă te prind că începi să

fumezi, te dau afară din casă! Cum e superlativul de la „*facilis*”³¹? „*Facilissimus*”? Nu-i adevărat! Cine a băut vinul? Veniți, copii, că a venit o maimuță în curte! De ce mi-ați lăsat băiatul repetent? A venit bunica!

Adolescența. Nu ești destul de mare ca să bei votcă! Spune-mi care e consecuția timpurilor! Prea devreme, tinere, prea devreme! La vârsta dumitale, habar n-aveam de așa ceva! Ți-e încă frică să fumezi în fața tatei? Vai ce rușine! Ninocica îți trimite un salut! Să-l luăm pe Iuliu Caesar! O fi „*ut consecutivum*”³²? Drăguț! Lăsați-mă, conașule, altfel... vă spun tăticului dumneavoastră! Ei, ei... drăcoaico! Ia te uită, îmi crește mustața! Da’ de unde? Nu-ți crește nicio mustață, ai făcut-o cu cărbune! Nadine are o bărbie minunată! În ce clasă sunteți? Trebuie să recunoști, tată, că nu pot să trăiesc fără bani de buzunar! Natașa? O știu! Am fost la ea! Vasăzică tu erai? Modestule! Dă-mi o țigară! Dacă ai ști cât o iubesc! E divină! Cum isprăvesc liceul, o iau de nevastă! Nu te privește, *maman*! Vă dedic versurile mele! Dă-mi să trag câteva fumuri! După trei pahare, sunt beată! Bis! Bis! Bra-a-a-vo! Se poate să nu fi citit pe Born? Nu-i cosinus, ei sinus! Unde-i tangenta? Sonica are picioare urâte! Îmi dai voie să te sărut? Hai să bem! Ura-a-a, am isprăvit cursul! Pune-o la catastif, îți rămân dator! Împrumută-mă cu douăzeci și cinci de ruble! Mă însor, tată! Dar mi-am dat cuvântul! Unde ai dormit noaptea asta?

Între 20 și 30 de ani. Împrumută-mi o sută de ruble! Ce facultate? Mie mi-e totuna! Cât se plătește lecția? Ieftin! La „Streina” și înapoi! Bis, bis! Cât îți datorez? Vino mâine! Ce se dă astăzi la teatru? O, dacă ai ști cât te iubesc! Da sau nu? Da? O, îngerașule! Trage-i una! Chelner! Bei Xeres? Mario, dă-mi zeamă de castraveți! Redactorul e acasă? N-am talent? Curios! Din ce am să trăiesc? Împrumută-mă cu cinci ruble! La „Salon”! Se face ziuă, domnilor! Am părăsit-o! Împrumută-mi un frac! Bila galbenă în colț! Și așa sunt beat! Mor, doctore! Împrumută-mă pentru doctorie! Era să mor! Am slăbit? Să mergem la „Iar”, ce zici? Nu face! Dați-mi de lucru! Poftim! Ehei... dar ești cam leneș! Se poate să întârzii atâta? Banii nu-s lucrul principal în viață! Ba

sunt! Îmi zbor creierii! s-a isprăvit! Dau dracului totul. Adio, viață nesuferită! Dar... nu! Tu ești, Liza? Mi-am cântat de mult cântecul, *maman!* Mi-am trăit traiul! Fă-mi rost de un post, unchiule! Trăsura-i la scară, *ma tante! Merci, mon oncle!* Nu-i așa, *mon oncle*, că m-am schimbat? Te-ai certat cu cineva? Ha-ha-ha! Scrie adresa asta! Să mă însor? Niciodată! Vai, e măritată! Excelență! Serge, prezintă-mă bunicii tale! Sunteți fermecătoare, prințesă! Bătrână? Cum puteți spune așa ceva! Așteptați poate complimente! Dați-mi voie să iau un fotoliu în rândul doi!

Între 30–50 ani. Nu mi-a mers! Este un post vacant? Nouă fără de atout! Șapte cupe! Dumneavoastră dați cărțile, *votre excellence*. Ești groaznic, doctore! Am prea multă grăsime la ficat? Prostii! Scumpi mai sunt doctorii ăștia! Ce zestre i se dă? Acum n-o iubești, dar cu timpul o să-ți fie dragă! Felicitările mele pentru nuntă! Nu pot să nu joc cărți, draga mea! Am catar la stomac? Băiat sau fată? Leit tat'su! He-he-he... nu știam! Am câștigat, draga mea! Iar am pierdut, dracu' să mă ia! Băiat sau fată? Leit... tat'su! Te asigur că n-o cunosc! Nu mai fi și tu geloasă! Hai să mergem, Fani! O brățară? Șampanie! La mai mare! *Mergi!* Ce să fac ca să slăbesc? Am chelie? Nu cobî, mamă soacră! Băiat sau fată? Sunt beat, Karolinchen! Lasă-mă să te pup, nemțoaico! Canalia aia e iar la nevastă-mea! Câți copii ai? Ajutați pe un om sărac! Ce fată drăguță aveți! Au dat totul la ziar, ai dracului! Am să-ți trag o bătaie, băiat obraznic ce ești! Tu mi-ai ciufulit peruca?

Bătrânețea. Ne ducem la ape minerale? Ia-l, fata mea! E tâmpit? Ce are a face! Dansează prost, dar are niște picioare strașnice! O sută de ruble pentru...

Un sărut? Of, drăcoai! He-he-he! Vrei o găinușă, fetițo? Ești un destrăbălat, fiule! Uiți cu cine vorbești, tinere! Pst! pst! pst! Îmi place muzica! Șam... Șam... pania! Citește „*Șut*”³³? He-he-he! Duc bomboane nepoților! Băiatul meu e frumos, dar eu eram mai frumos! Unde-s timpurile acelea? Nici pe tine nu te-am uitat în testamentul meu, Emocica! Al dracului mai sunt eu! Dă-mi ceasul tău, taticule! Hidropizie? Nu mai spune! Rudele plâng? Îi stă bine în doliu! Începe să miroasă! Fie-ți țărâna ușoară, truditorule

cinstit!

Apărută întâi în revista „Budilnic”, 1882, Nr. 9, 29 februarie. Semnată: Antoșa Cehonte. S-a păstrat manuscrisul autograf în ciornă (la Biblioteca de stat a U.R.S.S. „V. I. Lenin”). – Publicăm textul din revistă.

Georg Borti – scriitor boulevardier german.

„*Streina*”, „*Iar*” – restaurante din împrejurimile Moscovei.

„*Salon*” (în limba franceză) – „*Salon de varietés*” – local de petrecere din Moscova.

„*Şut*” – revistă umoristică, ce apărea la Petersburg, caracterizată printr-o tendință pornografică.

Spovedania, sau Olia, Jenia, Zoia

SCRISOARE

*Ma chère,*³⁴

În drăguța duminică scrisoare, mă întrebi, între altele, scumpă și neuitată prietenă, de ce nu m-am însurat nici până azi, cu toate că am treizeci și nouă de ani.

Scumpa mea! Iubesc viața de familie din tot sufletul și, dacă nu sunt însurat, e numai fiindcă soarta ticăloasă n-a voit-o. De cincisprezece ori m-am hotărât să mă căsătoresc și totuși n-am făcut-o, fiindcă totul pe lumea asta – și viața mea îndeosebi – e supus întâmplării. Totul depinde de întâmplare! Și întâmplarea este un despot. Am să-ți povestesc mai multe împrejurări datorită cărora îmi petrec și astăzi viața singur cuc.

PRIMA ÎMPREJURARE

Era o dimineată încântătoare de iunie. Cerul strălucea limpede, ca cel mai curat albastru de Berlin.

Soarele se juca în râu și razele-i alunecau pe iarba plină de rouă. Râul și iarba păreau presărate cu nestemate. Păsările cântau, ca pe note... Ne plimbam pe o alee acoperită cu nisip galben, mărunț, și respiram fericiți miresmele dimineții de vară. Copacii ne priveau prietenos și ne șopteau pesemne ceva foarte plăcut și gingaș... Mâna Oliei Gruzдовskaia (care acum e măritată cu fiul ispravnicului vostru) se odihnea pe mâna mea și minusculul ei auricular se înfiora, atingând degetul meu cel mare... Obrajii ei ardeau, iar ochii... *Oh, ma chère*, ce ochi minunați! Cât farmec, câtă sinceritate, câtă puritate, veselie și nevinovăție copilărească licăreau în ochii aceia albaștri! Nu mă săturam privind-i cosițele bălaie și urmele mărunte pe care le lăsau piciorușele ei pe nisip...

— Mi-am închinat viața științei, Olga Maximovna, șopteam eu, tremurând ca nu cumva degetul ei cel mic să alunece de pe degetul meu cel mare. Viitorul mi-e asigurat: mă așteaptă o catedră... Conștiința mea e plină de probleme... științifice... viața mea va fi o viață de muncă, plină de preocupări... cum să le spun... înalte. Într-un cuvânt, voi fi profesor... Sunt un om cinstit, Olga Maximovna... Nu sunt bogat, dar... îmi trebuie o prietenă, care prin prezența ei... (Olia a roșit și a lăsat ochii în jos; degetul ei cel mic a început să tremure) care prin prezența ei... Olia! Privește cerul! E curat... Și viața mea e și ea tot atât de curată și fără de margini...

Limba mea nu a mai avut timpul să se descurce în labirintul de vorbe în care se împotmolise; Olia a ridicat deodată capul, și-a tras mâna dintr-a mea și a început să bată din palme. Spre noi venea un cârd de găște și de boboci. Olia a alergat spre găște și a întins mânuțele spre ele, râzând zglobiu... Ah ce mânuțe, *ma chère*!

— Gî-gî-gî, au prins să găgâie găștele, întinzând gâtul și uitându-se chiorâș la Olia.

— Gâs, gâs, gâs! a strigat ea și a întins mâna spre un boboc.

Mai deștept decât te-ai fi putut aștepta, ținând seama de vârsta lui fragedă, bobocul s-a ferit de mâna Oliei și s-a refugiat spre tăticul lui, un gânsac mare și prost, plângându-i-se, se vede treaba, de ceea ce era cât pe ce să i se întâmple. Gânsacul și-a desfăcut aripile. Ștrengărița de Olia a vrut să prindă alt boboc. Atunci s-a petrecut ceva îngrozitor. Gânsacul și-a întins gâtul aproape de pământ și s-a îndreptat amenințător spre Olia, şuierând ca un șarpe. Olia a scos un țipăt și s-a tras înapoi. Gânsacul a urmărit-o. Văzându-l pe urmele ei, Olia a țipat și mai tare și s-a îngălbenit. Frumosul ei chip feciorelnic s-a schimonosit de groază și de deznădejde. Ai fi zis că era urmărită de trei sute de diavoli.

M-am grăbit să-i vin în ajutor și i-am dat gânsacului un baston în cap. Nemernicul a izbutit totuși s-o ciupească de marginea rochiei. Tremurând din tot trupul, cu ochii holbați, cu fața sluțită, Olia mi-a căzut la piept...

— Ce fricoasă ești! i-am spus eu.

— Bate gânsacul! mi-a răspuns ea și a început să plângă...

Ce lipsită de grație, de drăgălășenie, ce îndobitocită mi s-a părut dintr-odată fața aceea speriată! Nu pot suferi lașitatea, *ma chère!* Nu pot să mă închipui însurat cu o femeie fricoasă, lipsită de curaj!

Gânsacul stricase totul... După ce am liniștit-o pe Olia, am plecat acasă; și fața ei speriată în așa hal încât părea îndobitocită mi-a rămas întipărită în minte... Olia pierduse pentru mine orice farmec. Și am renunțat la ea.

A DOUA ÎMPREJURARE

Știi, firește, draga mea, că sunt scriitor. Zeii mi-au aprins în piept focul sacru și socotesc că n-am dreptul să las din mână condeiul. Sunt preot, sacerdot al lui Apollo... Am jertfit pe altarul muzelor totul, până la ultima zvâcnire a inimii mele, toate suspinele mele, pe scurt, întreaga mea făptură. Scriu, scriu... Ia-mi condeiul, și-s mort. Sunt sigur că râzi și nu mă crezi... Îți jur însă că-i așa!

Dar știi, desigur, *ma chère*, că pământul nu-i un loc prielnic artei. Pământul este întins și îmbelșugat, dar scriitorul n-are loc să trăiască pe el. Scriitorul este un veșnic orfan, un surghiunit, un țap ispășitor, un copil lipsit de orice sprijin... Eu împart omenirea în două categorii: scriitorii și pizmașii. Cei dintâi scriu, iar cei din urmă mor de invidie și fac celor dintâi fel de fel de neajunsuri. Am fost, sunt și voi fi pierdut din pricina pizmașilor. Mi-au distrus viața. Au pus mâna pe frâiele conducerii în meseria scriitoricească, se intitulează redactori sau editori și se silesc din răspuțeri să dea tagma noastră peste cap. Blestem lor!!

Dar ascultă...

Am făcut pe vremuri un pic de curte Jeniei Pșicova. Desigur că-ți aduci aminte de această copilă drăgălașă, visătoare, cu păr negru... Acum e măritată cu vecinul dumitale Karl Ivanovici Wanze (*à propos*: Wanze înseamnă pe nemțește... ploșniță. Dar să nu-i spui Jeniei, căci s-ar simți jignită). Jenia iubea scriitorul din mine. Avea în vocația mea aceeași încredere adâncă pe care o aveam și eu. Trăia cu speranțele mele. Dar era tânără! Nu putea încă să priceapă că – așa cum spuneam mai sus – omenirea se împarte în două categorii! Nu credea în această împărțire! Nu credea, și într-o bună zi... am fost pierduți.

Fusesem poftit la țară la Pșicovi. Eram socotit logodnicul Jeniei și Jenia, logodnica mea. Eu scriam și ea citea. Ce critic, *ma chère*! Era dreaptă ca Aristide și severă ca bătrânul Cato. Îi închinam operele mele... Una dintre ele i-a plăcut atât de mult, încât a vrut s-o vadă apărută. Am trimis-o unei reviste umoristice. Era întâi

iulie și trebuia să așteptăm două săptămâni rezultatul. A sosit în sfârșit și ziua de 15 iulie. Jenia și cu mine am primit numărul mult dorit al revistei. L-am deschis cu nerăbdare la „Poșta Redacției”. Jenia a roșit, iar eu m-am îngălbenit. Răspunsul îmi era dat în termenii următori: „Comuna Slendovo. Domnului M. B. N-ai niciun pic de talent. Dracu’ să priceapă ineptiile pe care le-ai pus pe hârtie. Nu mai cheltui degeaba banii cu mărcile poștale și lasă-ne în pace. Cată-ți altă îndeletnicire.”

Mare tâmpenie... Se vedea cât de colo că fusese scris de niște neghiobi.

— Hm-m-m... a mormăit Jenia.

— Ce nemernicie!!! am bolborosit eu. Cum îți place? Ai să mai râzi și acum de chipul în care împart eu lumea în două categorii, Evghenia Marcovna?

Jenia a căzut pe gânduri și a căscat.

— Cine știe? a murmurat ea: Poate că într-adevăr n-ai talent! Ei trebuie s-o știe mai bine. Anul trecut, Feodor Feodoseevici a pescuit cu mine toată vara, pe când dumneata nu știi decât să scrii și iar să scrii... E tare plicticos...

Cum ți se pare, *ma chère*? Și asta după nopțile albe petrecute împreună, eu scriind și ea citind. După ce slujiserăm în comun muzele... Cum îți place?

Jenia se arătase nepăsătoare față de vocațiunea mea de scriitor, prin urmare și față de mine. Ne-am despărțit. Nici nu se putea altfel...

A TREIA ÎMPREJURARE

Știi, desigur, prietena mea de neuitat, că iubesc la nebunie muzica. Muzica este patima mea, viața mea... Mozart, Beethoven, Chopin, Mendelssohn, Gounod nu sunt nume de oameni, ci de giganți! Îmi place însă numai muzica clasică. Nu admit opereta, după cum nu admit vodevilul. Sunt unul dintre obișnuiții operei. Hohlov, Cocetova, Barzal, Usatov, Corsov... ce oameni minunați!

Îmi pare nespus de rău că nu-i cunosc personal! Dacă i-aș cunoaște, le-aș dăruia, recunoscător, întregul meu suflet. Iarna trecută am fost la operă mai des ca oricând. Nu mă duceam singur, ci cu familia Pepsinov. Păcat că nu-i cunoști! Sunt atât de simpatici! În fiecare iarnă, Pepsinovii iau cu abonament o lojă. Sunt devotați trup și suflet muzicii... Podoaba acestei familii fermecătoare este Zoia, fiica colonelului Pepsinov. Ce fată, draga mea! Buzele ei trandafirii au fost de ajuns ca să mă înnebunească! E zveltă, frumoasă, deșteaptă... O iubeam... O iubeam nebunește, pătimaș, cumplit. Sângele îmi fierbea în clocot, când stăteam lângă ea. Zâmbești, *ma chère*? N-ai decât! Nu știi ce-i dragostea de scriitor, ți-e străină... Dragostea de scriitor este Etna plus Vezuviul. Zoia mă iubea. Ochii ei se odihneau întotdeauna în ochii mei, mereu ațintiți asupra ei... Eram fericiți... Nu ne mai rămăsese decât un pas până la nuntă...

Dar am fost pierduți.

Se dădea „Faust”, draga mea, „Faust” compus de Gounod, care este un compozitor din cei mai mari. În drum spre teatru, mă hotărâsem să-i declar dragostea mea în timpul primului act, pe care nu reușesc să-l pricep... Degeaba a scris marele Gounod actul întâi!

Spectacolul a început. Zoia și cu mine am rămas singuri în foaier. Ședea lângă mine, tremurând de așteptare și de fericire și își făcea mașinal vânt cu evantaiul. La lumina lămpilor, era minunată, *ma chère*, cumplit de frumoasă!

— Uvertura, – mi-am început eu declarația de dragoste, – mi-a prilejuit unele reflecții, Zoia Egorovna... Cât sentiment, cât...

Asculți și ți se face dor de... Ți se face dor de ceva și iar ascuți...

Scuturat dintr-odată de un sughiț, am continuat:

— Ți se face dor de ceva neobișnuit. Ți-e dor de ceva nepământesc... De dragoste? De pasiune? Da, desigur de... dragoste... (Iar am sughițat.) Da, de dragoste...

Zoia a zâmbit, s-a roșit și a început să-și facă și mai tare vânt cu evantaiul. Din nou am sughițat. Nu pot suferi sughițul.

— Zoia Egorovna! Spune-mi, te implor! Cunoști sentimentul acesta? (Alt sughiț). Zoia Egorovna! Aștept răspunsul!

— Dar... eu... nu te înțeleg...

— M-a apucat sughițul... O să-mi treacă... Vorbeam de sentimentul atotcuprinzător care... Hâc!... Ce dracu' e cu mine?

— Bea puțină apă!

„Îmi voi face mai întâi declarația și după aceea mă voi duce la bufet”, m-am gândit eu și am continuat:

— Voi fi scurt, Zoia Egorovna... Desigur că ai observat că...

Scuturat de un alt sughiț, de ciudă mi-am mușcat limba.

— Desigur că ai observat (sughit)... Mă cunoști de aproape un an... Hm... Sunt un om cinstit, Zoia Egorovna! Muncesc! E drept că nu sunt bogat, dar...

Înecat de sughiț am sărit în picioare.

— Bea puțină apă! m-a sfătuit Zoia.

Am făcut câțiva pași pe lângă sofa, mi-am apăsat cu degetul pe gâtlee și am sughițat din nou. Eram într-o situație groaznică, *ma chère!* Zoia s-a sculat și s-a îndreptat spre lojă. Am urmat-o. Am lăsat-o să intre, am sughițat, și am dat fuga la bufet. Am băut vreo cinci pahare cu apă și sughițul s-a potolit parcă un pic. Am fumat o țigară și m-am întors în lojă. Fratele Zoiei s-a sculat și mi-a cedat locul, locul de lângă Zoia mea. Nici n-am apucat să m-așez bine și iar am sughițat. După vreo cinci minute am sughițat din nou, și încă într-un chip deosebit, parcă răgușit. M-am sculat și m-am retras în picioare lângă ușă. Mai bine să sughiți lângă ușă, decât la urechea femeii pe care o iubești! Și iar am sughițat. Elevul de liceu din loja vecină a întors capul spre mine și a început să râdă tare... Cu ce plăcere râdea, ticălosul! Cu ce plăcere aș fi rupt

eu, cu rădăcină cu tot, urechea acelui nemernic mucos! Să râdă în timp ce pe scenă se cânta marele „Faust”! Ce nelegiuire! Nu, *ma chère*, când eram noi copii ne purtam mult mai frumos. În timp ce-l blestemam în gând pe neobrăzat, mi-a scăpat un sughiț și mai răsunător... Prin lojile vecine am auzit râsete.

— Bis! a șoptit elevul de liceu.

— Nemaipomenit! mi-a mormăit la ureche colonelul Pepsinov. Puteai să sughiți și acasă, domnul meu!

Zoia a roșit. Am sughițat încă o dată și am fugit din lojă, strângând mânios pumnii. Am început să mă plimb pe coridor. Mă plimbam, mă plimbam și sughițam mereu. Ce n-am mâncat și cât n-am băut la bufet ca să-mi treacă! La începutul actului patru, m-am lăsat păgubaș și am plecat. Ca un făcut, cum am ajuns acasă, mi-a încetat sughițul. Mi-am dat cu pumnul în ceafă și am strigat:

— Sughite acum! Acum poți să sughiți, logodnic fluierat! Adică nu, nu ești fluierat. Ești... sughițat!

A doua zi, m-am dus, ca de obicei, la Pepsinov. Zoia nu s-a arătat la prânz și mi-a trimis vorbă că nu se simte bine și nu poate să mă vadă, iar Pepsinov a adus vorba despre unii tineri care nu știu să se poarte în societate... Dobitocul! Nu știa că organele care produc sughițul nu depind de stimulii volitivi. Stimul înseamnă motor, *ma chère*.

— Presupunând că ai avea o fiică – mi-a spus Pepsinov după prânz –, ai da-o unui om care-și permite să se distreze râgâind în societate? Ai? Ce zici?

— Aș da-o... am bolborosit eu.

— Rău ai face!

Zoia era pierdută pentru mine. Nu-mi iertase sughițurile. Eram pierdut.

Să-ți mai povestesc și celelalte douăsprezece împrejurări?

Ți le-aș povesti dar... ajunge! Venele mi se umflă la tâmpile, lacrimile îmi curg șiroaie și ficatul mi se revoltă... Frați scriitori, soarta noastră are ceva fatal! Dă-mi voie, *ma chère*, să-ți doresc toate cele bune. Îți strâng mâna și-i trimit salutul meu lui Paul al dumatăle. Am auzit că este un soț și un părinte bun... Bravo lui!

Păcat numai că bea de stinge (asta nu e o dojană, *ma chère!*). Rămâi sănătoasă și fii fericită, *ma chère*; și nu uita că ai drept slugă prea plecată pe

Macar Baldastov

Apărută pentru prima dată în revista „Budilnic”, 1882, Nr. 12, autoriz. cenz. din 20 martie, fără subtitlu. Semnat: G. B. – v. A intrat, după ce a fost revizuită de autor, în culegerea netipărită în întregime din 1883. – Publicăm textul din această culegere.

Cu ocazia includerii povestirii în culegere, Cehov i-a pus un subtitlu și a făcut modificări mărunte în text.

Aristide – om de stat din Grecia antică, supranumit „Cel drept”.

Cato – om de stat din Roma antică, a cărui râvnă în păzirea austerității moravurilor din primele timpuri ale Romei devenise proverbială.

Hohlov (bariton), *Cocetova Z. R.* (soprană de coloratură), *Barfal* (tenor), *Usatov* (bas), *Corsov* (bariton) – cântăreți de operă, artiști ai Teatrului Mare din Moscova.

Țărmul verde

MIC ROMAN

CAPITOLUL I

Pe coasta Mării Negre, în locul însemnat în jurnalul meu, ca și în acelea ale personajelor mele, cu numele de „Țărmul verde”, se află o vilă fermecătoare. S-ar putea foarte bine ca în ochii unui arhitect, sau în ai unui îndrăgostit de linii impunătoare și desăvârșite, de tot ce are stil, această vilă să nu facă două parale. Pentru un poet și un artist însă, ea este o adevărată încântare. Mie îmi place tocmai fiindcă frumusețea ei este smerită, fiindcă nu o umbrește pe cea din jur și fiindcă nu te izbește nici prin răceala marmurei, nici prin solemnitatea coloanelor. Te privește prietenos, cald, romantic... Cu turnulețele, crenelurile și săgețile ei, răsare de după plopii zvelți, ca o rămășiță medievală. De câte ori o văd, îmi aduc aminte de romanele sentimentale germane, cu cavaleri, cu castele, cu doctori în filozofie și contese înconjurate de mister... Vila e așezată pe deal; în jurul ei se întinde un parc umbros cu alei, havuzuri și sere, iar jos, la poalele dealului, se așterne marea, albastră și impunătoare... Aer tare – prin care adie mereu un vânt umed și șăgalnic – glasuri de păsări de tot soiul, un cer veșnic limpede, apă străvezie: minunat locșor!

Stăpâna vilei, Maria Egorovna Micșadze, soția unui mic prinț

georgian sau cerchez, este o doamnă de vreo cincizeci de ani, înaltă, trupeșă și care, pe timpuri, trebuie să fi fost foarte frumoasă. Are suflet bun, te primește cu brațele deschise, dar este din cale afară de severă. Și nu e atât de severă, pe cât e de năzuroasă. Ne dă mese și băuturi minunate, ne împrumută bani de câte ori îi cerem dar, totodată, ne muștruluiește groaznic. Unul dintre caii ei de bătaie este eticheta. Celălalt este faptul că-i prințesă. Neconținut călare pe acești doi cai, întrece veșnic măsura. Bunăoară, nu zâmbește niciodată, fiindcă socotește, fără îndoială, că acest lucru nu cadrează cu demnitatea ei și îndeobște cu aceea a unei *grande dame*³⁵.

Oricine e mai tânăr ca ea, chiar și cu un singur an, e socotit țânc. A fi de origine nobilă este în ochii ei o virtute în fața căreia toate celelalte dispar. E dușmana a tot ce-i ușuratic și nesocotit, îi place tăcerea etc. etc. Câteodată, această cucoană ajunge să ne fie nesuferită, și de n-ar fi Olia, fiica ei, e aproape sigur că nu am avea acum de ce să ne amintim cu plăcere de Țărnul Verde. Dacă stăpâna acestor locuri reprezintă un punct negru în amintirile noastre, deși este o femeie cumsecade, podoaba Țărnelui Verde rămâne Olia, o fată blondă, mărunță, zveltă și drăgălașă, de vreo 19 ani. E vioaie și nu-i deloc proastă. Desenează bine, o pasionează botanica, vorbește minunat franțuzește, prost nemțește, citește mult și dansează ca însăși Terpsihora. A studiat muzica la conservator și cântă binișor la pian. Nouă, băieților, ne e foarte dragă această fată cu ochi albaștri; nu suntem “îndrăgostiți” de ea, ci ne e numai dragă. Pentru noi toți, ea reprezintă ceva apropiat, de parcă ar face parte din familie. Nu am putea concepe Țărnul Verde fără ea. Poezia lui ar fi știrbită. Olia este o fermecătoare prezență feminină într-un minunat peisaj, și mie nu-mi plac tablourile fără prezențe omenești. Freamătul mării și foșnetul copacilor sunt plăcute și prin ele însele, dar când li se adaugă glasul de soprană al Oliei, acompaniat de glasurile noastre de tenori și de sunetele pianului, marea și parcul se prefac într-un adevărat rai pământesc. ... Tânăra prințesă ne este foarte, foarte dragă, și nici nu ar putea fi altfel. Am poreclit-o fata

„regimentului” nostru. Și noi îi suntem dragi Oliei. Tovărășia noastră, a băieților, o atrage mai mult ca orice și numai printre noi se simte în elementul ei. Când nu suntem lângă ea, slăbește și nu mai cântă. „Regimentul” nostru e alcătuit din musafirii, care își petrec vara la Țărmul Verde, și din vecini. Din prima categorie fac parte: doctorul Iacovkin, ziaristul Muhin din Odessa, licențiatul în fizică Fiveiski (astăzi asistent universitar), trei studenți, pictorul Cehov, un baron, jurist din Harkov, și eu, fostul meditator al Oliei (pe care am învățat-o să vorbească prost nemțește și să prindă pui de sticleți). În fiecare an ne adunăm în luna mai la Țărmul Verde și punem stăpânire pe toate odăile de prisos ale castelului medieval și pe toate dependențele lui. În fiecare an, prin luna martie, primim două scrisori de invitație de la Țărmul Verde: una ceremonioasă, severă, plină de mustrări – din partea prințesei celei bătrâne – și alta foarte lungă, veselă, plină de tot felul de proiecte – din partea prințesei celei tinere, căreia i s-a făcut dor de noi. Și pornim cu toții spre Țărmul Verde, unde rămânem până în luna septembrie. Vecinii, care vin zilnic să ne vadă, sunt: locotenentul de artilerie în retragere Egorov, un tânăr care s-a prezentat de două ori la examenul de admitere la Academia militară și de două ori a căzut, băiat foarte evoluat din punct de vedere intelectual și care a citit mult, studentul în medicină Korobov cu nevastă-sa Ecaterina Ivanovna, moșierul Aleutov și o droaie de alți moșieri, foști sau nu ofițeri ori funcționari, veseli sau plicticoși, un pic cheflii sau stricați sadea... Toată această bandă veselă mănâncă, bea, joacă, glumește, cântă, lansează focuri de artificii, fără încetare, zi și noapte, vara întreagă... Oliei îi place la nebunie banda aceasta. Ia parte la toate, țipă și face mai multă larmă ca noi toți. E sufletul bandei.

În fiecare seară, prințesa Maria Egorovna ne adună în salon și, făcându-se stacojie la față, ne dojenește pentru purtarea noastră „nerușinată”, se străduiește să ne facă să ne simțim vina și se jură că din pricina noastră are migrenă. Îi place să facă morală; o face cu toată convingerea și e sigură că morala ei ne va fi de folos. Oliea are însă de suferit cel mai mult. După părerea mamei sale, ea e

capul răutăților. Olia se teme de mama ei. O divinizează și îi ascultă morala în picioare, îmbujorată și fără să scoată o vorbă. Prințesa o socotește pe Olia un copil. O trimite la colț și o lasă fără prânz sau fără cină. A lua partea Oliei ar însemna să torni gaz peste foc. Dacă s-ar putea, prințesa ne-ar pune și pe noi la colț. Ne trimite la biserică la priveghi, ne poruncește să citim cu glas tare viețile sfinților, ne numără rufele, se amestecă în treburile noastre... Mereu se întâmplă să-i rătăcim foarfecele, să uităm unde-i flaconul ei cu săruri, să nu-i găsim degetarul.

— Gură-cască! țipă ea. Ai trecut pe lângă ele, le-ai dat jos și nu te gândești să le ridici! Ridică-le! Ridică-le numaidecât! M-a pedepsit Dumnezeu cu voi... Pleacă de aici! Și nu sta în curent!

Câteodată, ca să avem nou prilej de haz, unul dintre noi face o pozna și, fiind pârât, este chemat la bătrână.

— Tu ai călcat pe stratul de flori? începe judecata. Cum de-ai îndrăznit?

— N-am făcut-o dinadins...

— Taci din gură! Te întreb cum de-ai îndrăznit?

Judecata se isprăvește cu iertare, cu sărutarea mâinii și, la ieșirea din camera judecătorului, cu un râs homeric. Prințesa nu este niciodată prietenoasă cu noi. Cuvinte prietenoase nu spune decât bătrânelor și copiilor mici.

Nu i-am văzut nici o singură dată zâmbetul. Asigură în șoaptă pe un general bătrân, care vine duminicile pe la ea să facă o partidă de pichet, că noi, doctorii, asistenții universitari, baronii, pictorii și scriitorii am pieri fără înțelepciunea ei... Iar noi nu ne dăm niciun fel de silință să-i schimbăm părerea... ne gândim că n-are nicio importanță, de vreme ce îi face plăcere să creadă astfel. Prințesa ar fi cum ar fi, dacă nu ne-ar pretinde să ne sculăm cel mai târziu la ora opt și să ne culcăm înainte de douăsprezece. Biata Olia este trimisă la culcare la ora unsprezece. Și nu-i chip să te împotrivești. În schimb, ne batem joc de bătrână cât putem și o facem să plătească scump acest atentat la libertatea noastră! Ne ducem buluc să-i cerem iertare, îi compunem versuri omagiale în stilul lui Lomonosov, desenăm arborele genealogic al prinților Micșadze

etc.

Prințesa ia totul foarte în serios și noi ne stricăm de râs. Totuși ne iubește. Oftează adânc și din toată inima când își exprimă părerea de rău că nu suntem prinți.

S-a obișnuit cu noi, de parcă am fi copiii ei...

Locotenentul Egorov este singurul pe care nu-l iubește. Îl urăște chiar din tot sufletul. Îl primește numai fiindcă are treburi bănești cu dânsul și fiindcă așa cere eticheta. Mai înainte, locotenentul era preferatul ei. E bărbat frumos, spiritual, știe să tacă și e militar, lucru pe care prințesa îl apreciază foarte mult. Dar din când în când, pe Egorov îl apucă parcă un fel de nebunie... Se așază pe scaun, își proptește capul în pumni și începe să bârfească îngrozitor. Bârfește totul și pe toți, necruțându-i nici pe cei vii, nici pe cei morți. Prințesa își iese din fire când îl aude vorbind astfel și ne dă pe toți afară din cameră.

Într-o zi, la masă, Egorov și-a proptit capul în pumni și a adus netam-nesam vorba despre prinții caucazieni, apoi a scos din buzunar un număr al revistei „Strekoza” și a avut neobrăzarea să citească cu glas tare, de față cu prințesa, următoarele rânduri: «Tiflisul e un oraș plăcut. Printre meritele acestui frumos oraș – în care „prinții” mătură străzile și văcsuiesc ghetele la hoteluri – se numără și...» etc. Prințesa s-a ridicat de la masă și a ieșit, fără să rostească o vorbă. Ura ei împotriva lui a devenit și mai înverșunată din ziua în care Egorov a adăugat în pomelnicul bisericii numele noastre de familie, alături de cele de botez. Această ură este cu atât mai supărătoare și mai nedorită, cu cât visul locotenentului e să se însoare cu Olia, care la rândul ei este îndrăgostită de el. Egorov stăruie mereu în visurile lui, cu toate că nu prea crede în înfăptuirea lor. Olia îl iubește în taină, pe furiș, sfios, fără s-o spună nimănui, astfel încât dragostea ei abia se bănuie... Pentru ea, dragostea este o contrabandă care se lovește de un veto necruțător. Nu are voie să iubească.

CAPITOLUL II

În castelul medieval, era cât pe-acî să se petreacă una dintre acele drame medievale stupide.

Cu șapte ani în urmă, pe cînd prințul Micșadze era încă în viață, un bun prieten al său, prințul Ceaihidzev, moșier din gubernia Ecaterinoslav, fusese poftit la Țărmul Verde. Era un om foarte bogat. Chefuise o viață întreagă, chefuise nebunește, și cu toate acestea tot bogat rămăsese pînă la sfîrșitul zilelor sale. Pe vremuri, Micșadze îi fusese tovarăș de chefuri și îl ajutase să răpească din casa părintească o fată, care devenise după aceea prințesa Ceaihidzeva. Această din urmă ispravă făcuse și mai trainică prietenia ce-i lega pe cei doi prinți. Ceaihidzev venise la Țărmul Verde și cu fiul său, elev de liceu, un băiat cu ochi bulbucați, piept scofâlcit și păr negru. Aducându-și aminte de timpurile de odinioară, Ceaihidzev se pornise din nou să tragă chefuri peste chefuri cu Micșadze, iar tînărul începuse să-i facă curte Oliei, pe atunci o fetiță de treisprezece ani. Această curte nu rămăsese neobservată. Prinții își făcuseră cu ochiul și își dăduseră cu părerea că tînărul și Olia ar alcătui o pereche frumoasă. Beți turtă, porunciseră copiilor să se sărute, își strînseseră mâinile și se sărutaseră și ei. Micșadze începuse chiar să plîngă de înduioșare. Asta e vrerea lui Dumnezeu! spusese Ceaihidzev. Tu ai o fată, eu un băiat... Asta-i vrerea lui Dumnezeu!

Copiii primiseră câte un inel și fuseseră fotografiați împreună. Fotografia, atîrnată în salonul cel mare, era și acum pricină de frămîntare pentru Egorov și dădea prilej unui nesfârșit număr de glume. Prințesa Maria Egorovna binecuvîntase cu un aer solemn pe viitorii soți. Din plictiseală, ideea celor doi prinți îi plăcuse. O lună după plecarea Ceaihidzevilor, Olia primise prin poștă un dar bogat. De atunci, primea în fiecare an daruri la fel de fastuoase. Tînărul Ceaihidzev luase toată povestea aceasta în chip neașteptat de serios. Era un tînăr destul de puțin la minte. Venea în fiecare an la Țărmul Verde și rămânea o săptămână întreagă, în timpul căreia tăcea mereu și din odaia sa îi trimitea Oliei scrisori de

dragoste. Olia citea scrisorile și îi era milă și rușine de el. Deșteaptă cum e, se mira că un băiat mare putea să scrie asemenea prostii! Și încă ce prostii... Acum doi ani, Micșadze murise. Înainte de a închide ochii, îi spusese Oliei: „Vezi să nu te măriți cu cine știe ce nătărău! Ia-l pe Ceaihidzev. E un om demn și deștept”. Olia știa cât de deștept este Ceaihidzev, dar nu îndrăznise să se împotrivească tatălui ei. Îi dăduse deci cuvântul că se va mărita cu Ceaihidzev.

— Asta era dorința tatei! ne spunea ea nouă, și o spunea cu un fel de mândrie, ca și cum ar fi săvârșit un act de mare eroism. Era mândră că tatăl ei luase cu el în mormânt făgăduiala pe care i-o făcuse. Această făgăduială i se părea atât de neobișnuită și de romantică!

Dar natura și mintea își cereau drepturile: chipul locotenentului în retragere îi juca mereu înaintea ochilor, pe când Ceaihidzev îi părea din an în an mai nătărău.

Într-o zi, când locotenentul îndrăznise să-i facă o aluzie la dragostea lui, ea îl rugase să nu-i mai vorbească despre acest lucru, reamintindu-i făgăduiala făcută tatălui, și plânsese toată noaptea. Prințesa îi scria lui Ceaihidzev în fiecare săptămână la Moscova, unde viitorul ei ginere urma universitatea, și îi poruncea să-și termine cât mai curând studiile. „Musalirii mei au mai puțină barbă ca tine, dar și-au terminat de mult studiile”, îi spunea ea. Ceaihidzev îi răspundea foarte respectuos pe hârtie roz și căuta să-i demonstreze pe două pagini că studiile nu se pot isprăvi înaintea unui termen bine stabilit. Și Olia îi scria. Dar scrisorile pe care mi le adresa mie erau mult mai izbutite decât acelea pe care le adresa logodnicului. Bătrâna prințesă era ferm încredințată că Olia va fi nevasta lui Ceaihidzev, altfel nu și-ar fi lăsat fiica să petreacă și „să-și piardă vremea cu fleacuri” în tovărășia unor oameni răi, flușturatici, fără credință și care „nici măcar nu erau prinți...” Nu putea să admită nici cea mai mică îndoială în această privință... Dorința bărbatului ei era pentru ea sfântă... Olia era și ea încredințată că va iscăli cu timpul Ceaihidzeva...

Și totuși s-a întâmplat altfel. Proiectul celor doi părinți dădu

greș, tocmai în clipa în care era cât pe-acți să se înfăptuiască. Romanul lui Ceaihidzev nu izbuti și fu sortit să se transforme până la urmă în vodevil.

Anul trecut, Ceaihidzev sosi la Țărmul Verde pe la sfârșitul lunii iunie. De data aceasta, nu mai venea ca student, ci ca licențiat. Prințesa îl întâmpină cu îmbrățișări solemne și cu o adevărată predică. Olia își puse o rochie scumpă, comandată anume pentru întâmpinarea logodnicului. Din oraș se aduse șampanie, se traseră focuri de artificii, iar a doua zi tot Țărmul Verde nu vorbea decât de nunta, sorocită, chipurile, spre sfârșitul lunii iulie. Biata Olia! șopteam noi, rătăcind din colț în colț și privind mânioși spre ferestrele dinspre parc ale odăii caucazianului, pe care îl uram. Biata Olia! Se plimba prin parc, palidă, trasă, mai mult moartă decât vie. Asta-i dorința tatei și a mamei! ne spuse ea, când începurăm s-o copleșim cu sfaturi prietenești. Dar e o nerozie! O sălbăticie! îi strigam noi. Olia dădea din umeri și își ferea de privirea noastră fața ei plină de jale. Logodnicul ședea închis în camera lui, trimitea prin servitori scrisori duioase Oliei și din dosul perdelelor se mira de îndrăzneala cu care vorbeam și ne purtam noi cu ea. Nu ieșea din odaie decât pentru mese. Mânca în tăcere, fără să privească pe nimeni și răspundea posac la întrebările noastre. O singură dată îndrăzni să povestească o anecdotă, dar și aceea era atât de veche, încât își pierduse tot hazul. După masă, prințesa îl așeza lângă ea și îl învăța să joace pichet. Ceaihidzev juca cu un aer grav, și de mult ce se gândea, asuda și își țuguia buzele. O astfel de atitudine față de pichet îi plăcea prințesei.

Într-o zi însă, îndată după masă, Ceaihidzev o șterse de la pichet și fugi după Olia, care pornise spre parc.

— Olga Andreevna! începu el. Știu că nu mă iubești. E drept că logodna noastră a fost deosebit de stupidă. Dar cu timpul sper să-ți fiu drag...

După ce spuse acestea, rămase o clipă descumpănit, apoi mergând pieziș, o apucă spre castel, și se urcă în odaia lui.

Locotenentul Egorov ședea tot timpul la moșia sa și nu se mai

arăta nicăieri. Nu putea să-l sufere pe Ceaihidzev.

Într-o duminică (a doua după sosirea tânărului prinț), mi se pare că era în 5 iulie, veni dis-de-dimineată în aripa pe care o locuiam noi, un student, nepot al prințesei, care ne transmise din partea gazdei următoarea poruncă: seara să fim cu toții în ținută – frac negru, cravată și mănuși albe; să fim serioși, deștepți, spirituali, ascultători și frezați ca niște cățeluși; să nu fim gălăgioși și odăile noastre să fie în perfectă rânduială. La Țărmul Verde se urzea, pesemne, un fel de complot. Din oraș sosiră vinuri, lichioruri, aperitive... Personalul care ne servea ne fu luat și trimis la bucătărie. După prânz, începură să sosească musafiri și continuară să coboare din călești până seara târziu. La ora opt, după o plimbare cu barca, se deschise balul.

Înainte de bal, noi, băieții, ținurăm o consfătuire. La această consfătuire, hotărâram în unanimitate s-o scăpăm cu orice preț pe Olia de Ceaihidzev, s-o scăpăm chiar dacă ar fi trebuit să dăm naștere la un scandal monstru. După întrunire, mă repezii să-l aduc pe locotenentul Egorov. Stătea la moșia sa, la 20 verste de Țărmul Verde. Alergai în goana cailor și-l găsii acasă, dar în ce stare! Era beat mort. Îl zgâlțâii, îl spălai, îl îmbrăcai și, cu toată împotrivirea și suduielile lui, îl adusei la Țărmul Verde.

La orele zece, balul era în toi. Se dansa în patru saloane, în sunetele a două pianе minunate. În pauze, un al treilea pian cânta în parc, pe un dâmb. Până și tânăra prințesă era încântată de focurile de artificii pe care le aprindeam în parc, pe țărm și departe pe mare, în bărci. Pe acoperișul castelului, focurile de Bengal se țineau lanț, luminând tot golful. Băuturile se serveau la două bufete; unul dintre ele se găsea în chioșcul din parc, iar celălalt în casă. Eroul seratei era Ceaihidzev. Închingat într-un frac foarte strâmt, cu pete trandafirii în obraji, cu nasul asudat, dansa cu Olia, zâmbea cu un aer bolnăvicios și era vădit că nu se simțea deloc la largul său. La dans își supraveghea cu atenție fiecare pas. Ardea de dorința de a străluci prin ceva, dar nu izbuti să strălucească cu nimic. Olia mi-a spus mai târziu că în seara aceea îi fusese milă de bietul prințisor, îl compătimise din tot sufletul. Parcă presimțea,

sărmanul, că-i va fi smulsă logodnica, la care se gândise ani de zile, la care visase în timpul universității ziua la cursuri și noaptea, de când se culca și până dimineața când se trezea din somn... Se uita la noi cu ochi rugători. Presimțea în noi niște adversari puternici și nemiloși.

Înfrigurarea cu care se pregăteau cupe pentru șampanie și cu care prințesa cea bătrână se uita mereu la ceas, ne făcu să pricepem că se apropie clipa oficială și solemnă și că, după toate probabilitățile, Ceaihidzev va primi la miezul nopții învoirea de a o săruta pe Olia. Trebuia să ne punem planul în aplicare. La orele unsprezece și jumătate, îmi pudrai obrazul, pentru a părea palid, îmi trăsei cravata într-o parte și mă apropiiai de Olia, cu o față îngrijorată și cu părul vâlvoi.

— Olga Andreevna, începui eu, apucând-o de mână, pentru numele lui Dumnezeu!

— Ce-i?

— Pentru numele lui Dumnezeu... Nu te speria, Olga Andreevna... Nici nu putea fi altfel. Era de așteptat...

— Ce s-a întâmplat?

— Nu te speria... Cum să-ți spun... Pentru numele lui Dumnezeu, draga mea! Evgraf...

— Ce-i cu el?

Olia păli și ridică asupra mea ochii ei mari, încrezători, prietenoși...

— Evgraf trage să moară...

Olia se clătină și își trecu degetele pe fruntea care se îngălbenise.

— S-a întâmplat ceea ce prevedeam, continuai eu. Moare... Scapă-l, Olga Andreevna!

Olia mă apucă de mână.

— El... el... unde-i?

— Aici, în parc, în chioșc. E groaznic, draga mea!

Dar... se uită lumea la noi. Să ieșim pe terasă... El nu te învinovățește... Știa că ai să-l...

— Dar ce-i... ce-i cu el?

— Rău, foarte rău!

— Să mergem... Mă duc la el... Nu vreau ca din pricina... din pricina mea...

Ieșirăm pe terasă. Oliei i se muiaseră picioarele. Mă prefăcui că-mi șterg o lacrimă... Pe lângă noi treceau mereu în fugă, palizi, cu fețe îngrijorate, speriate, ceilalți membri ai bandei noastre.

— Sângele s-a oprit... îmi șopti asistentul de fizică, în așa fel încât să-l audă Olia.

— Să mergem! îngăimă Olia, apucându-mă de braț.

Coborârăm pe terasă... Noaptea era liniștită, luminoasă... Sunetele pianului, freamățul copacilor întunecați, țârâitul cosașilor dezmiardau auzul; jos, la poalele costișei, marea foșnea lin.

Olia abia era în stare să meargă... Picioarele i se împleticeau și se încurcau în rochia grea. Tremura și, de frică, se lipea de umărul meu.

— Dar nu sunt vinovată... șoptea ea. Îți jur că nu sunt vinovată. Așa a vrut tata... Trebuia s-o înțeleagă... E grav?

— Nu știu... Mihail Pavlovici a făcut tot ce a putut. E un medic bun și Egorov îi e drag... Ne apropiem, Olga Andreevna...

— N-am... n-am să văd nimic groaznic? Mi-e frică... Nu pot să văd așa ceva... Cum... cum a putut să facă asta?

Pe Olia o podideau lacrimile.

— Nu sunt vinovată... trebuia s-o înțeleagă. Am să-i explic.

Ne apropiam de pavilion.

— Aici, spusei eu.

Olia închise ochii și se agăță de mine cu amândouă mâinile.

— Nu pot...

— Nu te speria... Egorov, n-ai murit încă? strigai eu spre chioșc.

— Deocamdată nu... Dar ce e?

În pragul chioșcului se ivi, luminat de lună, locotenentul, palid de beția lui cruntă și cu jiletca descheiată...

— Ce e? repetă el.

Olia ridică încet capul și-l privi... Se uită la mine, apoi la Egorov, apoi din nou la mine... Mă pornii pe râs... Fața Oliei se

lumină. Scoase un strigăt de bucurie, făcu un pas înainte... Credeam că se va supăra pe noi... Dar fata aceasta nu știa să se supere... Făcu un pas înainte, mai stătu o clipă pe gânduri și se repezi spre Egorov. Locotenentul își încheie în grabă jiletca și desfăcu brațele. Olia îi căzu la piept. Egorov începu să râdă de bucurie, întoarse capul într-o parte pentru ca Olia să nu simtă cum duhnea a băutură, și îngână niște nerozii.

— N-ai dreptul... Nu sunt vinovată, bolborosi Olia. Așa a vrut tata și mama etc.

Mă întorsei și mă îndreptai cu pași grăbiți spre castelul luminat, unde lumea se pregătea să felicite pe logodnic și pe logodnică și se tot uita cu nerăbdare la ceas... Pe sălițe se îmbulzeau lachei cu tăvi încărcate cu sticle și pahare. Ceaihidzev își freca nerăbdător mâna dreaptă cu cea stângă, căutând-o mereu din ochi pe Olia. Prințesa cea bătrână se plimba prin odăi, căutând-o și ea pe Olia, pentru a-i da instrucțiuni cum să se comporte, ce să răspundă mamei etc. Ai noștri zâmbeau.

— Nu știi unde-i Olia? mă întrebă prințesa.

— Nu.

— Du-te de o caută.

Coborâi în parc și făcui, cu mâinile în buzunar, de două ori înconjurul casei. Pictorul nostru cânta din goarnă. Aceasta însemna: „Ține-o să n-o scapi!” Egorov răspunse din chioșc cu strigătul cucuvelei. Aceasta însemna: „Bine! O ți-u!”

După ce mă mai plimbai încă un pic, mă întorsei în casă. În antreuri, lacheii puseseră tăvile pe mese și, neștiind ce să mai facă cu mâinile, priveau nătâng la lume. La rândul ei, lumea privea nedumerită la ceas; acul cel mare arăta sfertul. Pianele tăcuseră.

În toate încăperile domnea o tăcere adâncă, surdă, chinuitoare.

— Unde-i Olia? mă întrebă prințesa, stacojie la față.

— Nu știu... În parc nu-i.

Prințesa ridică din umeri.

— Nu știe că e timpul? mă întrebă ea, trăgându-mă de mânecă.

Dădui și eu din umeri. Prințesa se îndepărtă de mine și-i șopti ceva lui Ceaihidzev, care dădu de asemenea din umeri. Îl trase și

pe el de mânecă.

— Dobitocul! mormăi ea și începu să alerge prin toate încăperile.

Fetele în casă și elevii de liceu, rude ale prințesei, coborâră în fugă, tropăind pe scări și se îndreptară spre fundul parcului, s-o caute pe logodnica dispărută. Mă reîntorsei și eu în parc. Mă temeam că Egorov nu va ști să o rețină pe Olia și ne va strica scandalul plănuț. Mă îndreptai spre chioșc. Mă temusem degeaba! Olia ședea lângă Egorov, își plimba peste ochii lui degetele ei drăgălașe și îi șoptea... Când Olia înceta să șoptească, începea Egorov să îngâne. Îi băga în cap ceea ce prințesa cea bătrână numește „idei”... Și își îndulcea fiecare cuvânt cu un sărut. Vorbea, o săruta mereu, dar în același timp se ferea ca Olia să nu simtă cum trăsnea a votcă. Amândoi erau fericiți; uitaseră pesemne de lume și de tot și nu-și mai dădeau seama că timpul trecea. Rămăsei câteva clipe lângă chioșc, bucurându-mă din tot sufletul, apoi mă îndreptai din nou spre castel, nedorind să le tulbur fericirea.

Prințesa se pierdea cu firea și mirosea săruri. Făcea fel de fel de presupuneri, se înfuria, se rușina de musafiri, de logodnic... Ea, care nu-și bătuse niciodată servitorii, trase o palmă uneia dintre fetele din casă, care îndrăznise să-i raporteze că tânăra prințesă nu-i de găsit nicăieri. Plictisindu-se să aștepte șampania și felicitările, musafirii începură să zâmbească, să bârfească în șoaptă și apoi se apucară din nou de dans.

Bătu ora unu și Olia tot nu se arăta. Prințesa turba.

— Astea-s iarăși pozne de-ale voastre! spunea ea cu glas șuierător, când trecea pe lângă vreunul dintre noi. Am să-i arăt eu! Unde-i?

În cele din urmă, se găsi un binevoitor care-i spuse unde se afla Olia... Binevoitorul era un elev de liceu, mic și grăsun, nepot al prințesei. Băiețașul veni într-o fugă nebună din parc, se repezi spre prințesă, îi sări pe genunchi, îi trase capul spre el începu să-i șoptească ceva la ureche... Prințesa păli și-și mușcă buza până la sânge.

— În chioșc? întrebă ea.

— Da.

Prințesa se ridică și declară musafirilor cu o strâmbătură ce voia să aducă a zâmbet ceremonios, că pe Olia o durea capul, că ruga lumea s-o ierte etc. Musafirii își exprimară părerea lor de rău, cinară la rezezeală și începură să plece.

La ceasurile două (Egorov dăduse dovadă de multă râvnă și izbutise s-o țină pe Olia lângă el până la două), stăteam lângă treptele terasei, ascuns după un gard viu, înalt, de leandri, și așteptam întoarcerea Oliei. Voiam să văd cum arăta la față. Îmi place să privesc chipul unei femei fericite. Pe de altă parte, eram curios să aflu cum dragostea pentru Egorov și frica de mamă vor putea să încapă pe una și aceeași față și să vădi care va fi mai tare: dragostea sau frica? N-a trebuit să respir prea mult timp mireasma leandrilor. Olia se arată curând. Îmi ațintii privirea pe chipul ei. Mergea încet, ridicându-și puțin rochia și arătându-și pantofiorii. Fața îi era luminată în plin de lună și de lampioanele agățate de copaci, care, ce-i drept, cam stricau cu strălucirea lor efectul lunii. Fața Oliei era gravă și palidă. Numai buzele zâmbeau, dar zâmbetul lor mai mult se ghicea. Ochii priveau îngândurați în jos; cu astfel de ochi se dezleagă de obicei problemele grele. Când Olia puse piciorul pe prima treaptă, ochii i se neliniștiră, începură să-i fugă în toate părțile; își adusese aminte de mama ei. Își trecu ușor mâna peste pieptănătura cam răvășită, șovăi câteva clipe pe prima treaptă, apoi scutură capul și se îndreptă cu hotărâre spre ușă... În clipa aceea îmi fu dat să văd o scenă puțin obișnuită... Ușa se deschise, și fața palidă a Oliei fu luminată în plin de lumina vie din casă. Olia tresări, făcu un pas înapoi și se lăsă ușor pe vine... Ai fi zis că o turtise ceva... Pe prag, cu capul ridicat, stătea prințesa, roșie la față, tremurând de mânie și de rușine... Tăcerea ținu vreo două minute.

— O fată de prinț, spuse prințesa apăsător, logodită cu un prinț, dă întâlniri unui locotenent?! Lui Evgrașca! Nemernico!

Olia se făcu mică de tot și, tremurând din tot trupul, se furișă ca un șarpe pe lângă prințesă și fugi în odaia ei. Se așeză pe pat și tot

restul nopții nu-și mai desprinsese de la fereastră privirea plină de neliniște, de groază chiar...

La ora trei noaptea, avurăm din nou o consfătuire. La această consfătuire, ne băturăm prietenește joc de Egorov, beat de fericire, și trimiserăm pe baronul jurist din Harkov în delegație la Ceaihidzev. Prințul nu dormea nici el. Baronul jurist din Harkov urma să-i arate „prietenește” lui Ceaihidzev că situația lui era acum penibilă, ridicolă, și trebuia să-l roage să binevoiască, în calitate sa de om evoluat, să ia asupra sa sarcina de a-și da seama de această situație. Baronul jurist din Harkov trebuia să-l mai roage, între altele, să ne ierte pentru amestecul nostru și să o facă tot „prietenește”, ea om evoluat ce era... Ceaihidzev răspunse baronului că „înțelegea foarte bine toate acestea”, că nu acorda prea mare importanță dorinței părinților, dar că o iubea pe Olia și de aceea stăruise atât... Strânse cu căldură mâna baronului și făgădui să plece chiar în ziua următoare.

A doua zi de dimineață, Olia coborî la ceai palidă, prăpădită, așteptându-se deznădăjduită la orice. Îi era și frică, și rușine... Dar fața i se luminează când ne zări și ne auzi în sufragerie. Stăteam cu toții în fața prințesei și vorbeam în gura mare. Mai bine zis strigam, și încă toți o dată. Dăduserăm cărțile pe față și ne străduiam să băgăm în capul bătrânei prințese „idei” foarte asemănătoare cu acelea pe care Egorov le băgase, în ajun, în capul Oliei. Îi vorbeam de personalitatea femeii, de caracterul legitim al alegerii libere etc. Prințesa ne asculta tăcută, posomorâtă, citind scrisoarea pe care i-o trimisese Egorov. Această scrisoare fusese compusă de întreaga bandă și era împănată cu expresii de felul acesta: „din cauza vârstei noastre copilărești”, „din lipsă de experiență,” „cu binecuvântarea dumneavoastră” etc. Prințesa ne ascultă până la capăt și tot până la capăt citi și scrisoarea kilometrică a lui Egorov, apoi ne spuse:

— Nu-i treaba voastră, țăncilor, să mă învățați pe mine, femeie bătrână. Știu ce fac. Beți-vă ceaiul și plecați, duceți-vă să zăpăciți alte capete. Nu vă puteți împăca cu mine, care sunt o babă... Voi sunteți deștepți, iar eu sunt o proastă... Mergeți cu bine, domni-

șorilor! Am să vă rămân în veci recunoscătoare!

Prințesa ne alunga. Îi sărutarăm mâna, îi scriserăm o scrisoare de mulțumire și, cu multă părere de rău, plecarăm chiar în aceeași zi la moșia lui Egorov. Ceaihidzev plecă odată cu noi. La Egorov nu făcurăm altceva decât să chefulim, să-i ducem dorul Oliei și să-l consolăm pe locotenent. Rămaserăm la el vreo două săptămâni. A treia săptămână, baronul nostru jurist primi o scrisoare de la prințesă. Prințesa îl ruga pe baron să vină la Țărmul Verde, ca să-i redacteze un act. Baronul se duse. La trei zile după plecarea lui, ne duserăm și noi tot acolo, chipurile, după baron. Sosirăm la Țărmul Verde înaintea prânzului. Neîndrăznind să intrăm în castel, începurăm să ne plimbăm prin parc, privind din când în când spre ferestre. Prințesa însă ne văzu.

— Voi sunteți? ne strigă ea.

— Da, noi.

— Ați venit cu vreo treabă?

— Am venit să-l luăm pe baron.

— Baronul n-are timp de voi, draci împielizați ce sunteți!
Baronul scie.

Ne descoperirăm și ne apropiarăm de fereastră.

— Cum o duceți cu sănătatea, prințesă? întrebai eu.

— Ce stați pe afară? răspunse prințesa. Veniți în casă.

Intrarăm și ne așezarăm smeriți. Prințesei, căreia i se făcuse un dor grozav de banda noastră, îi plăcu această smerenie. Ne opri la masă. În timpul mesei, ocări pe unul dintre noi, care scăpase o lingură, făcându-l gură-cască, și ne dojeni că nu știm să ne comportăm la masă. Ne plimbarăm apoi cu Olia și rămaserăm și peste noapte la castel... Mai petrecurăm încă o noapte acolo și apoi ne împotmolirăm din nou la Țărmul Verde până în septembrie. Pacea se încheie de la sine.

Ieri am primit o scrisoare de la Egorov. Locotenentul îmi scie că toată iarna s-a străduit să „intre în grațiile” prințesei și a izbutit în cele din urmă să-i potolească supărarea și să-și asigure bunăvoința ei. A obținut chiar promisiunea că la vară se va face nunta.

Curând am să primesc două scrisori: una gravă, oficială de la prințesă, cealaltă lungă, veselă, plină de proiecte, de la Olia. În luna mai intenționez să mă duc din nou la Țărmul Verde.

Apărut pentru prima oară în suplimentul literar al revistei „Moscvă”, 1882, supl. la Nr. 15, autoriz. cenz. din 23 aprilie și la Nr. 16, autoriz. cenz. din 30 aprilie. Semnat: Antoșa Cehonte.

— Publicăm acest text.

Autorul a făcut lângă titlu următoarea notiță: „Pe marginea desenului pictorului Cehov”. Desenul este reprodus pe o foaie anexată, cu legenda: «După întâlnire (La povestirea „Țărmul verde”). (Desen de pictorul N. P. Cehov).».

Unele personaje ale povestirii poartă numele unor cunoscuți și unor rude ale lui Cehov: Korobov – coleg de universitate cu Cehov, mai târziu medic; Ecaterina Ivanovna – soția lui Korobov; pictorul Cehov – fratele lui Cehov.

„Întâlnirea a avut loc, dar...”

Ieșind de la examenul trecut cu succes, Gvozdicov sări în tramvai și, cu șase copeici (lua întotdeauna bilet „la etaj”), ajunse la barieră. Distanța de la barieră până la vilă, adică vreo trei verste, o străbătu pe jos. La intrare, fu întâmpinat de stăpâna vilei, o cuconiță tânără. Gvozdicov dădea lecții de aritmetică băiețașului ei și, în schimb, primea masă, casă și cinci ruble pe lună.

— Ei, ce-ai făcut? îl întrebă gazda, întinzându-i mâna. A mers bine? Ai reușit la examen?

— Da, am reușit.

— Bravo, Egor Andreevici! Și ai luat o notă mare?

— Cinci... Ca de obicei... Hm...

Gvozdicov nu luase cinci, ci numai trei plus, dar... dar de ce să nu tragă o minciunică, dacă se putea? Cei care-și trec examenele mint cu aceeași plăcere ca și vânătorii. În camera lui, Gvozdicov găsi pe masă o scrisorică, pecetluită cu un fel de pastă trandafirie. Scrisorica mirosea a rezeda. Gvozdicov rupse plicul, mâncă pasta și citi următoarele:

„Fie. Vino la ceasurile opt fix lângă șanțul în care ți-a căzut ieri pălăria. Te aștept pe banca de sub copac. Și eu te iubesc, dar nu mai fi atât de stângaci. Trebuie să te arăți mai dezghețat. Aștept cu nerăbdare să vină seara. Te iubesc teribil. A dumitale S.”

„P.S. *Maman* e plecată și ne vom putea plimba până la miezul nopții. Ce fericită sunt! Bunica va dormi și nu va observa nimic.”

Gvozdicov citi scrisoarea, zâmbind cu gura până la urechi, sări într-un picior și începu să se plimbe triumfător prin cameră.

— Sunt iubit! Sunt iubit!! Sunt iubit!!! Ah, ce fericit sunt! O-ho-ho! Tra-la-la!

Gvozdicov reciti scrisoarea, o sărută, o împături cu grijă și o ascunse în cartea de anatomie. I se aduse prânzul. Transportat de scrisoare și uitând de tot ce-i pe lume, dădu pe gât, în neștire, supa, carnea și pâinea. După ce măncă, se întinse pe pat și începu să se gândească la tot felul de lucruri plăcute: la prietenie, la dragoste, la carieră... Chipul Soniei îi plutea mereu înaintea ochilor.

„Ce păcat că n-am ceas! gândi el. Dacă aș avea un ceas, aș putea să socotesc cât mai e până seara. Parcă dinadins, timpul trece atât de groaznic de încet.”

Plictisindu-se să stea întins și să viseze, se sculă, se plimbă un pic prin odaie, apoi o trimise pe bucătăreasă după bere.

„Până una-alta, să beau ceva, se gândi el. Timpul o să treacă astfel mai repede.”

I se aduse berea. Gvozdicov se instalează la masă, alinie în fața lui cele șase sticle și, privindu-le galeș, începu să bea. După trei pahare, i se păru că cineva îi aprinsese în cap și în piept câte un bec electric: se simțea copleșit de căldură, de lumină, de mulțumire sufletească.

„Sonia o să mă facă fericit! se gândi el, destupând a doua sticlă. E... e tocmai ființa la care visam... O, da!”

După a doua sticlă, simți că becul din cap se stinsese și că în minte se făcuse cam întuneric. În schimb, ce vesel era! Bine-i de trăit pe lumea asta, după a doua sticlă! Trecând la a treia, Gvozdicov își flutura mâna pe dinaintea nasului, jurând că nu există pe lume om mai fericit ca el. Jurământul și-l făcea lui însuși și îl credea fără putință de apel.

— Știu ce i-a plăcut la mine! mormăi el. Știu. I-a plăcut omul care iese din comun! Asta e! Știe ea de cine și de ce merit să fiu iubit... Un om care iese din comun! Nu sunt un terchea-berchea oarecare... Sunt Gvozd... Eu...

Destupând a patra sticlă, exclamă:

— Da! Nu sunt un om ca oricare altul! S-a îndrăgostit de... geniul din mine! De geniu! De geniul universal! Cine sunt eu? Și ce sunt? Credeți, poate, că sunt Gvozdicov? Da, sunt Gvozdicov, dar ce fel de Gvozdicov? Asta e!

Ajungând la jumătatea celei de a patra sticle, lovi cu pumnul în masă, își ciufuli părul și strigă:

— Am să le arăt cine sunt eu! Numai să-mi sfârșesc studiile! Lăsați-mă să-mi desăvârșesc învățătura! Sunt un sacerdot al științei... De preotul științei s-a îndrăgostit ea. Și am să dovedesc că am avut dreptate. Nu mă credeți? În lături! Nici ea nu crede? Ea? Sonia? În lături și cu ea, în cazul acesta! Am s-o dovedesc! Chiar de acum mă pun pe învățătură. Numai să-mi golesc paharul... Sunteți cu toții niște nemernici!

Gvozdicov se mânie, goli paharul, luă de pe raft un curs, îl deschise și începu să citească, de pe la mijloc:

„Cau... cauza luxației maxilarului inferior poate fi și căderea, o lo... lovitură primită în timp ce gura este deschisă...”

— Ce prostii! Maxilar... Lovitură... Una, alta... Prostii!

Gvozdicov închise caietul și destupă a cincea sticlă. După ce o bău și pe a cincea, și pe a șasea, se întristă și începu să se gândească la nimicnicia universului, în general, și a omului, în particular... Adâncit în gânduri, așeza, în mod mecanic, dopul pe gâtul sticlei, ochea și, dându-i un bobârnac, încerca să lovească cu el rotocoala verde care-i juca înaintea ochilor. Dar cum nimerea cu dopul pata verde, alte pete, negre, verzi și albastre începeau să-i joace în fața ochilor. Lina dintre ele, cafenie-roșcată, cu ace verzi, se apropie, zâmbind, de ochii lui și-i picură ceva ce semăna a clei... Gvozdicov simți că pleoapele i se lipesc...

„Mi s-a băgat în ochi cineva... care țârâie întruna! gândi el. Trebuie să ies la aer, altfel orbesc. Trebuie să mă... să mă plimb... Aici e înăbușeală. Încing toate sobele. Ce măgari! Țârâie și încing sobele! Dobitocii!”

Gvozdicov își puse pălăria pe cap și ieși. Afară se lăsase noaptea. Trecuse de ora nouă. Pe cer licăreau stelele. Nu era lună

și noaptea făgăduia să fie întunecoasă. Gvozdicov simți adierea prospețimii de mai a pădurii. Îl întâmpină toată recuzita unui „rendez-vous”: și șoapta tainică a frunzișurilor și cântecul privighetoarei, și chiar... „ea”, a cărei siluetă alburea în întuneric. Fără să știe nici el cum, Gvozdicov ajunsese la locul arătat în scrisoare.

Sonia se sculă de pe bancă și îi ieși înaintea.

— Georges! spuse ea, cu răsuflarea tăiată. Sunt aici...

Gvozdicov se opri, ciuli urechea și începu să privească în sus, spre vârful copacilor. I se păruse că numele lui fusese rostit undeva, pe sus.

— Eu sunt, Georges! repetă Sonia, apropiindu-se mai mult de el.

— Hai?

— Eu sunt.

— Cum? Cine-i? Pe cine cauți?

— Eu sunt, Georges... Hai, vino... Să stăm jos!

Georges se frecă la ochi și se uită aiurit la ea...

— Ce vrei?

— Ce ciudat ești! Nu mă recunoști? Se poate că nu vezi nimic din pricina întunericului?

— A-a-a-a... Dă-mi voie... Cu ce drept te plimbi noap... noaptea într-un pa... arc străin, domnule? Răspunde, domnule, că de nu, îți trrrrag... una...

Georges întinse mâna și o apucă de umăr. Sonia începu să râdă cu hohote.

— Ce hazliu ești! Ha-ha-ha... Ce bine știi să te prefaci! Hai să mergem... Să stăm puțin de vorbă...

— Să stăm puțin?... Unde?... De ce?... Dumneata?... Cu mine?... Vrei să-ți bați joc!

Sonia începu să râdă și mai tare, își trecu brațul pe sub al lui și îl îmbie să o urmeze, Gvozdicov se trase însă înapoi. Ai fi zis că era un cal rotaș, năvălaș și îndărătnic, iar Sonia, un lăturaș focos, zbătându-se să tragă înainte.

— Mi-e... somn... Dă-mi drumul, bolborosi el. N-am poftă să mă țin de fleacuri...

— Ei, hai, ajunge... De ce ai întârziat cu o jumătate de oră? Ai avut de învățat?

— Da, am studiat... Studiez mereu... Ca... u... za luxației maxilarului inferior poate fi o cădere sau o lovitură primită în timp ce gura-i deschisă. Maxilarele se scrântesc de cele mai multe ori în birturi, la cârciumi... Vreau bere... Marca „Trei dealuri”.

Ajunseră cu greu până la bancă și se așezară. Gvozdicov își propti obrazii în pumni și coatele pe genunchi și scoase un sforăit. Pălăria îi alunecă de pe cap și căzu la picioarele ei. Sonia se aplecă și îl privi în față.

— Ce-i cu dumneata? întrebă ea, în șoaptă.

— Nu-i treaba dumitale, nu te privește... Nimeni n-are dreptul să se amestece în treburile mele... Toți sunt niște dobitoci... și voi sunteți... dobitoci.

După o clipă de tăcere, Gvozdicov adăugă:

— Și eu sunt un dobitoc...

— Ai primit scrisoarea? întrebă ea.

— Am primit-o... De la Soni... ca... De la Sonia... Dumneata ești... Sonia? Ei și? E stupid Nerăbdare” nu se scrie cu „î”, ci cu „ă”. Of, știutori de carte! Dracu’ să vă ia pe toți!...

— Nu cumva ești beat?

— Nnnu... dar sunt drept! Ce dr-r-rept ai dumneata să... Cu bere nu poți să te îmbeți... Cum? Care?

— Dacă nu ești beat, de ce vorbești prostii, neobrăzatule?

— Nnnu. Nominativul e – pe mine, genitivul e – pe tine, dativul... Processus condyloideus et musculus sterno-cleido-mastoideus...³⁶

Gvozdicov începu să râdă cu hohote și își lăsă capul pe genunchi...

— Dormi? îl întrebă Sonia.

Niciun răspuns. Fata se porni pe plâns și începu să-și frângă mâinile.

— Dormi, Egor Andreevici? repetă ea. Drept răspuns, se auzi un sforăit puternic, răgușit. Sonia se sculă în picioare.

— Nemernicule! Ticălosule! De ăștia-mi ești? Ți-arăt eu ție! Na,

na!

Și Sonia îi trase vreo cinci pumni cu mâna ei micuță! Apoi piciorușele ei începură să joace pe pălăria lui. Răzbunătoare mai sunt femeile!

A doua zi, Gvozdicov trimise Soniei o scrisoare, cu următorul conținut: „Te rog să mă ierți. N-am putut să vin aseară, fiindcă am fost groaznic de bolnav. Dă-mi o altă oră, bunăoară diseară. Egor Gvozdicov, care te iubește.”

Răspunsul la această scrisoare fu următorul: „Pălăria dumitale se găsește aruncată pe jos, lângă boschet. Poți s-o iei de acolo. E mai plăcut să bei bere, decât să iubești; bea deci mai departe. Nu vreau să te stânjenesc. S... care nu mai e a dumitale.

„P. S. Nu-mi răspunde. Te urăsc.”

Apărută pentru prima oară în revista „Moskva”, 1882, Nr. 17, autoriz. cenz. din 7 mai. Semnată: Antoșa Cehonte. – Publicăm acest text.

Correspondentul

Muzicanții erau opt la număr. Șefului lor – Guri Maximov – i se pusese în vedere că, dacă muzica nu cântă fără întrerupere, n-au să vadă nici un singur păhărel de votcă, ba chiar răsplata muncii lor n-au să și-o capete decât cu chiu, cu vai. Dansul începuse exact la ora opt seara. La ora unu noaptea, domnișoarele se supărară pe cavaleri; cavalerii, pe jumătate beți, se supărară pe domnișoare, și dansul încetă. Musafirii se împărțiră în grupuri. Cei mai vârstnici puseră stăpânire pe salonaș, unde se întinse o masă cu patruzeci și patru de sticle și tot atâtea tacâmuri; domnișoarele se adunară într-un colțișor al salonului cel mare, forfecară pe nemernicii de cavaleri și se străduiră să dezlege problema: cum se face că mireasa îi spune mirelui chiar de la început „tu”, iar cavalerii se retraseră în celălalt colț și începură să vorbească toți deodată, fiecare despre ale lui. Guri, dirijor și în același timp vioara întâi – rol de care se achita foarte prost de altfel – intonă cu cei șapte ciraci ai lui marșul lui Cerniaev... Îl cântă fără întrerupere, oprindu-se numai când simțea nevoia să tragă o dușcă sau să-și mai scurteze bretelele pantalonilor. Era supărat: vioara a doua și cea mai proastă era din cale afară de beată și cânta cu totul anapoda, iar flautistul scăpa mereu flautul pe jos, nu se uita la note și râdea fără motiv. Se făcu o larmă îngrozitoare. Câteva sticle se rostogoliră de pe masa cea mică... Cineva trase neamțului Carl Garlovici Fünf un pumn în spinare... Câțiva musafiri cu fețe

stacojii ieșiră buluc din dormitor, strigând și râzând: un fecior se luă îngrijorat după ei. Diaconul Mianafuilov, dorind să strălucească în fața prea onoratului și cherchelitului public și să se dovedească om plin de duh, puse talpa ciubotei pe coada cotoiului și nu o mai ridică, până când un fecior nu smulse de sub piciorul lui pisica răgușită, spunând: „Asta-i curată nerozie!” Primarului i se păru că cineva îi șterpelise ceasul: se sperie cumplit, asudă și începu să ocărăscă, spunând că ceasul îl ținea o sută de ruble. Pe mireasă începu să o doară capul... În antreu se prăvăli ceva greu și se auzi un trosnet. În salonaș, în jurul sticlelor, musafirii mai în vârstă nu se purtau deloc cum s-ar fi convenit unor oameni în etate. Amintindu-și de tinerețe, începură să vorbească fel de fel de măscări. Spuneau snoave pipărate și vorbe cu două înțelesuri, chicoteau și glumeau pe seama aventurilor galante ale gazdei care, măgulit, pesemne, ședea răsturnat într-un jilț și răspundea alene:

— Da' las' că nici voi nu v-ați lăsat mai prejos, pramatiilor. Vă știu eu. De câte ori n-am făcut cadouri amorezelor voastre...

Se făcu ora două. Guri începu să cânte pentru a șaptea oară „Serenada spaniolă”. Musafirii mai în vârstă erau înfierbântați rău de tot.

— Ia'n te uită, Egor! molfăi un moșneag, adresându-se gazdei și arătând spre un colț al salonașului.

— Cine-i neisprăvitul ăla?

În colț, lângă un raft cu cărți, ședea smerit, cu picioarele strânse, un moșneguț mărunț, într-o redingotă ponosită, verde închis, cu nasturi de metal și, ca să se afle în treabă, răsfoia o carte. Gazda aruncă o privire într-acolo, se gândi câteva clipe apoi zâmbi.

— Țsta-i ziaristul, fraților, spuse el. Se poate să nu-l cunoașteți? E un om minunat! Ivan Nichitici — se adresă el moșneguțului cu nasturi de metal —, ce stai așa retras? Ia vino încoace!

Ivan Nichitici tresări, ridică de pe carte ochii săi albaștri și se fâstâci.

— Țsta-i scriitor, da, domnilor, ziarist! continuă gazda. Noi bem, iar dânsul, vedeți dumneavoastră, stă într-un colț, cugetă ca

tot înțeleptul și, din când în când, ne aruncă o privire batjocoritoare. Nu ți-e rușine, măi frate? Hai, vino să bei cu noi! E păcat să stai deoparte.

Ivan Nichitici se sculă, se apropie smerit de masă și își turnă un păhăruț de votcă.

— Să dea Dumnezeu... bolborosi el, bându-și tacticos păhăruțul, să vă meargă toate... bine... din plin!

— Ia o gustare, frate! Mănâncă!

Ivan Nichitici începu să clipească des din ochii săi mici și luă o sardea. Un grăsun, cu medalie de argint la gât, se apropie de el pe la spate și îi turnă în cap o mână de sare.

— Așa o să fii mai sărat și n-o să mai faci viermi! spuse el.

Lumea râse cu hohote. Ivan Nichitici scutură capul și se făcu roșu ca racul.

— Nu te supăra! N-ai de ce să te superi. Am glumit! spuse grăsunul. Nostim mai ești! Uite, îmi torn și mie! Și grăsunul luă de pe masă o solniță pe care și-o răsturnă în cap.

— Dacă vrei, îi torn și lui. Nu-i nicio supărare! continuă el, turnând sare și în capul gazdei. Lumea începu să râdă și mai tare. Ivan Nichitici zâmbi și el și mai luă o sardea.

— De ce nu bei, vicleanule? spuse gazda. Bea! Bea cu mine! Hai, să bem cu toții!

Se ridicară și înconjurară masa. Paharele fură umplute cu coniac. Ivan Nichitici și-l trase, prevăzător, pe al său, și tuși ca să-și dreagă glasul.

— Pentru mine cred că e de ajuns, spuse el, adresându-se gazdei. Și așa sunt amețit. Ei, să vă dea Dumnezeu... numai lucruri bune și plăcute, Egor Nichiforîci. De ce vă uitați așa, cu toții, la mine? Sunt chiar atât de caraghios? Hi-hi-hi! Ei, să vă dea Dumnezeu... Egor Nichiforîci, taică, fiți atât de bun și de îndatoritor și porunciți-i lui Guri să spună lui Grigori să nu mai dea așa în tobă. M-a înnebunit dobitocul! Bate așa de tare, că mi-a spart urechile! În sănătatea dumneavoastră!

— Ba lasă-l să bată, spuse gazda. Se poate muzică fără tobă? Scrii opere literare și nici atâta lucru nu pricepi! Ei, acu' să bem

amândoi!

Ivan Nichitici sughiță și tropăi mărunț pe loc. Gazda umplu două pahare mari.

— Bea, prietene, spuse el, și nu căuta să scapi. Dacă vei scrie că la L... toată lumea era beată, va trebui să scrii și despre tine. Nu-i așa? Ei, să trăiești! Hai, deșteptule! Rușinos mai ești! Bea!

Ivan Nichitici tuși, își suflă nasul și ciocni paharul cu gazda.

— Eu atâta vă doresc: toate relele și toate nenorocirile... să vă ocolească! spuse un negustoraș, vrând să facă pe spiritualul; ginerele cel mare al gazdei se porni pe un râs cu hohote.

— Ura-a-a-a pentru ziarist! strigă grăsunul, luându-l pe Ivan Nichitici în brațe și ridicându-l în sus. Săriră și alți musafiri și Ivan Nichitici se pomeni deasupra capetelor tuturor, pe brațele, scăfârliile și umerii prea onoratei și cherchelitei intelectualității din T...

— Su-u-s cu el! Să-l ridicăm pe șmecher! Puneți mâna pe neisprăvit! Sus cu pușlamaua în haină verde, strigară bătrânii, purtându-l pe Ivan Nichitici în salonul cel mare. Acolo li se alăturară cavalerii, care începură să-l salte pe bietul ziarist până în tavan. Domnișoarele bătură din palme, muzicanții încetară să cânte, feciorii, aduși de la club, ca să fie mai „șic” se mirară de această „necuviință” și începură să chicotească prosteste în pumnii lor aristocratici. Lui Ivan Nichitici îi săriră doi nasturi de la redingotă și i se desfăcu cureaua. Gâfâia, gemea, scâncea, suferea, dar... zâmbea fericit. Nu s-ar fi așteptat niciodată la o asemenea cinste, el, „mica nulitate” – cum singur spunea – care abia era luată în seamă printre oameni...

— Haa-haa-ha! zbieră mirele și, beat turtă, se agăță de picioarele lui Ivan Nichitici. Ziaristul se clătină, alunecă din brațele intelectualității din T... și se agăță de gâtul grăsunului cu medalia de argint.

— Am să-mi sparg capul, bolborosi el, am să-mi sparg capul! Dați-mi voie! Numai un pic! Așa... Nu, nu așa!

Mirele dădu drumul picioarelor ziaristului, care rămase agățat de gâtul grăsunului. Grăsunul se scutură și Ivan Nichitici căzu, gemu

ușor, apoi se ridică chicotind.

Toată lumea râdea; până și feciorii cei civilizați de la club își încrețeau nasurile cu un aer condescendent, catadicsind să zâmbească.

Un zâmbet fericit zbârci fața lui Ivan Nichitici; ochii lui albaștri, umeziți, străluciră, iar gura i se deschise pieziș: buza de sus o porni spre dreapta, iar cea de jos se lungi, apucând-o spre stânga.

— Stimați domni — începu el, cu un glas slab de tenor, desfăcând brațele, apoi potrivindu-și cureaua — Stimați domni! Să vă dea Dumnezeu tot ceea ce așteptați de la el: Mulțumesc lui Egor Nichiforovici, binefăcătorului... n-a disprețuit pe un om mărunț. Alaltăieri, ne-am întâlnit în ulicioara Griaznaia și mi-a spus: „Vino la noi, Ivan Nichitici. Vino neapărat. Vine tot orașul: vino și tu, cel mai mare bârfitor din întreaga Rusie, vino!” Nu m-a disprețuit, Dumnezeu să-i dea sănătate. L-ați fericit cu alintarea dumneavoastră sinceră, nu l-ați uitat pe ziarist, pe moșneagul jerpelit. Vă mulțumesc. Să nu-i uitați niciodată pe cei din tagma noastră, onorată asistență. Suntem oameni mărunți așa-i, dar nu suntem răi la suflet. Să nu ne disprețuiți, să nu ne ocoliți și noi vă vom prețui gestul! Printre ceilalți oameni, suntem mărunți, săraci, și totuși suntem sarea pământului, suntem creați de Dumnezeu pentru folosul patriei, povățuim întregul univers, preamărim binele, înfierăm răul...

— Ce tot trăncănești? strigă gazda. Ai dat drumul la morișcă, neisprăvitule? Mai bine ține-ne un discurs.

— Un discurs, un discurs! strigară, cât îi ținea gura, musafirii.

— Un discurs? He-he-hm. Bine. Dați-mi voie să mă gândesc un pic!

Ivan Nichitici începu să se gândească. Cineva îi strecură în mână o cupă cu șampanie. După câteva clipe de gândire, lungi gâtul, ridică deodată cupa și începu, cu glăsciorul lui de tenor, întorcându-se spre Egor Nichiforovici:

— Cuvântarea mea, onorate doamne și stimați domni, va fi scurtă și nu prin durata ei se va ridica la înălțimea evenimentului de azi, atât de mișcător pentru noi. Hm, hm... Un mare poet a

spus: „Fericit cine a fost tânăr la tinerețe!” Nu mă îndoiesc de adevărul acestor cuvinte și cred că nu voi greși, dacă le voi mai adăuga ceva și voi adresa, potrivit concepției mele, următoarele urări tinerilor vinovați de solemnitatea și evenimentul de azi: Să fie, acești tineri ai noștri, tineri, nu numai acum, când, prin firea lucrurilor, sunt încă tineri trupește, ci și la bătrânețe, căci fericit este acel care e tânăr la tinerețe, dar de o sută de ori mai fericit cel ce-și păstrează tinerețea până la groapă. Mirii vinovați de această a mea limbuție să fie la bătrânețe bătrâni la trup, dar tineri la suflet, adică să-și păstreze avântul care plutește prin înălțimile vieții. Idealurile lor să nu se ofilească până la sicriu, căci în aceasta stă adevărata fericire a oamenilor. Viața lor comună să se contopească într-un singur trai curat, blând și de înaltă cinste. Soția mult iubitoare să servească... hi-hi-hi... ca să zic așa, de octavă soțului ei, bărbat atât de deștept, și să alcătuiască amândoi o armonie dulce și sonoră! Vivat, jivio și ura-a-a!

Ivan Nichitici goli cupa de șampanie, bătu cu piciorul în podea și privi triumfător la cei din jur.

— Bravo, bine ai mai adus-o, Ivan Nichitici! strigară musafirii.

Mirele se apropie, împleticindu-se, de orator, încercă să facă o plecăciune, dar, neizbutind, îl apucă de mână și-i spuse:

— Bocu... mersi bocu! Cuvântarea dumitale a fost foarte frumoasă și n-a fost lipsită nici de o oarecare tendință.

Ivan Nichitici se înalță pe vârfuri, cuprinse pe mire în brațe și îl pupă pe gât. Mirele se rușină peste fire și, pentru a-și ascunde fâstâceala, își îmbrățișă socrul.

— Ei, dar meșter mai ești în tălmăcirea sentimentelor! spuse grăsunul cu medalia. După mutră... nu m-aș fi așteptat deloc! Iartă-mă... zău!

— Meșter? strigă Ivan Nichitici cu glas pițigăiat. Meșter? He-he-he! Păi cred și eu că sunt! Atât, că am prea puțin foc în mine, dar de unde să-l iau, acest foc? S-au dus vremurile de odinioară, onorați domni! Pe timpuri, când spuneai sau scriai ceva, te înduioșai tu singur, mirându-te de propriul tău talent. Ei...! Frumoase timpuri mai erau! Ar trebui să bem pentru ele, fra

diavolo! Hai să bem, prieteni. Au fost timpuri grozav de avantajoase!

Musafirii se apropiară de masă și luară câte un păhăruț. Ivan Nichitici se transformase ca prin minune. Își turnă acum nu un păhăruț, ci un pahar.

— Să bem, onorabili domni, continuă el. Ați cinstit pe moșneagul ce am ajuns, să bem acum și în cinstea vremurilor când am fost și eu om mare! Frumose vremuri! *Mesdames*, frumusețile mele, ciocniți paharul cu aspidul și basiliscul, care se minunează de frumusețea dumneavoastră! Țoc! He-he-he, amorașilor! Au fost timpuri frumoase, sacramento! Am iubit, am suferit, am învins, am fost învins de nenumărate ori. Ura-a-a!

— Ah, ce timpuri, continuă Ivan Nichitici, asudat și emoționat, ce timpuri, dragii mei! Și timpurile de acum sunt bune dar pentru alde noi, ziariștii, timpurile de odinioară erau și mai bune, pentru simplul motiv că aflai în oameni mai mult foc și mai mult adevăr. Pe atunci, scriitorul era un erou de legendă, un cavaler fără frică și fără prihană, un mucenic, un martir și un om drept. Dar astăzi? Privește, Rusie, la fiii tăi, scriitori, și rușinează-te! Unde sunteți voi, scriitori adevărați, publiciști, luptători și muncitori pe țărâmul... ă... ă... hm... al publicisticii? Nicăieri!!! Acum, toată lumea scrie. Cine vrea, scrie. Până și ticăloșii, cu sufletul mai murdar și mai negru decât ciubota mea, cu inima ieșită din ciocan, de la fierărie, nu din pânțele mamei, și care au tot atâta adevăr în suflet câte case am eu, până și ei îndrăznesc astăzi să pășească pe drumul celor glorioși, pe drumul rezervat profeților, iubitorilor de adevăr și celor ce disprețuiesc arginții. Dragii mei domni, calea aceasta s-a făcut astăzi mai largă, dar n-are cine să pășească pe ea. Unde sunt talentele cele adevărate? Poftește și caută-le, dar zău că n-ai să le găsești!... Totul s-a ofilit și a sărăcit. Chiar și vajnicii și îndrăzneții de altădată, care au mai rămas în viață, chiar și ei au sărăcit astăzi cu duhul și bat câmpii. Odinioară, alergam după adevăr, iar astăzi a început goana după vorbe frumoase și după copeică, lua-o-ar naiba! Bate un vânt ciudat! Mare nenorocire, dragi prieteni! Chiar eu, nemernicul de mine, nu m-am rușinat de

părul meu alb și am început să alerg după vorbe frumoase! Din când în când, tot mai strecor în corespondențele mele câte ceva de efect. Mulțumesc Domnului, creatorul cerului și pământului, că nu-s lacom de bani; să știu că mor de foame, și tot n-aș îndrăzni să scriu ceva împotriva vrerii mele. Astăzi, cine vrea să mănânce, scrie, și scris orice, cu condiția, bineînțeles, să nu spună ceva ce s-ar apropia prea mult de adevăr. Vreți să primiți bani de la redacție? Vreți? Ei, dacă vreți, dați-i drumul, scrieți că în orașul nostru a fost, în ziua cutare, un cutremur și că femeia Akulina a născut dintr-odată șase copii... iertați-mă de nerușinare, *mesdames*. S-au rușinat, frumusețile! Iertați! Fiți mărinimoase și iertați-mi bădărănia. Sunt doctor în expresii necuviincioase și, mai demult, îmi susțineam adesea, prin cârciumi, teza de doctorat în această materie, biruind, cu prilejul anumitor discuții în contradictoriu, pe fel de fel de golani. Iertați-mă, dragele mele! Of-of-of... așa-i! Scrie orice vrei, că totul merge. Pe timpuri, nu era așa! Chiar dacă scriam vreun neadevăr, o făceam din prostie, din tâmpenie, dar nu ne foloseam de minciună ca de o armă, fiindcă socoteam sfântă cauza pentru care lucram și ne închinam în fața ei!

— De ce purtați nasturi de metal? îl întrerupse pe Ivan Nichitici un filfizon, cu patru cârlionți în cap.

— Nasturi de metal? Așa-i, sunt de metal... Din obișnuință... Mai demult, acum vreo douăzeci de ani, când mi-am comandat redingota, croitorul i-a pus din greșeală nasturi de metal, în loc de nasturi negri și... m-am obișnuit cu ei. Am purtat redingota aceea vreo șapte ani. Așa era altădată, domnii mei... Ia te uită, cum stau și mă ascultă frumusețile, porumbițele! Ascultă ce spune moșneagul, drăguțele de ele... Hi-hi-hi! Frumusețile mele cerești, să vă dea Dumnezeu sănătate! Ar fi trebuit să trăiți acum patruzeci de ani, când eram tânăr și când puteam să aprind pojar în inimi. Aș fi fost robul vostru domnișoarelor, mi s-ar fi făcut găuri la genunchi... Ia te uită cum râd, floricelele!... Of, dragele mele... Ați cinstit pe moșneag cu luarea aminte a domniilor voastre.

— Acum mai scrii ceva? îl întrerupse o domnișoară cu năsucul

în vânt.

— Dacă scriu? răspunse Ivan Nichitici, care prindea tot mai mult chef de vorbă. Cum să nu scriu! N-am să-mi îngrop talentul, până ce nu cobor în mormânt, regina sufletului meu! Sigur că scriu! N-ați citit? Dați-mi voie să vă întreb: cine a trimis o corespondență de aici ziarului „Golos”³⁷ în anul una mie opt sute șaptezeci și șase? Cine? N-ați citit-o? Era bună! În anul una mie opt sute șaptezeci și șapte am trimis tot „Golos”-ului un articol, dar redacția onoratului ziar l-a găsit inoportun. He-he-he... Inoportun... Așa-i!... Articolul meu era cu tâlc, știți cu un anumit tâlc. Iată ce scriam: „Avem patrioți doar cu numele. Este însă problematic unde se află patriotismul lor: în suflet sau în buzunare?” Hi-hi-hi... Ați prins tâlcul? Mai departe scriam: „Ieri s-a celebrat, cu un sobor de preoți, un parastas pentru cei căzuți la Plevna. La parastas au fost prezente toate autoritățile și toți cetățenii, cu excepția domnului locțiitor de polițai din T., care strălucea prin absența sa, deoarece socotise mai interesant pentru el să-și termine preferansul, decât să împărtășească cu cetățenii bucuria ce o resimte întreaga Rusie.” I-am zis-o, nu-i așa? Ho-ho-ho! N-au publicat însă corespondența. Mă cam întrecusem atunci cu gluma, dragii mei! În șaptezeci și nouă, adică anul trecut, am trimis o corespondență ziarului cotidian „Russki curier”³⁸ care apare la Moscova. Am scris despre școlile din județul nostru, dragii mei; corespondența mea a fost publicată, și acum primesc gratuit ziarul „Russki curier”. Așa-i! Vă minunați? Să vă minunați de genii, nu de nulități! Eu sunt o biată nulitate! Ho-ho-ho! Scriu rar, onorați domni, foarte rar! T... al nostru e sărac în evenimente care să poată fi descrise, iar fleacuri nu vreau să scriu; sunt prea mândru și mă tem și de conștiința mea. Ziarele sunt citite de întreaga Rusie, și ce înseamnă T... pentru Rusia? De ce s-o plictisim cu lucruri mărunte? Ce nevoie are ea, de pildă, să știe că în cutare cârciumă a fost găsit un cadavru? Ehei, înainte vreme scriam, scriam mult! Pe atunci, publicam în „Severnaia pcela”³⁹, în „Sîn otecestvo”⁴⁰, în „Moscovskie...”⁴¹. Am fost contemporan cu Belinski; pe Bulgarin l-am atins o dată cu niște paranteze... He-he-he!... Nu mă credeți?

Zău că da! Altă dată am scris o poezie despre virtuțile militare... Cât am pătit, dragii mei, numai domnul Sabaoth o știe!... Când îmi aduc aminte cum eram pe atunci, mă înduioșez singur. Tare dârz și îndrăzneț mai eram! Sufeream și mă chinuiam pentru toate ideile și gândurile mele; da, da, pătimeam pentru năzuința mea către o muncă nobilă. În anul patruzeci și șase, am fost bătut în așa hal de târgoveții de aici, încât am zăcut trei luni în spital, cu o hrană de mizerie, și asta pentru o corespondență publicată în „Moscovskie Vedomosti”. Se vede că dușmanul meu le făgăduise huliganilor o răsplată grasă pentru cruzimea lor: M-au ciomăgit atât de groaznic, pe mine, robul lui Dumnezeu, încât și astăzi pot să vă arăt urmele. Iar o dată, în anul cincizeci și trei, am fost chemat la Sîsoi Petirovici, șeful poliției de aici... Nu-l mai țineți minte și bine să vă pară că nu-l țineți minte. Amintirea pe care am păstrat-o eu despre acest om este cea mai amară din toate amintirile mele. M-a chemat și mi-a spus: „Pentru ce m-ai ponegrit în „Pcela”, ai?” Și cum îl ponegrisem eu? Scrisesem așa, simplu de tot, că la noi s-a pripășit o bandă de escroci, care și-a organizat cuibul la birtul lui Guscov... Acum, n-a mai rămas nici urmă din acest birt; a fost desființat în anul șaiszeci și cinci și, în locul lui, s-a deschis băcănia domnului Lubțovatski. Sfârșitul corespondenței îl făcusem cam tot cu tâlc. Scrisesem așa: „Dat fiind cele pomenite mai sus, n-ar fi rău ca poliția să acorde atenția cuvenită birtului d-lui G.” Sîsoi Petrovici a început să țipe la mine și să bată din picior. „Ce, crezi că fără tine n-o știu? Te apuci să mă înveți ce am de făcut, sperietoarea dracului? Ce-mi ești tu, profesor?” A țipat, a țipat, de mi se făcuse inima cât un purice, apoi m-a băgat la răcoare. Trei zile și trei nopți am stat la beci; mi-am adus aminte de Iona cu balena lui și am suferit fel de fel de înjosiri... N-am să uit asta, până mi s-or întuneca mințile! Nicio ploșniță, niciun păduche, iertați-mă, niciun gândăcel, pe care abia îl vezi, n-a fost vreodată înjosit în halul în care m-a înjosit Sîsoi Petrovici, fie-i țărâna ușoară. D-apoi când cuviosul părinte Pancrati, căruia îi spuneam de haz, în gând, „ciupicios părinte”, a buchisit într-o gazetă o corespondență care vorbea de un cuvios

oarecare și a binevoit să-și închipuie că despre el era vorba și că eu aș fi scris corespondența? În realitate, nici pomeneală să fie vorba despre el, și nici corespondența nu era scrisă de mine. Într-o zi, cum treceam pe lângă biserica cea mare, m-a croit cineva de la spate cu un ciomag peste umeri și peste ceafă, o dată, de două ori, de trei ori... Ptiu, bazaconie! Ce o fi? Când mă uit înapoi, văd că-i părintele Pancrati, duhovnicul meu... În public!!! Pentru ce? Pentru care vină? Am îndurat-o și pe asta cu smerenie... multe am mai îndurat eu, dragii mei!

Cunoscutul negustor Grîjev, care stătea lângă Ivan Nichitici, îl bătu, zâmbind, pe umăr.

— Scribe, spuse el, scribe! De ce să nu scrii, dacă te pricepi la asta? Și la ce ziar ai să mai scrii acum?

— La „Golos”, Ivan Petrovici!

— Ai să ne dai să citim și noi?

— He-he-he... Cum apare.

— Să vedem și noi ce fel de meșter ești. Și ce ai să scrii?

— Dacă Ivan Stepanovici donează ceva pentru gimnaziu, scriu și despre Domnia Sa!

Ivan Stepanovici, un negustor care se purta ras și cu haine de modă nouă, zâmbi și roși.

— Bine, scribe! spuse el. Voi dona. De ce să nu donez? Pot să dau o mie de ruble...

— Oare?

— Da, pot.

— Zău?

— Ei, na-ți-o bună... Sigur că pot.

— Nu glumiți, Ivan Stepanovici?

— Pot... Atât că... Hm... Dar dacă eu donez și tu nu scrii nimic?

— Se poate? Cuvântul e cuvânt, Ivan Stepanovici!

— Asta, așa e... Hm... Și când ai să scrii?

— Curând, chiar foarte curând... Nu glumiți, Ivan Stepanovici?

— De ce să glumesc? Mă plătește cineva să fac glume? Hm... Și dacă totuși nu scrii?

— Am să scriu Ivan Stepanovici! Să mă bată Dumnezeu, dacă n-am să scriu!

Ivan Stepanovici își încreți fruntea lui mare, lucioasă și căzu pe gânduri. Ivan Nichitici începu să tropăie mărunț din picioare, sughiță și își aținti ochii strălucitori de bucurie asupra lui Ivan Stepanovici.

— Uite ce e, Nichita... Nichitici... sau Ivan, or cum ți-o fi zicând. Uite ce e... Am să dau... am să dau două mii, în argint, și, după aceea, poate mai dau ceva... Dar numai cu condiția să scrii într-adevăr...

— Da, zău că voi scrie! strigă Ivan Nichitici, cu glas pițigăiat.

— Scrie, dar, înainte de a trimite corespondența la ziar, să mi-o arăți și mie și, dacă o fi scrisă bine, am să pun pe masă două mii.

— Am înțeles... E... hm... Vă ascult și vă înțeleg, Ivan Stepanovici, om nobil și mărinimos ce sunteți! Fiți atât de bun și de condescendent și nu lăsați făgăduiala dumneavoastră fără urmare, să nu rămână doar o vorbă în vânt! Ivan Stepanovici! Binefăcătorule! Onorați domni! Sunt un om beat, dar mintea mea înțelege limpede totul. Filantropule umanitar! Mă închin în fața dumneavoastră! Vă veți cinsti numele! Veți ajuta instrucția publică, vă veți revărsa dărnicia... Doamne!...

— Bine, bine... Ai să vezi...

Ivan Nichitici se agăță de pulpana lui Ivan Stepanovici.

— Mărinimosule! țipă el pițigăiat. Ia-te de mână cu oamenii luminați... Toarnă undelemn în candela care luminează universul! Dați-mi voie să beau în sănătatea dumneavoastră! Am să beau, milostive, am să beau! Să trăias...

Înecat de tuse, Ivan Nichitici dădu pe gât paharul de votcă. Ivan Stepanovici privi la cei din jur, făcu cu ochiul ziaristului și trecu în salonul cel mare. Ivan Nichitici stătu puțin locului, se gândi o clipă, își mângâie chelia și își făcu tacticos loc printre dansatorii din salon.

— Rămâneți sănătoși, se adresă el gazdei înclinându-se. Mulțumesc pentru buna primire, Egor Nichiforovici! N-am s-o uit niciodată!

— La bună vedere, frate! Mai dă pe la mine! Treci și pe la magazin, dacă ai timp, să bei ceai cu băieții. Vino de ziua nevestii mele, dacă vrei, să ne ții un discurs. La bună vedere, prietene!

Ivan Nichitici strânse cu căldură mâna ce i se întindea, se ploconi adânc în fața musafirilor și se îndreptă cu pașii săi mărunți spre vestibul, unde paltonașul său jerpelit se pierdea printre nenumărate blăni și paltoane.

— Nu dați un bacșiș, Înălțimea Voastră? îl îmbie slugarnic, feciorul, căutându-i paltonul.

— Dragul meu! Eu aș fi mai curând în stare să primesc un bacșiș, decât să dau.

— Iată paltonul dumneavoastră! Țasta-i, Semiînălțimea Voastră? E bun de cernut făina! Cu un astfel de palton, ar fi mai nimerit să cureți cocina, decât să faci vizite.

După ce își îmbracă, rușinat, paltonul, Ivan Nichitici își suflecă pantalonii, ieși din casa bogătașului Egor L., om cu vază în orașul T., și, lipăind cu ciubotele prin noroi, se îndreptă spre locuința sa.

Locuia pe strada principală, într-o casă pentru care plătea șazeci de ruble pe an moștenitorilor unei negustorese. Casa se afla în fundul unei curți uriașe, năpădită de ciulini, și privea atât de smerit de după copaci, cum nu putea să privească decât... însuși Ivan Nichitici. După ce zăvorî poarta, se îndreptă spre casa lui cenușie, ferindu-se cu grijă de ciulini. Undeva, un câine mârâi înăbușit, apoi scoase alene un lătrat scurt.

— Daltă, Daltă, eu sunt!... mormăi corespondentul. Ușa casei nu era încuiată. După ce își curăță ciubotele cu o măturică, Ivan Nichitici deschise ușa și intră în bârlogul lui. Tuși scurt, își scoase paltonul, se închină la icoană și străbătu odaia, luminată de o candelă mică. În a doua și cea din urmă încăpere se închină iar la icoane și se apropie, în vârful picioarelor, de patul în care dormea o fată drăguță, de vreo douăzeci și cinci de ani.

— Manecika, încercă s-o trezească Ivan Nichitici.

— Manecika!

— Vvvvv...

— Trezește-te, fata mea!

— Mnă-mnă-mnă...

— Manecika, ascultă, Manecika! Trezește-te din somn!

— Cine-i? Ce... e-i?

— Trezește-te, îngerașul meu! Scoală-te, sprijinul bătrâneților mele, muzicanta mea... Fata mea! Manecika!

Manecika se răsuci în pat și deschise ochii.

— Ce vrei? întrebă ea.

— Dă-mi, te rog, două coli de hârtie!

— Du-te și te culcă!

— Hai, drăguța tati!

— Pentru ce-ți trebuie?

— Să scriu o corespondență pentru „Golos”.

— Dă-o-ncolo!... Culcă-te! Ți-am lăsat cina pe masă!

— Tu ești singurul meu prieten.

— Ești beat?... Lasă-mă să dorm!

— Dă-mi hârtia! Ce te costă să te scoli, ca să faci un bine tatălui tău? Draga mea! Ce să fac, să te rog în genunchi?

— Ufff... Doamne! Bine, îți dau, dar pleacă de aici!

— Poftim!

Ivan Nichitici se dădu doi pași înapoi și își ascunse capul după paravan. Manecika sări din pat și se înfășură strâns în pătură.

— Mereu hoinar! mormăi ea. Ce pacoste! Când o să te mai aduni de pe drumuri, Maică Precistă! Nici ziua, nici noaptea n-ai pace! N-ai pic de bun simț!...

— Nu-ți jigni tatăl, fetițo!

— Nu te jignește nimeni! Poftim!

Manecika scoase din ghiozdanul ei două coli de hârtie și le aruncă pe masă.

— Mersi, Manecika! Iartă-mă că te-am supărat!

— Bine, bine, nu-i nimic!

Manecika se trânti înapoi în pat, se acoperi cu pătura, se strânse ghem și adormi pe loc.

Ivan Nichitici aprinse o lumânare și se așeză la un colț al mesei. După ce se gândi un pic, muie penița în cerneală, își făcu semnul crucii și începu să scrie.

A doua zi, la ora opt dimineața, Ivan Nichitici se afla la intrarea principală a casei lui Ivan Stepanovici. Mâna cu care trăgea de clopot tremura. Trase vreo zece minute, în răstimpul cărora mai-mai să moară de frică.

— Ce vrei? De ce suni întruna! îl întrebă feciorul lui Ivan Stepanovici, deschizând ușa și ștergându-și ochii somnoroși și umflați, cu pulpana hainei cafenii, învechite.

— Ivan Stepanovici e acasă?

— Conașul? Păi, unde să fie? Dar ce vrei cu el?

— Am venit... la dumnealui.

— Dumneata ești de la poștă? Doamne!

— Nu, vin de la mine... La drept vorbind...

— Ești funcționar?

— Nu... dar... pot să aștept?

— De ce să nu se poată? Poftim! Intră!

Ivan Nichitici se strecură pieziș în antreu și se așează pe un divan, pe care erau aruncate boarfele feciorului.

— Aucrrmm... Cgmbrrrr... Cine-i acolo? Se auzi din iatacul lui Ivan Stepanovici. Seriojca! Vino încoa'!

Seriojca sări în picioare și se năpusti, ca ars, în iatacul stăpânului, iar Ivan Nichitici, speriat, începu să-și încheie nasturii de la haină.

— Ai? Cine? auzea el din iatac. Pe cine? N-ai limbă, dobitocule? Cum? De la bancă? Vorbește odată! Un bătrân?

Inima lui Ivan Nichitici începu să bată tare, ochii i se împăienjeniră, picioarele îi înghețară. Se apropia clipa hotărâtoare.

— Cheamă-l! se auzi din iatac.

Seriojca se întoarse, asudat, și, ținându-se cu mâna de o ureche, îl duse pe Ivan Nichitici la Ivan Stepanovici. Acesta tocmai se trezise: era întins în patul său de două persoane și privea de sub plapuma cu față de stambă la Ivan Nichitici. Lângă el, sub același oghial sforăia grăsunul cu medalia de argint. Acesta nu socotise necesar să se mai dezbrace. I se vedeau vârfurile ghetelor, iar medalia de argint alunecase de la gât pe pernă. În dormitor era o

căldură înăbușitoare și mirosea tare a fum de țigară. Pe podea zăceau cioburile unei lămpi, o băltoacă de gaz și o fustă ruptă în bucăți.

— Ce vrei? întrebă Ivan Stepanovici pe Ivan Nichitici, privindu-l țință și încrețindu-și fruntea.

— Vă rog să mă iertați pentru deranjul ce vi-l pricinuiesc, începu Ivan Nichitici cu glas răspicat, scoțând din buzunar o hârtie. Dați-mi voie, mult stimat Ivan Stepanovici, să...

— Ia ascultă, nu mă lua cu vorbe frumoase, n-am ce face cu ele: vorbește pe șleau. Ce vrei? Am venit pentru ca să vă... să vă spun, cu tot respectul...

— Dar cine ești tu?

— Eu? E... e... hm... Eu? Ați uitat? Sunt corespondentul.

— Tu? A, da. Acum îmi aduc aminte. Și de ce ai venit?

— Am vrut să vă aduc corespondența făgăduită, ca s-o citiți...

— Ai și scris-o?

— Da, e gata.

— Și de ce așa repede?

— Repede? Până adineauri am scris-o.

— Hm... Nu așa... Ar fi trebuit să scrii mai mulțisor. De ce să ne grăbim? Du-te, mă frate, și mai scrie.

— Ivan Stepanovici! Nici locul, nici timpul nu sunt în stare să stingherească talentul... Chiar de mi-ați da un an întreg n-aș putea să scriu mai bine, zău așa!

— Bine, dă-o încoace!

Ivan Nichitici despături foaia și, ținând-o cu amândouă mâinile, o apropie de capul lui Ivan Stepanovici.

Ivan Stepanovici luă foaia, încreți ușor pleoapele și începu să citească: „La noi, la T..., se construiesc în fiecare an mai multe clădiri, în care scop se face apel la arhitecți din capitală, se primesc din străinătate materiale de construcție, se cheltuiesc capitaluri enorme – și toate acestea, trebuie s-o mărturisim, în scopuri mercantile... Păcat! Avem peste douăzeci de mii de locuitori, T... există de câteva secole, se ridică mereu clădiri și totuși n-avem nici măcar o cocioabă, în care să se aciuieze forța ce

retează rădăcinile pe care ignoranța le înfinge adânc... Ignoranța...”
Ce-i scris aici?

— Aici? *Horribile dictu...*⁴²

— Și ce înseamnă?...

— Dumnezeu o fi știind ce înseamnă, Ivan Stepanovici! Când se scrie ceva rău sau ceva îngrozitor, se adaugă, în paranteză, această expresie.

— „Ignoranța...” Mmm... „...se depune la noi în straturi groase și se bucură, pe toate treptele societății noastre, de cele mai depline drepturi de cetățenie. Dar iată că a început să adie și la noi suflul pe care-l respiră toată Rusia cultă. Acum o lună, am primit de la domnul ministru încuviințarea de a înființa, în orașul nostru, un gimnaziu. Această încuviințare a fost întâmpinată la noi cu un entuziasm de nedescris. S-au găsit chiar oameni, care nu s-au mărginit la simpla exprimare a entuziasmului lor, ci au dorit să-și manifeste dragostea de cultură și prin fapte. Negustorimea noastră care nu a răspuns niciodată printr-un refuz la invitația de a sprijini bănește o inițiativă frumoasă, n-a dat nici de data aceasta negativ din cap...” Dra-a-ce! Ai scris-o repede, dar strașnic ai mai scris-o! Ia te uită! Ești mare meșter! „Socotesc necesar să citez aici numele principalilor donatori. Iată numele lor: Guri Petrovici Grîjev (2.000), Piotr Semionovici Alebastrov (1.500), Aviv Inochentievici Potroșilov (1.000) și Ivan Stepanovici Trambonov (2.000). Cel din urmă a mai făgăduit...”

— Cine-i cel din urmă?

— Cel din urmă? Dumnezeu voastră sunteți!

— Vasăzică, după părerea ta, sunt cel din urmă?

— Da, cel din urmă... Adică... e... e... hm... În sensul că...

— Vasăzică, sunt cel din urmă?

Ivan Stepanovici se ridică în capul oaselor și se făcu stacojiu la față.

— Cine-i cel din urmă? Eu?

— Dumnezeu voastră, dar în ce sens?

— În sensul că ești un dobitoc! M-ai înțeles? Un tâmpit! Na-ți corespondența înapoi.

— Prea stima... Ivan... Ivan... taică...

— Vasăzică eu sunt cel din urmă! Lepra dracului ce ești! Gânsacule! Din gura lui Ivan Stepanovici începură să curgă sudălmii meșteșugite, care mai de care mai peste puțință de pus pe hârtie. Înnebunit de spaimă, Ivan Nichitici se prăvăli pe un scaun și începu să se răsucescă în dreapta și în stânga. Porrrcule! Cel din urmă?!? Ivan Stepanovici Trambonov n-a fost niciodată cel din urmă, și nici nu va fi! Tu ești cel din urmă! Ieși afară și să nu-ți mai calce vreodată piciorul pe aici.

Ivan Stepanovici mototoli cu înverșunare corespondența și o azvârli ghemotoc drept în fața corespondentului ziarelor din Moscova și Sankt Petersburg... Ivan Nichitici se făcu roșu ca racul, se sculă de pe scaun și ieși din iatac, cu pașii lui mărunți, fluturând din brațe. În antreu îl întâmpină Seriojca, care-i deschise ușa cu un zâmbet nătâng. Pomenindu-se în stradă, Ivan Nichitici, palid ca o coală de hârtie, o luă încet, prin noroi, spre locuința sa.

Două ore după aceea, Ivan Stepanîci, plecând de acasă, zări pe pervazul ferestrei din antreu șapca uitată de Ivan Nichitici.

— A cui e șapca asta? îl întreabă el pe Seriojca.

— A prăpăditului aceuia, pe care ați binevoit să-l dați afară, adineauri.

— Arunc-o afară! Ce caută aici?

Seriojca luă șapca și, ieșind în stradă, o aruncă în noroiul cel mai cleios.

Apărută întâi în revista „Budilnic”, 1882, Nr. 20, autoriz. cenz. din 20 mai; Nr. 21, autoriz. cenz. din 27 mai. Semnată: Antoșa Cehonte. – Publicăm acest text.

„*Golos*” – „ziar politic și literar”, editat la Petersburg între anii 1863–1884, de către A. A. Craevski.

„*Severnaia pcela*” – ziar care se edita la Petersburg între anii 1825–1864, Redactori-editori: între anii 1825 – 1830, F. V. Bulgarin; între anii 1831–1859, F. V. Bulgarin și N. I. Greci.

„*Sîn otecestva*” – ziar editat la Petersburg, din anul 1862 până în anul 1868; redactor-editor a fost A. V. Starcevski.

„*Moscovskie*” – ziar reacționar, „*Moscovskie vedotnosti*”.

„*Russki curier*” – ziar liberal, editat la Moscova în anii 1879–1889 și în anul 1891, la început de către L. M. Selezneva, apoi de N. P. Lanin.

Bulgaria F. V. (1789–1859) – ziarist și beletrist. Sub Nicolae I fiind agent al biroului III, scria denunțuri calomnioase împotriva literaților (Pușkin și alții).

Esculapi rurali

Un spital al zemstvei. E dimineață.

În lipsa doctorului, plecat la vânătoare cu șeful poliției de plasă, bolnavii sunt examinați de felcerii Cuzma Egorov și Gleb Glebîci. Pacienții sunt cam vreo treizeci la număr. Așteptând să se isprăvească înscrierea bolnavilor în registru, Cuzma Egorov șade în sala de consultații și bea cafea de cicoare. Gleb Glebîci, care nu s-a spălat și nu s-a pieptănat de când l-a făcut mama, șade cu registrul în față, cu pieptul și cu burta lățite pe masă, și înscrie, morocănos, bolnavii. Înscrierea se face pentru statistică. Se notează numele de botez, numele tatălui, numele de familie, profesiunea, domiciliul, dacă bolnavul știe carte sau nu, vârsta, apoi, după examinare, boala și doctoria prescrisă.

— Afurisite penițe, dracu' să le ia! se burzuluiește Gleb Glebîci, trăgând în registrul uriaș și pe niște foi volante litere monstruoase, de o șchioapă. Și ce fel de cerneală e asta? Asta nu-i cerneală, e catran! Mă mir de zemstvă! Ne dă ordin să înscriem bolnavii și trece-n buget două copeici pe an pentru cerneală! Hai, faceți-vă 'ncoa! le strigă el bolnavilor.

Se apropie doi inși: un țăran cu capul îmbrobodit și „basul” Mihailo.

— Cum te cheamă?

— Ivan Miculov.

— Ai? Cum? Vorbește rusește!

— Ivan Miculov.

— Ivan Miculov! Nu pe tine te întreb! Dă-te la o parte! Tu,ălălalt! Numele!

Mihailo zâmbește.

— Ce, nu știi? întreabă el.

— De ce rânjești? Lua-v-ar dracu'! Noi nu mai dovedim cu timpul, și lor le arde de glume! Te întreb cum te cheamă!

— Parcă nu știi! Ori ești țicnit la cap?

— Știu, dar trebuie să te întreb, că așa-i forma... Și de ce, mă rog, să fiu țicnit la cap?... Nu-s bețiv, ca Milostivirea Ta. Nu beau de sting... Numele și pronumele?

— De ce să ți le spun, dacă le știi și tu? De cinci ani le știi... Sau, poate, le-ai uitat acum, în al șaselea?

— N-am uitat nimic, dar așa cere forma! Înțelegi? Sau nu știi rusește? Forma!

— Ei, dacă așa-i forma, atunci fie, dracu' să te ia! Scrie! Mihailov Feodotîci Izmucenco...

— Nu Izmucenco, ci Izmucencov.

— Fie și Izmucencov... Scribe cum vrei, numai să mă lecuiești... Poți să scrii și Ivan Pehlivan... Totuna-i...

— Meseria?

— Bas.

— Vârsta?

— De unde vrei să știu? N-am fost la botez.

— Patruzeci?

— Poate să fie, poate să nu fie. Pune cum vrei.

Gleb Glebîci se uită lung la Mihailo, stă pe gânduri și scrie 37. Apoi, după ce se mai gândește, șterge 37 și scrie 41.

— Știi carte?

— Ai mai văzut cântăreț de biserică să nu știe carte? Mă, da' deștept mai ești!

— De față cu lumea s-ar cădea să-mi spui „dumneata” și să nu zbieri în halul ăsta. Următorul! Cine ești? Cum te cheamă?

— Michifor Pugolov din Haplova.

— Pe ăi din Haplova nu-i îngrijim noi. Următorul!

— Fiți atât de milostiv... Înălțimea Voastră! Am făcut mai bine de douăzeci de verste pe jos...

— Nu-i îngrijim pe ăi din Haplova! Următorul! Dă-te la o parte! Și nu fuma aici!

— Nu fumez, Gleb Glebîci!

— Atunci ce-ai în mână?

— Mi-e degetul oblojit, Gleb Glebîci!

— Vezi să nu fie țigară! Pe ăi din Haplova nu-i îngrijim noi! Următorul!...

Gleb Glebîci a sfârșit cu înscrierea, Cuzma Egorov și-a băut cafeaua și consultația începe. Cel dintâi ia asupra sa partea farmaceutică și trece la farmacie, iar celălalt – partea terapeutică – și își pune un șorț de mușama.

— Maria Zaplaxina! strigă, după registru, Cuzma Egorov.

— Aici sunt, taică!

În camera de consultație intră o băbuță mărunță, cu fața boțită și pe care parcă a turtit-o soarta vitregă. Se închină, apoi trage o plecăciune adâncă celui ce face pe Esculap.

— Hm... închide ușa!... Ce te doare?

— Capul, taică.

— Așa... Tot capul sau numai jumătate?

— Tot, taică... tot, zău așa...

— De ce te înfofolești așa?... Scoate cârpa asta! Capul trebuie să stea la răcoare, picioarele la căldură, iar trupul la o climă temperată... Suferi de stomac?

— Sufăr, taică...

— Așa... Ia trage-ți pleoapa de jos! Bine, ajunge. Ai anemie... Am să-ți dau niște picături... Câte zece picături dimineața, la prânz și seara.

Cuzma Egorov se așază pe scaun și scrie rețeta.

„Rp. Liquor ferri 3 gr., din ăl de-i pe prichiciul ferestrei, că la ăl de pe raft nu ne dă voie Ivan Iacovlici să umblăm în lipsa lui, câte zece picături, de trei ori pe zi, Mariei Zaplaxina.”

Băbușca întreabă cu ce să ia picăturile, face o plecăciune și iese. Cuzma Egorov aruncă rețeta la farmacie, prin fereștruica tăiată în

perete, și cheamă pe bolnavul următor:

— Timofei Stucotei!

— Present!

În camera de consultații intră Stucotei, subțirel și înalt, cu capul mare, aducând aidoma, de departe, cu un baston cu măciulie.

— Ce te doare?

— Mă doare la inimă, Cuzma Egorîci.

— În ce loc?

Stucotei arată sub lingurică.

— Așa... De mult?

— Încă din Săptămâna Mare... Deunăzi, am mers pe picioare și a trebuit, de vreo zece ori, să stau jos... Mă ia cu frig, Cuzma Egorîci... Apoi mă apucă fierbințelile.

— Hm... Și unde te mai doare?

— Ca să spun drept, toate mă dor, Cuzma Egorîci, dar dumneavoastră căutați-mă numai la inimă; de celelalte, nu vă îngrijiți... Pe alelalte, să le mai caute și babele... Dați-mi niscaiva spirt, să nu mi se mai aplece mereu la inimă. Parcă mi se tot urcă ceva pe dinăuntru spre gât, se tot urcă și, când mă apucă, uite aici, în locul ăsta... când mă apucă, apoi... îmi zic că s-a isprăvit cu mine... Mă împunge și în spinare... Capul mi-e ca un pietroi... Mai și tușesc...

— Poftă de mâncare ai?

— Ferească Dumnezeu...

Cuzma Egorov se apropie de Stucotei, îl apleacă și îl apasă cu pumnul sub lingurică.

— Te doare?

— Văleu... văleu... vv... Doare!

— Dar acum, te doare?

— Vvv... Mor, nu altceva!!!

Cuzma îi mai pune câteva întrebări, cade pe gânduri și îl cheamă în ajutor și pe Gleb Glebîci. Începe consultul.

— Scoate limba! poruncește Gleb Glebîci bolnavului.

Bolnavul deschide o gură cât toate zilele și scoate limba.

— Scoate-o mai mult!

— Mai mult, nu pot, Gleb Glebîci!

— Totul se poate pe lumea asta!

Gleb Glebîci se uită un timp la bolnav, se gândește, chinuit, la ceva, dă din umeri și iese din camera de consultație, fără să scoată o vorbă.

— Cred că-i catar! strigă el apoi din farmacie.

— Dă-i „olei ricini” și „ammonii caustici”! strigă Cuzma Egorov. Să se frece pe burtă dimineața și seara! Următorul!

Bolnavul iese din sala de consultații și se îndreaptă spre ferestruica ce dă din farmacie pe coridor. Gleb Glebîci umple o treime de pahar cu ulei de ricin și îl întinde lui Stucotei. Acesta îl bea pe îndelete, își linge buzele, închide ochii și face un semn glumeț, că ar vrea și de mâncare, ca după băutură.

— Și asta-i spirtul! strigă Gleb Glebîci, întinzându-i o sticlură de amoniac. Freacă-te pe burtă, cu o cârpă de lână, dimineața și seara... Sticlura s-o aduci înapoi! Nu te rezema de fereastră! Dă-te la o parte!

De ferestruică se apropie Pelagheia, bucătăreasa părintelui Grigori, zâmbind până la urechi și acoperindu-și gura cu broboada.

— Ce doriți? o întreabă curtenitor Gleb Glebîci.

— Lizaveta Grigorievna vă trimite salutări, Gleb Glebîci, și vă roagă să-i dați niște pastile de mentă.

— Cu plăcere-e-re! Sunt gata să fac orice pentru persoane frumoase de sex feminin!

Gleb Glebîci ia de pe raft borcanul cu pastilele de mentă și toarnă o jumătate de borcan în broboada Pelagheiei.

— Spune-i, adaugă el, că Gleb Glebîci zâmbea cu mult sentiment, în timp ce-ți dădea pastilele. A primit scrisoarea mea?

— A primit-o și a rupt-o. Lizaveta Grigorievna nu se ocupă cu dragostea.

— Ce cochetă e! Spune-i că e o cochetă!

— Mihailo Iz mucencov! strigă Cuzma Egorov.

În camera de consultații intră „basul” Mihailo.

— Salut, Mihail Feodotîci! Plecăciune! Ce te doare?

— Gâtul, Cuzma Egorîci! La drept vorbind, am venit la dumneata mai mult... ca să binevoiești să-mi dai un sfat pentru sănătatea mea... Nu că mă doare tare, dar îmi pricinuiește pagubă... Din cauza bolii, nu pot să cânt și dirijorul corului îmi scade patruzeci de copeici de liturghie. Pentru priveghiul de ieri, mi-a scăzut douăzeci și cinci de copeici. Astăzi a fost parastas la boieri, au dat trei ruble pentru cor, dar din cauza bolii, mie nu mi-a venit mai nimic. Cu voia dumitale, pot să-ți declar, în privința gâtulejului meu, că hârâie tare și mă râcăie rău. Să juri că am în gât un motan, care mă tot zgârie cu ghearele... Har, hâr...

— Asta, vasăzică, de la băuturile alcoolice ți se trage...

— Nu pot să-ți spun, propriu-zis, de unde mi se trage boala, dar, cu voia dumitale, pot să-ți exprim că băuturile alcoolice n-au efect decât la tenori; la bași, n-au deloc. De pe urma băuturii, basul se face mai plin, Cuzma Egorîci, mai impunător... La bași, are mai mult efect răceala.

La fereștrucă se ivește capul lui Gleb Glebîci.

— Ce să dau babei? întreabă el. Fierul de pe fereastră s-a isprăvit. Am să deschid pe cel de pe raft.

— Nu, nu! Ivan Iacovlici nu ne dă voie. O să se facă foc!

— Atunci ce să-i dau?

— Aia!

În limbajul lui Gleb Glebîci, „aia” înseamnă „bicarbonat”.

— N-ar trebui să bei băuturi alcoolice!

— N-am mai băut de trei zile... La mine, totul se trage din răceală... E drept că votca produce și bașilor răgușeală, dar, după cum știi, Cuzma Egorîci, octava se face mai bună de pe urma răgușelii... Noi nu putem fără votcă... Ce fel de cântăreț ar fi ăla, care n-ar bea votcă? N-ar fi cântăreț, ci, iartă-mi expresia, o curată ironie!... De n-aș avea îndeletnicirea asta, nici n-aș lua-o în gură, blestemata de ea! Votca este sângele Satanei...

— Uite ce e... Am să-ți dau un praf... Dizolvă-l într-o sticlă cu apă și clătește-ți gâtul dimineața și seara.

— Pot să și înghit?

— Poți.

— Foarte bine... Te apucă ciuda, când nu e voie să înghiți ceva. Îți clătești gura, ți-o tot clătești, și apoi scuipi... Păcat! Acum, uite ce vreau eu, propriu-zis, să te întreb... Dat fiind că sunt cam slab de mațe și că, din pricina asta, mi se ia sânge în fiecare lună și beau niște ierburi, aș vrea să știu, cu voia dumitale, dacă pot să mă însor?

Cuzma Egorov se gândește un timp, apoi spune:

— Nu, nu te sfătuiesc!

— Îți mulțumesc din toată inima... Strașnic tămăduitor mai ești, Cuzma Egorîci! Mai bun ca orice doctor! Zău așa! Câtă lume nu se roagă lui Dumnezeu pentru dumneata! I-ha-a!... Multă de tot!

Cuzma Egorov pleacă modest ochii săi mici și prescrie, sigur de el, „natri bicarbonici”, adică bicarbonat de sodiu.

Apărută pentru prima oară în revista „Svet i teni”⁴³), 1882, Nr. 22, 18 iunie.
Semnată: Antoșa. — Publicăm acest text.

O ocazie pierdută

ÎNTÂMPLARE DE VODEVIL

Grozav îmi mai vine să plâng! Mi se pare că dacă aş începe să urlu ca un copil, mi s-ar mai ușura sufletul.

Era o seară încântătoare. Mă dichisisem, mă parfumasem și pornisem spre ea, ca un Don Juan. Își petrecea vara la Sokolniki. Era tânără, frumoasă, i se dădeau treizeci de mii de ruble zestre, avea o oarecare cultură și era îndrăgostită lulea de mine, da, de mine, autorul acestor rânduri.

Ajuns la Sokolniki, am găsit-o șezând pe banca noastră preferată, sub niște brazi înalți, subțiri. Cum m-a zărit, s-a sculat repede și mi-a ieșit în întâmpinare, cu fața strălucind de bucurie.

— Ce crud ești! a strigat ea. Cum poți să întârzii atâta? Știi doar că mor de nerăbdare! Uf, nesuferitule!

I-am sărutat mâna mică și frumoasă și ne-am îndreptat spre bancă. Tremuram din tot trupul, mi se tăiase răsuflarea și simțeam cum inima mi se umflă, gata, gata să-mi plesnească. Pulsul mi-o luase razna.

Și nu era de mirare! În seara aceea, avea să mi se hotărască soarta. Ori, ori... Totul atârna de clipele ce aveau să urmeze.

Vremea era minunată, dar nu-mi ardea de ea. Nu ascultam nici măcar privighetoarea care cânta deasupra capului nostru, cu toate că, la orice *rendez-vous*⁴⁴, cât de cât mai ales, este obligatoriu să

ascuți privighetoarea.

— De ce taci? m-a întrebat ea, privindu-mă drept în față:

— Așa... Seara e atât de minunată... *Maman* a dumitale e sănătoasă?

— Da, e sănătoasă.

— Hm... Varvara Petrovna, aș vrea să stăm de vorbă... N-am venit decât pentru asta... Am tăcut, am tot tăcut, dar acum... ajunge! Nu mai pot să tac!

Varia și-a plecat fruntea și a început să chinuiască o florică; degetele îi tremurau ușor. Știa despre ce voiam să-i vorbesc. După o tăcere de câteva clipe, am continuat:

— De altfel, de ce să tac? Oricât aș tăcea, oricât de sfios aș fi, mai curând sau mai târziu tot va trebui să dau frâu liber... sentimentelor mele, vorbelor. Poate că ai să te simți jignită... poate că n-ai să mă înțelegi, dar... ce să fac?

Am tăcut iarăși. Trebuia să găsesc o frază meșteșugită.

„Hai, vorbește odată! își pierdeau răbdarea ochisorii ei. Molâule! De ce mă chinuiești?”

— Desigur că ai ghicit de mult, am continuat eu, după alte câteva clipe, de ce vin în fiecare zi aici, să te plictisesc cu prezența mea. Cum era să nu ghicești? Cu spiritul pătrunzător ce te caracterizează, ți-ai dat de mult seama de sentimentul care mă... (Pauză.) Varvara Petrovna...

Varia și-a plecat și mai mult capul. Degetele ei au început să se frământa.

— Varvara Petrovna!

— Da...

— Eu... Dar ce să mai vorbesc? Se înțelege și așa... Iubesc, asta-i tot... Ce aș mai putea adăuga? (Pauză.) Iubesc teribil! Te iubesc atât de mult încât... Într-un cuvânt, ia toate romanele ce au apărut în lumea asta, citește toate declarațiile de dragoste din ele, toate jurămintele, toate jertfele și... vei înțelege tot ce... mi se zbugiumă acum în piept... Varvara Petrovna! (Pauză.) Varvara Petrovna! De ce taci?

— Și ce ai vrea?

— Crezi că... ce zici?

Varia a ridicat încet capul și a zâmbit.

„Drace!” m-am gândit eu. Varia a continuat să zâmbească, și-a mișcat ușor buzele și a șoptit atât de încet, încât abia am auzit: „Îți închipui oare, că aș putea spune nu?”

I-am apucat nebunește mâna, i-am sărutat-o tot atât de nebunește, apoi i-am luat, ca un turbat, și cealaltă mână... Varia a fost la înălțimea clipei! În timp ce eu mă îndeletniceam cu mâinile ei, ea și-a lăsat căpșorul pe pieptul meu, oferindu-mi prilejul să-mi dau, pentru prima oară, seama, cât de minunat îi era părul.

Am sărutat-o pe creștet și am simțit în piept atâta căldură, de parcă mi s-ar fi aprins în el un samovar. Varia a ridicat încet fața spre mine și nu mi-a mai rămas nimic altceva de făcut decât s-o sărut pe gură.

Și iată că, în clipa în care Varia era definitiv în mâinile mele, când învoiala prin care aveau să-mi fie numărate cele treizeci de mii de ruble era gata să fie iscălită, într-un cuvânt, când o nevastă drăguță, o zestre frumoasă și o carieră demnă de invidiat îmi erau aproape asigurate, dracul mi-a dat ghes să vorbesc.

Mi-a venit, dintr-odată, poftă să fac pe grozavul față de logodnica mea și să mă fălesc cu principiile mele. La drept vorbind, nici eu nu știu ce m-a apucat... Rezultatul a fost însă dezastruos!

— Varvara Petrovna! am început eu, îndată după primul sărut. Înainte de a-ți cere să-mi dai cuvântul că vei fi soția mea, pentru a preîntâmpina vreo eventuală neînțelegere, socotesc o datorie sfântă să-ți spun unele lucruri. Voi fi scurt... Știi oare cine și ce sunt eu, Varvara Petrovna? Un om cinstit! Un om muncitor! Sunt... sunt mândru de mine! Viitorul îmi surâde... Dar sunt sărac... N-am o lețcaie.

— Asta o știam, mi-a răspuns Varia. Banii nu înseamnă fericire!

— Da... Dar cine vorbește de bani? Sunt... sunt mândru de sărăcia mea. N-aș schimba sumele neînsemnate, pe care le primesc pentru lucrările mele literare, cu miile care... cu care...

— Bineînțeles. Și?...

— Eu sunt obișnuit cu sărăcia. Ea nu mă supără. Sunt în stare să stau o săptămână fără să mănc. Dar dumneata? Dumneata? Ai să vrei să te desparți, pentru mine, de bunurile acestei lumi, dumneata care nu ești în stare să faci doi pași fără să iei o birjă, care pui zilnic o altă rochie, care arunci banii pe fereastră, care n-ai știut niciodată ce e nevoia, dumneata, pentru care o floare ce nu-i la modă constituie o mare nenorocire?

— Eu am bani. Am zestrea mea!

— Fleacuri! Câteva zeci de mii se cheltuiesc în câțiva ani... Și după aceea? Lipsuri? Lacrimi? Crede-mă, draga mea, eu am experiență! Eu știu! Știu ce spun! Pentru a te lupta cu nevoia, îți trebuie o voință puternică, tărie supraomenească!

„De ce oi fi înșirând toate prostiile astea?” mă întrebam în sinea mea, dar continuam:

— Gândește-te, Varvara Petrovna! Gândește-te bine la pasul pe care-l faci! Un pas fără puțință de întoarcere! Dacă simți în dumneata destulă tărie, ia-mă, dacă nu te simți în stare să lupți, respinge-mă! Mai bine să fiu lipsit eu de dumneata, decât... să fii dumneata lipsită de liniștea dumitale. Suta de ruble lunar, pe care mi-o dă literatura, e ca și nimic! Nu ajunge! Gândește-te deci, cât nu-i încă prea târziu.

Am sărit în picioare.

— Gândește-te bine! Unde-s lipsuri, sunt lacrimi, învinuiri, păr încăruntit înainte de vreme... Îți spun dinainte toate astea, fiindcă sunt un om cinstit. Te simți destul de puternică pentru a împărtăși cu mine o viață care, din punct de vedere exterior, nu seamănă deloc cu a dumitale, îți este chiar străină? (Pauză)

— Dar am zestre!

— Cât? Douăzeci, treizeci de mii! Ha-ha! Un milion? Și apoi, chiar de ar fi așa: cum mi-aș putea permite să-mi însușesc ceea ce... Nu! Niciodată! Sunt prea mândru!

Am făcut câțiva pași prin fața băncii. Varia căzuse pe gânduri. Triumfam. De vreme ce se gândea, însemna că mă prețuia.

— Prin urmare: ori viața cu mine și lipsurile, ori viața fără mine și bogăția... Alege. Ai tărie? Varia mea are atâta tărie?

I-am vorbit mult în felul acesta. Fără să-mi dau seama, mă aprindeam din ce în ce mai mult. În timp ce vorbeam, simțeam în mine un fel de dedublare. O jumătate din mine se îmbăta de cele ce spunea, pe când cealaltă visa: „Aibi puțină răbdare, fetițo... Cu cele treizeci de mii de ruble ale tale, vom duce un trai, cum nu s-a mai pomenit! Au să ne ajungă multă vreme!”

Varia mă asculta, mă asculta... În cele din urmă, s-a ridicat și mi-a întins mâna.

— Îți mulțumesc! mi-a spus ea, cu un glas, care m-a făcut să tresar și să-i caut privirea! În ochi și pe obraji îi luceau lacrimi...

— Îți mulțumesc! Ai făcut bine, că ai fost sincer cu mine... Sunt prea răsfățată... Nu pot... Nu sunt soția de care ai nevoie...

Și a început să plângă cu hohote. O sfeclisem... Când văd o femeie plângând, mă pierd cu firea, cu atât mai mult m-am descumpănit atunci. În timp ce mă gândeam ce trebuie să fac, Varia și-a stăpănit plânsul și și-a șters lacrimile.

— Ai dreptate, mi-a spus ea. Dacă m-aș mărita cu dumneata, ar însemna să te păcălesc. Nu mi-e dat să fiu nevasta dumitale. Sunt bogată, sunt răsfățată, nu mă dau jos din birjă, mănânc numai becaține și fursecuri scumpe. La masă, nu mă ating niciodată de supă sau de ciorbă. Mama îmi face mereu morală... dar eu nu pot altfel! Nu pot să umblu pe jos... Obosesc îndată... Și apoi, rochiile... Toate acestea ar trebui să cadă pe capul dumitale... Nu! Adio!

Și, făcând un gest tragic cu mâna, a adăugat, netam-nesam:

— Nu sunt demnă de dumneata! Adio!

Mi-a întors spatele și s-a îndreptat spre vilă. Și eu? Eu am rămas pironit locului, ca un dobitoc; nu mă gândeam la nimic, mă uitam după ea și simțeam că-mi fuge pământul de sub picioare. Când mi-am venit în fire și mi-am adus aminte unde mă aflu și ce pacoste îmi pricinuisese limba mea, am izbucnit în hohote de plâns. Când mi-a trecut prin cap să-i strig Variei: „Întoarce-te!” se făcuse de mult nevăzută.

Am plecat spre casă, rușinat, cu senzația că înghițisem un hap amar. La barieră, nu mai era tramvai. Bani de birjă n-aveam. M-

am văzut silit să fac drumul pe jos.

După vreo trei zile, m-am dus din nou la Sokolniki. La vilă, mi s-a spus că Varia e bolnavă și se pregătește să plece cu tatăl ei la Petersburg, la bunica. N-am reușit să aflu nimic lămurit...

Acum, stau întins pe pat, mușc perna și îmi trag mereu cu pumnul în cap. În inimă, parcă mi s-a aciuit un motan, care o sfâșie cu ghearele... Cum să *dreg*, cititorule, prostia pe care am făcut-o? Cum să-mi iau vorbele înapoi? Ce să-i spun sau ce să-i scriu? Nu găsesc nimic! s-a dus dracului totul! Și ce prostește s-a dus!

Apărută pentru prima dată în revista „Sputnik”⁴⁵, 1882, Nr. 11, 22 iunie.
Semnată în subtitlu: Antoșa Cehonte. – Publicăm acest text.

Urâtă pățanie

O ÎNTÂMPLARE CE ADUCE A ROMAN

Povestea a început încă din iarnă.

Balul era în toi. Muzica tuna, policandrele aruncau văpăi, dansatorii erau neobosiți și domnișoarele găseau viața minunată. În saloane se dansa, în salonașele rezervate fumătorilor și în camerele de lucru ale gazdelor se jucau cărți, la bufet băuturile curgeau gărlă, iar în bibliotecă se făceau declarații de dragoste înfocate.

Totuși Liolia Aslovskaja, o blondă durdulie cu obraji rumeni, ochi mari, albaștri, păr neobișnuit de lung și cifra 26 în buletinul de identitate, ședea deoparte și fierbea, supărată pe toți, pe lumea întreagă și chiar pe sine. Bărbații se purtau cu ea mai rău ca niște porci. Mai ales în ultimii doi ani purtarea lor ajunsese de-a dreptul revoltătoare. Niciunul nu o mai băga în seamă. Nici să danseze cu ea nu le mai plăcea. Mai mult, când treceau prin fața ei, nemernicii abia îi aruncau în treacăt o privire, ca și cum ar fi încetat să fie o frumusețe. Iar dacă totuși se întâmpla ca vreunul să tragă mai mult cu ochiul la ea, n-o făcea din admirație platonică, ci așa cum se uită cineva, înainte de masă, la o tavă cu nisetru sau la o friptură de purcel.

Și când te gândești că altădată...

— Acum, la fiecare serată, la fiecare bal... e la fel! își spunea

revoltată Liolia, mușcându-și buzele. Și știu de ce nu vor să mă mai bage în seamă, știu! Se răzbună! Se răzbună fiindcă-i disprețuiesc! Dar... dar atunci când o să mă mai mărit? E drept că în condițiile astea e greu să te măriți! Și timpul trece, nu așteaptă! Ce nemernici!

În seara de care vorbim, soarta se îndură însă de Liolia. În loc să danseze cu ea al treilea cadril, după cum fusese vorba, locotenentul Nabrîdlov se îmbătă criță și, trecând prin fața ei, plescăi disprețuitor din buze, voind să-i arate astfel, ca un bădăran ce era, că nu dă doi bani pe ea. Liolia nu mai putu răbda o asemenea jignire. Toate au o limită. Ochii albaștri i se înnegurară și i se umeziră, buzele începură să-i tremure și mai-mai să o podidească plânsul. Pentru ca vulgul să nu-i vadă lacrimile, Liolia se îndreptă spre ferestrele întunecate, aburite și – o, clipă minunată, iată-te sosită! Zări lângă una dintre ele un tânăr frumos, care nu-și mai lua ochii de la ea. Tabloul acesta înduioșător îi merse drept la inimă. Ținuta tânărului era de un „șic” nebun, fața-i era tristă și privirea plină de dragoste, de uimire, de întrebări și de răspunsuri anticipate. Liolia se învioră ca prin farmec. Luă aerul cuvenit și cu coada ochiului începu la rândul ei cercetarea cuvenită. Această operație îi dovedi că tânărul n-o privea din întâmplare, numai așa, într-o doară, ci literalmente n-o slăbea din ochi și părea că vederea fapturii ei îl încântă, îl răpește chiar.

„Doamne! își spuse Liolia. De i-ar trece cuiva prin cap să mi-l prezinte! Ce înseamnă un bărbat proaspăt sosit! m-a și ochit!”

Curând, tânărul începu să caute în dreapta și în stânga, umblând prin saloane și șoptind ceva când unuia, când altuia dintre bărbați.

„Vrea să mă cunoască! Și îi roagă să-mi fie prezentat”, își spuse Liolia, sugrumată de bucurie.

Așa și era. Peste vreo zece minute, un actoraș amator, cu fața rasă și cu o privire ștrengărească, se lăsă înduplecat de rugămințile tânărului și îl prezintă Lioliei cu o plecăciune de bonton. Liolia află că tânărul era Nogtev, pictorul „nostru” atât de talentat. De vreo douăzeci și patru de ani, brun, cu ochi focosi de georgian, cu mustăcioară frumoasă și față palidă, Nogtev nu picta niciodată

nimic; totuși era pictor. Avea păr lung, un cioculeț sub buza de jos, o mică paletă de aur atârnată de lanțul ceasului, palete de aur în chip de butoni de manșetă, mănuși până aproape de cot și la ghețe tocuri nemaivăzut de înalte. Era băiat bun, dar tont ca un gânsac. Tatăl său era nobil, mama la fel și avea și o bunică bogată. Era holtei. Strânse sfios mâna Lioliei, se așeză și mai sfios lângă ea și începu să o soarbă cu ochii lui mari. Conversația se legă anevoie. Liolia ciripea, iar el nu spunea decât: „da... nu... vedeți că...” vorbea aproape în șoaptă, răspundea anapoda și, foarte intimidat, își freca mereu ochiul stâng. Liolia aplauda în gând. Hotărâse în sinea ei că pictorul se îndrăgostise lulea de ea și în culmea fericirii se simțea biruitoare.

A doua zi după bal, Liolia ședea în odaia ei la fereastră și privea triumfătoare în stradă. Cu un aer rătăcit Nogtev se plimba în sus și în jos prin fața casei, trăgând cu coada ochiului la geamuri. Privea de parcă ar fi tras să moară: trist, duios și totodată galeș și cu foc. A treia zi la fel. A patra zi ploua și Nogtev nu era sub fereastră (cineva îl încredințase că nu i-ar sta bine cu umbrelă). A cincea zi făcu ce făcu și veni să se prezinte părinților Lioliei. Cunoștința se legă ca un nod gordian: atât de bine încât era cu neputință să mai fie dezlegată.

După vreo patru săptămâni avu loc un nou bal. (Vezi începutul.)

Nogtev stătea lângă o ușă, cu umărul proptit de ușor, și o sorbea pe Liolia din priviri. Voind să-l facă gelos, Liolia cocheta la o oarecare depărtare de el cu locotenentul Nabrîdlov, care era beat, dar nu chiar criță, ci așa, un pic, ca de schimbul întâi.

Tatăl Lioliei se apropie pe la spate de Nogtev.

— Tot mai pictezi? îl întreabă el. Te ocupi cu arta?

— Da.

— Așa... E o ocupație foarte frumoasă... Să dea Dumnezeu, să dea Dumnezeu... hm... vasăzică Cel de Sus te-a înzestrat cu darul ăsta. Așa... Fiecare cu darul lui...

Aslovski tăcu un timp, apoi continuă:

— Uite, ce e, tinere, știi ce ar trebui să faci dacă... cum să-ți spun... dacă pictezi? Ar trebui să vii la primăvară la noi la țară.

Avem acolo locuri încântătoare! Niște priveliști de-ți stă mintea în loc! Nici Rafael n-a avut prilejul să picteze peisaje atât de frumoase. Noi am fi fericiți... Fata mea s-a... împrietenit și ea cu dumneata... Ei... hm... Of, tinerețea, tinerețea! He-he-he...

Pictorul îi făcu o temenea și în ziua de întâi mai își făcu bagajele și plecă la moșia Aslovskilor. Bagajele lui constau dintr-o cutie cu culori, cu totul de prisos, dintr-o vestă de pichet, o tabacheră goală și două cămăși. Fu primit cu brațele cât mai larg deschise. I se puseră la dispoziție două odăi, doi servitori, un cal și tot ce ar mai fi dorit, numai și numai să îndreptățească așteptările. Nogtev profita cât putea mai din plin de noua sa situație: mânca și bea de stingea, dormea până târziu, se arăta vrăjit de priveliști și nu-și lua ochii de la Liolia, care era mai mult decât fericită. Îl simțea apropiat, era tânăr, frumos, sfios... și o iubea atât de mult! Sfiala sa mergea până acolo, încât nici nu îndrăznea să se apropie de Liolia, ci o privea mai mult de departe, de după o perdea sau de după o tufă.

„Ce dragoste timidă!” ofta ea...

Într-o dimineață minunată, tatăl Lioliei și Nogtev stăteau de vorbă pe o bancă în grădină. Tatăl tot aducea vorba despre farmecul fericirii casnice, iar pictorul îl asculta cu răbdare, trăgând pe furis cu privirea la bustul Lioliei.

— Ești singur la părinți? îl întreabă Aslovski printre altele.

— Nu... Mai am un frate, Ivan... Bun băiat! O minune de om! Nu-l cunoașteți?

— Nu, n-am avut plăcerea...

— Păcat că nu-l cunoașteți. E atât de spiritual, atât de vesel, o grădină de om! Se ocupă cu literatura. Toate redacțiile vor să-l atragă. El colaborează însă la revista „Șut”. Zău că e păcat că nu-l cunoașteți. Ar fi așa de fericit să vă cunoască... Știți ce? N-ați vrea să-i scriu să vină? Ce ziceți? Zău așa! Ar fi mai vesel!

La această propunere, tatălui Lioliei i se păru că cineva îi strângea inima într-o menghine, dar – ce să facă! – nu putu să răspundă altceva decât: „Cu multă plăcere!”

Nogtev își manifestă bucuria sărind în sus și trimise numaidecât

o invitație fratelui său. Acesta nu zăbovi să se arate. Nu veni însă singur, ci însoțit de prietenul său, locotenentul Nabrîdlov și de o gogeamite javră bătrână și știrbă, pe care-o chema Turcu. Explică gazdelor că luase câinele cu el ca să nu fie atacat în drum de hoți și „ca să aibă cu cine bea”. Li se puseră la dispoziție trei odăi, doi servitori și un cal pentru amândoi.

— Nu vă bateți capul cu noi! spuse Ivan gazdelor. Nouă nu ne trebuie nimic! N-avem nevoie nici de saltele de puf, nici de sosuri, nici de plane! Dacă însă ne veți milostivi cu bere și cu votcă, ei... atunci e altceva!

Închipuiți-vă un vlăjgan de vreo treizeci de ani cu o față mare și lată, cu ochi bulbucați, cu o barbă rară, cu o haină de pânză și o cravată veșnic fugită într-o parte, și mă veți scuti de descrierea lui Ivan. Era omul cel mai nesuferit de pe lume.

Când era treaz, mai era cum mai era: stătea lungit pe pat și nu scotea o vorbă. Dar când se îmbăta era tot atât de plăcut ca un scai pe trupul gol. Nu-i mai tăcea gura o clipă, suduia întruna, fără să se sinchisească de prezența femeilor sau copiilor. Vorbea de păduchi, de ploșnițe, de nădragi și de dracu' mai știe ce. Nu cunoștea alte subiecte, mai inedite. Aslovski, nevastă-sa și Liolia roșeau și rămâneau trăsniți când Ivan începea să facă spirite în timpul mesei.

Din păcate, în tot timpul șederii sale la moșia Aslovskilor, nu izbuti o singură zi să fie treaz. Cât despre Nabrîdlov – un locotenent pipernicit și foarte puțin arătos – se silea din răsputeri să semene cât mai mult cu Ivan.

— Noi doi nu suntem artiști! spunea el. Nici nu năzuim la așa ceva! Suntem niște țărănoi!

Primul lucru pe care Ivan și Nabrîdlov îl făcură fu să se mute din casa boierească, a cărei atmosferă li se părea înăbușitoare, în dependințe și anume la vechil, care era întotdeauna gata să tragă o dușcă cu oameni mai subțiri. După aceea își lepădară vestoanele, luând obiceiul să umble fără ele prin curte și prin parc. Lioliei i se întâmpla mereu să dea în parc peste Ivan sau peste locotenent, tolăniți în „deshabillé” sub un copac. Atât fratele cât și

locotenentul beau și mâncau vârtos, își hrăneau câinele numai cu ficat, făceau glume pe socoteala gazdelor, alergau prin curte după bucătărese, făceau un tăraoi de pomină când se îmbătau, dormeau duși și binecuvântau soarta care-i adusese din întâmplare în acel loc unde se putea trăi ca în sânul lui Avram.

— Ia ascultă, mă! spuse într-o zi Ivan pictorului, făcând cu un ochi tulbure de beție în direcția Lioliei.

— Dacă i-ai pus gând rău... te lăsăm în pace! Nu ne atingem de ea. Tu ai început, tu să-i iei caimacul. Nimic de zis, ție ți se cuvine locul! Noi ne purtăm ca niște adevărați cavaleri... Îți dorim succes!

— N-o să încercăm să ți-o suflăm, fii pe pace! întări Nabrîdlov. Ar fi o porcărie din partea noastră.

Nogtev strânse din umeri și își aținti privirea lacomă asupra Lioliei.

Când te sature de senin, ți se face poftă de furtună; când ți-e lehamite să te tot porți cuviincios și elegant, îți vine să te destrăbălezi. Curând, Liolia se plictisi de această dragoste sfioasă și începu să-și piardă răbdarea. Dragostea sfioasă nu ține de cald. Spre marea ei ciudă, în luna iunie, pictorul rămase tot atât de sfios cum fusese și în mai. În casă, cusătoresele lucrau de zor la pregătirea trusoului; Aslovski făcea zi și noapte planuri cum să obțină un împrumut în vederea nunții; dar raporturile dintre cei doi tineri tot nu luaseră încă o formă bine definită. Liolia îl târa cu de-a sila pe pictor și-l ținea zile întregi la pescuit. Dar nici mijlocul acesta nu fu de vreun ajutor. Stătea cu undița în mână, tăcea sau se bâlbâia, nu-și lua ochii de la ea și atâta tot. Niciun cuvânt dulce, tulburător! Nicio mărturisire.

— Spune-mi... îi spuse într-o zi Aslovski. Spune-mi... Iartă-mă... că te tutuiesc. O fac fiindcă mi-ești drag... Spune-mi „tăticule”... Mi-ar face plăcere...

Din prostie, pictorul începu să-i spună tatălui Lioliei „tăticule”, dar nici asta nu folosi la nimic. Rămase, ca și înainte, mut până și în împrejurări în care ar fi trebuit să se mânie împotriva zeilor, că nu i-au dat omului decât o singură limbă, în loc de zece. Ivan și

Nabrîdlov observară repede tactica lui Nogtev.

— Dracu' să te mai priceapă! începură ei să mârâie. Nici tu nu te înfrupți dar nici pe alții nu-i lași! Mare bou mai ești! Înfulcă odată bucățica, dobitocule, dacă ți se vâă singură în gură! Dacă nu, o înghițim noi! Ține minte!

Dar toate au un sfârșit pe lumea asta. La fel și povestirea noastră. Veni și ziua când raporturile dintre pictor și Liolia se limpeziră.

Deznodământul romanului se produse pe la mijlocul lunii iunie.

Era o seară liniștită. Văzduhul era plin de miresme. Privighetoarea cânta cât o ținea gâtlejul. Copacii șușoteau între ei. Ca să ne exprimăm în limbajul hiperbolic al beletristilor ruși, prin înalturi pluteau dezmierdări... Firește era și lună. Pentru ca poezia să fie cu adevărat paradisiacă nu lipsea decât domnul Fet⁴⁶, care să declame, pitit după o tufă, versurile sale încântătoare.

Liolia ședea pe o bancă și privea printre copaci la pârâu. Își acoperise cu un șal umerii înfiorați de răcoarea înserării.

„Oare dau eu impresia că nu se poate apropia omul de mine?” se gândea ea și, în închipuire, se și vedea măreață, mândră, trufașă chiar... Fu smulsă din gândurile ei de tatăl său, care veni să se așeze lângă ea.

— Ei, cum merg lucrurile? o întrebă el. Aceeași situație?

— Da, nicio schimbare.

— Hm... Drace... Și când se va termina aiureala asta?... Pe mine mă costă cam scump să hrănesc trei trântori! Cinci sute de ruble pe lună! Asta-i glumă? Numai ficatul pentru javră mă ține treizeci de copeici pe zi! Dacă are de gând să te ceară în căsătorie, s-o facă odată, iar dacă nu, să se ducă dracului cu frate, cu câine și cu tot! Dar cel puțin face vreo aluzie? A vorbit ceva cu tine? Ți-a făcut vreo declarație?

— Nu. E atât de timid, papa!

— Timid... Las' că le cunoaștem noi timiditatea! E numai de ochii lumii. Stai că ți-l trimit chiar acum. Și fă în așa fel ca să se pronunțe. N-are niciun rost să umbli cu fasoane... E timpul să se sfârșească odată... Fă bine și pune-l pe roate... Nu mai ești nici tu

așa de tânără... Știi tu cum trebuie să-l iei!

Papa plecă. Peste vreo zece minute se ivi pictorul, strecurându-se sfios printre tufe de liliac.

— M-ai chemat? o întrebă el pe Liolia.

— Da, te-am chemat. Vino mai aproape! De ce fugi mereu de mine? Stai aici, lângă mine.

Pictorul se apropie încetișor de Liolia și se așează sfios pe marginea băncii.

„Ce frumușel e în întuneric!” se gândi ea, apoi gânguri:

— Spune-mi ceva! De ce ești atât de închis, Feodor Panteleici? De ce taci mereu? De ce nu-ți deschizi niciodată inima? Merit eu o asemenea neîncredere din partea dumitale? Zău că mă simt jignită... S-ar zice că nu suntem prieteni... Haide, vorbește!

Pictorul tuși, scoase un scurt oftat, și bâigui.

— Am să-ți spun multe, foarte multe!

— Și ce te oprește?

— Mi-e frică; mă tot tem să nu te jignesc. Spune, n-ai să te superi, Elena Timofeevna?

Liolia râse încetișor.

„A sosit clipa! gândi ea. Cum tremură! Doamne, cum tremură! Ai căzut în capcană, dragul meu!”

Liolia simți că și pe ea o apucă tremuriciul. Inima începu să-i zvâcnească puternic, așa cum îi place oricărui romancier.

„În zece minute încep îmbrățișările, sărutările, jurămintele... Ah...” se avântă închipuirea ei și, pentru a mai turna gaz peste foc, îl atinse ușor pe picior cu brațul ei gol, fierbinte.

— Despre ce-i vorba? îl întrebă ea. Nu sunt chiar atât de neînduplecată cum crezi... (Pauză). Vorbește!... (Pauză). Hai, dă-i drumul!!

— Știi, Elena Timofeevna... Nimic nu mi-e mai scump pe lume ca pictura... ca arta... Prietenii mei găsesc că am talent și că voi ajunge un bun pictor...

— O, asta-i sigur! *Sans doute!*⁴⁷

— Ei, bine... Iată... Sunt îndrăgostit de arta mea... Vreau să spun că... îmi place mai ales genul intim, nudul, Elena

Timofeevna! Arta... Arta, vezi dumneata... Ce noapte minunată!

— Da, o noapte rară! șopti Liolia și, mlădiindu-și trupul ca un șarpe, se ghemui în șal și închise pe jumătate ochii. (Strașnic se mai pricep femeile când e vorba de amănuntele scenelor de dragoste, oh, strașnic!)

— Dacă ai ști de când vreau să-ți vorbesc – continuă Nogtev, frângându-și degetele albe –, dar... nu îndrăzneam. Credeam că ai să te superi... Dar dacă o să mă înțelegi... n-ai să te superi. Și dumitale ți-e dragă arta!

— Ei da, sigur... Cum să nu! Doar e artă!

— Elena Timofeevna! Știi de ce sunt aici? Nu ghicești?

Liolia se rușină cât putu mai mult și își puse, ca din întâmplare, mâna pe brațul lui...

— E drept – continuă Nogtev după o scurtă tăcere –, că printre pictori sunt și porci... Asta-i adevărat... Lor puțin le pasă de pudicitatea feminină... Dar eu... eu nu sunt din ăia! Am prea multă delicatețe. Pudicitatea feminină este... o pudicitate pe care nu poți s-o nesocotești!

„De ce mi-o fi înșirând toate astea?” se întreabă Liolia și își ascunse brațele în șal.

— Nu, eu nu sunt ca ei... Pentru mine, femeia e ceva sfânt! Așa că nu ai de ce să te temi... Fiindcă nu sunt ca ei, n-am să-mi permit niciodată să-mi dau în petic... Elena Timofeevna! Îmi dai voie? Ascultă-mă! Îți jur că sunt sincer, fiindcă nu mă gândesc la mine, ci la artă! Eu pun întotdeauna, pe planul întâi arta, nu satisfacerea unor instincte animalice!

Nogtev o luă de mână. Ea se trase puțin mai aproape de el.

— Elena Timofeevna! Îngerul meu! Fericirea mea!

— Ce e?

— Pot să te rog?

Liolia râse iarăși încetișor. Buzele ei se și întredeschiseră pentru primul sărut.

— Pot să te rog? Te implor! Îți jur că-i pentru artă! Mi-ai plăcut din prima clipă atât de mult, atât de mult! Ești tocmai făptura de care aveam nevoie! Să le ia dracu' pe toate celelalte! Elena

Timofeevna! Draga mea! Vrei să-mi fii...

Liolia își potrivea trupul, gata să-i cadă în brațe. Inima începu să-i zvâcnească nebunește.

— Vrei să-mi fii...

Pictorul o apucă și de mâna cealaltă.

Ea își plecă smerit căpșorul pe umărul lui. Pe gene îi luciră lacrimi de fericire...

— Draga mea! Vrei să-mi fii... model?

Liolia ridică dintr-odată capul.

— Ce-ai spus?!

— Vrei să-mi pozezi pentru nuduri?

Liolia sări în picioare.

— Cum? Ce să fac?

— Să-mi fii model... Te rog!

— Nu te înțeleg.

— Mi-ai face un mare serviciu! Mi-ai da puțința să pictez un tablou... și ce tablou!

Liolia păli. Lacrimile ei de dragoste se prefăcură dintr-odată în lacrimi de deznădejde, mânie și alte sentimente urâte!

— Vasăzică asta era? bolborosi ea, tremurând din tot trupul.

Bietul pictor! O lumină ca de incendiu, roșie ca focul, îmbujoră dintr-odată unul dintre obrajii lui albi, când pocnetul unei palme răsunătoare se auzi în toată grădina întunecată, contopindu-se cu propriul ei ecou. Nogtev își frecă obrazul, apoi înlemni. Rămase nemișcat, parcă lovit de catalepsie. Simți că îl înghite pământul și că se afundă tot mai adânc, tot mai adânc... În fața ochilor, începură să-i joace fulgere...

Scuturată ca de friguri, amețită, palidă ca moartea, Liolia făcu un pas și se clătină. Se simțea parcă strivită de o roată. Adunându-și toate puterile, se îndreptă spre casă împleticindu-se ca un om bolnav. Picioarele i se muiau, ochii îi aruncau scânteii, mâinile i se ridicau spre păr simțind nevoia să se înfigă în el...

Nu-i mai rămăseseră decât câțiva stânjeni de străbătut până în casă, când îi fu dat să mai lovească o dată. În calea ei, lângă chioșcul năpădit de viță sălbatică, stătea cu brațele larg deschise,

Ivan, beat, nepieptănat, cu fața-i lătăreață schimonosită și cu jiletca descheiată. O privea pe Liolia sardonice, drept în față și pângărea văzduhul cu un hohot de râs mefistofelic. Când trecu pe lângă el o apucă de mână.

— Nu mă atinge! îi strigă ea cu glas șuierător, ca de șarpe, și îi trase și lui o palmă.

Urâtă pățanie!

Apărută pentru întâia oară în revista „Svet i teni”, 1182, Nr. 179–23, 26 iunie, Nr. 180–24, 4 iulie. Semnată, Antoșa Cehonte. – Publicăm acest text.

Douăzeci și nouă iunie

POVESTIREA UNUI VÂNĂTOR CARE NU NIMEREȘTE NICIODATĂ ȚINTA

Erau ceasurile patru dimineața... Aurul celor dintâi raze de soare se revărsa peste stepa acoperită cu rouă, care strălucea ca presărată cu o pulbere de nestemate. Vântul zorilor alungase ceața ce se adunase toată, ca un zid plumburiu, dincolo de râu. Spicele de secară și măciuliile ciulinilor și ale măceșilor stăteau nemișcate, făcându-și numai, din când în când, ușoare temeneli și şușotind între ele. Deasupra ierbii și deasupra capetelor noastre, zburau, fâlfâind lin din aripi, șoimi, ulii și bufnițe. Vâneau...

Achim Petrovici Otletaev, judecătorul de pace, medicul zemstvei, Cozoiedov, vâtaful de plasă, Predpolojenski – ginerele lui Otletaev – și cu mine mergeam toți șase la vânătoare, în încăpătorea căruță pe arcuri a lui Otletaev. În urma căruței alergau, cu limba scoasă, patru câini. Eu și medicul zemstvei suntem subțirei, ceilalți însă sunt burduhoși, ca niște butoaie de o sută de vedre, și, deși căruța moștenită de la bunici era lată și încăpătoare, ședeam groaznic de înghesuiți. În ce mă privește îl loveam mereu pe Cozoiedov cu cotul și cu patul puștii în burtă. Ne înghionteam cu toții, gâfâiam, ne încruntam, ne uram din tot sufletul unul pe altul și așteptam cu nerăbdare clipa în care să ne putem da jos din căruță. Hotărâserăm să mergem cât se va putea mai în

inima stepei, să vânam potârnică, spurcăci, prepelițe, vânat de baltă și, dacă norocul avea să ne suradă, dropii. Ne călăuzea Otletaev, proprietarul căruței și al cailor, datorită căruia porniserăm la vânătoare. Dacă trupul ne era înghesuit, sufletul ne era, în schimb, plin de bucurii dintre cele mai nobile și mai avântate.

Cine n-a fost niciodată la vânătoare și n-a hoinărit pe câmp nu poate pricepe această patimă. Ne țineam puștile și le priveam cu aceeași dragoste cu care o mamă se uită la copiii ei, în care și-a pus cele mai mari nădejdi.

— Și care ne va fi itinerarul? întrebai eu, după ce ne îndepărtaserăm cu vreo zece verste de conacul lui Otletaev.

— Întâi, mergem la Ekncic, răspunse Otletaev, să vânam becaține... Mai sunt vreo opt verste până acolo. Vânam și prepelițe, prin meiuri... După ce isprăvim cu prepelițele, rămânem undeva peste noapte și abia mâine pe la cântători începe adevărata vânătoare...

— Ce ziceți, domnilor, întrebai, arătând cu degetul o gaie, care se scălda în albastrul cerului, la o mare înălțime, s-ar putea lua de aici? Ați nimeri-o?

— Nu se poate! hotărî Otletaev. E prea departe! Totuși cred că pușca mea ar lovi-o!

— Nici cu pușca dumitale nu se poate, își dădu cu părerea Predpolojenski.

— Ba eu aș nimeri-o. Nu cu alică, că n-ar ajunge până la ea, dar cu glonțul aș merge la sigur.

— Nici cu glonțul n-ai nimeri-o.

— Dă-mi voie să știu eu mai bine ce pot nimeri și ce nu pot! Nu-mi cunoști pușca... Tu n-ai văzut în viața ta o pușcă bună și de aceea ți se pare de necrezut... Află că am nimerit și la depărtare mai mare.

Predpolojenski își dădu capul pe spate și începu să râdă.

— De ce râzi? întrebă Otletaev. Se vede treaba că nu mă crezi.

— Firește că nu.

— Hm... înseamnă că nu-mi cunoști pușca... E o pușcă

strașnică! Nu degeaba a costat șase sute de ruble...

— Cât-â-t? se minună Predpolojenski, lungindu-și gâtul... Cât? Ia mai spune o dată, tăticule!

— Șase sute de ruble... De ce râzi? Uită-te mai întâi la pușcă și apoi hlizește-te!

— O vād... Ce marcă e?

— Lepellier... O fabrică din Marsilia.

— Lepellier? Nici n-am auzit de marca asta. E o pușcă la fel ca oricare alta... O sută de ruble face, mai mult nu... Nu-mi place când minți, tată-socrule! De ce să minți? Nu înțeleg ce nevoie ai să minți?

— Pușca e bună, fără doar și poate – se amestecă judecătorul –, dar șase sute de ruble nu face. Ai plătit-o prea scump, Achim Petrovici!

— Nici nu s-a gândit s-o plătească prea scump! sări iarăși Predpolojenski. Minte! Minte ca un școlar!

Otletaev începu să se frământa pe loc, roșu la față.

— Nu sunt din ăia care se laudă, spuse el. Asta, s-o știi! În schimb, tu... tu minți! Ei da! Cauți orice prilej să mă împungi! Nu face să meargă omul cu tine la vânătoare. Nici nu știu de ce te-am luat cu noi!...

— N-aveai decât să nu mă iei... Dar de ce să minți? Minți ca un porc!

— Tu ești un porc! Un porc și un tâmpit!

Începurăm să-l dojenim prietenește pe Predpolojenski.

— N-are decât să nu mintă! se apăra bătaiosul ginere. Îmi ies din sărite când aud pe cineva mințind... Și să nu mă facă porc. El e un porc, asta-i! Iar, dacă nu-i place că merg la vânătoare... să-l ia naiba! Poftim, nu merg!

— Ei haide, potolește-te! Lui Achim Petrovici nici prin cap nu i-a trecut să te insulte! Merită să stârnești o asemenea furtună pentru niște fleacuri?

Predpolojenski se umflă ca un curcan îndopat și tăcu.

— Nici așa nu se poate! începu după un timp Cozoiedov să-l dăscălească pe Predpolojenski. Nu-i frumos! Se cheamă că Achim

Petrovici îți ține acum loc de părinți; ca să zic așa, ți-e socru, iar dumneata îl faci de două parale... E mare păcat!

Ginerele aruncă vâtafului de plasă o privire disprețuitoare și zâmbi:

— Te-a întrebat cineva? bufni el. Spune: te-a întrebat? Nu! Atunci taci din gură, dacă... Și vezi-ți de treabă... Hm!... Îmi ține loc de părinți! Nici nu știi să vorbești – și te amesteci... Bădărane!... Țărănoiule!

— Vezi cum ești! Te agăți de oameni. Oi fi eu de neam prost și, ca să zic așa, fără niciun fel de carte, dar pot să spun că am în piept, în inimă și în suflet fel de fel de sentimente de care dumneata habar n-ai, cu toate că ai urmat școli de toate gradele. Asta-i!

— Ia mai lăsați, domnilor! mă amestecai eu. Destul v-ați făcut morală unul altuia. Hai, mai bine să tăcem...

Otletaev scoase gâfâind din buzunarul hainei o tabacheră cât toate zilele și își afundă în ea degetele sale groase. Doctorul și judecătorul de pace întinseră și ei mâna spre tabachera lui.

— Nu, iertați-mă! se împotrivi Otletaev, luând un aer important. Prietenia e una și tutunul e alta. Nu-mi ajunge nici mie... Drumul e lung și n-am cu mine decât vreo patruzeci de țigări...

Doctorul și judecătorul de pace roșiră și, pentru a-și ascunde rușinea, începură să fluiera ceva din „Madame Angot”.

Otletaev era prost, cât patruzeci de mii de călugări la un loc și peste poate de necioplit.

Nu-l puteam suferi. Doctorul, rușinat, își aprinse o țigară dintr-ale lui și începu să spună fel de fel de snoave. Povesti vreo douăzeci, din care numai una nu fu fără perdea, celelalte se topeau toate ca untul în urechile noastre.

— Mare meșter ești, taică! îl lăudai eu pe doctor. Nu știam că ești umorist de talia asta!

— Da, mă cam pricep, spuse doctorul. Dacă aș fi vrut să scriu la reviste, aș avea milioane. Aș câștiga mai mult ca dumneata.

— Nu mă îndoiesc... Și de ce nu scrii?

— Nu vreau!

— Dar de ce?

— Uite așa, nu vreau! Am conștiință! Poate un om cu conștiință să scrie în revistele voastre? Nicidecum! Nici ziarele nu le citesc niciodată! După părerea mea, cei ce se abonează la ele și aruncă bani pe ele sunt niște neghiobi...

— Eu, dimpotrivă – se amestecă judecătorul de pace –, îi socotesc neghiobi pe cei care nu cheltuiesc bani pe ziare...

— Doctorul nu e în toane bune astăzi, spusei eu. Să-i dăm pace...

— Cine ți-a spus că nu sunt în toane bune? Sunt foarte binedispus... Dumneata aperi cu atâta căldură ziarele, fiindcă scrii în ele, dar, după părerea mea... toate la un loc nu fac cât o ceapă degerată. Mint, mint și mint. Ziariștii sunt cei mai grozavi minci-noși și bârfitori! Sunt ca și avocații: mint și n-au conștiință.

— Am fost și eu avocat – spuse judecătorul de pace –, și totuși aveam conștiință.

Predpolojenski și Cozoiedov schimbă o privire și zâmbiră ironic.

— Nu vorbesc de dumneata... Vorbesc în general...

În general sunt toți niște pungași... Și ziariștii, și avocații, și toți...

În loc să tac, continuai să-i apăr pe ziariști. Judecătorul continuă să-i apere pe avocați... În căruță se iscă din nou ceartă.

— Dar medicina dumitale? mă oțărâi eu. Medicina? Cu ea cum e? Parcă voi nu mințiți? Nu știți decât să luați bani! Ce-i un doctor? Premergătorul groparului... iată ce-i! De altfel nu știu de ce discut cu dumneata. N-ai nicio logică. Ai făcut universitatea și judeci ca un băiaș...

— Măsoară-ți cuvintele! Cred că se poate vorbi și fără insulte!

— Îi ocărim pe ziariști și pe avocați – se amestecă Predpolojenski cu glasul lui de bas –, și minciuna cea mai sfruntată n-o vedem... Ia discutați nițel cu tata-socru; îl taie și pe cel mai bun avocat, când e vorba de dat cu gura...

Și așa mai departe... Cuvânt pentru cuvânt, rânjete pentru rânjete, bârfeală după bârfeală, lucrurile ajunseră dracu' știe unde...

Începurăm să dăm drumul la tot ce adunaserăm în suflet unul împotriva celuilalt toată iarna și ne ciorovăirăm mai rău decât ar fi făcut-o fetele bătrâne din lumea întreagă adunate toate la un loc.

În timp ce ne împrășcam cu răutăți, nedormiți îndeajuns și pe jumătate beți, soarele se ridica din ce în ce mai sus, ceața se împrăștie și începuse o zi minunată de vară... În jurul nostru, totul era tihnit, plăcut...

Numai noi tulburam această liniște...

Ajunși la prima baltă care ni se nimeri în drum, ne dădurăm jos din căruță și o luarăm fiecare în altă parte, morocănoși și bosumflați. Cozoiedov fu cel ce se învrednici să restabilească buna înțelegere. Azvârli cât putu de sus o monedă de trei copeici, trase în ea și o nimeri! Ne repezirăm să ridicăm bănuțul, numărărăm urmele alicelor și de bine de rău izbutirăm să intrăm din nou în vorbă.

Predpolojenski stârni un cârstel și-l împușcă. Îl felicitaram și strigarăm „ura”. Buna înțelegere s-ar fi restabilit de-a binelea, de n-ar fi fost medicul zemstvei. În timp ce noi îl felicitam pe Predpolojenski pentru isprava lui, doctorul se apropie de căruță, desfăcu o legăturică și începu să se desfete cu votcă și gustări.

— Ce faci acolo, doctore? îl strigă Otletaev.

— Mănânc și beau.

— Cu ce drept cotrobăiești în merinde?

— Și ce, n-am voie?

— Crezi că-s ale dumitale? Asta e, pardon de expresie, o porcărie, pe care n-o admit. Nu puteai să aștepți un pic? Ce sticlă ai desfumat acolo? Doamne! Lichiorul meu! Cine ți-a dat voie?

— Ia te rog să nu te rățoiești așa! Las-o mai moale!

— Lichiorul ăsta l-am luat pentru mine! Eu am o sănătate mai șubredă, de aceea mi-am luat lichior... Și poftim! L-ai desfăcut! Cine te-a rugat? Pune batogul la loc!

— Uite că n-am să-l pun! Ar trebui să știi, om necuviincios și nedelicat ce ești, că la vânătoare, totul e de-a valma. Ești, pardon de expresie, un țopârlan!

Doctorul bău un păhăruț de lichior și, ca să-i facă în ciudă lui

Otletaev, își tăie înadins o bucată mare de batog. Predpolojenski se repezi la căruță și, pentru a-i face și mai în necaz lui socru-său, puse sticla de lichior la gură și bău jumătate din ea... Lui Otletaev îi dădură lacrimile.

— Vasăzică faceți dinadins? şuieră el. Bine! Bine! Acum văd cu cine am de-a face!... Mersi bocu...

Judecătorul de pace se apropie de căruță, fără a ști despre ce era vorba.

— A-a-a? Luați o gustare? întrebă el. Nu-i prea devreme? Între noi fie vorba, nu strică să dăm câte un păhărel pe gât... În sănătatea voastră!

Judecătorul de instrucție își turnă un păhăruț de lichior și îl bău.

— Frumos vă stă! strigă Otletaev, nemaiputându-se stăpâni.

— Ce ne stă frumos? întrebă judecătorul.

— Nimic...

Otletaev se urcă în căruță, aruncă legăturica pe iarbă, ne făcu un salut ironic și trase un ghiont în spinarea vizitiului Piotr.

— Dă-i drumul! strigă el.

— Unde te duci? ne mirarăm noi...

— Dacă mă găsiți nesuferit... incult!... Cozoiedov! Hai, urcă, dragul meu! Noi doi suntem niște țăranoi, nu-i de nasul nostru să vânăm cu dumnealor savanții! Să-i scutim de prezența noastră! Hai, vino, scumpule!

— Unde pleci? Nu mai face pe prostul!

— De ce să vă supărați, dacă sunt prost?... O fi și așa! Sunt chiar un dobitoc... La bună vedere... Mă duc acasă...

— Și noi cu ce ne întoarcem?

— Treaba voastră... Căruța e a mea.

— Ia spune, te-ai țicnit de-a binelea, tată-socrule? strigă Predpolojenski.

Cozoiedov se urcă lângă Otletaev și ne salută smerit.

— Ai înnebunit? continuă Predpolojenski. Dă-te jos din căruță!

— Nici nu mă gândesc. La bună vedere, ginere! Tu ești un om învățat, cult, civilizată... Dar eu... Eu, ce sunt?

— Ești un dobitoc! Dar ce înseamnă asta, domnilor? Cine l-a

ațâțat? Dumneata, doctore? Dracu' să te ia, mereu îți bagi nasul savant în treburile altora!

— Eu nu-ți sunt socru... Te rog să nu zbieri la mine – se supără doctorul. Dacă zbieri, plec și eu.

— Pleacă sănătos! Pagubă-n ciuperci! Ce-ți închipui dumneata?

Doctorul dădu din umeri, oftă și se urcă în căruță. Judecătorul făcu un gest deznădăjduit cu mâna și se urcă și el.

— De fiecare dată facem la fel, oftă el. Când suntem împreună, nu iese niciodată nimic bun.

— Dă-i drumul! strigă Otletaev.

Piotr plesni din limbă, smuci hățurile și căruța o luă din loc.

Predpolojenski și cu mine ne uitarăm unul la altul.

— Stai! strigai eu și începui să alerg după căruță. Stai!

— Stai! zbieră Predpolojenski. Stați, dobitocilor!

Căruța se opri, ne urcarăm și noi și ne luarăm locurile.

— Asta n-am să ți-o iert! spuse Predpolojenski, fulgerându-l din ochi pe socru-său și arătându-i pumnul. Nimic n-am să uit! Până la groapă am să țin minte ziua asta!

Până acasă, nu ne mai vorbirăm. În sufletele noastre, bucuriile nobile și avântate făcuseră loc pornirilor celor mai urâte. Eram gata să ne mâncăm unul pe altul și dacă n-am făcut-o e pentru că n-am știut de unde să începem... Când traserăm la scara casei lui Otletaev, madam Otletaeva ședea pe terasă bându-și cafeaua.

— Ați și sosit? se miră ea. De ce așa de devreme?

Ne dădurăm jos din căruță și ne îndreptarăm spre poarta ogrăzii, fără să scoatem o vorbă.

— Unde vă duceți, domnilor? începui să strige madam Otletaeva. Dar cafeaua? Dar prânzul? Încotro ați pornit-o?

Ne întoarserăm cu fața spre pridvor și, fără a adăuga un singur cuvânt, făcurăm un gest grăitor de amenințare cu pumnii noștri uriași. Predpolojenski scuipe într-acolo și se duse să se culce în grajd.

Peste vreo două zile, Otletaev Predpolojenski, Cozoiedov, judecătorul de pace, medicul zemstvei și cu mine, ședeam în casă la Otletaev și jucam cărți. Jucam cărți și, ca de obicei, ne

ciorovăiam...

Peste vreo trei zile, ne certăram de moarte, iar peste alte cinci, dădeam, cu toții laolaltă, drumul la focuri de artificii...

Ne certăm, ne bârfim, ne urâm, ne disprețuim unul pe altul, dar de despărțit nu ne putem despărți. Nu te mira și nu râde, cititorule! Du-te la Otletaeva, stai o iarnă și o vară acolo și vei pricepe cum devine cazul...

Acolo-s coclauri, nu-i capitală... La Otletaeva, racul e pește, dracu', om și cearta, vorbă dulce.

Apărută pentru prima oară în revista „Sputnik”, 1882, Nr. 12, 29 iunie.
Semnată: Antoșa Cehonte. – Publicăm acest text.

Care dintre cei trei

POVESTE VECHE, ȘI TOTUȘI VEȘNIC NOUĂ

Nadia, fiica Mariei Ivanovna Langer, văduva unui consilier de stat, stătea de vorbă pe terasa străvechii și luxoasei vile a mamei sale, cu Ivan Gavrilovici, fiul unui cunoscut comerciant din Moscova.

Era o seară minunată. Dacă aș fi meșter în zugrăvirea frumuseților naturii, aș descrie luna, care privea blând de după nori, scăldând în lumina ei plăcută pădurea, vila și drăgălașa față a Nadiei... Aș descrie și șoapta lină a copacilor, și cântecul privighetoarei, și susurul abia auzit al micului havuz... Nadia stătea cu un genunchi pe marginea unui jilț și cu mâinile pe balustradă. Ochii ei – niște ochi galeși, catifelați, adânci – priveau nemișcați spre desișul verde... Pe chipul ei mic, palid, luminat de lună, jucau două pete mai întunecate: era rumeneala obrazilor... Ivan Gavrilovici stătea în spatele ei și-și ciugulea nervos cu degetele barba rară. Mâna îi tremura. Când se sătura să-și jumulească barba, începea să-și potrivească și să-și tragă cu mâna cealaltă cravata subțire și urâtă. Ivan Gavrilovici nu era frumos. Semăna cu maică-sa, care arăta ca o bucătăreasă de țară. Avea o frunte mică, îngustă, parcă turtită, nasul cârn, teșit, cu o scobitură în loc de proeminență, și părul ca o perie. Ochii lui mici, înguști, ca de piscoi, priveau întrebător la Nadia.

— Iartă-mă, bolborosi el, oftând spasmodic, iartă-mă că-ți vorbesc de... sentimentele mele... Dar te iubesc atât de nebunește, încât nici nu știu dacă sunt în toate mințile... Simt în piept lucruri cu neputință de exprimat! De cum te-am văzut, Nadejda Petrovna, mi s-au aprins călcâiele... adică vreau să spun că m-am îndrăgostit nebunește. Iartă-mă, dar... când te gândești... (Pauză)... Ce frumoasă-i astăzi natura!

— Da... foarte frumoasă...

— Nici nu știi ce extraordinar e să iubești o făptură atât de minunată ca dumneata, în mijlocul unei naturi la fel de minunate... Numai că sunt nefericit!

Ivan Gavrilovici oftă și se trase iar de barbă.

— Foarte nefericit! Eu te iubesc, sufăr... Și dumneata?... Știu, ar fi greu să ai un sentiment față de mine! Dumneata ești cultă, savantă... ca oricare fată de nobil... Iar eu? Eu sunt fiu de negustor și... atâta tot! Cu alte cuvinte... nimic! Am eu bani mulți, dar la ce-mi folosesc banii, dacă nu pot fi cu adevărat fericit? Fără fericire averea nu-i decât un blestem... o floare stearpă. Mănânci bine... umbli numai cu trăsura... dar... viața e pustie... Nadejda Petrovna!

— Te ascult!

— Nu... ni... nimic! Adică, la drept vorbind, voiam să te mai supăr cu o întrebare...

— Ce dorești?

— Ai putea să mă iubești? (Pauză.) Am oferit mămicăi... adică vreau să spun mamei dumitale, mâna și inima mea pentru dumneata și ea mi-a spus că numai de dumneata depinde totul... Poți, prin urmare, să-mi vorbești și fără să mai aștepti încuviințarea ei... Ce răspuns îmi dai?

Nadia tăcea. Privea desișul verde întunecat, unde abia se deslușeau trunchiurile și horbota frunzișului...

O interesau umbrele negre, mișcătoare, aninate de copacii ale căror vârfuri se legănau ușor la adierea vântului. Tăcerea ei îl sugruma pe Ivan Gavrilovici, căruia îi dădură lacrimile. Suferea. „Și dacă mă refuză?” se gândea el, și la gândul acesta cumplit, un

fior de gheață îi despica parcă spatele lui lat...

— Fii atât de bună, Nadejda Petrovna, spuse el, nu-mi zdrobi inima... Gândește-te că dacă stăruie întruna o fac din dragoste... De aceea... (Pauză.) Dacă... (Pauză.) Dacă nu-mi dai răspuns, nu-mi rămâne decât să mor.

Nadia întoarse capul spre Ivan Gavrilovici și zâmbi... Îi întinse mâna și spuse cu un glas care în urechile comerciantului din Moscova sună ca un cântec de sirenă:

— Îți sunt foarte recunoscătoare, Ivan Gavrilovici... Știu de mult că mă iubești și știu și cât de mult mă iubești... Dar eu... eu... Și eu te iubesc, Jean... Ar fi cu neputință să nu te iubesc, ai o inimă atât de bună, ești atât de devotat...

Ivan Gavrilovici rămase cu gura căscată, începu să râdă și, în culmea fericirii, își trecu palma peste față, ca și cum ar fi vrut să se încredințeze că nu visează.

— Sunt sigură că dacă m-aș mărita cu dumneata, continuă Nadia, aș fi cea mai fericită femeie... Dar știi, Ivan Gavrilovici... Mai așteaptă puțin... Nu pot să-ți dau chiar acum un răspuns definitiv... Trebuie să chibzuiesc bine pasul pe care-l fac... Trebuie să mă gândesc pe îndelete. Mai așteaptă...

— Și cât o să trebuiască să aștept? Mult?

— Nu, numai un pic... O zi, cel mult două...

— Asta mai merge...

— Acum, însă, du-te. Răspunsul am să ți-l scriu. Întoarce-te acasă, și eu am să mă gândesc... La revedere... poate chiar pe mâine.

Nadia îi întinse mâna. Ivan Gavrilovici i-o sărută. Nadia făcu un semn prietenos cu capul, își mișcă buzele ca pentru sărutare, zbură ca o păsărică de pe terasă și se făcu nevăzută... Ivan Gavrilovici rămase două-trei minute locului, adâncit în gânduri, apoi porni prin grădinița de flori și prin pădurice spre trăsura care-l aștepta într-o poiană. Se simțea moleșit, istovit de fericire, ca și cum ar fi stat o zi întreagă într-o baie caldă. Mergea râzând de fericire.

— Trofim! strigă el vizitiului, care adormise. Hai, trezește-te! Mergem! Ai cinci ruble bacșiș! Ai înțeles? Ha-ha-ha!

În acest timp, Nadia se furișase în grabă prin toate odăile spre o altă terasă, coborâse în cealaltă parte a grădinii, apoi, strecurându-se printre copaci și tufe, alergase spre o altă poiană, unde o aștepta prietenul ei din copilărie, un tânăr de vreo douăzeci și șase de ani, baronul Vladimir Strahl. Strahl era un neamț bondoc, mărunț, rotofei, cu început de chelie. Își terminase universitatea și, înainte de a pleca la moșia sa de lângă Harkov, venise să-și ia rămas-bun. Era ușor cherchelit și, tolănit pe bancă, fluiera cântecul popular „Vânătorul”.

Nadia alergă spre el și, obosită de fugă, abia putând să mai răsuflă, i se aruncă de gât. Râzând cu hohote, trăgându-l de păr, de ceafă și de guler, îi acoperi cu sărutări fața grasă, asudată...

— De un ceas te aștept, spuse baronul, cuprinzându-i mijlocul.

— Ce faci, ești bine?

— Da...

— Pleci mâine?

— Da, plec...

— Hainule... Și te întorci curând?

— Nu știu...

Baronul o sărută pe Nadia pe obraz și o coborî de pe genunchii lui, așezând-o pe bancă.

— Ei, ajunge, ne-am sărutat destul, spuse Nadia. Să mai lăsăm și pe altă dată... Avem toată vremea. Acum să vorbim serios. (Pauză.) Te-ai gândit, Volia?

— Da, m-am gândit...

— Și care-i răspunsul? Când... facem nunta?

Baronul se încruntă.

— Iar începi aceeași poveste! spuse el. Am mai vorbit doar și ieri despre asta... Nici gând nu poate fi de căsătorie! Ți-am spus-o și ieri... lămurit. De ce să mai discutăm despre lucruri discutate și răsdiscutate de o mie de ori?...

— Dar, Volia, raporturile dintre noi trebuie să ducă la ceva! Cum de nu înțelegi acest lucru? Nu-i așa că trebuie?

— Da, trebuie, dar nu la o căsătorie... Ești naivă ca un copil de trei ani, Nadine, ți-o repet pentru a suta oară... Naivitatea le stă

bine femeilor frumoase, dar nu în cazul de față, draga mea...

— Vasăzică nu vrei să te însori! Nu vrei? Spune-o pe șleau, nerușinatule, spune-o deschis! Nu vrei?

— Nu vreau... Ce rost ar avea să-mi stric cariera? Te iubesc, dar gândește-te că dacă mă însor cu tine ai să mă nenorocești... Nu mi-ai aduce nici avere, nici nume... Însurătoarea, draga mea, trebuie să fie jumătate din carieră, iar tu... N-ai de ce plânge... Trebuie să judeci cu sânge rece... Căsătoriile din dragoste nu sunt niciodată fericite și până la urmă dau întotdeauna chix...

— Minți... Minți! Asta-i!

— Să ne căsătorim și după aceea să murim de foame... Să aducem pe lume niște cerșetori... Trebuie să judecăm la rece.

— Și de ce n-ai judecat la rece... atunci... îți aduci aminte când? Atunci mi-ai dat cuvântul tău de onoare că te vei însura cu mine... Nu-i așa că mi l-ai dat?

— Ți l-am dat... Dar acum mi-am schimbat planurile... Nu-i așa că nici tu n-ai lua un om sărac? Atunci de ce vrei să mă silești pe mine să iau o nevastă săracă? Nu că vreau să mă port cu tine ca un ticălos. Dar am un viitor, de care sunt răspunzător față de conștiința mea.

Nadia își șterse ochii cu batista și deodată, pe neașteptate, se aruncă de gâtul pravoslavnicului neamț. Se lipi de el și începu să-i acopere fața cu sărutări.

— Ia-mă de nevastă! bolborosi ea. Ia-mă de nevastă, dragul meu! Te iubesc! Nu pot să trăiesc fără tine, comoara mea. Ai să mă omori dacă te desparți de mine! Nu-i așa că te însori cu mine? Da?

Neamțul stătu o clipă pe gânduri, apoi spuse pe un ton hotărât:

— Nu pot! Dragostea e un lucru bun, dar nu-i lucrul de căpetenie pe lumea asta.

— Prin urmare nu vrei?

— Nu... Nu pot...

— Nu vrei! Spune că nu vrei!

— Nu pot, Nadine!

— Ticălosule, netrebnicule... Escrocule! Nemțoiule! Nu pot să

te sufăr, te urăsc, te disprețuiesc! Mi-e silă de tine! Nici nu te-am iubit vreodată! Dacă m-am dăruit ție în seara aceea, am făcut-o numai fiindcă te socoteam un om cinstit și credeam că ai să te însori cu mine... Nici atunci nu te puteam suferi! Voiam să mă mărit cu tine, fiindcă ești baron și ești bogat!

Nadia își desfăcu în neștire brațele și, dându-se câțiva pași înapoi, îi mai aruncă lui Strahl în față câteva adevăruri usturătoare, apoi plecă. „Rău am făcut că m-am dus atunci la el, se gândea ea în timp ce se îndrepta spre vilă. Știam că n-o să se însoare cu mine. Ce nemernic! Mare proastă am fost în seara aceea! Dacă nu m-aș fi dăruit atunci nemțoiului ăstuia, n-aș fi avut acum nevoie să mă umilesc în fața lui”.

Ajungând la vilă, Nadia nu intră în casă. Se plimbă un timp prin curte și se opri la o fereastră slab luminată. Era fereastra odăii locuite în timpul verii de tânărul Mitia Gusev, care tocmai absolvise conservatorul și era vioara întâi într-o orchestră. Nadia privi prin fereastră. Mitia, băiat frumușel, lat în umeri, cu păr bălai, cărlionțat, era acasă. Stătea lungit pe pat, fără haină și jiletcă, și citea un roman. Nadia rămase un timp locului, se gândi, și bătău în geam. Vioara întâi ridică brusc capul.

— Cine-i acolo?

— Eu sunt, Dmitri Ivanîci... Deschide puțin fereastra!...

Mitia își îmbracă repede haina și deschise fereastra.

— Vino afară... Sari pe fereastră... îi spuse Nadia.

Mitia încăleacă pervazul ferestrei și într-o clipă fu lângă Nadia.

— Cu ce-ți pot fi de folos?

— Hai să facem câțiva pași, spuse Nadia, luându-l pe Mitia de braț. Știi, Dmitri Ivanîci, continuă ea. Să nu-mi mai scrii scrisori de dragoste. Te rog, dragul meu, nu-mi mai scrie! Să nu mă iubești și să nu-mi mai spui că mă iubești!

În ochii Nadiei luciră lacrimi, care începură să-i curgă șiroaie pe mâini.

Erau lacrimi adevărate, fierbinți, mari...

— Nu mă iubi, Dmitri! Nu cânta pentru mine la vioară! Sunt o nemernică, o păcătoasă, o femeie care trebuie disprețuită, urâtă,

bătută...

Nadia izbucni în hohote de plâns și își lipi căpșorul de pieptul lui Mitia.

— Mi-e silă de mine, de gândurile, de pornirile mele...

Mitia se zăpăci, începu să îndruge vorbe fără șir și o sărută pe Nadia pe păr...

— Dumneata ești bun, cinstit la suflet... Ți dau cuvântul meu de onoare că te iubesc... Dar dumneata nu trebuie să mă iubești! Eu țin la bani, la toalete, la echipaje, mai mult ca la orice pe lume... Mor de ciudă când mă gândesc că nu am bani... Sunt interesată, sunt egoistă... Nu mă iubi, dragul meu Dmitri Ivanîci! Nu-mi mai scrie scrisori! Am să mă mărit... cu Gavrilîci... Vezi cum sunt! Și dumneata... mă mai iubești! Adio! Am să te iubesc și când voi fi măritată... Adio, Mitia!

Nadia îl strânse în brațe, îl sărută repede pe gât și fugi spre poartă.

Ajunsă în odaia ei, se așează la o măsuță și, plângând amarnic, scrise următoarea scrisoare: „Dragă Ivan Gavrilîci! Sunt a dumitale. Te iubesc și vreau să-ți fiu soție... A dumitale N.”

Lipi plicul și-l dădu fetei din casă să-l trimită la adresă.

„Mâine... îmi va aduce ceva...” gândi Nadia și oftă adânc.

Acest oftat puse capăt lacrimilor ei. După ce mai stătu puțin la fereastră și se liniști, Nadia se dezbracă repede și, când bătea miezul nopții, plapuma scumpă de puf, cu broderii și monograme, încălzea trupul adormit, străbătut din când în când de ușoare înfiorări, al tinerei, frumoasei și desfrânatei lighioane.

Tot la miezul nopții, Ivan Gavrilovici se plimba prin camera sa de lucru și visa cu glas tare.

În birou se aflau și părinții lui, care îi ascultau visurile... Se bucurau și erau fericiți de fericirea fiului lor...

— E o fată bună, nobilă, spunea tatăl. E fiică de consilier de stat și e și frumoasă. De un singur lucru e păcat: are nume de familie nemțesc! Lumea o să creadă că ai luat o nemțoaică...

Semnată: Antoşa Cehonte. – Publicăm acest text.

El și ea

Duc o viață de nomazi. Parisul este singurul oraș căruia îi dăruiesc mai multe luni pe an; pentru Berlin, Viena, Neapole, Madrid sau Petersburg sunt zgârciți cu timpul. La Paris se simt *quasi-domo*⁴⁸: pentru ei Parisul este capitala, reședința, pe când tot restul Europei nu-i decât o provincie stupidă, unde nu alegi nimic, la care nu poți să privești decât printre jaluzelele pe jumătate lăsate ale „grand-hotel”-urilor sau dintr-o avanscenă. Sunt încă relativ tineri, dar au și avut vreme să viziteze de câte două-trei ori toate capitalele europene. De altfel sunt sătui de Europa; au început să vorbească despre o călătorie în America și vor vorbi mereu de ea, până când cineva nu-i va convinge că vocea ei nu-i chiar atât de excepțională încât să fie auzită pe ambele emisfere.

E greu să-i vezi. Pe stradă nu-i poți zări, fiindcă nu merg decât în cupeu, și numai când e întuneric, seara și noaptea. Până la prânz dorm, iar când se trezesc, sunt de obicei prost dispuși și nu vor să vadă pe nimeni. Nu primesc decât foarte rar, la ore nehotărâte, în culise, sau la cină.

Ea însă poate fi văzută în fotografiile ce se vând prin chioșcuri în chip de cărți poștale. Dar acestea o arată ca o frumusețe, și frumusețe n-a fost niciodată.

Așa că să nu dați crezare cărților poștale: e urâtă foc. Majoritatea lumii o vede pe scenă. Dar pe scenă e de nerecunoscut. Fardul alb, roșu și negru îi acoperă ca o mască

chipul încadrat de perucă. La concerte, la fel.

Când e în rolul Margaretei de pildă, ea, femeie de douăzeci și șapte de ani, ofilită, greoaie, cu nasul pistruiat, arată ca o fată zveltă, drăgălașă, de șaptesprezece ani. Pe scenă, seamănă mai puțin ca oriunde cu ea însăși.

Dacă vreți să-i vedeți împreună, căutați să obțineți o invitație la mesele care i se dau sau pe care le oferă câteodată chiar ea, înainte de a pleca dintr-o capitală în alta. O asemenea invitație nu pare ușor de dobândit decât la prima vedere, fiindcă numai aleșii izbutesc să ajungă la aceste mese... Dintre aceștia fac parte: domnii critici, băgăreții care se dau drept critici, cântăreții localnici, dirijorii și șefii de orchestră, pretinșii iubitori și cunoscători de muzică cu chelii lustruite, care datorită aurului și înrudirilor au izbutit să fie considerați drept nelipsiți de la teatre și banchete. Acestea din urmă nu sunt deloc plicticoase, ba sunt chiar interesante pentru cel ce știe să observe... Face să iei parte de vreo două-trei ori la ele.

Persoanele cu vază (printre comeseni sunt multe persoane de acest soi) mănâncă și vorbesc la fel de mult. Sunt foarte la largul lor, stau cu gâtul într-o parte, cu capul în cealaltă și cu un cot pe masă. Bătrânii chiar se scobesc în dinți cu scobitoarea.

Ziariștii ocupă locurile cele mai apropiate de ea. Mai toți sunt chercheliți și i se adresează foarte liber, ca și cum ar cunoaște-o de o sută de ani. Încă puțin și-ar bate-o pe umăr. Fac glume cu glas tare, beau, se întrerup unul pe altul (fără să uite de fiecare dată să spună: „Pardon”), rostesc toasturi pompoase și par să nu se teamă să spună și prostii; unii îi sărută mâinile, aplecându-se cu tot trupul peste colțul mesei, cu atitudini de gentlemani.

Cei care se dau drept critici se întrețin, cu aere de mentori, cu amatorii și cunoscătorii. Iar aceștia tac, îi invidiază pe ziariști, zâmbesc cu un aer fericit și nu beau decât vin negru, întotdeauna deosebit de bun la asemenea mese. Ea, regina banchetului, e îmbrăcată simplu, dar cu lucruri înspăimântător de scumpe. Un briliant mare i se zărește la gât, sub volanul de dantelă. La încheieturile mâinilor poartă câte o brățară simplă, masivă. Are o

pieptănătură foarte greu de definit: femeilor le place, iar bărbaților nu. Chipul ei strălucind de însuflețire revarsă asupra întregii asistențe un zâmbet cât se poate de larg. Știe să zâmbească, să vorbească cu toți deodată, să dea drăguț din cap; fiecare dintre comeseni are parte de un semn prietenos cu capul. Priviți-i fața și veți avea impresia că în jurul ei nu se află decât prieteni pentru care nutrește sentimentele cele mai calde. Pe la sfârșitul mesei, dăruiește câte unuia fotografia ei; pe dosul fotografiei scrie, chiar aici, la masă, numele și pronumele fericitului primitor, apoi își așterne iscălitura. Firește, vorbește numai franțuzește, dar pe la cafea duce conversația și în alte limbi. Vorbește engleza și germana caraghios de prost, dar chiar felul de a poci o limbă are la ea ceva drăguț. În general, e atât de simpatică, încât uiți pentru mult timp că-i slută.

Dar el? El, *le mari d'elle*⁴⁹, stă la vreo cinci scaune departe de ea, bea mult, mănâncă mult, tace mult, face cocoloașe de pâine, le frământă între degete și recitește etichetele de pe sticle. Privindu-l, îți dai seama că n-are ce face, că se plictisește, că-i e lene și că e sătul de toate...

E blond și are o chelie care-i lasă parcă niște cărări pe cap. Femeile, vinul, nopțile nedormite și hoinăreala prin lume i-au săpat pe față cute adânci. N-are mai mult de treizeci și cinci de ani, dar arată mai bătrân. Fața lui e parcă murată în cvas. Privirea îi e plăcută, dar leneșă... Pe timpuri n-a fost urât, dar acum este. Picioarele îi sunt arcuite, mâinile pământii, gâtul păros. Din pricina acestor picioare arcuite și a mersului său ciudat, cu totul neobișnuit, e poreclit în Europa „caleașca”. În frac, aduce cu o stăncuță udă leoarcă, cu coada uscată. Comesenii nu-l iau în seamă. El îi răsplătește cu aceeași monedă.

Căutați să fiți poftiți la una dintre aceste mese, priviți-i pe acești soți, observați-i și spuneți-mi ce a putut să-i lege și ce-i mai leagă încă.

După aceea, îmi veți răspunde cam în felul următor:

— Ea este o cântăreață cunoscută, el — numai bărbatul unei cântărețe cunoscute, sau, pentru a ne exprima în limbajul culiselor,

bărbatul nevastei sale. Ea câștigă până la optzeci de mii de ruble pe an, dacă ar fi să-i socotim câștigul în bani rusești, el nu face nimic, prin urmare are timpul să fie sluga ei. Ea are nevoie de un casier și de un om care să se ocupe de impresari, de contracte, de clauze speciale... Ea nu cunoaște decât publicul care o aplaudă și nu înțelege să se coboare până la casă, până la latura prozaică a activității sale, cu care nu are nimic de-a face. Prin urmare, el îi este necesar ca un lacheu, ca o slugă... Dacă s-ar pricepe să-și administreze singură banii, l-ar goni. Iar el, deși primește de la ea o leafă bună (ea nu cunoaște valoarea banului), o fură, probabil, împreună cu fetele în casă, risipește cu amândouă mâinile banii ei, trage chefuri monstruoase și poate chiar dosește bani pentru zile negre. Într-un cuvânt, e mulțumit cu situația lui, ca un vierme care a nimerit într-un măr bun. Dacă ea n-ar mai avea bani, ar părăsi-o.

Așa gândesc și vorbesc toți cei care îi observă în timpul meselor. Gândesc și vorbesc astfel fiindcă, neavând putința să pătrundă până în adâncul lucrurilor, nu pot să judece decât superficial. Ea e privită ca o divă, pe când el e ocolit de toată lumea, ca un pigmeu vâscos, ca o broască, și totuși această divă cu renume european e legată de acest broscoi printr-o legătură nobilă, demnă de invidiat.

Iată ce scrie el:

«Lumea mă întreabă pentru ce o iubesc pe această scorpie. E drept că femeia aceasta nu merită iubire. Nu merită nici ură. Merită numai să nu fie băgată în seamă, și existența ei să fie ignorată. Ca s-o iubești, trebuie să fii sau eu, sau nebun, ceea ce, de altfel, este unul și același lucru.

«Nu-i frumoasă. Când m-am însurat cu ea, era slută, iar acum este și mai slută. N-are frunte; în loc de sprâncene are deasupra ochilor două dungușoare atât de subțiri că abia le vezi, în loc de ochi are două crăpături fără adâncime. În aceste crăpături nu licărește nimic – nici deșteptăciune, nici dorințe, nici patimi. Nasul ei e ca un cartof. Gura, mică, e frumoasă, în schimb dinții sunt groaznici. N-are nici bust, nici talie. Acest din urmă neajuns este, de altfel, micșorat prin talentul ei drăcesc de a se strânge în corset. E scundă, grăsună și lăbărțată. Tot trupul ei are defectul pe care eu

îl socotesc cel mai grav, și anume lipsa totală de feminitate. Eu nu consider drept feminitate o piele albă și niște mușchi neputincioși, deși știu că multă lume nu e de părerea mea. Dar nevastă-mea nu e doamnă, nu-i cucoană, ci mai degrabă o nevastă de băcan, cu mișcări nedibace: când merge, dă din brațe, când șade, stă picior peste picior, legănându-se cu tot trupul înainte și înapoi, când se întinde, stă cu picioarele în sus etc...

«E neglijentă. Geamantanele ei sunt deosebit de caracteristice în această privință. În ele, rufăria curată e amestecată cu cea murdară, manșetele mele cu papucii și cu ghetetele, corsetele noi cu cele rupte. Nu primim niciodată pe nimeni, fiindcă în odăile noastre de prin hoteluri domnește întotdeauna o neorânduială respingătoare... Dar la ce să mai vorbesc? Privește-o pe la amiază, când se trezește și iese alene de sub plapuma ei, și îți va fi peste putință să recunoști pe femeia cu glas de privighetoare. Nepieptănată, cu părul încâlcit, cu ochii lăcrămând, umflați de somn, într-o cămașă ruptă la umeri, desculță, înotând în norul de fum al țișărilor din ajun, mai seamănă ea oare cu o privighetoare?

«Unde mai pui că bea. Bea ca un husar, oricând și orice. De mult are năravul ăsta. Dacă n-ar bea, ar fi întrecut-o pe Adelina Patti sau ar fi cel puțin egale. Și-a băut jumătate din carieră și foarte curând își va bea și cealaltă jumătate. Nemernicii de nemți au învățat-o să bea bere și acum nu se mai culcă fără să bea două-trei sticle. Dacă n-ar bea, n-ar avea nici ulcer la stomac.

«E nepoliticoasă, fapt despre care pot aduce mărturie studenții, care o roagă câteodată să cânte la concertele lor.

«Îi place reclama. Reclama ne costă câteva mii de franci pe an. Eu disprețuiesc din tot sufletul reclama. Oricât de scump ar fi plătită, această reclamă neroadă nu-i va aduce niciodată succesul pe care i-l aduce vocea ei. Nevestei mele îi place să fie măgulită, nu suferă să i se spună adevăruri neplăcute. Unei critici sincere îi preferă o sărutare de Iudă, cumpărată. Este din partea ei o lipsă totală de prețuire a propriei sale valori!

«E deșteaptă, dar mintea nu-i este îndeajuns de cultivată. Creierul ei și-a pierdut de mult elasticitatea: s-a acoperit cu un

strat de grăsime și zace în amorteală.

«E capricioasă, nestatornică și nu are nicio singură convingere solidă. Ieri spunea că banii sunt un fleac, că ei nu constituie lucrul principal, iar astăzi dă patru concerte în patru locuri diferite, deoarece a ajuns la convingerea că pe lumea asta nimic nu-i mai presus ca banul. Mâine va spune ceea ce spunea ieri. Nu vrea să știe de patrie, nu are idoli politici, n-are autori și nici măcar un ziar preferat.

«E bogată, dar nu-i ajută pe săraci. Mai mult, adesea nu plătește modistelor și coaforilor întreaga sumă cuvenită. N-are inimă.

«E o femeie mai mult decât pervertită!

«Privește-o însă pe această scorpie când, sulemenită, pieptănată cu grijă și strânsă în corset, se apropie de rampă, pentru a se lua la întrecere cu privighetorile și cu ciocârliile ce salută zorile de mai. Câtă demnitate și cât farmec e în acest mers de lebădă. Uită-te la ea și fii atent, te rog fii atent! Când ridică mâna și deschide gura, crăpăturile ce îi țin loc de ochi se prefac în niște ochi mari și se umplu de strălucire și de căldură. Când, ea, nevastă-mea, începe să cânte, când primele triluri se înalță în văzduh, când încep să simt că sub dezmiardarea acestor sunete minunate sufletul meu zbuciumat se liniștește, privește atunci la fața mea și ți se va dezvălui taina dragostei mele.

«— Nu-i așa că e minunată? întreb eu pe vecinii mei de stal.

«Ei îmi răspund: „da”, dar lucrul acesta nu mă mulțumește. I-aș ucide pe toți cei cărora nu le-ar veni să creadă că această femeie extraordinară e nevasta mea. Uit totul și trăiesc numai clipa prezentă.

«Privește ce mare artistă e, ce semnificații adânci are fiecare atitudine, fiecare mișcare a ei! Ea înțelege totul: și dragostea, și ura, și sufletul omenesc...

Nu degeaba teatrul se cutremură de aplauze.

«După ultimul act, o iau de la teatru, palidă, sleită de puteri, ca cineva care ar fi trăit într-o seară o viață întreagă. Și eu sunt palid și istovit. Ne urcăm în cupeu și plecăm la hotel. Ajunși în camera noastră, ea se aruncă pe pat, fără să se dezbrace și fără să scoată o

vorba. Mă așez tăcut pe marginea patului și îi sărut mâna. În seara aceea, nu mă alungă de lângă ea. Ațipim împreună, dormim până dimineața și când ne trezim ne trimitem la dracu' unul pe altul...

«Știi când o mai iubesc? La baluri sau la mese. Și atunci iubesc în ea aceeași artistă minunată. Gândește-te ce artistă trebuie să fii, pentru a-ți înșela și a-ți birui natura, așa cum știe ea s-o facă... E de nerecunoscut la aceste mese stupide... Din rață jumulită izbutește să se transforme în păun...»

Rândurile acestea sunt așternute pe hârtie cu un scris abia citeț, de om beat. Sunt scrise în nemțește și pline de greșeli de ortografie.

Iată acum și ce scrie ea:

«Mă întrebi dacă-l iubesc pe acest băiețuș? Da, câteodată... Pentru ce? Dumnezeu știe...

«E drept că e urât și antipatic. Oameni ca el nu se nasc pentru ca să se bucure în viață de o dragoste împărtășită. Oameni ca el nu pot decât să cumpere dragostea; pe degeaba nu o pot avea. Judecă și dumneata.

«Zi și noapte e beat ca un cizmar. Îi tremură mâinile, ceea ce e foarte urât. Când e beat, bodogănește și e arțăgos. Mă și bate. Când e treaz, stă lungit pe unde nimerește și tace.

«E veșnic jerpelit, cu toate că nu-i lipsesc banii pentru haine. Jumătate din încasările mele i se duc printre degete, Dumnezeu știe unde.

«Trebuie să mă hotărâsc odată să-l controlez. Bietele artiste măritate au casieri foarte costisitori. Pentru osteneala ce își dau, soții le înghit jumătate din încasări.

«Nu cheltuiește cu femeile, asta o știu. Disprețuiește femeile.

«E un trântor. Nu l-am văzut niciodată făcând ceva. Bea, mănâncă, doarme – și atâta tot.

«Nu și-a sfârșit niciodată studiile. A fost eliminat din universitate chiar din anul întâi, pentru obrăznicie.

«Nu-i de viță nobilă și, după toate, mai e și neamț.

«Nu-mi plac nemții. La o sută de nemți nimerești un geniu și nouăzeci și nouă de proști. Lucrul acesta l-am aflat de la un prinț,

jumătate neamț, jumătate francez.

«Fumează un tutun groaznic.

«Are însă și părți bune. Iubește mai mult ca mine nobila mea artă. Când, înainte de începutul unui spectacol, publicul este înștiințat că nu pot cânta, fiindcă m-am îmbolnăvit pe neașteptate, cu alte cuvinte când am toane, se plimbă de colo-colo nenorocit și încleștează pumnii.

«Nu-i fricos și nu se teme de oameni. Este ceea ce îmi place mai mult ca orice la un bărbat. Ți voi povesti o mică întâmplare din viața mea. Lucrul s-a petrecut la Paris, un an după ce isprăvisem conservatorul. Eram foarte tânără și începusem să beau. Chefuiam în fiecare seară, cât mă țineau puterile. Chefuiam firește, în grup. În timpul unuia dintre aceste chefuri, pe când ciocneam paharul cu admiratorii mei, oameni cu vază, s-a apropiat de masă un băiețuș foarte urât, pe care nu-l mai văzusem niciodată și care m-a întrebat, privindu-mă drept în ochi:

«— De ce beți?

«Ne-am pornit cu toții pe hohote de râs. Băiețușul nu s-a fâstâcit.

«A doua sa întrebare a fost și mai îndrăzneată și se cunoștea că-i pornea drept din inimă:

«— De ce râdeți? Nemernicii care vă îmbată acum nu vă vor da nicio lețcaie când vă veți fi băut vocea – veți ajunge o cerșetoare!

«Ce zici de această îndrăzneală? Tovarășii mei de chef au făcut larmă mare. Eu însă l-am așezat pe băiețuș lângă mine și am poruncit să i se dea vin. S-a dovedit că propovăduitorul temperanței bea cât se poate de bine. *A propos*: îi spun băiețuș, numai fiindcă are mustăți foarte mici.

«I-am răsplătit îndrăzneala, căsătorindu-mă cu el.

«De obicei tace. Singurul lucru pe care-l spune destul de des e o frază din trei cuvinte. Această frază o rostește cu glas adânc, cutremurat și cu o bruscă încrâncenare pe față. I se întâmplă să rostească această frază și când se află în lume, la o masă, la un bal... Când cineva (oricine ar fi) spune un neadevăr, el ridică hotărât capul și, fără să se uite la nimeni, fără să se sfiască, spune:

«Nu-i adevărat!

«Este fraza lui preferată. Ce femeie ar rezista la fulgerele ochilor lui, când rostește această frază? Îmi plac și fraza, și fulgerele ochilor, și încrâncenarea feței. Nu oricine știe să rostească această frază îndrăzneată: bărbatul meu o spune pretutindeni și întotdeauna. Da, uneori îl iubesc și, după cât îmi amintesc, acest „uneori” coincide cu rostirea acestei fraze prețioase. De altfel, Dumnezeu știe pentru ce îl iubesc. Nu sunt o bună psihologă și, în cazul de față, cred că e vorba de o problemă de psihologie...»

Rândurile acestea sunt scrise în franțuzește, cu un scris minunat, aproape bărbătesc. Nu veți găsi în ele nici o singură greșeală de ortografie.

Apărută pentru întâia oară în revista „Mirskoi tolk”, 1882, Nr. 26, 23 iulie. Semnată: A. Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în culegerea „Basmele Melpomenei”, Moscova», 1884. – Publicăm textul din culegere.

Cu ocazia alegerii pentru această culegere, povestirea a fost revizuită din punct de vedere stilistic. Cuvintele și întorsăturile de frază vulgare au fost eliminate, sau înlocuite.

Adelina Patti – cântăreață italiană (soprană de coloratură).

Iarmarocul

Un orășel mic de tot, uitat de lume. I se spune oraș, dar seamănă a oraș cum seamănă a târg satul cel mai sărăcăcios. Chiar dacă ești beteag și umbli în cârje, îi poți face ocolul și-l poți străbate în lung și în lat în zece sau cincisprezece minute, poate chiar în mai puțin. Toate căsuțele sunt vechi și dărăpănate. Poți s-o cumperi pe oricare dintre ele cu cincisprezece copeici, plătite în rate. Locuitorii – îi numeri pe degete: primarul, custodele, preotul, învățătorul, diaconul, straja care se plimbă pe foișorul de foc, târcovnicul, doi-trei cetățeni, doi jandarmi și... cam atât. Multă parte femeiască, ce e drept, dar în majoritatea cazurilor statistica nu ține seamă de partea femeiască. (Știut fiind că găina nu-i pasăre, iapa nu-i cal și ofițereasa nu-i cucoană.) Pe lângă acești băștinași, orășelul numără sumedenie de oameni în trecere: vilegiaturiști, locotenenții unei baterii de artilerie în cantonament de vară, un diacon păros dintr-un sat vecin, care umblă cu o rasă liliachie și are un glas gros, ca de hipopotam, și mulți alții. Vremea e așa și așa. Una, două, îi trage câte un ropot de ploaie, ceea ce cam strică chefurile celor veniți la iarmaroc să cumpere sau să vândă. Aerul e minunat, lipsit de miasmele Moscovei. Miroase a pădure, a lăcrămioare, a catran, și parcă un pic a stătut. Pe toate fundăturile și ungherele parcă a pus stăpânire un duh mercantil. La fiecare pas – o baracă. Două rânduri de barăci se înșiră de la un capăt la altul al uliței principale și se întind în toată piața pe care o

taie această uliță. În curtea bisericii, niște femei vând semințe. Un măr, și n-ar avea loc unde să pice. Furnicar de care, de oi, de vaci, de viței, de porci! Puțini țărani, dar femei... femei cu duiumul! Totul e înțesat de femei. Toate poartă rochii roșii și pieptare negre de catifea. Sunt atât de multe și stau atât de îngrămădite, încât dacă s-ar suna „adunarea tuturor secțiilor”, pompierii ar putea ușor să se repeadă spre locul focului, pășind peste capetele lor ca pe un caldarâm.

Nu știu de ce se văd – vai! foarte puțini oameni beți. Văzduhul e plin de larmă, de țipete, de scheunat, de scârțâit, de behăit, de mugete. Hărmălaia e atât de mare, încât ai crede că se ridică un al doilea turn al lui Babel.

Toate ferestrele localnicilor sunt larg deschise. În case se văd samovare, ceainice cu gâturi sparte și chipuri cu nas roșu. În dreptul lor se opresc cunoștințele, cu cumpărăturile proaspăt făcute, și se plâng de vreme. Diaconul, cu rasă liliachie și fire de paie prin păr, strânge mâna tuturor și zbiară de-l aude toată lumea: „Respectele mele! Am onoarea la sărbătoare!”

Partea bărbătească se îmbulzește în jurul cailor și vacilor. Aici negustoria se face pe zeci și chiar pe sute de ruble. Cu neguțătoria de cai se îndeletnicesc, bineînțeles, țișanii. Se jură pe toți dumnezeii și cheamă asupra capului lor fel de fel de nenorociri. Un cal vândut se predă cumpărătorului cu ajutorul pulpanei de la haină⁵⁰, ceea ce înseamnă că un om fără pulpană la haină nu poate nici să vândă, nici să cumpere. Caii sunt mai mult plebei, cai de muncă grea.

Partea femeiască se învârtește în jurul mărfurilor de gata și în jurul barăcilor cu turte dulci. Timpul neîndurător și-a pus pecetea pe aceste turte dulci. Sunt acoperite cu rugină dulceagă și cu sfoiag. De cumpărat le puteți cumpăra, dar țineți-le, rogu-vă, cât mai departe de gură, că de nu, o pățiți! Același lucru se poate spune și despre perele uscate și despre caramele. Nenorociții de covrigi or fi ei acoperiți cu rogojini, dar din păcate îi acoperă și praful. Femeile nu se sinchisesc însă de atâta lucru – doar burta nu-i oglindă.

Nici muștele nu se lipsesc așa, ciorchine, de miere, cum se lipsesc ștregarii de baraca cu jucării. Bani n-au nici de sămânță... Stau locului și nu fac decât să soarbă din ochi căluții, soldații și pistoalele de plumb. Ochiul vede, dar dintele n-apucă. Câte unul, mai îndrăzneț, pune mâna pe o țiuitoare, o ține un pic în mână, o învârtește între degete, țiuie cu ea, o pune la loc și, mulțumit de ispravă, își șterge nasul. Nu-i baracă în jurul căreia să nu stea vreo douăzeci sau treizeci de băiețași. Stau și privesc, câte două trei ceasuri, cu o răbdare cu adevărat diabolică. Dacă i-ați cumpăra vreunui Fediușca, Piotr, sau Vasiutca un pistolaș sau un leu cu bot de vacă și dungi negre pe spinare, i-ați umple sufletul de o bucurie nemărginită!

Printre coatele băiețașilor se uită fetele. Atenția lor este atrasă de aceiași căluți, dar și de păpușile în rochițe de tifon. Veți vedea copii și în jurul negustorilor care vând înghețată „cu zahăr” foarte proastă. Cine are o copeică, mănâncă dintr-un păhăruț verde, mănâncă îndelung, pe îndelete, cu reculegere și cu metodă, ca să nu-și irosească clipele de fericire, plescăie cu limba și își linge buzele și degetele. Unul mănâncă, și alți douăzeci, care n-au nicio copeică, stau în poziția de „drepti” și privesc cu jind la gura fericitului. Iar acesta mănâncă și se grozăvește...

— Piotra, dă-mi și mie... o linguriță, numai una, — oftează o fetiță, urmărind cu privirea mâna dreaptă a micului fericit.

— Dă-mi pace! răspunde acesta, strângând mai tare în pumn păhăruțul verde.

— Piotra! scâncește un băiețaș cu o șapcă mare de a lui tată-su pe cap. Împrumută-mi.

— Ce?

— Înghețată cu zahăr. Un pic. (Pauză.) Îmi dai? Dă-mi o linguriță și-ți dau cinci arșice.

— Dă-mi pace! răspunde iar micul fericit.

Fericitul mănâncă toată porția, își linge îndelung buzele și trăiește mult, foarte mult timp cu amintirea înghețatei cu zahăr.

Ehei, de-ar fi parale! Unde sunteți voi, bănuți de cinci și de cincisprezece copeici! Nu-i nimic mai rău, mai greu de îndurat și

mai chinuitor, decât să te plimbi prin iarmaroc cu șapca lui tat-tu pe cap, să vezi și să auzi, să pipăi și să miroși – și să n-ai nicio lețcaie. Bine de Fediușca sau de Egorca! Ei pot să mănânce înghețată de o copeică, pot să tragă cu pistolul – ca să-i audă toată lumea – și chiar să cumpere cu cinci copeici un căluț! O! fericire mărunță, pe care mulți nici n-o bagă în seamă, nici pe aceea nu ți-e dat s-o ai...

Pe bețivi, pe gură-cască și pe cei care hoinăresc fără rost prin iarmaroc, îi atrag mai mult barăcile cu artiști. Sunt două. Ridicate în mijlocul pieții, una lângă alta, arată la fel de posomorât. Sunt înjghebate din pari, din scânduri ieftine, ude și vâscoase, și din zdrențe. Tot acoperișul e numai petece și cusături. O sărăcie lucie. Pe butucii acoperiți cu scânduri, ce alcătuiesc ceva ce vrea să semene a estradă, două-trei paiațe stau și desfată publicul. Acesta nu-i deloc pretențios. Râde, dar nu fiindcă-i de râs, ci fiindcă așa se cade când privești o paiață. Paiațele fac cu ochiul, se schimonosesc și caută să stârnească râsul... Dar... vai! Premergătorii aceștia ai tuturor scenelor pușkiniene și nepușkiniene și-au trăit de mult traiul și și-au îndeplinit menirea. Pe vremuri, vor fi fost ei făuritorii unei satire înțepătoare și purtătorii unor adevăruri de peste mări și țări; acum, însă, glumele lor nu mai trezesc decât nedumerire, iar sărăcia talentului lor rivalizează cu mizeria bâlciului. Îi ascuți – și ți se face silă. Nu ai în fața ta artiști ambulanți, ci lupi în două picioare, lihniți de foame. Numai foamea i-a aruncat în brațele muzei, nimic altceva... O foame cumplită! Nemâncăți, zdrențuiți, vlăguiți de mizerie, cu fețe supte, bolnăvicioase, se scâlămbăie pe estradă, silindu-se să-și compună o expresie comică, pentru a atrage în baraca lor un cască-gură mai mult, și a primi zece copeici în plus... Rezultatul nu-i o expresie comică, ci una prostească: amestec de apatie și de strâmbături artificiale care nu spun nimic. Fac cu ochiul, își trag unul altuia palme, își cară pumni în spinare, încearcă să intre în vorbă cu mulțimea pe un ton familiar sau protector... și atâta tot. Nu ascultați ce spun. Cei ce s-au făcut artiști de nevoie nu vorbesc din inspirație și nici după un program

dinainte chibzuit, cu rost. Vorbele lor n-au niciun sens. Sunt rostite cu strâmbături, și se vede că de aceea se și răsplătesc cu râsete.

— Stai binișor!

— Eu nu-s Maria Petrovna, ci Ivan Fedoseev.

Iată o mostră a umorului lor. Se spune că „măscăricii și copiii grăiesc câteodată adevărul”, dar se vede că pentru a nu spune numai prostii, ci a rosti câteodată și adevărul, meseria de măscărici cere și ea să fie aleasă dintr-o chemare.

Onoratul public holbează ochii și se strică de râs. Nu trebuie însă osândit – n-a văzut spectacol mai ales – și apoi simte și el nevoia să râdă. Când mănânci turtă dulce mucegăită, ai timp de pierdut, și dacă pe deasupra ești și un pic cherchelit, nu-ți lipsește decât râsul. Un imbold – și-a izbucnit.

Sunt două barăci. În amândouă se dau din sfert în sfert de ceas reprezentații „strălucite”. Seara se dau reprezentații „speciale” și mai și, cum nu s-au mai văzut. Voi descrie una dintre aceste reprezentații.

Cea mai strălucită a fost dată înainte de plecarea artiștilor din oraș, în prima duminică după iarmaroc. Cu douăzeci și patru de ore înainte, clovnii împărțeau prin oraș afișe (scrise de mână). Mi s-a dat și mie un afiș. Iată-l:

„În Orașul N. N.

„Cu aprobarea otorităților va avea loc în piața din N. N. o mare Riprizintație imnastică și acrobatică de Trupa de Artiști sub conducerea N. G. B. compusă din Arte imnastice și acrobatice cu Cuplete tablouri și pantomine în două părți.

„1. Diferite scamatorii uimitoare și hazlii din Magia albă sau Dibăcie și îndămânarea mâinilor vor fi executate până la 20 de Numere de către Clovnul urobert.

„2. Sărituri și salturi sortale mortale aer execută Clovnul Dobert și minorul Adrias ivianson.

„3. Omul Englez fără oase sau Cauciuc Min la care toate membrile sunt mlădioase ca cauciucul.

„4. Cupletul comic a lui Ivan sau Teroh executat de un minor.

(Și așa mai departe.)

„Ora 9 seara prețul locurilor

Locul 1 – 50 cop.

Locul 2 – 40 cop.

Locul 3 – 30 cop.

Locul 4 – 20 cop.

Galerie – 10 cop.”

Am scurtat cuprinsul afișului, dar n-am adăugat nimic de la mine.

La spectacol a asistat toată protipendada locală (șeful poliției cu familia, judecătorul de pace cu familia, doctorul, învățătorul – în total 17 inși). Intelectualitatea s-a tocmnit și n-a plătit decât douăzeci și cinci de copeici pentru locurile întâi. Biletele le vindea însuși patronul, o figură destul de caracteristică, un specimen care s-ar potrivi la Gnaciovca și Diucovca. Am plătit, am intrat și m-am așezat pe un scaun în locul întâi. Publicul dădea buzna și baraca s-a umplut. Interiorul barăcii era cât se poate de modest. O cârpă de stambă de vreun metru pătrat ținea loc de cortină și sluzea în același timp de culise. În loc de policandru – patru lumânări. Artiștii își îndeplineau cu multă sârguință rolul de interpreți, de plasatori și de controlori. Erau meșteri la toate. Mai izbutită ca orice era orchestra, care trona în dreapta pe o ladă. Era alcătuită din patru muzicanți. Unul scârțâia din vioară, altul din armonică, al treilea dintr-un violoncel (cu 3 coarde de contrabas) și al patrulea din dairea. Muzicanții cântau aproape tot timpul „*Vânătorășul*” și îl cântau mecanic și îngrozitor de fals. Cel cu dairea era strașnic. Lovea în pielea întinsă a instrumentului, cu mâna, cu cotul, cu genunchiul, mai mai și cu călcâiul. Lovea cu o desfătare vădită, voind să atragă luarea aminte asupra măiestriei lui. Mâna sa juca pe dairea cu un fel de îndemânare de necrezut, scoțând cu ciocănitul degetelor niște note pe care nu le-ar putea dibui niciun violonist. Ai fi zis că se mișca în jurul unui ax longitudinal și transversal.

Înainte de începerea spectacolului, un țăran îmbrăcat în suman a intrat, și-a făcut semnul crucii și s-a așezat pe un loc întâi. Un

clown s-a apropiat de el.

— Pofțiți la galerie, l-a îmbiat clownul. Aici sunt locurile de rangul întâi.

— Dă-mi pace!

— De ce v-ați așezat aici ca un urs? Plecați, vă rog! Nu-i locul dumneavoastră!

Dar sumanul se arăta neînduplecat. Își trăsese șapca pe ochi și nu mai voia să știe de nimic.

Au început apoi scamatoriile. Clownul a rugat publicul să-i încredințeze pălăriile, dar nimeni nu s-a clintit.

— Atunci nu vor fi scamatorii! a declarat clownul. Domnilor, n-are cineva un bănuț de cinci copeici?

Sumanul i-a dat cinci copeici. Clownul a făcut scamatoria și, când a fost să înapoieze bănuțul, l-a făcut nevăzut în mânecă. Sumanul s-a speriat.

— Ei, stai!... Ia te rog! Să nu-mi umbli cu d-alde astea! Dă-mi banul înapoi!

— Nu dorește cineva să se radă, domnilor? a strigat clownul.

Din public au ieșit doi băiețași. După ce au fost acoperiți cu o pătură soioasă, li s-a uns fața, unuia cu funingine, celuilalt cu pap. Nu se prea umblă cu mânuși cu publicul!

— Da' ce, ăsta-i public? spune patroana. Ăștia-s niște nenorociți!

După scamatori, au ieșit acrobații cu „sortale-mortale” necunoscute și cu o față-hercule, care ridica cu coadele un număr nemaipomenit de puzi. Pe la mijlocul spectacolului, s-a prăbușit un perete al barăcii, iar la sfârșit – toată baraca.

Impresia cu care pleci este destul de jalnică. Vânzătorii și cumpărătorii n-ar pierde mare lucru dacă pe la iarmaroace n-ar mai fi „teatru”. Artistul ambulant a încetat de a mai fi artist: astăzi e un șarlatan.

Lângă barăcile cu artiști e instalat un scrânciob. Pentru cinci copeici ești ridicat de vreo cinci ori mai sus de acoperișul caselor și coborât de tot atâtea ori. Domnișoarelor le vine amețală, celelalte fete însă se simt în culmea fericirii. *Suum cuique!*⁵¹

Apărută pentru prima oară în revista „Moscvă”, 1882, Nr. 29, autoriz. cenz.
din 25 iulie. Semnată: Antoşa Cehonte. Dăm acest text.

Moșierița

I

O trăsură cu doi minunați căișori de Viatca se opri în fața izbei lui Maxim Jurkin, strivind iarba uscată și prăfuită, care foșnea și trosnea. În trăsură se afla moșierița Elena Egorovna Strelcova și Felix Adamovici Rjevețchi, administratorul ei. Acesta sări sprinten jos, se apropie de izbă și bătu cu arătătorul în geam. Înăuntru licări o luminiță.

— Cine-i? întrebă un glas de bătrână și la fereastră se arătă capul nevestei lui Maxim.

— Vino un pic afară, mătușă! îi strigă moșierița.

Peste câteva clipe, din izbă ieși Maxim, urmat de nevastă-sa. Se opriră în prag și, fără să scoată o vorbă, făcură o plecăciune întâi în fața moșieriței, apoi în fața administratorului.

— Spune-mi, rogu-te, întrebă Elena Egorovna pe moșneag, ce înseamnă toate astea?

— Adicătelea care?

— Cum care? Parcă nu știi? Stepan e acasă?

— Nu-i. S-a dus la moară.

— Ce sunt prostiile astea? Zău dacă-l mai înțeleg pe omul ăsta! De ce a plecat de la mine?

— Nu știu, conită. De unde să știu?

— E foarte urât ce-a făcut! M-a lăsat fără vizitiu! Din pricina

lui, Felix Adamovici e silit să înhame și să mâne chiar dumnealui caii. Frumos e asta? Spuneți și voi dacă asta nu-i o măgărie fără seamăn. Ce l-a apucat? I s-a năzărit cumva că are leafă prea mică sau ce?

— Dumnezeu să-l înțeleagă! răspunse moșneagul, trăgând cu coada ochiului la administrator, care se uita prin ferestre în izbă. Că nouă nu ne spune nimic, iar ce se petrece în capul lui, cine poate să știe. Zice că a plecat și pace! Că-i slobod să facă ce vrea! Se vede că i-o fi părut simbria prea mică!

— Dar cine stă lungit pe lavița de sub icoane? întrebă Felix Adamovici privind întruna prin ferestre.

— E Semion, taică! Stepan nu-i acasă.

— Asta-i obrăznicie din partea lui! continuă moșierita, aprinzându-și o țigară. *M'sieur* Rjevețchi, ce leafă avea la noi?

— Zece ruble pe lună.

— Dacă zece ruble i s-au părut prea puțin, aş fi putut să-i dau cincisprezece! Dar n-a spus niciun cuvânt și a plecat! Așa face un om cinstit, cumsecade?

— V-am spus că vă purtați prea frumos cu trântorii ăștia! spuse Rjevețchi, articulând răspicat fiecare silabă și silindu-se să-și ascundă accentul polonez. Prea le-ați dat nas! ăștia nici nu merită să li se plătească toată leafa deodată! La ce? Și de ce vreți acum să i-o măriți? Se-ntoarce el, n-aveți grijă! Așa s-a tocmit și s-a învoit! Spune-i, se adresă polonezul lui Maxim, că-i un porc, și atâta tot.

— *Finissez donc!*⁵²

— Auzi, omule? Dacă așa s-a tocmit, apăi să se țină de treabă și să nu plece când îi trăsnește prin cap! Ce Dumnezeu! Să 'ndrăznească numai să nu vină mâine, și-i arăt eu ce înseamnă să n-ascuți de porunci! O s-o pățiți și voi! Mă auzi, babo?

— *Finissez*, Rjevețchi!

— O s-o pățiți cu toții! Dacă nu vine, să nu-ți mai calce nici ție piciorul pe la administrație, câine bătrân! Să mă uit la voi?! Da' ce, voi sunteți oameni? Nici nu înțelegeți de vorbă! Nu vă băgați mințile în cap decât când sunteți bătuți și strânși în chingi. Să vină negreșit mâine!

— Am să-i spun. De ce să nu-i spun? De spus, pot să-i spun...

— Spune-i că am să-i măresc leafa, grăi și Elena Egorovna. Că doar n-am să rămân fără vizitiu. Când o să-mi găsesc un altul, atunci n-are decât să plece, dacă vrea. Însă mâine dimineață să facă bine să vină la mine! Spune-i că sunt adânc jignită de purtarea lui nepoliticoasă! Spune-i și dumneata, mătușă! Sper că va veni și nu mă va sili să trimit după el. Vino 'ncoa, mătușă! Uite, draguțo! Îți vine greu să ții în frâu copii atât de mari, nu-i așa? Poftim, ia asta de la mine, draga mea!

Moșierița scoase din buzunar o tabacheră frumoasă, trase de sub țigări o hârtie de o rublă și i-o întinse babei.

— Dacă nu vine, adăugă moșierița, vom fi nevoiți să ne certăm, ceea ce n-ar fi deloc de dorit. Dar nădăjduiesc că... Sfătuiți-l și voi. Hai să mergem, Felix Adamîci! Rămâneți cu bine.

Rjevețchi sări pe capră, luă hățurile și trăsura o porni prin colbul moale al drumului.

— Cât ți-a dat? întrebă moșneagul.

— O rublă.

— Dă-o încoa'!

Moșneagul luă rubla, o netezi cu ambele palme, o împături cu grijă și o ascunse în buzunar.

— Hai, Stepane că a plecat! spuse el, intrând în izbă. Am mințit-o că te-ai dus la moară. S-a speriat, nevoie mare...

Când trăsura se făcu nevăzută, Stepan se arătă la fereastră. Galben ca un mort, tremurând din tot trupul, se aplecă peste prichiciul ferestrei și amenință cu pumnul său mare spre un parc ce se vedea întunecat în depărtare. Era parcul curții boierești. După ce amenință de vreo șase ori, mormăi ceva, se trase înapoi și lăsă cu zgomot geamul în jos.

Cam la vreo jumătate de ceas după plecarea moșieriței, Jurkinii se așezară la cină, în cuhnie, chiar lângă vatră. Jurkin și nevastă-sa ședeau de o parte a mesei slinoase. În fața lor ședea Semion, feciorul cel mare al lui Maxim, ostaș lăsat vremelnic la vatră, cu fața vânăta de bețiv, nas lung, ciupit de vărsat, și ochi pofticioși. Semion semăna leit cu tatăl său, atât că nu era cărunt, nici chel și

nu avea ochii șireți, de ȝigan, ai moșneagului. Alături de Semion, ședea Stepan, al doilea fiu al lui Maxim, băiat frumos, bălan. Stepan nu mânca; cu capul proptit în pumn se uita în tavanul afumat și se gândea încordat la ceva. Cina o servea Maria, nevastă-sa. Sorbiră ciorba în tăcere.

— Ia blidul! spuse Maxim, când isprăviră cu ciorba. Maria luă de pe masă blidul gol, dar nu izbuti să ajungă cu bine până la vatră, cu toate că era aproape. Se clătină și căzu pe bancă. Blidul îi scăpă din mâini și îi alunecă de pe genunchi jos. Se auziră suspine.

— Parcă plânge cineva? întrebă Maxim.

Maria începu să plângă mai tare. Trecură vreo două minute. Bătrâna se sculă de la masă și aduse ea păsatul de hrișcă. Stepan tuși scurt și se sculă și el.

— Taci! mormăi el.

Maria plângea mai departe.

— Taci când îți spun! strigă Stepan.

— Să n-aud muierea scâncind! mormăi sfruntat Semion, scărpinându-și ceafa aspră. Scâncește și nu știe nici ea de ce! Se cunoaște că-i muiere! N-are decât să scâncească în curte, dacă are chef.

— Lacrima de muiere e ca picătura de apă! spuse Maxim. Bine că lacrimile nu se cumpără și ne sunt date pe veresie. De ce bocești? Iiii! Da' mai taci odată! Nu ți-l ia nimeni pe Stiopca al tău! Te-ai învățat rău! Una-două ți se îneacă corăbiile! Hai, vino de mănâncă păsatul!

Stepan se aplecă spre Maria și o zgâlțâi ușor de umăr.

— Ei, ce-i cu tine? Taci odată! N-auzi, cu tine vorbesc! U-u-uf... nemernico!

Stepan ridică pumnul și îl repezi în banca pe care stătea întinsă Maria. O lacrimă mare, lucitoare alunecă pe obrazul lui. O șterse, se așeză la masă și se apucă să mănânce păsat. Maria se sculă și, plângând mai departe pe înfundate, se așeză după cuptor, cât mai departe de ceilalți.

— Dă-ne cvasul, Mario! Fă-ți datoria, noră! Nu ți-e rușine să te smiorcăi în halul ăsta! strigă moșneagul. Doar ești femeie în toată

firea!

Maria ieși, galbenă la față, plânsă, și întinse moșneagului ulciorul, fără să se uite la nimeni. Ulciorul trecu din mână în mână. Semion îl luă, făcu semnul crucii, trase o dușcă și se înecă.

— De ce râzi?

— De nimic... Așa... Mi-am adus aminte de una boacănă.

Semion își dădu capul pe spate, deschise gura lui mare și începu să chicotească.

— A fost moșierița pe la noi? întrebă el, trăgând cu coada ochiului la Stepan. Ai? Și ce a spus? Ai? Ha-ha-ha!

Stepan se uită la Semion și se făcu roșu ca racul.

— Dă cincisprezece ruble, spuse moșneagul.

— Ehei! Ar da și o sută, numai să vrea el! Să mă bată Dumnezeu dacă n-ar da!

Semion făcu cu ochiul și își întinse mădularele.

— Ah de mi-ar cădea mie în mână o muiere ca asta, continuă el, aș stoarce untul din ea!

Semion îl bătu pe Stepan pe umăr și începu să râdă cu hohote.

— Așa-i, suflețelule! Prea ești rușinos! Nouă nu ne dă mâna să fim rușinoși! Ești un prost, Stiopca! Și încă ce prost!

— De bună seamă că-i un prost! întări tatăl.

Plânsetul se auzi din nou.

— Iar îți scâncește muierea! Se vede că o râcăie la inimă, nu-i place! Să n-aud scâncetul de muiere. Te taie ca un cuțit! Of, muierilor, muierilor! La ce dracu' v-a făcut Dumnezeu? Cu ce scop! *Mersi*, pentru cină, onorați domni! Acum ar fi bine să-i tragem cu ceva băuturică să visăm frumos! Moșierița ta o fi având vin cât lumea! Bea-l tu, eu n-am nevoie!

— Ești o vită, Senca, n-ai inimă!

Grăind astfel, Stepan oftă, luă repede o cergă și ieși în curte. După el, ieși și Semion.

Afară se lăsa molcomă, tihnită, o noapte de vară rusească. De după gorganele îndepărtate răsărea luna. Nori mici, ciufuliți, tiviți cu argint, pluteau în întâmpinarea ei. Bolta cerului pălise și pe întreg întinsul ei se revărsa o lumină verzuie, plăcută. Stelele

începură să sclipească mai slab și, ca și cum s-ar fi speriat de lună, își strânsesă ghem razele lor mici. De pe râu se ridică și se răspândi o răcoare umedă, care îți dezmierda obrazii. În izba părintelui Grigori, ornicul bătut răgușit ceasurile nouă și bătaia lui se auzi prin tot satul. Cârциumarul ovrei închise cu zgomot oblonul și atârână deasupra ușii un felinăraș soios. Pe uliță și prin curți nu se vedea țipenie, nu se auzea niciun foșnet... Stepan așternu cerga, făcu semnul crucii și se întinse, proptindu-se într-un cot. Semion tuși scurt și se așeză la picioarele lui.

— Mda... spuse el.

După un timp de tăcere, Semion se așeză mai bine, își aprinse luleaua și începu să vorbească:

— Am fost astăzi la Trofim... Am băut bere. Trei sticle. Vrei să fumezi și tu, Stiopa?

— Nu.

— Tutunul e bun. Ei, bun ar fi acum și un ceai! Ai băut vreodată ceai la moșieriță? E bun? Cred și eu! Trebuie să coste vreo cinci ruble funtul. E și ceai care costă o sută de ruble funtul. Zău că e. Eu n-am băut, dar știu. Am văzut când eram băiat de prăvălie la oraș... Îl bea o moșieriță. Numai mirosul plătea banii ăștia! L-am mirosit. Ei, mergem mâine la moșieriță?

— Ia mai slăbește-mă!

— De ce te superi? Doar nu te ocărăsc; vorbesc și eu... N-ai de ce să te superi. Și la urma urmei, de ce să nu te duci? Tare sucit mai ești și tu! Eu nu te-nțeleg! Capeți bani mulți, mănânci bine, bei cât îți pofteste inima... Fumezi din țigările ei, bei ceai bun...

Semion tăcu vreo câteva clipe și apoi continuă:

— Unde pui că e și frumoasă. E rău să te încurci cu o babă, dar cu asta, e o fericire! (Semion scuipă și mai tăcu un timp.) Focoasă muiere! Arde ca jarul! Are gât frumos, plinuț...

— Și dacă-ți încarci sufletul cu un păcat? întrebă deodată Stepan, întorcându-se spre Semion.

— Păca-at? De unde ai mai scos-o și pe asta? La omul sărac, nimic nu-i păcat.

— Chiar și săracul nimerește în iad, la ucigă-l toaca dacă... Și

apoi ce, eu sunt sărac? Nu sunt sărac.

— Dar unde vezi păcatul? Doar nu tu umbli după ea, ea umblă după tine! Momâie ce ești!

— Și tu? Ai suflet de tâlhar și judeci ca un tâlhar...

— Mare nerod ești! spuse Semion oftând. Nerod rău! Nu-ți vezi norocul! Nu-l simți! Se vede că ai bani mulți... și că n-ai nevoie de ei.

— Am nevoie, dar nu de bani străini.

— Doar nu-i furi; ți-i dă chiar ea, cu mâna ei. Dar ce să-mi mai pierd vremea stând la taclale cu un nerod! Stric orzul pe găște... Cu tine își răcește omul gura degeaba.

Semion se sculă și își întinse mădularele.

— O să te căiești. Dar o să fie prea târziu! Dacă ești atât de nătărău, nici nu vreau să mai știu de tine. Nu ești fratele meu. Dracu' să te ia... N-ai decât să-ți pierzi vremea cu tâmpita aia de vacă...

— Cine e vacă? Maria?

— Firește că Maria.

— Hm... Tu nu meriți nici măcar să fii călcat cu cizma de vaca asta.

— Ți-ar merge bine și ție și... nouă. Mare dobitoc mai ești!

— Hai, cară-te odată!

— Uite că plec... N-are cine să-ți tragă o bătaie bună!

Semion îi întoarse spatele și o luă alene spre izbă. Peste vreo cinci minute, auzind iarba foșnind, Stepan ridică încet capul. Venea Maria. Se apropie; stătu un pic locului, apoi se întinse alături de el.

— Nu te duce, Stiopa! șopti ea. Nu te duce, dragul meu! O să te nenorocească! Nu-i ajunge polonezul, blestemata de ea, te mai vrea și pe tine. Să nu te duci la ea, Stiopunca.

— Nu te băga!

Lacrimile Mariei începură să cadă ca o ploaie mărunță pe fața lui Stepan.

— Nu mă nenoroci, Stepane! Nu-ți încărca sufletul cu un păcat. Nu mă iubi decât pe mine, nu te duce la alta! Cu mine te-a cununat

Dumnezeu, cu mine să trăiești. Sunt orfană... Numai pe tine te am.

— Slăbește-mă! Ei... drăcie! Ți-am spus că nu mă duc!

— Bine faci... Nici nu trebuie dragul meu! Sunt însărcinată, Stiopușca... Curând o să avem un copil... Să nu ne lași, că te-ar pedepsi Dumnezeu! Tat-tu și cu Siomca atâta așteaptă, să te duci la ea, dar tu să nu te duci... Nu te uita la ei. Nu-s oameni, ci fiare.

— Hai, dormi!

— Dorm, Stiopa... Dorm.

— Maria! se auzi glasul lui Maxim. Unde ești? Vino, că te cheamă mama!

Maria sări în picioare, își potrivea părul și dădu fuga spre izbă. Maxim se apropie încet de Stepan. Se dezbrăcase și, numai în cămașă și izmene, semăna cu un mort. Lumina lunii îi juca pe chelie și licărea în ochii lui de țigan.

— Când te duci la moșieriță, mâine sau poimâine? îl întrebă el pe Stepan.

Stepan nu răspunse.

— Dacă e să te duci, atunci mai bine du-te de mâine, și cât mai devreme. Caii trebuie să fie în plata Domnului. Și nu uita că ți-a făgăduit cinsprezece ruble. Cu zece să nu rămâi.

— Nu mă duc în ruptul capului, spuse Stepan.

— Cum așa?

— Iac-așa... Nu vreau...

— Și de ce?

— Parcă nu știi!

— Ia ascultă, Stiopa, nu mă face la bătrânețe să-ți trag o bătaie!

— Trage-mi-o.

— Cum poți să răspunzi astfel părintelui tău? Cu cine vorbești? Ia seama! Mai ai caș la gură și ești obraznic cu tat-tu.

— Nu mă duc, și gata! La biserică știu că mergi, dar de păcat vād că nu ți-e frică.

— La tine mă gândesc, mă nerodule! Vreau să-ți înjghebi o gospodărie a ta! Trebuie să-ți faci o izbă nouă, da sau ba? Și atunci? La cine ai să te duci după lemne? La Strelciha, nu-i așa?

La cine ai să te împrumuți? Tot la ea! Ea o să-ți dea și lemne și bani. O să te răsplătească!

— N-are decât să răsplătească pe alții. Mie nu-mi trebuie.

— Am să te omor în bătaie!

— N-ai decât! Omoară-mă!

Maxim rânji și ridică brațul. În mână avea un gârbaci.

— Te bat, Stepane.

Stepan se întoarse pe partea cealaltă, ca să-i arate tatălui său că îl împiedica să doarmă.

— Vasăzică nu vrei să te duci?

— Nu mă duc. Să mă bată Dumnezeu dacă mă duc!

Maxim ridică gârbaciul și Stepan simți pe umăr și pe unul dintre obraji o durere crâncenă. Sări turbat în picioare.

— Să nu mă bați, tată! strigă el. Să nu mă bați! Auzi! Să nu dai în mine!

— Și de ce mă rog?

Maxim stătu o clipă la gânduri, apoi îl croi încă o dată. Îl mai croi și a treia oară.

— Să dai ascultare lui tatu-tău, dacă-ți poruncește ceva! Ai să te duci, nepricopsitul!

— Nu mă bate, tată! Auzi?

Stepan izbucni în hohote de plâns și se lăsă pe cergă.

— Am să mă duc! Fie! Mă duc... Dar să ții minte! N-ai să te mai bucuri de viață! Ai să ți-o blestemi!

— Bine, bine! Pentru tine te duci, nu pentru mine. Nu eu am nevoie de izbă nouă, ci tu. Ți-am spus că am să-ți trag o bătaie; uite că ți-am tras-o.

— Mă... mă duc! Dar... ai să ții minte bătaia asta!

— Bine, bine. Nu mă sperii tu. Lasă vorba...

— Bine... Mă duc...

Stepan încetă să mai hohotească, se întoarse pe burtă și continuă să plângă pe înfundate.

— Ia te uită cum i se mai zgâlțâie umerii! Ia te uită cum bocește! Așa, urlă-n gura mare! Măine să te duci în zori. Ia leafa pe o lună înainte. Cere plata și pentru ale patru zile pe care nu le-ai făcut. Să

ai pentru nevastă-ta de-o basma. Iar de bătaie să nu-mi porți pică. Îți sunt tată... Dacă vreau, te bat, dacă vreau, te miluiesc. Așa-i... Hai, acum dormi!

Maxim își netezi barba și o luă spre izbă. Când intră înăuntru, lui Stepan i se păru că-l aude spunând: „I-am ars câteva!” Se auzi râsul lui Semion.

În izba părintelui Grigori un pian dezacordat începu să cante jalnic: la ceasul acela, preoteasa avea obiceiul să se așeze la clavier. Sunetele domoale, ciudate, plutiră peste sat. Stepan se sculă, sări gardul și o luă pe uliță. Se îndreptă spre râu. Apa strălucea ca argintul viu, oglindind cerul, luna și stelele. În jur domnea o liniște de mormânt. Nimic nu se clintea. Numai câte un greier țârâia din când în când... Stepan se așeză pe mal, chiar la marginea apei și își propti capul în pumn. Gânduri negre începură să i se perinde prin cap.

Pe cealaltă parte a râului se înălțau plopii zvelți, înalți, care înconjurau parcul boieresc. Printre copaci licărea o lumină la fereastra iatacului moșieritei. Se vede că nu dormea. Stepan rămase așa pe mal, pierdut în gânduri, până ce rândunelele începură să zboare deasupra apei. Se ridică în picioare atunci când în râu nu se mai oglindea, sclipind, luna, ci soarele abia răsărit. Se spălă, își făcu rugăciunea cu fața îndreptată spre răsărit și o luă repede, cu pași hotărâți, de-a lungul malului spre vad. După ce trecu vadul, se îndreptă spre curtea boierească...

II

— A venit Stepan? întrebă Elena Egorovna, trezindu-se.

— A venit! răspunse fata în casă.

Strelcova zâmbi.

— A-a-a... Bine. Unde-i acum?

— La grajd.

Moșierita sări din pat, se îmbracă repede și se duse în sufragerie, să-și bea cafeaua.

Strelcova arăta încă tânără, mai tânără decât vârsta ei. Numai ochii căprui, adânci, neîncrezători, mai curând de bărbat decât de femeie, o trădau și spuneau că avusese răgazul să-și trăiască cea mai mare parte a vieții sale de femeie și că trecuse de treizeci de ani. Nu era frumoasă, dar putea să placă. Fața îi era rotundă, simpatică, sănătoasă, iar gâtul, despre care vorbise Semion, și bustul, minunat. Dacă Semion ar fi știut să prețuiască frumusețea picioarelor și mâinilor, ar fi pomenit, desigur, și de picioarele și de mâinile moșieresei. Se îmbrăca simplu, cu rochii ușoare, de vară. Pieptănătura îi era de asemenea cât se poate de simplă. Strelcova era leneșă, nu-i plăcea să piardă mult timp la oglindă. Moșia unde trăia aparținea fratelui ei, un holtei, care trăia la Petersburg și nu dădea decât foarte rar pe la țară. Elena Egorovna stătea la moșie de când se despărțise de soțul ei, colonelul Strelcov, un om foarte cumsecade, care trăia și el la Petersburg și care se gândea la fosta lui nevastă și mai rar decât se gândea fostul lui cumnat la moșia sa. Se despărțiseră chiar înainte de a fi împlinit un an de căsnicie. Elena Egorovna își înșelase soțul, douăzeci de zile după nuntă.

Așezându-se la masă, Strelcova porunci să fie chemat vizitiul. Stepan se înfățișă și se opri lângă ușă. Era galben, cu părul vâlvoi, și se uita cum se uită lupul prins în capcană: cu ochi răi și întunecat. Moșierita îi aruncă o privire și roși ușor.

— Bună ziua, Stepane! spuse ea, turnându-și cafeaua. Spune-mi, te rog, ce sunt năzbâtiile astea? De ce ai plecat? Ai stat patru zile și ai plecat! Și încă fără să spui nimănui nimic! Trebuia să ceri voie!

— Mi-am cerut voie, mârâi Stepan.

— Cui?

— Lui Felix Adamîci.

Strelcova tăcu un timp, apoi întrebă:

— Te-ai supărat, cumva? Răspunde-mi, Stepane! Te întreb! Te-ai supărat?

— Dacă nu mi-ați fi vorbit cum mi-ați vorbit, n-aș fi plecat. M-am angajat la cai și nu la...

— Să nu vorbim de asta... Nu m-ai înțeles, atâta tot. Nu trebuie să te superi. Nu ți-am spus nimic deosebit. Și chiar dacă ți-aș fi spus un lucru pe care l-ai fi socotit jignitor pentru tine, ar fi trebuit... ar fi trebuit să... Oricum... Am dreptul să spun ce-mi place... Hm... Am să-ți măresc leafa. Sper că de acum înainte nu va mai fi nicio neînțelegere între noi.

Stepan se întoarce și dădu să iasă.

— Stai, stai! îl opri Strelcova. N-am terminat. Uite, Stepane... Am un caftan nou de vizitiu. Ia-l și îmbracă-l, straietele pe care le porți nu-s bune de nimic. Caftanul meu e mai frumos. Am să ți-l trimit prin Feodor.

— Am înțeles.

— Ia te uită ce mutră faci! Tot mai ești îmbufnat? Te-am jignit așa de tare? Ei, haide, lasă... N-am vrut să... Ai s-o duci bine la mine... Ai să fii mulțumit de toate... Nu te supăra... Nu-i așa că nu ești supărat?

— Parcă noi, ăștia, avem voie să ne supărăm? Stepan făcu un gest de deznădejde cu mâna, începu să clipească din ochi și întoarce capul în altă parte.

— Ce-i cu tine, Stepane?

— Ce să fie... Am spus: parcă noi avem voie să ne supărăm? N-avem...

Moșieriță se sculă și se apropie de el cu fața îngrijorată.

— Ce-i, Stepane... plângi?

Îl apucă de mânecă.

— Ce-i cu tine, Stepane? Ce-i cu tine? Vorbește odată! Te-a jignit cineva?

Și în ochii moșieritei se iviră lacrimi.

— Vorbește odată!

Stepan își repetă gestul de deznădejde, clipi mai tare din ochi și începu să plângă de-a binelea.

— Coniță! bolborosi el. Am să te iubesc... Am să fac tot ce vrei! Așa să fie! Numai lor, să nu le dai nimic, blestemații de ei! Nicio copeică și nicio surcea! Mă învoiesc la toate. Am să-mi vând sufletul necuratului, numai să nu le dai nimic!

— Cui?

— Lui tată-meu și lui frate-meu. Nicio surcea! Să crape de ciudă, blestemații!

Moșierița zâmbi, își șterse ochii și începu să râdă cu poftă.

— Bine, spuse ea. Acum du-te. Am să-ți trimit îndată caftanul.

Stepan ieși.

«Ce bine, că-i prost! gândi moșierița, privind în urma lui și admirând umerii lui largi. M-a scutit de explicații... A început singur să vorbească de „dragoste”...»

Spre seară, când soarele, în asfințit, revărsa purpură pe cer și aur pe pământ, caii moșieritei Strelcova goneau nebunește pe nesfârșitul drum de stepă, ce ducea din sat spre zarea îndepărtată... Trăsura sălta ca o minge, secerând fără milă în calea ei secara, ce-și apleca spre drum spicele grele de rod. Pe capră ședea Stepan, biciuind ca turbat caii. Privindu-l, ai fi zis că încearcă să facă hățurile praf. Era îmbrăcat cu multă grijă. Se cunoștea că găteala lui costase bani și timp destul. Catifeaua scumpă și pânza roșie de bună calitate îmbrăcau strâns trupul lui vânjos. Pe piept îi atârna un lanț cu brelocuri. Cizmele crețe erau lustruite cu cea mai adevărată cremă și ceară de ghetă. Căciulița de vizitiu cu pană de păun abia se atinge de părul lui bălai, cărlionțat. Pe fața îi era întipărită o expresie de resemnare îndobitocită și totodată o mânie turbată, ale cărei victime erau cai... În trăsură ședea tolănită moșierița, trăgând adânc în piept aerul dătător de viață. Pe obraji îi juca o rumeneală tinerească... Gusta din plin bucuria de a trăi.

— Strașnic, Stiopa! Strașnic! striga ea din când în când. Dă-i!

Gonește cât poți! Ca vântul!

Dacă sub roți ar fi fost pietre, ar fi țâșnit din ele mii de scânteii... Satul se îndepărta din ce în ce mai mult. Nu se mai vedeau nici izbele, nici acareturile boierești... Curând nu se mai desluși nici clopotnița... Apoi satul se prefăcu într-o dungă fumurie și fu înghițit de depărtări. Stepan gonea mereu. Ar fi vrut să fugă cât mai departe de păcatul de care se temea atât. Dar era zadarnic. Păcatul ședea în trăsură și lui Stepan nu-i fu dat să scape. În seara aceea, stepa și cerul fură martori, cum își vindea sufletul.

Pe la ceasurile unsprezece seara, caii goneau înapoi. Unul dintre lăturași șchiopăta, iar calul de la roată era numai spumă. Moșierița cu ochii pe jumătate închiși ședea într-un colț al trăsurii, ghemuită, în pelerina ei. Pe buze îi juca un zâmbet mulțumit. Respira atât de ușor, atât de liniștit! Stepan mâna și se gândea că o să moară. În cap simțea un gol, un fel de negură, iar în piept îl rodea jalea.

În fiecare zi, spre seară, se scoteau din grajd cai odihniți. Stepan îi înhăma și trăgea trăsura la o porțiță a parcului. Pe porțiță ieșea moșierița, strălucind de mulțumire, se așeza în trăsură și goana nebună începea. Nicio zi Stepan nu era scutit de această corvoadă. Spre nenorocirea lui, nu avu parte nici de o singură zi ploioasă, în care s-ar fi putut ca moșierița să nu meargă la plimbare.

După una dintre aceste plimbări, abia întors din stepă, Stepan ieși din curte și se duse să facă vreo câțiva pași de-a lungul apei. Ca de obicei, simțea în cap un fel de negură iar în piept o jale mare. Noaptea era plăcută, liniștită. Miresme gingașe pluteau în văzduh și îi dezmierdau fața. Stepan își aduse aminte de sat; îl avea sub ochii lui, cufundat în întuneric, dincolo de râu. Își aduse aminte de izbă, de grădina de zarzavat, de calul lui, de lavița pe care dormea cu Maria sa. Ce împăcat îi era sufletul pe atunci! O jale și mai cumplită îl cuprinse...

— Stiopa! auzi el un glas sfios.

Întoarse capul. Maria venea spre el. Tocmai trecuse vadul și-și ținea ciubotele în mână.

— Stiopa, de ce ai plecat?

Stepan o privi îndobitocit și întoarse capul.

— Stiopușca, cui m-ai lăsat pe mine, orfană cum sunt?

— Lasă-mă în pace!

— O să te pedepsească Dumnezeu, Stiopușca! Pe tine o să te pedepsească! O să-ți sortească o moarte cruntă, fără să fi avut vreme de pocăință. Ține minte ce-ți spun. Moș Trofim a trăit cu nevasta unui soldat – precum știi – și cum a murit? Să te ferească Dumnezeu!

— Nu-mi bate capul!

Stepan făcu doi pași înainte. Maria îl apucă cu amândouă mâinile de caftan.

— Doar sunt nevasta ta, Stepane! Nu poți să mă părăsești așa! Stiopușca!

Maria începu să bocească.

— Dragul meu! Picioarele ți-oi spăla și numai apă oi bea! Hai acasă!

Stepan se smulse și-i dădu un pumn Mariei; i-l dădu doar așa, de mâhnit ce era. Pumnul o nimeri însă drept în burtă. Maria icni, se apucă cu mâinile de burtă și se lăsă la pământ.

— Valeu! gemu ea.

Stepan clipi din ochi, își trânti un pumn în tâmplă și o porni razna spre curte, fără să se mai uite în urmă.

Ajuns în grajd, căzu pe laviță, își vârî capul sub pernă și își mușcă pumnul până la sânge.

În acest timp, moșierita ședea în iatacul ei și își dădea în cărți: a doua zi seara avea să fie vreme frumoasă sau nu? Cărțile spuneau că da.

III

Dis-de-dimineată, Rjevețchi se întorcea acasă de la un vecin, la care fusese în vizită. Soarele încă nu răsărise. Să tot fi fost ceasurile patru. Administratorul era mahmur ca după chef. Călare pe bihuncă, mâna calul, clătinându-se ușor. Jumătate din drum ducea prin pădure.

„Ce dracu’? își spuse el apropiindu-se de moșia Elenei Egorovna. Parcă taie cineva lemne!”

Din desişul pădurii ajungeau la urechile lui Rjevețchi lovituri de topor și trosnituri de crăci. Rjevețchi ciuli urechile, stătu câteva clipe pe gânduri, trase o înjurătură, coborî greoi de pe bihuncă și intră în desiş.

Semion Jurkin şedea jos și curăța cu toporul crengile verzi de pe niște trunchiuri. Lângă el zăceau trei anini tăiați. Puțin mai la o parte, un cal înhămat la o căruță ușoară păștea iarba. Cum îl zări pe Semion, lui Rjevețchi îi pieriră într-o clipă și mahmureala și somnul. Îngălbeni și se repezi spre el.

— Ce faci aici, mă? strigă el.

— Ce faci aici, mă? îl îngână ecoul.

Dar Semion nu răspunse. Își aprinse luleaua și își văzu mai departe de treabă.

— Ce faci, ticălosule? Cu tine vorbesc!

— Ce, nu vezi? Sau te-o fi lovit orbul găinilor...

— Cu-u-m? Ce ai spus?! Ia mai zi o dată!

— Ți-am spus să-ți cauți de drum!

— Ce, ce, ce?

— Caută-ți de drum! Și nu mai zbiera.

Rjevețchi se făcu stacojiu și strânse umerii.

— Uiți cu cine vorbești? Cum îndrăznești?

— Uite că îndrăznesc. Cine ești tu să nu îndrăznesc? Nu mă sperii! Prea sunteți mulți, voi ăștia! Dacă am căuta să facem pe placul fiecăruia, n-am mai prididi.

— Cum îndrăznești să tai pădurea? E a ta?

— Nici a ta nu-i.

Rjevețchi ridică cravașa, dar nu-l lovi pe Semion, fiindcă acesta îi arată toporul.

— Știi tu, nemernicule, a cui e pădurea?

— Știu, pane! E a Strelcihăi, și cu Strelciha am să stau de vorbă. Pădurea e a ei, și tot ei am să-i răspund. Dar tu ce ești? O slugă! Un fecior în casă! Pe tine nu te cunosc. Vezi-ți de drum, trecătorule! Marș d-aici!

Semion bătu cu luleaua în topor și zâmbi batjocoritor.

Rjevețchi alergă la bihuncă, plesni calul cu hățurile și o luă în goana mare spre sat. Adună în grabă câțiva martori și se întoarse cu ei, tot în goană, spre locul delictului. Îl apucară pe Semion la lucru. Procesul se înjgheabă într-o clipă. Primarul, ajutorul de primar, secretarul și vătășei nu întârziară nici ei să sosească. Se întocmiră o serie întreagă de acte. Rjevețchi le iscăli, Semion fu silit să le iscălească și el, dar tot timpul își păstră pe buze zâmbetul batjocoritor.

Înainte de prânz, Semion se înfățișă moșieritei, care între timp fusese înștiințată de cele petrecute. Fără a da bună ziua, Semion începu să spună că nu se mai poate trăi, că polonezul îi cotonogește pe oameni, că el, Semion, nu tăia decât trei copăcei și așa mai departe.

— Cum îndrăznești să tai din pădurea altuia? îl întreabă moșierita foc.

— Ne chinuim rău cu el, mârâi Semion, sorbind cu ochii fața aprinsă a moșieritei și vrând să-l dea gata cu orice preț pe polonez. La fiecare vorbă, te plesnește! Se poate una ca asta? Și caută mereu să te nimerească peste față! Nu mai merge așa... Suntem și noi oameni.

— Cum îndrăznești să tai din pădurea mea? Auzi? Pe tine te întreb, nemernicule!

— V-a mințit, conită! E drept că... am tăiat... Recunosc... Dar el de ce bate oamenii?

Sângele boieresc începu să fiarbă în venele moșieritei. Uită că Semion era frate cu Stepan, își uită buna creștere, uită totul pe lume și îl plesni pe Semion peste obraz.

— Piei din fața ochilor mei cu mutra ta de țărănoi! strigă ea. Afară! Și să nu te mai văd!

Semion se fâstâci. Nu se aștepta nicidecum la așa ceva.

— La bună vedere! spuse el și oftă adânc. Ce să-i fac! N-am ce face!

Și ieși bombănind. Ajuns în curte uită să-și pună căciula pe cap.

Peste vreo două ceasuri se înfățișă moșieritei Maxim. Fața-i era încordată, ochii posomorâți. Se cunoștea că venise să spună sau să facă vreo obrăznicie.

— Ce vrei? îl întrebă moșierita.

— Bună ziua, conică. Am venit mai mult să vă rog ceva. Tare aş avea nevoie de niște lemne, conică. Vreau să-i fac o izbă lui Stepan și n-am căpriori. Bine ar fi să-mi dați și niște scânduri.

— De ce nu? Cu plăcere.

Fața lui Maxim se luminează.

— Trebuie să fac o izbă și n-am lemne. Cum e mai rău! E ca și cum te-ai pune să mănânci ciorbă și ciorbă nu-i... He-he... Îmi trebuie și niște scânduri, și de ale groase și de ale subțiri. Siomca v-a spus adineauri niște obrăznicii... Să nu vă supărați, conică. E un nerod. Nu și-a băgat încă mințile în cap. Habar n-are de nimic. Așa sunt ăștia tinerii. Atunci pot să vin după lemne, conică?

— Vino.

— Fiți atât de bună și spuneți-i și lui Felix Adamîci. Să vă dea Dumnezeu sănătate! Acum Stiopca va avea și el o izbă.

— Atât că am să-ți cer scump, Jurkin! Știi doar și tu că eu nu vând lemne; lemnele îmi trebuie mie, iar dacă le vând, atunci le dau scump.

Fața lui Maxim se lungi.

— Adică cum?

— Iaca bine. Așa că, întâi banii, pe urmă...

— Nu vreau lemne cu bani.

— Dar cum altfel?

— Știți și dumneavoastră cum. Ce bani să aibă mujicul în ziua de astăzi? N-are nicio lețcaie.

— Fără bani nu dau.

Maxim își mototoli șapca în pumn și începu să privească în tavan.

— Nu glumiți? întrebă el, după un timp de tăcere.

— Sigur că nu. Mai ai ceva de spus?

— Ce să mai spun? La ce să mai lungesc vorba cu dumneavoastră dacă nu-mi dați lemne? La bună vedere. Atât că rău faceți că nu-mi dați lemne... O să vă pară rău... Mie nu-mi pasă, dar dumneavoastră o să vă pară rău... Stepan e la grajd?

— Nu știu.

Maxim privi cu tâlc la moșieriță, tuși, se mai învârti pe loc și ieși. Tremura tot de mânie.

„Vasăzică de astea îmi ești, pungășoaico!” își zise el îndreptându-se spre grajd. Stepan ședea pe un scăunaș și țesăla alene coapsa unui cal. Maxim nu intră în grajd, ci se opri în prag.

— Stepan! strigă el.

Stepan nu răspunse și nici nu se uită la tatăl său.

— Strânge-ți catrafusele și hai acasă! îi porunci Maxim.

— Nu vreau.

— Cum poți să-mi răspunzi așa?

— Dacă o fac înseamnă că pot.

— Îți poruncesc!

Stepan sări în picioare și trânti ușa grajdului în nasul lui Maxim.

Seara, un băiețaș din sat veni în goană la Stepan și îi povesti că Maxim o dăduse afară din casă pe Maria, care nu știa unde să se adăpostească peste noapte.

— Acum șade lângă biserică și plânge, adăugă băiețașul. În jurul ei s-a adunat lumea și te ocărăște pe tine.

A doua zi dis-de-dimineată, în timp ce toți cei din curtea boierească dormeau, Stepan se îmbracă cu hainele sale vechi și se duse în sat. Clopotele bisericii sunau de liturghie. Era o dimineată de duminică, luminoasă, veselă. Îți venea să tot trăiești și să te bucuri de viață! Stepan trecu pe lângă biserică, aruncă o privire îndobitocită spre clopotniță și se îndreptă spre cârciumă. Din păcate, cârciuma se deschidea înaintea bisericii. Când intră în cârciumă, la tejghea se și adunaseră băutori.

— Votcă! comandă Stepan.

I se turnă votcă. Bău, mai stătu puțin locului și bău din nou. După ce se chercheli, începu să-i cinstească pe ceilalți. Și se încinse un chef în lege.

— Primești leafă mare la Strelciha? îl întrebă Sidor.

— Cât mi se cuvine. Bea, nătărăule!

— Bună treabă. Ți urez sărbătoare plăcută, Stepan Maximîci! Duminică plăcută! Dar dumneata de ce nu bei?

— Beau... Beau și eu...

— Îmi pare bine... La drept vorbind, toate astea-s foarte bune, pe cinste! Stepan Maximîci! Așa-a... Dă-mi voie să te întreb: primești vreo zece ruble?

— Ha-ha-ha! Cum poate un boier să trăiască cu zece ruble? Cum de-ți trăsnește așa ceva prin minte? Primește sigur o sută!

Stepan se uită la cel ce rostise aceste vorbe și recunoscă pe frate-său Semion, care ședea pe banca din colț și bea. Îndărătul lui Semion se vedea fața aprinsă de băutură a dascălului Manafuilov, care zâmbea viclean.

— Dați-mi voie să vă întreb, domnule, spuse Semion, scoțându-și șapca, moșierița are cai frumoși sau nu? Dumneavoastră vă plac?

Stepan își turnă în tăcere votcă și o bău fără să scoată o vorbă.

— Trebuie să fie foarte buni, urmă Semion. Păcat numai că nu-i vizitiu la ei. Fără vizitiu nu prea merge...

Manafuilov se apropie de Stepan și clătină din cap.

— Ești... ești... un porc! spuse el. Un porc! Nu ți-e teamă de păcat? Creștin ești tu? Creștinul se teme de păcat! Știi ce spune sfânta scriptură, ai?

— Ia slăbește-mă cu prostiile tale!

— Prostii... hai? Ești tu mai deștept? Ești vizitiu, dar nu la cai. He-he... Dumneaei îți dă și cafea?

Stepan puse mâna pe o sticlă, își făcu vânt și îl croi pe Manafuilov drept în capul lui cel mare. Manafuilov se clătină dar nu se lăsă:

— Dragoste! Frumos!... Hehei... Păcat numai că nu te poți

cununa. Te-ai face boier! Ce ziceți, băieți? Strașnic boier ar mai ieși din el. Un boier și jumătate! Și cu carte!

Se auziră râsete. Stepan îl croi încă o dată pe dascăl cu sticla în cap. Manafuilov se clătină și, de data aceasta, se prăbuși.

— De ce omori oamenii? strigă Semion, năpustindu-se asupra fratelui său. Cunună-te, și atunci ai să poți bate pe cine vrei! De ce bate oameni, băieți? De ce dai, răspunde!

Semion închise pe jumătate ochii, îl apucă pe Stepan de piept și îl pocni la lingurică. Manafuilov se ridică și începu să-și fluture degetele lungi în fața ochilor lui Stepan.

— Bătaie, băieți! Asta-i bătaie nu glumă! Săriți!

În cârciumă se iscă larmă mare. Strigăte se amestecară cu râsete.

Lumea se îmbulzi la ușa cârciumii. Stepan îl apucă pe Manafuilov de guler și-l azvârli afară. Dascălul scoase un țipăt ascuțit și se rostogoli ca un ghem pe trepte. Râsetele se întetiră. Cârciuma se umplu de lume. Sidor se amestecă unde nu-i fierbea oala și îl lovi pe Stepan în spinare, fără să știe nici el de ce. Stepan îl apucă pe Semion de umăr și îl azvârli și pe el spre ușă. Semion se lovi cu capul de ivăr, alunecă pe trepte și căzu cu fața udă în praful drumului. Fratele său îl ajunse din câteva salturi și începu să-i joace pe burtă. Jucă cu înverșunare, cu sete, sărind sus de tot. Sări multă vreme așa.

Clopotele sunau de „Axion”. Stepan se uita la lume. În jurul lui nu se vedeau decât mutre schimonosite de râs, una mai beată și mai cheflie ca cealaltă. Un potop de mutre. Semion se ridică de pe jos, ciufulit, însângerat, cu pumnii strânși, cu o căutătură de fiară. Manafuilov stătea lungit în praf și plângea. Praful i se lipise în jurul ochilor. Se iscase o învălmășeală din care nici dracu’ nu mai putea alege ceva.

Stepan se dezmetici; se îngălbeni și o rupse de fugă, ca un nebun. Câțiva oameni se luară după el.

— Prindeți-l! Prindeți-l! strigau toți în urma lui. Puneți mâna pe el! A ucis!

Pe Stepan îl apucă groaza. I se păru că, dacă va fi prins, lumea îl va omori pe loc. Începu să alerge mai repede.

— Prindeți-l! Puneți mâna pe el!

Fugind mereu, ajunsese, fără să-și dea seama, la casa părintească. Poarta era larg deschisă, cu canaturile în bătaia vântului. Stepan dădu buzna în curte.

La trei pași de poartă, Maria lui ședea pe un morman de surcele și de talaș. Cu picioarele strânse sub ea și cu mâinile atârându-i sleite de puteri, nu-și desprindea ochii de la pământ. La vederea Mariei, un gând luminos licări deodată prin mintea întunecată și muncită de băutură a lui Stepan...

Să fugă din sat, să fugă cât mai departe cu femeia aceasta galbenă ca moartea, asuprită, pe care o iubea din tot sufletul. Să fugă cât mai departe de toți acești blestemați, în Kuban, bunăoară... Ce frumos e Kubanul! Dacă scrisorile primite de la unchiul Piotr spun adevărat, ce minunată libertate trebuie să fie în stepele Kubanului! Acolo și viața-i mai îmbelșugată, și vara mai lungă, și lumea mai cutezătoare... La început, ei doi, Stepan și Maria, se vor tocmi ca argați, iar mai târziu își vor face rost și de un petic de pământ al lor. Acolo nu vor avea mereu pe capul lor, nici pe chelul de Maxim, cu ochii lui de țigan, nici pe Semion, cu zâmbetul lui de bețiv și de om viclean...

Cu gândul acesta se apropie de Maria și se opri în fața ei... Dar capul i se învârtea de băutură, prin fața ochilor îi jucau pete de toate culorile și îl durea tot trupul... Abia se ținea pe picioare...

— Hai în Kuban... hai să... începu el, simțind că nu mai e în stare să vorbească... În Kuban... la moșul Piotr... Știi? Ala care ne trimitea scrisori...

Dar pas de te înțelege! Se duse dracului Kubanul... Maria își ridică privirea îndurerată spre fața lui galbenă, buimăcită, acoperită pe jumătate cu șuvițe încâlcite, și se ridică... Buzele începură să-i tremure...

— Tu ești, tâlharule? țipă ea. Tu? Ți-au mutat fălcile la cârciumă? Blestematule! Călăule! Să-ți meargă pe lumea cealaltă tot așa cum m-ai omorât și tu pe mine, ticălosule! Cu zile m-ai omorât, amărâta de mine!

— Taci din gură!

— Dihăniilor! Nu vă e milă de un suflet creștin! M-ați dat gata, tâlharilor... Și tu, Stiopca, mi-ai ucis sufletul! O să te pedepsească Maica Domnului! Ai să vezi! Asta n-o să ți-o ierte așa, cu una cu două. Crezi că numai eu îs sortită să mă chinuiesc? Nici prin minte să nu-ți treacă așa ceva... Ai să te chinuiești și tu...

Stepan începu să clipească din ochi și se clătină pe picioare.

— Taci din gură! Pentru numele lui Dumnezeu!

— Bețivule! Știu cu ai cui bani te-ai îmbătat... O știu, tâlharule! Bei de bucurie? Duci trai vesel?

— Taci! Mașca! Te rog...

— De ce ai venit? Ce-ți mai trebuie? Ai venit să te lauzi? Le știu toate și fără să te lauzi... Tot satul știe... Toată ziulica îmi scoate lumea ochii cu purtarea ta, blestematule...

Stepan bătu din picior, se clătină și, scăpărând din ochi, o îmbrânci pe Maria cu cotul.

— Taci din gură când îți spun! Nu-mi chinui sufletul!

— Ba am să vorbesc! Vrei să mă bați? Poftim... Bate-mă!... Bate-mă!... Tot o să mor odată. La ce mângâiere să mă mai aștept? Hai, dă în mine... Dă-mă gata, tâlharule! Ce nevoie ai tu de mine? O ai pe moșierita ta. E bogată... E frumoasă... Eu îs bădărancă și ea-i boieroaică... Ce mai stai? Dă în mine, tâlharule!

Stepan ridică pumnul și lovi cu toată puterea fața schimonosită a Mariei. Lovitura, dată în neștire, nimeri drept în tâmplă. Maria se clătină și se prăbuși fără să scoată un sunet. În timp ce se prăbușea, Stepan o mai lovi o dată în piept.

Bărbatul se aplecă spre trupul cald, dar neînsuflețit al nevastei sale, se uită cu ochi tulburi la fața ei chinuită și, neînțelegând nimic, se așeză lângă cadavru.

Între timp, soarele se ridicase deasupra izbelor și frigea. Vântul se făcuse fierbinte. În aerul dogoritor plutea o tristețe apăsătoare... Oamenii din sat se buluciră cutremurați în jurul lui Stepan și al Mariei... Pricepeau că era vorba de un omor și nu-și credeau ochilor. Stepan se uita cu o privire tulbure la lumea din jurul lui, scrâșnea din dinți și bâiguia cuvinte fără șir. Nimeni nu se încumeta să-l lege. Maxim, Semion și Manafuilov se aflau și ei în

mulțime și se strângeau unul într-altul.

— Pentru ce a omorât-o? întrebau ei, galbeni ca moartea.

Mama alerga în jur și se tânguia.

I se raportară și moșieriței cele întâmplătoare. Moșierița rămase înmărmurită, își luă flaconul cu săruri, dar nu leșină.

— Ce oameni groaznici! șopti ea. Of, ce oameni! Nemernicii! Las-că le arăt eu lor! Abia acum o să vadă ei cine sunt!

Rjevețchi veni s-o mângâie. O mângâie și își reluă astfel locul pe care capricioasa moșieriță îl dăduse lui Stepan. Era un locșor bun, rentabil, și foarte potrivit pentru el. De vreo zece ori pe an era gonit din acel loc și tot de atâtea ori i se plăteau despăgubiri. Și i se plătea din gros.

Apărută pentru prima oară în revista „Moscvă”, 1882. Nr. 29, autoriz. cenz. din 30 iulie; Nr. 30, autoriz. cenz. din 7 august; Nr. 31, autoriz. cenz. din 17 august. În Nr. 29, nesemnată. În Nr. 30 și 31 semnată: Antoșa Cehonte. – Publicăm acest text.

„*Axion*” – cântare bisericească.

Marfă vie

lui F. F. Popudoglo

I

Groholski o îmbrățișă pe Liza, îi sărută pe rând degetele mici cu unghii trandafirii, roase, și o așeză pe canapeaua îmbrăcată în catifea ieftină. Picioar peste picioar, Liza își împreună mâinile la ceafă și se întinse pe spate.

Groholski se așeză alături pe un scaun și se aplecă spre ea. Nu-și mai putea lua ochii de pe chipul ei.

Ce drăgălașă i se părea, așa luminată de razele soarelui, care se vedea prin fereastră asfințind auriu, ușor înveșmântat în purpură.

Scâlda salonul și pe Liza într-o lumină vie și totuși blândă, îmbrăcând totul într-o pulbere de aur.

Groholski nu se mai sătura privind-o. Totuși Liza nu era ceea ce se cheamă o frumusețe desăvârșită. Avea o față mică, de pisică, ochi căprui, un năsuc cârn, părul nu prea bogat, dar cârlionțat și negru ca chinorosul, boiul puțințel dar grațios, bine proporționat și mlădios ca al țiparului. Pe lângă toate, mai era și atât de proaspătă și de plină de nuri! Mie unuia... Dar să lăsăm gustul meu la o parte. Groholski, răsfățatul femeilor, care iubise și uitase de atâtea ori în viața lui, vedea în ea o frumusețe. O iubea, și iubirea e oarbă, găsește în oricine frumusețea ideală.

— Ascultă, iubita mea, începu el, privind-o drept în ochi. Am venit să stăm de vorbă. Dragostea nu suferă nimic nelămurit, necristalizat... Vezi tu... raporturile noastre... am vorbit și ieri despre asta, Liza... Să încercăm să dezlegăm astăzi problema ridicată ieri. Hai să hotărâm împreună... Ce-i de făcut?

Liza căscă și, încrețindu-și fruntea, își trase de sub cap mâna dreaptă.

— Ce-i de făcut? repetă ea întrebarea lui Groholski, dar cu glas moale.

— Ei da, ce-i de făcut? Hotărăște tu, cu căpșorul tău înțelept... Te iubesc, și un om care iubește nu poate să accepte ca femeia iubită să aparțină altuia. Când iubești, ești mai mult decât egoist. Simt că nu mai pot să te împart cu bărbatul tău. Îl sfâșii în gând, de câte ori îmi amintesc că și el te iubește. În definitiv, tu mă iubești pe mine... Prima condiție a dragostei nu este oare libertatea deplină?... Dar tu nu ești liberă... Nu înțeleg cum pe tine nu te scoate din sărite gândul că omul acesta stă veșnic pe capul tău! Un om pe care nu-l iubești, pe care poate îl urăști chiar, ceea ce ar fi foarte firesc... Asta în al doilea rând... În al treilea rând... Ce-i în al treilea rând? A, da... Îl înșelăm, și... asta nu-i cinstit. Adevărul înainte de toate, Liza. Jos cu minciuna!

— Și atunci, care-i părerea ta?

— Cum? Nu ghicești?... Socotesc necesar, chiar absolut necesar, să-i aducem la cunoștință legătura noastră, să-l înlăturăm și să începem o viață liberă. Și una și alta trebuiesc făcute cât mai curând... Ai putea, bunăoară, să ai chiar diseară o... explicație cu el... E timpul să sfârșim odată povestea asta. Ție nu ți-e lehamite să iubești pe furate?

— Să am o explicație? Cu Vania?

— Ei, da!

— Cu neputință! Ți-am spus și ieri că asta-i cu neputință!

— Și de ce?

— O să se supere, o să înceapă să țipe, și o să ne facă fel de fel de mizerii... Parcă nu-l știi cum e? Doamne ferește! Nici vorbă nu poate fi de o explicație! Frumoasă soluție ai mai găsit și tu!

Groholski își trecu mâna peste frunte și oftă.

— Da, spuse el. Va fi mai mult decât supărat... Îi răpesc fericirea. Te iubește?

— Da, mă iubește. Mult.

— Mare pacoste! Nu știi cum s-o scoți la capăt. E o ticăloșie să ne ascundem de el, și o explicație l-ar omorî. Afurisită încurcătură! Atunci ce facem?

Groholski căzu pe gânduri. Fața lui palidă se întunecă.

— Să rămânem întotdeauna ca acum, spuse Liza. N-are decât să afle singur, dacă vrea.

— Dar asta... nu-i cinstit și... Și pe urmă, ești a mea și nimeni n-are dreptul să creadă că nu-mi aparții mie, ci altuia! Ești a mea! Nu te las nimănui!... Mi-e milă de el, Dumnezeu mi-e martor cât mi-e de milă, Liza! Când îl văd, mi se strânge inima! Dar... ce să fac? Tu nu-l iubești! Atunci de ce să te chinuiești cu el? E absolut necesar să avem o explicație. O să-i arătăm care-i situația și ai să vii la mine. Ești nevasta mea, nu a lui. Să facă ce-o vrea. Până la urmă, își biruie el durerea într-un fel sau altul... Nu-i primul și nici ultimul... Vrei să fugim? Ce zici? Spune repede? Vrei să fugim?

Liza se sculă și se uită la Groholski.

— Să fugim?

— Da... La mine, la moșia mea... Pe urmă ne vom duce în Crimeea... Și... îi vom explica totul printr-o scrisoare... Putem fugi la noapte. Uite, avem un tren la unu și jumătate. Ce zici? Vrei?

Liza se scărpină la rădăcina nasului și rămase pe gânduri.

— Bine, spuse ea și... dintr-odată începu să plângă.

Pe obrăjori începură să-i joace pete roșii, ochișorii i se umflară și toată fața ei micuță, ca de pisică, fu scăldată în lacrimi...

— De ce plângi? se neliniști Groholski. Liza! Scumpa mea! Ce-i cu tine! Nu-mi spui? Uită-te la mine! Ce ai? Mămicule! De ce ești necăjită?

Liza întinse brațele spre Groholski și se anină de gâtul lui. Începu să plângă și mai tare.

— Mi-e milă de el... bolborosi Liza. Nici nu știi ce milă mi-e!

— De cine?

— De Va... de Vania.

— Și crezi că mie nu mi-e milă? Dar ce putem face? E adevărat, va suferi din cauza noastră... Va suferi și ne va blestema... Dar ce suntem noi vinovați, dacă ne iubim?

Abia rostise ultimul cuvânt, când sări ca ars înapoi și se așează într-un fotoliu. Liza se desprinsese și ea ca fulgerul de gâtul lui și se lăsă pe canapea.

Roșii ca focul, amândoi lăsară ochii în jos și începură să tușească.

Un om înalt, lat în umeri, de vreo treizeci de ani, în ținuta de serviciu a funcționarilor de stat, intrase în salon. Intrase pe nesimțite. Numai zgomotul ușor al unui scaun, de care se lovise lângă ușă, îi înștiințase pe amânți de sosirea lui și îi făcuse să-și întoarcă brusc capul. Era soțul.

Prinseseră însă de veste prea târziu. Soțul îl văzuse pe Groholski ținând-o pe Liza de mijloc și pe Liza aninată de gâtul alb, aristocratic, al amantului ei.

„Ne-a văzut!” se gândiră în același timp și Liza și Groholski, neștiind ce să facă cu mâinile, deodată grele, și cum să-și ascundă de rușine ochii...

Fața rumenă a soțului înmărmurit se făcuse albă ca varul.

Tăcerea chinuitoare, o tăcere ce-ți răscolea măruntaiele, ținu vreo trei minute. Ah, aceste trei minute! Groholski își mai aduce și astăzi aminte de ele.

Primul care se mișcă și rupse tăcerea fu soțul. Se îndreptă spre Groholski și, schimonosindu-și fața într-o strâmbătură fără noimă, ce voia să aducă a zâmbet, îi întinse mâna. Groholski strânse ușor mâna aceea moale și asudată, scuturat de un fior, ca și cum ar fi strivit în palmă o broască vâscoasă.

— Bună ziua, bolborosi el.

— Ce mai faci? întrebă soțul cu glas răgușit și atât de stins, încât abia se auzi, și se așează în fața lui Groholski potrivindu-și gulerul la ceafă...

Și din nou se așternu o tăcere chinuitoare... Dar aceasta nu mai era atât de nefirească... Clipa critică, cea mai grea, cea care dovedea lipsă de caracter, trecuse.

Acum celor doi bărbați nu le mai rămânea decât să-și ascundă tulburarea, aprinzând o țigară sau făcând orice alt gest neînsemnat. Amândoi simțeau o poftă nebună să se ridice și să plece. Totuși ședeau locului, fără să se uite unul la altul, își chinuiau barba cu degetele și-și răscoleau creierii înfierbântați, căutând o ieșire din situația nespus de grea în care se găseau. Amândoi asudaseră. Amândoi sufereau la culme și fiecare simțea față de celălalt o ură sălbatică. Le venea să se arunce unul asupra altuia, dar... cum să înceapă și care să înceapă primul? Cel puțin dacă n-ar fi fost ea de față!

— Te-am văzut aseară la club, bolborosi Bugrov (așa se numea soțul).

— Da... am fost... Dumneata ai dansat?

— Hm... da. Cu... cea mai mică dintre fetele Liucoțchi... Dansează greoi... Habar n-are. Dar la taifas e neîntrecută. (Pauză.) Nu-i mai tace gurița.

— Da... a fost mare plictiseală. Te-am văzut și eu...

Fără să vrea, Groholski se uită la Bugrov... Ochii lui întâlniră privirea rătăcită a soțului înșelat, și nu mai putu răbda. Se sculă, îi strânse în grabă mâna, își luă pălăria și se îndreptă spre ușă, simțind pentru prima dată atât de limpede că are spate. I se părea că mii de ochi îi străpungeau spinarea. Aceeași senzație o are și un actor fluierat, când fuge de la rampă, sau un fante care a primit o palmă și e luat de guler și dat afară.

Abia se stinseră pașii lui Groholski dincolo de ușa antreului care scârțâi jalnic, și Bugrov sări în picioare. După ce făcu de câteva ori ocolul salonului, se apropie de nevastă-sa. Chipul ei mic de pisică se închirci, și Liza începu să clipească, ca și cum ar fi așteptat un bobârnac. Soțul veni atât de aproape de ea, încât o călcă pe rochie și îi atinse genunchii cu genunchii săi. Galben, cu fața schimonosită, începu să dea din cap, din mâini și din umeri.

— Dacă ai să-l mai lași să intre o singură dată aici, nemernico,

începu el cu glas înăbușit, plângăreț, am să te... Să nu-l mai prind pe aici, ai înțeles? Că de nu, te ucid! A-a-a... Făptură netrebnică ce ești! Tremuri, hai? Ticăloaso!

Bugrov o apucă de braț, o zgâlțâi și o azvârli, ca pe o minge, spre fereastră.

— Nemernico! Neobrăzato! N-ai pic de rușine în tine!

Liza zbură spre fereastră, abia atingând parchetul cu picioarele, și se agăță cu mâinile de perdea.

— Să nu spui o vorbă! urlă soțul fulgerând-o din ochi și, apropiindu-se iarăși de ea, bătu din picior.

Liza tăcea. Se uita în tavan și plângea încetișor, cu expresia unei fete pocăite care își așteaptă pedeapsa.

— Așa te porți? Ai? Cu un filfizon? Frumos! Dar în fața altarului ce ai jurat? Cum? Halal soție și mamă! Să nu crâcnești!

Și o lovi peste umărul ei frumos și gingaș.

— Taci! Nemernico! Las' că-ți arăt eu! Dacă pușlamaia asta îndrăznește să se mai arate o singură dată pe aici, dacă te mai văd o singură dată... ascultă-mă bine! cu acest ticălos... să nu-mi ceri îndurare! N-au decât să mă trimită în Siberia, dar să știi că te ucid! Și pe el îl ucid! Ce mă costă? Hai, șterge-o! Piei din ochii mei!

Bugrov își șterse cu mâneca fruntea și ochii și începu să se plimbe prin salon, în timp ce Liza, plângând cu hohote, cu umerii scuturați de suspine și trăgându-și năsucul cârn, începu să cerceteze dantela perdelelor.

— Ți-e capul plin de prostii, toanto! țipă el. Te-au apucat pandaliile! Te lași în voia lor! Asta nu admit, s-o știi! Să nu îndrăznești! Și să n-aud! Dacă vrei să faci asemenea lucruri, n-ai decât să pleci! Nu ai ce căuta în casa mea! Marș d-aici, dacă înțelegi să... Din moment ce m-ai luat, uită-i pe filfizonii ăștia, scoateți-i din cap! Toate astea-s numai prostii! Să nu te mai prind cu așa ceva! Și să nu crâcnești! Să faci bine să-ți iubești bărbatul! Pe el l-ai luat, pe el să-l iubești! Asta-i! Nu-ți ajunge unul? Hai, șterge-o că de nu... Călăilor!

Bugrov tăcu o clipă, apoi începu iar să strige:

— Șterge-o, când îți spun! Du-te în odaia copilului! De ce

plângi! Tu ești vinovată, și tot tu plângi! Ei, comedie! Anul trecut te-ai aruncat de gâtul lui Petca Tocicov acum iată-te de gâtul acestui diavol, Doamne iartă-mă!... Ptiu! Ar fi timpul să înțelegi cine ești! Ești soție! Ești mamă! Ții minte ce scandal a fost anul trecut; vrei să se întâmple și acum la fel? Ptiu!

Bugrov oftă adânc și în odaie se răspândi un miros de Xeres. Abia se întorsese de la un prânz și era ușor cherchelit...

— Nu-ți cunoști îndatoririle! Nu!... Pe toate ar trebui să vă dăscălească cineva! Nu v-a băgat nimeni mințile în cap! Mamele voastre erau și ele rele de muscă și acum vreți să faceți și voi la fel. Plângi! Da! Ai de ce plânge!

Bugrov se apropie de nevastă-sa și îi smulse din mâini perdeaua.

— Nu mai sta la fereastră... Ar putea să te vadă cineva plângând... Acum lasă... Și altă dată să nu se mai întâmple. De la îmbrățișare și până la scandal nu-i mult. Gândește-te și tu!... Crezi că mie mi-ar fi plăcut să port coarne? Și ai să mi le pui, dacă ai să continui să-ți faci de cap cu niște mitocani... Acum, destul... Altă dată să nu mai... Eu nu-s... Liza... Ei, haide, lasă...

Bugrov oftă iar și o învălui într-o răbufnire de Xeres.

— Ești încă tânără și prostuță, nu înțelegi nimic... Eu nu-s niciodată acasă... Iar ei profită. Trebuie să fii deșteaptă și să bagi de seamă! Sunt în stare să te ademenească! Și așa ceva n-aș mai putea să îndur... M-ar da gata... Ar fi sfârșitul! Nu mi-ar mai rămâne decât să mor. Dacă m-ai înșela, aș fi în stare de orice. Te-aș omorî în bătai și... te-aș da afară. Atunci nu ți-ar mai rămâne decât să te duci la pușlamalele tale.

Și Bugrov șterse cu palma sa mare și moale (*horribile dictu!*) fața udă de plâns a trădătoarei. Se purta cu nevastă-sa, care avea douăzeci de ani, ca și cum ar fi fost un copil.

— Ajunge acum... Te iert, dar să știi că altă dată... să te ferească Dumnezeu. Te iert pentru a cincea oară, dar a șasea oară nu te mai iert. Pe Dumnezeul meu. Pentru așa ceva nici Cel de Sus nu te-ar ierta.

Bugrov se aplecă și își întinse buzele grase spre căpșorul Lizei. Dar nu apucă s-o sărute.

În vestibul, în sufragerie, apoi în salonul cel mare se auziră uși trântite și Groholski intră val-vârtej în salonaș. Era galben la față și tremura. Dădea din mâini, își mototolea pălăria scumpă, iar haina flutura pe el ea pe un cuier. Părea să fie pradă unui zbucium de nedescris. Zărindu-l, Bugrov se îndepărtă de nevastă-sa și începu să privească prin cealaltă fereastră. Groholski se apropie în fugă de el și, fără să se uite la nimeni, dând din mâini și râsuflând anevoie, începu cu glas tremurat:

— Ivan Petrovici! Să încetăm comedia asta! Să nu ne mai înșelăm unul pe altul! Ajunge! Eu nu mă mai simt în stare să continui astfel! Dumneata fă cum crezi, dar eu nu mai pot. Găsesc că e respingător și mârșav! E revoltător! Înțelege odată că-i revoltător!

Groholski se îneca și se înăbușea.

— E cu totul contrar principiilor mele, reluă el. Și dumneata ești om cinstit. Dar ce vrei: o iubesc! O iubesc mai mult decât orice pe lume! Ai văzut singur că... Mă simt dator să ți-o spun!

„Dar eu ce să-i spun?” se întreba Ivan Petrovici.

— Trebuie să isprăvim odată. Comedia asta nu mai poate dura! Toate acestea trebuie să-și găsească o soluție!

Groholski trase cât mai mult aer în piept și urmă:

— Nu pot să trăiesc fără ea. Și nici ea nu poate fără mine. Ești un om cu mintea luminată, vei înțelege că, în asemenea condițiuni, viața dumitale de familie nu mai e cu putință. Femeia aceasta nu mai e a dumitale. Ce vrei, așa-i... Te rog să privești toate astea dintr-un punct de vedere uman... cu indulgență.

Ivan Petrovici! Înțelege odată că o iubesc, că o iubesc mai mult ca pe mine însumi, mai mult ca orice pe lume, și că-i peste puterile mele să înăbuș această dragoste!

— Dar ea? întrebă Bugrov pe un ton posomorât, puțin ironic.

— Întreab-o! Da, întreab-o! Pentru ea, a trăi cu un om pe care nu-l iubește, a trăi adică cu dumneata, iubind pe un altul înseamnă... înseamnă... un chin!

— Dar ea? repetă Bugrov, de data aceasta fără nicio ironie.

— Ea... ea mă iubește pe mine! Ne-am îndrăgostit unul de

altul... Ivan Petrovici! Omoară-ne, disprețuiește-ne, alungă-ne, fă ce vrei... dar nu mai suntem în stare să-ți ascundem adevărul! Suntem de față amândoi! Judecă-ne cu toată asprimea unui om căruia ți-am luat... căruia soarta i-a răpit... fericirea!

Bugrov se făcu roșu ca un rac fiert și trase cu coada ochiului la Liza. Începu să clipească. Degetele, buzele și pleoapele prinseră să-i tremure. Sărmanul! Ochii Lizei, care plângea, îi spuneau că Groholski avea dreptate și că situația era serioasă...

— Ce să mai spun? bolborosi el. Dacă amândoi... În ziua de astăzi... Dacă-i așa...

— Dumnezeu ne e martor, strigă Groholski cu glas pițigăiat, că te înțelegem! Cum am putea să nu te înțelegem, să nu simțim? Știu ce suferință îți pricinuim. Dumnezeu mi-e martor! Dar fii îngăduitor! Te rog din suflet! Nu suntem vinovați! Dragostea nu-i o vină. Nicio voință nu i se poate împotrivi... Dă-mi-o, Ivan Petrovici! Las-o să plece cu mine! Ia-mi orice vrei pentru chinurile dumitale, ia-mi viața, dar dă-mi-o pe Liza! Sunt gata să fac orice... Spune-mi cu ce aș putea să ți-o înlocuiesc măcar în parte? În schimbul acestei fericiri pierdute, pot să-ți dau altă fericire! Pot, Ivan Petrovici! Mă învoiesc la orice! Ar fi o josnicie din partea mea să te las fără nicio compensație... În clipa de față te înțeleg...

Bugrov făcu un gest deznădăjduit cu mâna, ca și cum ar fi vrut să spună: „Pleacă odată, pentru Dumnezeu!” Ochii începură să i se învâluie într-o umezeală trădătoare... Acuși aveau să vadă cu toții că-i un om plângăreț.

— Te înțeleg, Ivan Petrovici! Dar pot să-ți dau altă fericire, pe care n-ai gustat-o încă. Spune ce vrei? Sunt un om bogat, sunt fiul unui om cu influență... Poate că vrei?... Spune-mi cât?

Inima lui Bugrov începu deodată să bată cu putere. Se agăță cu amândouă mâinile de perdea.

— Spune... Cincizeci de mii? Ivan Petrovici, te implor... Asta nu-i mită, nu-i cumpărare... Vreau numai, printr-o jertfă din partea mea, să repar, măcar în mică măsură, pierderea nemăsurată pe care o încerci... O sută de mii? Sunt gata! Vrei o sută de mii?

Doamne! Două ciocane uriașe începură să bată în tâmplesle

asudate ale nefericitului Ivan Petrovici... În urechi începură să-i alerge troici cu zurgălăi.

— Primește această jertfă din partea mea, continuă Groholski. Te implor! Ai să-mi iei o mare greutate de pe suflet! Te rog!

Doamne! În fața ferestrei, prin care priveau ochii înlăcrimați ai lui Bugrov, trecu pe caldarâmul ușor umezit de o ploică de mai o minunată caleașcă cu patru locuri. Caii erau strașnici, falnici, focoși, cu păr luciu. În caleașcă ședeau răsturnați, cu o expresie plină de mulțumire, niște domni cu pălării de paie, cu undițe lungi, cu mincioage... Un elev de liceu cu șapcă albă ținea în mână o pușcă. Se duceau afară din oraș să pescuiască, să vâneze, să ia ceaiul la aer curat, pe meleagurile binecuvântate unde se zbenguia odinioară prin lunci și pajiști micul Bugrov, fiul diaconului satului, un băiețaș desculț, ars de soare, dar atât, atât de fericit! Doamne, ce ispititoare-i luna mai! Ferice de cei ce, scoțându-și uniforma grea de funcționar, pot să se urce într-o trăsură și să plece în goană la câmp, unde cântă prepelițele și unde miroase a fân proaspăt. Un fior îngheță și umplu totodată de o plăcută tulburare inima lui Bugrov... O sută de mii! Odată cu caleașca, i se perindară prin față visurile dragi, cu care îi plăcea să-și îndulcească viața lui de funcționar, fie în ceasurile de slujbă, la administrația guberniei, fie în mica și sărăcăcioasa lui cameră de lucru... O apă adâncă cu pești, un parc spațios cu alei înguste, cu havuzuri, cu umbră, cu flori, cu chioșcuri, o vilă somptuoasă cu terase, turn, și o harpă eoliană cu clopoței de argint pe acoperiș. (Aflase din niște romane nemțești de existența harpei eoliene.) Un cer senin, albastru, un aer tare, înmiresmat, amintindu-i copilăria lui desculță, înfometată, asuprită... Să te scoli la cinci dimineața, să te culci la nouă seara; în timpul zilei să pescuiești, să vânezi, să stai de vorbă cu mujicii... Ce plăcut ar fi!

— Ivan Petrovici! Nu mă chinui! Vrei o sută de mii?

— Hm... O sută cincizeci! mugi Bugrov cu glas înfundat, un glas de taur răgușit... Mugi și se încovoie, copleșit de vorbele ce-i scăpaseră și așteptând totuși răspunsul...

— Bine, spuse Groholski. Mă învoiesc! Îți mulțumesc, Ivan

Petrovici... Mă întorc numaidecât... N-am să te fac să aștepți...

Sări în sus, își puse pălăria pe cap și ieși de-a-ndăratelea din salon, aproape fugind.

Bugrov se agăță și mai tare de perdea... Îi era rușine... În suflet i se revărsase un fel de leșie; își dădea limpede seama că săvârșise o mârșăvie. În schimb, ce nădejdi strălucite începură să-i mișune sub tâmpilele ce-i zvâcneau puternic! Era bogat!

Liza, care nu înțelesese nimic și se temea ca Bugrov să nu se apropie de fereastra lângă care se refugiase și s-o zvârle iarăși la o parte, se furișă în grabă, tremurând din tot trupul, prin ușa rămasă pe jumătate deschisă. Se duse în odaia copilului și se făcu ghem pe patul dădacei. Fiori înghețați o scuturau din cap până-n picioare.

Bugrov rămase singur. Aerul din odaie i se păru înăbușitor; deschise fereastra. Ce adiere minunată îi învălui fața și gâtul! Ce plăcut trebuie să fie să respiri o astfel de adiere, tolănit pe perinile unei trăsurii... Afară, departe de oraș, unde se aflau vile și locuri de plimbare, aerul era și mai bun... Bugrov zâmbi, visând la aerul care îl va învălui, când va ieși pe terasa vilei sale ca să admire priveliștea... Visă mult timp... Soarele apusese, și el tot mai stătea locului și visa, silindu-se din răspuțeri să gonească din minte imaginea Lizei, care îl urmărise stăruitor în toată visarea lui.

— Am adus banii, Ivan Petrovici! îi șopti la ureche Groholski, care intrase pe nesimțite. I-am adus... Poftim... În teancul ăsta sunt patruzeci de mii. Cu polițele acestea în alb vei putea încasa poimâine de la Valentinov douăzeci... Poftim altă poliță... Și un cec... Restul de treizeci de mii îl vei primi peste câteva zile... Ți-l va aduce administratorul meu.

Roșu la față, zbuciumat, tremurând din toate mădularele, Groholski puse pe masă în fața lui Bugrov un morman de hârtii și de pachetele. Mormanul era mare, multicolor. Bugrov nu văzuse în viața lui atât bănet! Rășchirându-și degetele groase, începu să rânduiască banii și polițele teancuri-teancuri, fără să se uite la Groholski...

Acesta, după ce puse banii pe masă, începu să se plimbe cu pași mărunți prin odaie, căutându-și dulcineea pe care i-o vânduse

soțul.

Bugrov își umplu buzunarele și portofelul, băgă polițele în sertarul mesei, bău o jumătate de cană de apă și ieși aproape fugind în stradă.

— Birjar! strigă el cu glas sălbatic.

Noaptea, pe la orele unsprezece și jumătate, sări din birjă la poarta hotelului „Paris”. Urcă într-un suflet scara tropăind zgomotos și bătău la ușa camerei lui Groholski. I se deschise. Groholski își făcea bagajele. Liza ședea lângă masă și încerca niște brățări. Amândoi se speriară, văzându-l pe Bugrov dând buzna. Crezură că venea să-și la nevasta și aducea înapoi banii, luați doar într-un acces de lăcomie. Dar Bugrov nu venea după Liza. Rușinându-se de noua sa înfățișare, simțindu-se groaznic de stingherit în ea, se înclină și rămase lângă ușă, smerit ca o slugă... Noua sa înfățișare era însă încântătoare. Bugrov era de nerecunoscut. Un rând de haine noi-nouțe, din cea mai bună stofă franțuzească, croite după ultima modă, îmbrăcau trupul lui mare, care până atunci nu purtase decât mica ținută a funcționarilor. În picioare avea ghete cu cataramă strălucitoare. Stătea locului, rușinat, și își ascundea cu mâna dreaptă lanțul cu brelocuri, pentru care cu un ceas înainte plătise trei sute de ruble.

— Iată de ce am venit... începu el. Buna învoială face mai mult decât toți banii. Pe Mișutca nu-l dau...

— Care Mișutca? întrebă Groholski.

— Fiul meu.

Groholski și Liza se uitară unul la altul. Ochii Lizei se umflară, obrații i se roșiră, buzele începură să-i tremure.

— Bine, spuse ea.

Își adusese aminte de pătucul cald al lui Mișutca. Ar fi fost neomenos să-l scoată din pătucul lui cald și să-l culce pe canapeaua rece a unei camere de hotel. De aceea se învoi.

— Dar am să-l pot vedea? adăugă ea.

Bugrov se înclină, părăsi odaia și, strălucind de eleganță, coborî scara în fugă, despicând aerul cu un baston scump.

— Acasă! porunci el birjarului. Măine-dimineață, la ora cinci,

vreau să ies... Vino să mă iei. Dacă dorm, trezește-mă. Mergem
afară din oraș...

II

Era o seară minunată de august. Soarele, ușor spuzit cu purpură și tivit cu aur, spânzura la asfințit deasupra orizontului, gata să coboare după gorganele îndepărtate. În grădini, umbrele și penumbrele se șterseseră și văzduhul se umezise; doar pe vârfurile copacilor mai jucau încă tonuri aurii... Era plăcut. Plouase de curând și aerul, și așa curat, străveziu și înmiresmat, se făcuse și mai proaspăt.

Nu e vorba de luna august așa cum este la noi în capitală, neguroasă, întunecată, înlăcrămată, cu dimineți reci și peste măsură de umede. Ferească Dumnezeu! Nici de augustul nostru nordic, aspru. Rog pe cititor să se transporte cu gândul în Crimeea, pe coasta mării, aproape de Feodosia, și anume acolo unde se află vila unuia dintre eroii mei. Vila e frumoasă, curată, înconjurată de straturi de flori și tufe tunse. În spatele ei, la vreo sută de pași, se vede albastrind parcul prin care se plimbă vilegiaturiștii... Groholski plătește scump această vilă: pare-mi-se o mie de ruble pe an... Vila nu face atât, dar e frumușică... Înaltă, zveltă, gingașă, cu balcoane subțiri ca o horbotă și pereți azurii, împodobită pe dinăuntru cu perdele, perdeluțe și draperii, te face să te gândești la o domnișoară drăgălașă și plăpândă, crescută în puf.

În seara de care vorbim, Groholski și Liza ședeau pe terasa acestei vile. Groholski citea „Novoe Vremia” și bea lapte dintr-o cană verde. Pe masa din fața lui se afla un sifon. Își închipuia că are ceva la plămâni și, după sfatul doctorului Dmitriev, ingurgita cantități imense de struguri, lapte și sifon. Liza ședea mai la o parte, într-un fotoliu moale. Rezemată cu coatele de balustradă și proptindu-și bărbia în pumnișori, privea la vila de vizavi... în ale cărei ferestre juca soarele... Geamurile scânteietoare o orbeau... Dincolo de gardul grădiniței cu flori și de rarii copaci care înconjurau vila, se vedea marea, albastră, nemărginită, cu valurile și cu catargele ei albe... Ce frumos era totul! Groholski citea „foiletonul Necunoscutului” și la fiecare zece rânduri, își ridica

ochii lui albaștri și învăluia spatele Lizei cu o privire în care strălucea dragostea lui pătimașă, clocotitoare. Era nespus de fericit, cu toată presupusa lui boală de plămâni... Liza îi simțea privirea, se gândea la viitorul strălucit al lui Mișutca și sufletul îi era plin de liniște și de împăcare.

Marea și sclipirile orbitoare ale geamurilor vilei de vizavi o interesau însă mai puțin în seara aceasta ca șirurile de care ce se îndreptau spre acea vilă.

Carele erau încărcate cu mobile și felurite lucruri casnice. Liza văzu deschizându-se poarta cu grilaj și ușa mare cu geamuri a vilei. Căraușii începură să mișune în jurul mobilelor, ciorovăindu-se și înjurându-se fără încetare. Pe ușa cu geamuri cărară înăuntru o canapea și niște fotolii mari, îmbrăcate în catifea de culoarea zmeurei, mese pentru salonul cel mare, pentru salonaș și pentru sufragerie, un pat mare pentru două persoane și un pătuc de copil... Mai cărară apoi ceva mare și greu, împachetat în rogojini...

„Un pian”, se gândi Liza, și inima începu să-i bată.

De mult nu mai auzise cântându-se la pian și tare îi mai plăcea pianul. În vila lor nu aveau niciun fel de instrument muzical. Și ei și lui Groholski le plăcea muzica, dar atâta tot.

În urma pianului, căraușii transportară o mulțime de lăzi și de baloturi pe care era scris „fragil”.

Erau oglinzile și vesela. Apoi pe poartă fu împinsă în curte o trăsură luxoasă, strălucitoare și fură aduși doi cai, albi ca niște lebede.

„Doamne! Ce minunăție!” gândi Liza, aducându-și aminte de poneiul ei bătrân, cumpărat cu o sută de ruble de Groholski, căruia nu-i plăceau nici caii, nici călăria. Pe lângă aceștia, poneiul ei i se păru un purice. Fiindcă se temea să nu meargă prea repede, Groholski îi cumpărase dinadins o gloabă.

„Ce minunăție!” șoptea Liza, urmărindu-i din ochi pe căraușii care nu mai conteneau cu larma lor.

Soarele apuse după gorgane, aerul începu să-și piardă transparența și se făcu mai umed; în vilă tot se mai aducea și se

descărca mobilă. În cele din urmă se făcu atât de întuneric, încât Groholski încetă să mai citească ziarele. Liza încă nu obosise uitându-se.

— Ar trebui să aprindem o lampă, spuse Groholski, care se temea să nu-i cadă vreo muscă în lapte și să nu o înghită pe întuneric. Liza! Să aprindem o lampă, ce zici? Sau preferi să stăm pe întuneric, îngerașul meu?

Liza nu-i dădu niciun răspuns. Privirea i se oprise la docarul care intra pe poarta vilei... Ce căluț frumos! Nu prea mare, bine proporționat, cu forme grațioase... În docar ședea un domn cu joben care ținea pe genunchi un copil de vreo trei ani, pesemne un băiat... Copilașul dădea din mânuțe și râdea de plăcere...

Deodată Liza scoase un țipăt ascuțit, se sculă și se aplecă cu tot trupul înainte.

— Ce-i cu tine? întrebă Groholski.

— Nu-i nimic... Nu știu nici eu... Mi s-a năzărit ceva...

Domnul cu joben, înalt și lat în umeri, sări din docar, luă băiețașul în brațe și alergă vesel, cu pas săltăreț, spre ușa cu geam.

Ușa se deschise zgomotos și domnul dispăru în întunericul vilei.

Doi servitori se repeziră în grabă la docar și îl traseră cu mult respect în curte. Curând, în vila de vizavi se aprinseră lumini și se auzi zăngănit de veselă și argintărie. Domnul cu joben se așezase la cină și, judecând după timpul cât dură zăngănitul veselei, cină îndelung. Lizei i se părea că simte un miros de ciorbă de pui și de friptură de rață. După cină, din vilă se auziră sunete dezordonate de pian. Se vede că domnul cu jobenul îi dăduse voie copilului să zdrăngăne un pic pe clape.

Groholski se apropie de Liza și o cuprinse de mijloc.

— Ce timp minunat! spuse el. Ce aer! Simți? Sunt foarte fericit, Liza... foarte. Fericirea mea e atât de mare, încât mă tem să nu se prăbușească. Mai cu seamă lucrurile mari se prăbușesc... Știi Liza? Cu toată această fericire, nu sunt pe deplin... liniștit... Mă chinuie un gând de care nu pot scăpa... Mă chinuie cumplit. Nu-mi dă pace zi și noapte...

— Care gând?

— Care? Un gând groaznic, draga mea. Gândul la... bărbatul tău. Am tăcut până acum, fiindcă mă temeam să nu-ți tulbur liniștea sufletească. Dar nu mă mai simt în putere să tac... Pe unde o fi? Ce o fi făcând? Unde s-a dat la fund cu banii lui? Groaznic! Noapte de noapte îi văd fața, îndobitocită de băutură, chinuită, o față care imploră... Judecă și tu, îngerul meu! I-am răpit fericirea! Am distrus-o, am sfărâmat-o! Ne-am clădit fericirea noastră pe ruinele fericirii lui... Cum vrei ca banii, pe care i-a primit, mărinimos, să te poată înlocui? Te iubea mult?

— Da, foarte mult!

— Vezi! Acum te pomenești că a căzut în ghearele beției, sau... Mă tem pentru el! Nici nu știi cât mă tem! Ar trebui să-i scriem? Ce crezi? Poate că are nevoie de o mângâiere... Un cuvânt bun face mult...

Groholski oftă adânc, clătină din cap și, istovit de gânduri negre, se lăsă în fotoliu. Proptindu-și capul într-un pumn, începu să cugete. Judecând după fața lui, reflecțiile sale trebuie să fi fost chinuitoare.

— Mă duc să mă culc, spuse Liza. E târziu...

Fugi în odaia ei, se dezbracă și se strecură în grabă sub plapumă. Se culca și se scula la ora zece. Îi plăcea să ducă o viață de sibarit.

Morfeu îi deschise repede brațele. În timpul nopții avu visuri care de care mai încântătoare... Visă romane întregi și basme arabe... Eroul tuturor era... domnul cu joben, care o făcuse să scoată un țipăt în seara din ajun.

Domnul cu joben o răpea de la Groholski, cânta, îi snopea în bătai pe Groholski și pe ea, îl bătea și pe băiețaș cu nuielușa, îi făcea mărturisiri de dragoste sub fereastră, o plimba cu docarul... O, visuri! Stai culcat cu ochii închiși și într-o singură noapte poți uneori să trăiești zeci de ani fericiți... În noaptea aceea, Liza trăi foarte mult și fu foarte fericită, în ciuda bățăilor.

Trezindu-se pe la orele opt, își trase repede rochia, își potrivi în grabă părul și, fără măcar să-și pună în picioare papucii ei tătărești cu vârf ascuțit, ieși în fugă pe terasă. Ferindu-și cu o mână ochii de soare și ținându-și cu cealaltă rochia care-i flutura, descheiată,

privi spre vila de vizavi... Fața i se luminează.

Nu mai putea fi nici o îndoială: el era.

Sub terasa vilei, în fața ușii cu geam, fusese așezată o masă. Pe masă strălucea, scânteia și sclipea un serviciu de ceai și un mic samovar de argint. La masă ședea Ivan Petrovici. În mână ținea, de toarta zarfului de argint, un pahar, și bea ceai. Judecând după sorbiturile lui zgomotoase, care ajungeau până la urechile Lizei, bea cu multă poftă. Purta un halat cafeniu cu flori negre. Ciucurii grei ai cingătoarei îi atârnavă până aproape de pământ. Liza își vedea întâia oară în viață bărbatul în halat, și încă într-un halat atât de scump... Pe unul dintre genunchii lui ședea Mișutca, care încerca să-l împiedice să bea... Sărea în sus și își trăgea tăticul de buzele lui unsuroase, iar tăticul, la fiecare patru înghițituri, se apleca și își săruta odrasla în creștet. Un motan cenușiu se freca de unul dintre picioarele mesei, cu coada în sus, vestind printr-un miorlăit jalnic că-i era foame.

Liza se ascunse după draperie și rămase îndelung nemișcată, fără să-și ia ochii de la fosta ei familie. Fața îi strălucea de bucurie.

— Michel! șopti ea. Mișa! Ești aici, Mișa! Dragul mamei! Cât de mult îl iubește pe Vania! Doamne!

Și pufni în râs când Mișutca amestecă cu lingura ceaiul tatei.

— Cât de mult îl iubește Vania pe Michel! Dragii mei!

Inima Lizei bătea, înnebunită de fericire; amețită, se lăsă în fotoliu, de unde continuă să-i soarbă din ochi.

„Cum de-au nimerit tocmai aici? se întreba ea, trimițând lui Mișutca sărutări cu mâna. Cine le-o fi dat ideea să vină aici? Doamne! S-ar putea oare ca toată bogăția asta să fie a lor? S-ar putea oare ca falnicii telegari de aseară să fie ai lui Ivan Petrovici? Vai!

După ce-și bău ceaiul, Ivan Petrovici intră în casă. Peste zece minute, ieși în capul scării și... Liza rămase uimită. El era oare ștrengarul, căruia abia acum vreo șapte ani lumea încetase să-i spună Vanca și Vaniușca, și care era gata să întoarcă toată casa pe dos sau să mute oricui fălcile pentru douăzeci de copeici? Părea

scos ca din cutie: purta o pălărie de pai cu boruri largi, cizme strălucitoare de lac și o jiletcă de pichet... Lumini scânteietoare jucau în brelocurile sale. În mâna dreaptă ținea cu multă eleganță o pereche de mănuși și o cravașă.

Și ce măreață și ce impunătoare păru statura lui greoaie, când porunci servitorului, cu un gest grațios al mâinii, să tragă docarul la scară!

Se urcă în el cu un aer important și spuse cuiva să i-l aducă pe Mișutca. După ce-l așeză pe Mișutca alături de el, luă undițele cu care servitorii se înghesuiau în jurul docarului, îl cuprinse pe băiețaș pe după umeri cu brațul stâng, trase scurt hățurile și porni.

— Di-i-i-i! strigă Mișutca.

Fără să-și dea bine seama ce făcea, Liza flutură batista în urma lor. Dacă s-ar fi privit într-o oglindă, ar fi văzut o față mică, îmbujorată, zâmbitoare și totodată gata să plângă. Îi era ciudă că zglobiul de Mișutca nu era cu ea și că nu putea să-l sărute chiar în clipa aceea. De ce oare?

De ce, de ce!... La naiba, cu toate sentimentele și scrupulele astea!

— Grișa! Grișa! se repezi ea să-l trezească pe Groholski, dând buzna în iatacul lui. Hai, scoală-te, dragul meu! Au venit!

— Cine să vină? întrebă Groholski, trezindu-se.

— Ai noștri... Vania și Mișa... Au venit! Sunt în vila de peste drum... I-am văzut cu ochii mei... Își beau ceaiul... Mișa e aici... Ce îngeraș s-a făcut. Să-l vezi numai cum arată! Maică Precistă!

— Pe cine-ai văzut? Ce-i cu tine... Cine a venit? Unde?

— Vania și cu Mișa... Mă uitam la vila de peste drum și i-am văzutându-și ceaiul. Mișa a învățat să-și bea ceaiul singur... Nu știi că trebuia să se mute ieri cineva? Ei erau – au sosit.

Groholski se încruntă, își trecu mâna peste frunte și păli.

— A sosit... bărbatul tău? întrebă el.

— Da...

— Și pentru ce?

— Se vede că vor sta aici... Nici nu bănuiesc că suntem și noi aici. Dacă ar fi știut, s-ar fi uitat înspre vila noastră, dar și-au băut

ceaiul fără să se uite deloc încioace...

— Și unde-i acum? Vorbește limpede, pentru Dumnezeu! Hai spune, unde-i?

— S-a dus cu Mișa la pescuit... Au plecat cu docarul. Ai văzut caii de aseară? Sunt caii lor... Caii lui Vania... Vania se plimbă cu ei... Știi ceva, Grișa? O să-l luăm pe Mișa la noi, ca musafir... Nu-i așa că o să-l luăm? E un băiețuș atât de cuminte, atât de drăguț!

Groholski căzu pe gânduri, iar Liza continuă să vorbească, să vorbească, fără încetare.

— Iată o întâlnire într-adevăr uluitoare... spuse Groholski după o lungă clipă de gândire, ca de obicei, chinuitoare. Cine se putea aștepta la una ca asta? Ei... ce să-i faci... Fie și așa. Înseamnă că așa vrea soarta. Îmi închipui însă că lui îi va veni foarte greu când ne va întâlni!

— Vrei să-l luăm pe Mișa musafir la noi?

— Pe Mișa îl putem lua... Cu bărbatul tău însă ar fi neplăcut să ne întâlnim... Nu am avea ce să ne spunem. Despre ce am putea vorbi? Și lui i-ar veni tot atât de greu ca și mie... Nu trebuie să-l vedem. La nevoie, vom comunica prin servitori... Grozav mă doare capul, Lizocica... Și mâinile, și picioarele... Tot trupul mă doare. Nu-mi arde fruntea?

Liza își trecu palma peste fruntea lui și găsi că era într-adevăr fierbinte.

— Toată noaptea am avut visuri groaznice... Azi nu mă scol din pat, stau întins... Va trebui să iau chinină. Trimite-mi ceaiul aici, mămicule...

Groholski luă chinină și zăcu toată ziua în pat. Înghițea pahare peste pahare de apă caldă, gema, își schimba rufăria, se văicărea, plictisind îngrozitor pe toți cei din jur. Când își închipuia că e bolnav, devenea nesuferit. Liza se vedea mereu nevoită să-și părăsească interesantul său post de observație de pe terasă și să alerge în odaia lui. În timpul prânzului, fu silită să-i pună cataplasme cu muștar. Ce plicticoase ar fi fost toate corvezile acestea, cititorule, dacă la dispoziția eroinei mele nu s-ar fi găsit

vila de vizavi... Liza privi toată ziua într-acolo, înăbușindu-se de fericire.

La ora zece, Ivan Petrovici și Mișutca, întorși de la pescuit, luară o gustare. La ora două prânziră, iar la ora patru plecară undeva cu trăsura. Telegarii albi îi purtau ca fulgerul. La ora șapte le sosiră în vizită mai mulți domni. Până spre miezul nopții, jucară cărți pe terasă, la două mese. Unul dintre ei cânta minunat la pian. Musafirii jucau, beau, mâncau, râdeau cu hohote. Ivan Petrovici le povesti, râzând zgomotos, o anecdotă cu niște armeni; o povesti în gura mare, așa că putea fi auzit din toate vilele. Atmosfera era foarte veselă! Mișutca rămase și el cu musafirii până la miezul nopții.

„Mișa e vesel, nu plânge deloc, gândi Liza, înseamnă că nu-și aduce aminte de mămica lui. Se vede că m-a uitat!”

Și simți în suflet o amărăciune groaznică. Plânse toată noaptea. O chinuia și stropșorul ei de conștiință și ciuda, și dorul, și o nevoie mistuitoare de a sta de vorbă cu Mișutca, și de a-l săruta... Dimineața, se sculă din pat cu dureri de cap și cu ochii plânși. Groholski puse aceste lacrimi pe socoteala lui.

— Nu plânge, scumpo! îi spuse el. Astăzi sunt mai bine... Mă mai doare un pic pieptul, dar mi-a trecut.

În timp ce își luau ceaiul, cei din vila de vizavi luau o gustare. Ivan Petrovici se uita în farfurie și nu vedea nimic, afară de o bucată de găscă, de pe care curgea grăsimea.

— Sunt foarte bucuros, șopti Groholski, trăgând cu coada ochiului la Bugrov. Sunt foarte bucuros că o duce binișor! Măcar să-și aline durerea cu un trai omenesc. Ascunde-te puțin, Liza! O să ne vadă... Acum nu sunt dispus să stau de vorbă cu el... Să-l lăsăm în plata Domnului! De ce să-i tulburăm liniștea?

În schimb, prânzul nu trecu la fel de liniștit... Căci tocmai atunci se petrecu „lucrul acela neplăcut”, de care se temea atâta Groholski. În clipa în care ajunseră la potârniche, mâncarea preferată a lui Groholski, Liza se fâstâci deodată, iar Groholski începu să se șteargă la gură cu șervetul: amândoi îl văzuseră pe terasa vilei de vizavi pe Bugrov. Stătea rezemat cu mâinile de

balustradă și se uita la ei cu ochii holbați.

— Intră în casă, Liza... intră... șopti Groholski. Ți-am spus să mîncăm în sufragerie! Ce nesocotită ești, zău...

Bugrov se uită cât se uită și deodată începu să strige. Groholski ridică privirea și văzu o față foarte mirată.

— Voi sunteți?! strigă tare Ivan Petrovici. Voi?! Și voi sunteți aici? Bună ziua!

Groholski făcu un semn cu mâna, arătându-și pieptul. Voia să spună că-i slab de piept și că nu poate să vorbească de la o asemenea depărtare. Inima Lizei începu să bată tare și o pâclă i se așeză pe ochi... Bugrov coborî în fugă de pe terasa lui, trecu drumul în goană și într-o clipă se afla sub terasa pe care își lua masa Groholski cu Liza. Potârnicile se duseseră dracului!

— Bună ziua, începu el, roșind și înfundându-și mâinile mari în buzunare. Voi erați? Sunteți și voi aici?

— Da, și noi suntem aici...

— Prin ce întâmplare?

— Dar dumneata, prin ce întâmplare?

— Eu? E o poveste întreagă! O adevărată epopee! Dar nu vreau să vă stric rostul: văd că sunteți la masă! De când... de atunci... am stat în gubernia Orei. Am luat o moșie în arendă. Bună moșie! Dar de ce nu mâncați? Am stat acolo de la sfârșitul lunii mai; acum am lăsat-o... E frig pe acolo, apoi și medicul m-a sfătuit să vin în Crimeea...

— Ești bolnav de ceva? întrebă Groholski.

— Da, parcă... tot mi se pare că... mă cam supără ceva... pe aici...

Și la cuvântul „pe aici”, Ivan Petrovici își trecu palma de la gât până spre mijlocul burții.

— Vasăzică și voi sunteți aici... Așa-a... Ei, îmi pare foarte bine. De mult sunteți aici?

— Din iunie.

— Și tu, Liza, ce faci? Ești sănătoasă?

— Da, răspunse Liza roșind.

— Cred că ți-a fost dor de Mișutca? Ai? E aici, cu mine... Am

să vi-l trimit îndată, cu Nichifor. Îmi pare foarte bine! Și acum, la revedere! Trebuie să plec... Am făcut ieri cunoștință cu prințul Ter-Gaimazov... E un om foarte cumsecade, deși e armean! Astăzi organizează la el o partidă de crochet... Vom juca crochet... La revedere! Văd că docarul e tras la scară...

Ivan Petrovici se mai învârti puțin pe loc, clătină din cap și, făcând cochet cu mâna „*adieu*”, se reîntoarce grăbit la vila sa.

— Nenorocitul! spuse Groholski, petrecându-l cu privirea și oftând adânc.

— De ce să fie nenorocit? întrebă Liza.

— Gândește-te: te vede și nu mai are dreptul să te socotească a lui!

„Tâmpitul! îndrăzni să gândească Liza. Cărpă ce ești!”

Spre seară, Liza îl ținea pe Mișutca în brațe și îl săruta. I-l adusesese Nichifor. La început, băiețelul izbucnise în plâns dar, după ce i se oferise dulceață de coarne, începuse să zâmbească prietenos.

Trei zile, Groholski și Liza nu-l mai văzură pe Bugrov. Pleca dis-de-dimineată și nu venea acasă decât noaptea târziu. A patra zi veni din nou la ei și tot în timpul prânzului... Dădu mâna cu amândoi și luă loc la masă. Fața-i era serioasă...

— Am venit la voi cu o treabă, spuse el. Citiți!

Și-i întinse lui Groholski o scrisoare.

— Citiți! Citește-o dumneata cu glas tare!

Groholski citi cu glas tare următoarele:

„Scumpul și neuitatul meu fiu, Ioan, mângâiere a bătrâneților mele! Am primit scrisoarea ta respectuoasă și plină de dragoste, prin care îl poștești pe bătrânul tău tată în sănătoasa și blânda Crimee, ca să respire aerul priincios de acolo și să vadă ținuturi ce nu-i sunt cunoscute. La acea scrisoare a ta îți răspund că, după ce-mi voi cere un concediu, voi veni la tine, dar nu pentru îndelungă vreme. Fratele meu întru domnul, părintele Gherasim, e un om bolnăvicios, și nu poate rămâne prea mult singur. Sunt foarte simțitor la faptul că nu-ți uiți părinții, pe tatăl și pe mama ta... Pe tatăl tău îl ferecești cu alintări, iar pe mama o pomenești în

rugăciunile tale; așa se și cade. Să-mi ieși în întâmpinare la Feodosia. Ce fel de oraș e Feodosia? Cum arată? Voi fi foarte bucuros să-l văd. Pe nașa ta, care te-a ținut în brațe la botez, o cheamă Feodosia. Îmi scrii că Dumnezeu te-a învrednicit să câștigi 200.000 de ruble. Sunt fericit de acest lucru. Nu te pot însă lăuda pentru aceea că, după ce ai ajuns în serviciul tău la un grad oarecare înalt, ți l-ai lăsat baltă. Se cade ca și bogatul să facă serviciu la stat. Te binecuvântează mereu, acum și pururea. Ilia Andronov și Seriojca îți trimit salutări. Ai face bine să le trimiți câte zece ruble; o duc foarte greu! Tatăl tău iubitor, preotul Piotr Bugrov”.

Groholski citi cu glas tare această scrisoare, apoi atât el cât și Liza se uitară întrebător la Bugrov.

— Vedeți, care-i situația... începu încruntat Ivan Petrovici. Te-aș ruga, Liza, să te ascunzi de el și cât timp va fi aici, să nu te arăți. I-am scris că ești bolnavă și că ai plecat în Caucaz să faci o cură. Dacă l-ai întâlni... Înțelegi și tu... Ar fi neplăcut... Hm.

— Bine, spuse Liza.

„Are dreptate, se gândi Groholski. Dacă el face un sacrificiu, de ce n-am face și noi unul?”

— Vă rog foarte mult... Dacă ar vedea-o, ar fi bucluc... Bătrânul e foarte sever în ce privește morala. M-ar afurisi la șapte soboare de preoți. Nu ieși din odaia ta, Liza, atâta tot... Nu va sta mult pe aici. Să n-ai nicio grijă...

Părintele Piotr nu se lăsa așteptat prea mult timp. Într-o dimineață, Ivan Petrovici veni în grabă și șopti tainic:

— A sosit! Acum doarme! Vă rog deci!

Și Liza se închise între patru pereți. Nu îndrăznea să iasă nici în curte, nici pe terasă. Nu mai vedea cerul decât de după perdelele ferestrelor... Spre nenorocul ei, tatăl lui Ivan Petrovici era tot timpul pe afară; chiar și de dormit dormea pe terasă. De obicei, părintele Piotr, un popă mărunțel, cu rasă cafenie și pălărie tare cu boruri ridicate, se preumbla încet în jurul vilei, uitându-se cu multă curiozitate prin ochelarii săi de modă veche la „ținuturile necunoscute”. Era însoțit de Ivan Petrovici, care își pusese panglica „Sfântul Stanislav” la butonieră. De obicei, nu-și purta

decorația, dar față de rudele sale îi plăcea să facă pe grozavul. Când era în tovărășia vreunei rude, își puna întotdeauna „Stanislavul”.

Liza murea de plictiseală. Groholski suferea și el. Era nevoit să se plimbe singur, fără ea. Mai-mai să-i vină să plângă de necaz, dar... trebuia să se supună sortii. Unde mai pui că în fiecare dimineață, Bugrov trecea pe la ei și le comunica în șoaptă un buletin asupra sănătății mărunțelului părinte Piotr, buletin pe care nu i-l cerea nimeni. Curând începu să-i scoată din sărite cu aceste buletine.

— A dormit bine azi-noapte! spunea el bunăoară.

— Ieri s-a supărat că n-am avut să-i dau castraveți murați... Tare l-a îndrăgit pe Mișutca. Mereu îl mângâie pe cap...

În sfârșit, după vreo două săptămâni, părintele Piotr făcu un ultim ocol în jurul vilelor și, spre marea bucurie a lui Groholski, plecă. Se săturase de odihnă și se ducea foarte mulțumit... Groholski și Liza își reluară viața de mai înainte. Groholski își binecuvânta din nou soarta... Dar fericirea sa nu a ținut mult... Se ivi o nouă năpastă, mai amară decât părintele Piotr.

Ivan Petrovici luase obiceiul să vină la ei în fiecare zi. La drept vorbind, era un om cumsecade, dar adesea îți venea să-ți iei câmpii din pricina lui. Venea în timpul prânzului, mânca și prindea rădăcini. Asta n-ar fi fost nimic. Pentru el anume, trebuia să se cumpere votcă, deși Groholski n-o putea suferi. Bugrov bea vreo cinci păhăruțe și, cât ținea masa, nu-i mai tăcea gura o clipă. Și nici asta n-ar fi fost nimic... Dar rămânea câteodată până la două din noapte, nelăsându-i să doarmă... Culmea e că-și îngăduia să vorbească de lucruri despre care n-ar fi trebuit nici măcar să pomenească... De pildă, pe la două noaptea se îmbăta cu votcă și șampanie, îl lua pe Mișutca în brațe și începea să-i spună plângând, de față cu Groholski și cu Liza:

— Mihail, fiul meu! Ce sunt eu? Da, ce sunt?... un ticălos! Am vândut-o pe mamă-ta! Am vândut-o pe treizeci de arginți... Domnul să mă pedepsească! Mihail Ivanîci! Purcelușule! Unde ți-e mama? S-a dus! Nu-i! A fost vândută ca o roabă! Ce înseamnă

asta? Înseamnă că... sunt un ticălos...

Vorbele și lacrimile lui îi răscoleau sufletul lui Groholski. Privea sfios la Liza, care se îngălbenea și își frângea mâinile.

— Du-te la culcare, Ivan Petrovici! spunea el sfios.

— Mă duc, mă duc... Hai să mergem, Mișutca! Să ne judece Dumnezeu! Nu pot să mă gândesc la somn, când știu că nevasta mea e roabă... Groholski n-are nicio vină... Doar mi-a dat bani pe marfă... Fiecare-i slobod să facă ce vrea, dar numai cel pocăit intră-n rai...

În timpul zilei, Ivan Petrovici îi era și mai nesuferit lui Groholski, care băgase de seamă, plin de spaimă, că se ținea scai de Liza. O lua la pescuit, îi povestea anecdote, se plimba cu ea. Într-o zi, profitând de împrejurarea că Groholski era răcit, o plimbă chiar cu trăsura lui, cine știe pe unde, până seara târziu.

„Asta-i nemaipomenit, revoltător!” își spunea Groholski, mușcându-și buzele.

Lui Groholski îi plăcea s-o sărute mereu pe Liza. Nu putea trăi fără aceste sărutări, dar față cu Ivan Petrovici îi venea oarecum greu s-o facă... Ce chin! Nenorocitul începu să se simtă singur. Curând însă, soarta se îndură de el. Pe neașteptate, Ivan Petrovici dispăru o săptămână întreagă. Plecase cu niște musafiri, luându-l și pe Mișa cu el.

Într-o dimineață, Groholski se înapoie din plimbarea sa vesel, fericit chiar.

— S-a întors, îi spuse el Lizei, frecându-și mâinile. Sunt foarte bucuros că s-a întors... Ha-ha-ha!

— De ce râzi?

— A adus cu el niște femei...

— Ce femei?

— Nu știu... Dar e bine că și-a făcut rost de femei... E chiar minunat... E încă atât de tânăr, atât de setos de viață!... Vino încoace! Uită-te...

Groholski o duse pe Liza pe terasă și îi arătă vila de vizavi. Amândoi se apucară de burtă și începură să râdă cu hohote. Chiar că era de râs. Ivan Petrovici stătea râzând pe terasa vilei. Jos, la

picioarele terasei, stăteau două doamne brune și Mișutca. Doamnele vorbeau franțuzește cu glas tare și chicoteau.

— Sunt franțuzoaice, spuse Groholski. Cea dinspre noi e foarte frumușică. Cavalerie ușoară⁵³, dar n-are a face... Se găsesc și printre ele femei cumsecade... Numai că... sunt cam nerușinate.

Ivan Petrovici se aplecase cu totul peste balustradă și, lăsând în jos brațele sale lungi, apucase cu amândouă mâinile de umeri pe una dintre franțuzoaice și o ridicase pe terasă; franțuzoaica se prăpădea de râs.

După ce le urcă pe amândouă pe terasă, îl ridică și pe Mișutca. Doamnele coborâră în fugă treptele și jocul reîncepu de la capăt...

— Ce mușchi zdraveni! mormăi Groholski, privind scena.

Ridicarea se repetă de vreo șase ori. Doamnele erau atât de drăguțe, încât nu se rușinau deloc, când vântul, care sufla tare, le umfla rochiile dezgolindu-le genunchii. Groholski lăsa rușinos ochii în jos în clipa când doamnele, ajungând la înălțimea balconului, își treceau picioarele peste balustradă. Liza însă privea și râdea cu poftă! Ce-i păsa ei? Nu își făceau de cap niște bărbați, de care ea, ca femeie, ar fi trebuit să se rușineze, ci niște doamne!

Seara, Ivan Petrovici intră ca o furtună și declară, destul de jenat că acum avea familie.

— Să nu vă închipuiți că sunt niște femei oarecare, spuse el. E drept că sunt franțuzoaice, beau vin... și fac cam multă gălăgie... dar e știut că toți francezii sunt crescuți așa! N-ai ce face... Mi le-a cedat prințul... adăugă Ivan Petrovici. Aproape pe nimic... Mă tot ruga să le iau la mine... Trebuie să vi-l prezint într-o zi pe prinț. E un om foarte cult! Scrie mereu... Și știți cum le cheamă? Pe una o cheamă Fauni, iar pe cealaltă Isabella... Ce înseamnă Europa! Ha-ha-ha... Occidentul! Ei, la revedere!

Din ziua aceea, Ivan Petrovici le dădu pace lui Groholski și Lizei, văzându-și de doamnele lui. Toată ziua se auzea din vila de vizavi ciripit de glasuri, râsete și zăngănit de veselă. Lumina nu se mai stingea până noaptea târziu. Groholski era cât se poate de mulțumit. După o întrerupere lungă și chinuitoare, se simțea din nou fericit și liniștit. Cu siguranță că Ivan Petrovici nu gusta, cu

cele două femei, fericirea pe care o gusta el cu una singură. Dar... vai! Soarta n-are suflet. Ea se joacă cu oamenii de felul lui Groholski, al Lizei, al lui Ivan, și al lui Mișutca, ca și cu niște pioni. Groholski își pierde din nou liniștea.

Într-o zi (cam după vreo săptămână), trezindu-se mai târziu, ieși pe terasă și îi fu dat să vadă un spectacol care îl uimi, îl revoltă și îl mânie la culme.

Franțuzaicele stăteau sub terasă... Liza între ele. În timp ce vorbea cu ele, trăgea cu coada ochiului spre vila ei: desigur, ca să vadă dacă nu s-a trezit cumva tiranul, despotul! (Așa interpretează Groholski privirile ei.) Ivan Petrovici, care stătea pe terasă cu mânecele suflecate, o ridică pe Isabella, apoi pe Fanni și apoi pe... Liza. În timp ce o ridica pe Liza, lui Groholski i se păru că Bugrov o strânge la pieptul lui... Liza își petrecu și ea un picior peste balustradă... O, femei! misterioase ca niște sfîncși sunteți toate!

Când Liza se întoarse acasă și intră în vârful picioarelor în iatac, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, Groholski, galben, cu pete trandafirii pe obraz, stătea lungit, sleit de puteri și gema.

Zărind-o pe Liza, sări din pat și începu să se plimbe prin iatac.

— Așa te porți? începu el să țipe cu glas pițigăiat. De astea-mi ești? Îți mulțumesc! E revoltător, stimată doamnă! E imoral! Înțelege odată!

Liza se îngălbeni și, bineînțeles, începu să plângă. Când simt că dreptatea e de partea lor, femeile ocărăsc și plâng, iar când se simt vinovate, se mulțumesc numai cu plânsul.

— Tu, alături de stricatele alea?! Dar asta... asta... asta-i mai prejos de orice necuviință! Dumneata știi cine sunt ele? Niște femei care se vând! Niște cocote! Și dumneata, femeie cinstită, te-ai înhăit cu ele?! Și el... el? Ce caută? Ce vrea de la mine? Nu mai înțeleg! I-am dat jumătate din averea mea, i-am dat chiar mai mult! O știi și dumneata! I-am dat ceea ce nici n-aveam... I-am dat aproape tot... Și iată ce face! I-am îngăduit să te tutuiască, cu toate că n-are niciun drept s-o facă, am îngăduit plimbările voastre, sărutul de după masă... toate le-am îngăduit, dar asta n-o mai îngădui... Ori eu, ori el! Să plece de aici, că de nu, plec eu!

Nu mă simt în stare să mai trăiesc așa... nu! Cred că înțelegi și tu asta... Ori eu, ori el... Ajunge! s-a umplut paharul!... Și așa am suferit destul... Mă duc chiar acum să-i spun... Chiar în clipa asta! Da' ce crede el? Nu mă așteptam la așa ceva din partea lui. Nu, nu... Prea se crede, dumnealui...

Groholski mai spuse multe lucruri curajoase și usturătoare, dar nu îndrăzni să se ducă la Ivan Petrovici „chiar atunci”. Se hotărî abia peste trei zile.

Intrând în vilă, rămase cu gura căscată. Fu uimit de luxul și bogăția cu care se înconjurase Bugrov. Tapetele erau de catifea, mobila, din cea mai scumpă... pe covoare ți-era și teamă să calci. Groholski fusese în viața lui la mulți oameni bogați, însă la niciunul nu întâlnise un lux atât de dezmățat. Dar ce-i fu dat să vadă când intră cu inima zvâcnind în salonul cel mare! Pe pian rămăseseră farfurii cu bucăți de pâine, pe un scaun se afla un pahar, sub masă, un coș cu fel de fel de zdrențe. Pervazul ferestrelor era presărat cu coji de nucă. (Nici Bugrov nu era tocmai în apele lui. Groholski îl găsi plimbându-se, roșu la față, nepieptănat, foarte sumar îmbrăcat și vorbind singur... Era vădit tulburat. Pe un divan, tot acolo în salon, ședea Mișutca, care urla cât îl ținea gura.

— E groaznic, Grigori Vasilievici! începu Bugrov, zărindu-l pe Groholski. Câtă dezordine, ce haos!... Ia loc, te rog! Iartă-mă că sunt în costumul lui Adam... dar asta nu-i nimic... mare haos! Nu înțeleg cum pot trăi oamenii pe aici. Chiar că nu înțeleg! Servitorii-s neascultători, clima e groaznică, totul e scump... Mai taci odată! țipă Bugrov, oprindu-se în fața lui Mișutca. Taci! cu tine vorbesc! Dobitocule! N-ai de gând să taci? Și îl trase pe Mișutca de ureche.

— Ivan Petrovici, pentru Dumnezeu, cum poți bate un copil atât de mic? spuse Groholski cu glas plângăreț. Nu te credeam, zău...

— N-are decât să nu urle... Taci odată! Că de nu, îți ard câteva nuiele!

— Nu mai plânge, Mișa, drăguțule... Tăticul n-o să te mai bată. Nu-l bate, Ivan Petrovici! E încă mititel... Hai, hai... Vrei un

căluț? Am să-ți trimit un căluț... Prea ești... aspru cu el, Ivan Petrovici, zău așa...

Groholski tăcu câteva clipe, apoi întrebă:

— Ce mai fac doamnele dumitale, Ivan Petrovici?

— Nimic... Le-am făcut vânt... Fără multe fasoane. Le-aș mai fi ținut câtva timp, dar situația începuse să devină grea: băiețașul crește... Exemplul tatălui... Dacă eram singur, ar fi fost altă socoteală... Și apoi, pentru ce să le țin? Curată comedie! Eu le vorbeam rusește și ele îmi răspundeau pe franțuzește... Nu înțelegeau o boabă.

— Am venit la dumneata într-un anumit scop... Ivan Petrovici, aș vrea să stăm puțin de vorbă... Hm... Nu-i nimic prea important, dar așa... două-trei cuvinte... La drept vorbind, vreau să te rog ceva.

— Ce anume?

— N-ai putea găsi un mijloc să pleci... în altă parte, Ivan Petrovici? Suntem foarte bucuroși că ești aici, ne face plăcere să te vedem, dar vezi dumneata, situația e cam delicată... Mă vei înțelege, desigur. Lucrurile nu-s așa cum trebuie... Raporturile dintre noi nu sunt bine lămurite, ne simțim veșnic stingheriți unul față de celălalt... Trebuie să ne despărțim... E chiar neapărat necesar... Iartă-mă, dar... înțelegi desigur și dumneata că în asemenea situație... această viață în comun îți dă de gândit... Adică nu-ți dă de gândit, dar dă loc la tot soiul de sentimente penibile...

— Da... Așa-i. Și eu m-am gândit la asta. Bine. Am să plec.

— Îți vom fi foarte recunoscători. Crede-mă, Ivan Petrovici, că îți vom păstra cele mai plăcute amintiri! Sacrificiul pe care...

— Bine... Dar ce am să fac cu toate astea? Ascultă, cumpără-mi mobilierul ăsta! Vrei? Nu costă mult... Vreo opt... zece mii... Mobila, trăsura, pianul...

— Bine... Îți dau zece mii...

— Minunat! Plec chiar mâine... Mă duc la Moscova. Aici nu-i de trăit! Totul e scump! Groaznic de scump! Banii se topesc fără să știi cum și pe ce... La fiecare pas, dai o mie... Nu pot așa...

Am familie... Slavă Domnului că-mi cumperi mobilierul... Voi avea, oricum, mai mulți bani; altfel era cât pe-acți să dau faliment...

Groholski se ridică, își luă rămas-bun de la Bugrov și plecă acasă, nespun de bucuros. Seara îi trimise zece mii de ruble.

A doua zi dis-de-dimineață, Bugrov și Mișutca se și aflau la Feodosia.

III

Trecură câteva luni. Sosi și primăvara.

Odată cu ea, începură zile senine, însorite, zile în care viața nu-ți mai pare chiar atât de nesuferită, de plicticoasă. Pământul era în toată splendoarea lui... De pe mare și de pe câmp veneau adieri calde... Pajiștile se acoperiră cu iarbă nouă, pe copaci înverziră frunze proaspete. Natura învia și se înfățișa într-o haină nouă.

Ai fi putut crede că și în om trebuie să se trezească nădejdi și dorințe noi, când în natură totul e tânăr, proaspăt reînnoit. Dar omul e greu de reînviat. Pe om e greu să-l trezești din amorțeală.

Groholski stătea în aceeași vilă. Nădejdi și dorințele sale mărunte, câtuși de puțin pretențioase, erau concentrate asupra aceleiași Liza, și numai asupra ei! Ca și înainte, nu-și lua ochii de la ea și se desfăta cu gândul: „Ce fericiți sunt!” Sărmanul se simțea într-adevăr nespus de fericit. Liza ședea ca și înainte pe terasă, ațintindu-și privirea plictisită, goală, asupra vilei de vizavi și asupra copacilor din jur, printre care se zărea marea albastră. Ca și înainte, tăcea mult, plângea des, și din când în când îi puneă lui Groholski cataplasme cu muștar. Și totuși cu Liza se petrecuse o schimbare: în sufletul ei se cuibărise un vierme. Acest vierme era melancolia. O rodea tristețea, îi era dor de copilul ei, de viața ei dinainte, de veselie. Nici cealaltă viață a ei nu fusese prea veselă, dar oricum, parcă tot mai veselă decât cea de acum... Pe vremea când trăia cu bărbatul ei, se mai ducea din când în când la teatru, la club, la cunoscuți. Dar aici, cu Groholski? Aici era pustiu și o liniște de moarte... N-avea lângă ea decât un singur om, și acela cu bolile lui și cu veșnicele-i sărutări dulcege, aducând cu un moșneag tihnit, care plânge mereu de bucurie. Ce plictiseală! Aici nu era nici Mihei Sergheici, căruia îi plăcea să joace cu ea mazurca, nici Spiridon Nikolaici, fiul redactorului de la „Monitorul Guberniei”, care cânta așa de frumos din gură și recita tot atât de bine versuri. Nu era masă cu gustări, nu era nici dădaca, Gherasimovna, care o ocăra mereu că mănâncă prea multă dulceată... Nu era nimeni! Uneori îi venea să-și ia câmpii.

Groholski se bucura de singurătatea lui, dar... degeaba se bucura. Plăti pentru egoismul lui, chiar mai devreme decât s-ar fi convenit la începutul lunii mai, când ai fi zis că însuși aerul e îndrăgostit de ceva și este îmbibat de fericire, Groholski pierdu totul: și femeia iubită și...

Bugrov veni din nou în Crimeea. Nu mai închirie vila de vizavi, ci hoinări cu Mișutca prin toate orașele peninsulei, bând, mâncând și jucând cărți. Pierduse orice poftă de pescuit, de vânatoare și de franțuzoaice – care, între noi fie zis, îl cam jefuiseră. Slăbise, nu mai avea fața aceea strălucitoare și zâmbetul larg, și purta haine de doc. Câteodată venea și pe la Groholski și-i aducea Lizei dulceață, bomboane, fructe, străduindu-se parcă să-i risipească plictiseala. Aceste vizite nu-l nelinișteau pe Groholski, mai ales că erau scurte, rare, și păreau făcute pentru Mișutca, căruia nu i se putea lua dreptul de a-și vedea mama. Bugrov intra, pune pe masă micile sale daruri și, după ce spunea doar câteva vorbe, pleca. Și chiar aceste câteva vorbe nu i le spunea Lizei, ci lui Groholski. Lizei nu-i spunea niciun cuvânt. Și Groholski se simțea liniștit... Dar există o zicătoare rusă pe care Groholski n-ar fi făcut rău să și-o amintească: „Nu te teme de câinele care latră, ci de cel care tace...” Zicătoarea e veninoasă, dar poate fi câteodată necesară în viață.

Într-o zi, plimbându-se prin grădină, Groholski auzi glasuri: un glas de bărbat și un glas de femeie. Unul era al lui Bugrov, celălalt al Lizei. Groholski trase cu urechea și, îngălbenindu-se ca un mort, se apropie încet de locul de unde se auzea vorbă. Se opri după o tufă de liliac și începu să observe și să asculte. Picioarele și mâinile i se răciră. Pe frunte i se iviră broboane reci de sudoare. Fiindcă abia îl mai țineau picioarele, se agăță cu mâinile de crengile liliacului. Totul se sfârșise!

Bugrov o ținea pe Liza de mijloc și-i spunea:

— Draga mea! Ce vrei să facem? Se vede că Dumnezeu a vrut să se întâmple așa. Sunt un ticălos... Te-am vândut. M-am lăsat ademenit de bani, lua-i-ar naiba... Blestemații! Și ce folos mi-a adus bogăția asta? Numai zbucium și fanfaronadă! Nici tihnă, nici

fericire, nici onoruri... Stau pe loc ca un dobitoc și nu fac niciun pas înainte... Ai auzit că Andriușca Marcuzin a fost înaintat șef de birou?... Tâmpitul acela de Andriușca! Și eu stau pe loc... Doamne, Doamne! Te-am pierdut pe tine, am pierdut fericirea. Sunt un nemernic! Un ticălos! Nu crezi c-am s-o pătesc la judecata de apoi?

— Hai să plecăm de aici, Vania! începu să plângă Liza. Mă plictisesc... Mor de urât...

— Nu se poate... Am luat banii...

— Dă-i înapoi!

— I-aș da bucuros, dar... i-ai de unde nu-s! I-am cheltuit! Trebuie să ne supunem sortii... Ne pedepsește Dumnezeu. Pe mine, pentru că am fost lacom de bani, iar pe tine, pentru că ai fost ușuratică. Ce să-i facem? Ne vom chinui înainte... Poate că ni se va ține seamă pe lumea cealaltă.

Și, purtat de o năvală de porniri religioase, Bugrov ridică ochii spre cer.

— Dar nu înțelegi că nu pot să mai trăiesc aici? Mă plictisesc de moarte!

— Ce-i de făcut? Crezi că eu nu mă plictisesc? Crezi că mie mi-e plăcut să stau fără tine? Mă prăpădesc de dor, m-am uscat de tot! A început să mă doară chiar și pieptul!... Tu ești nevasta mea legitimă, trup din trupul meu... suntem un singur trup... Dar ce să facem! Trăiește înainte, suferă! Eu... am să vin să te văd cât mai des...

Și, aplecându-se spre Liza, Bugrov îi spuse, în șoaptă, chipurile, dar atât de tare, încât se putea auzi la zece pași:

— Am să vin și noaptea la tine, Lizanca... Să n-ai grijă... De la Feodosia e aproape... Am să trăiesc aici lângă tine, până ce voi fi irosit totul... Și asta se va întâmpla curând, voi irosi totul până la ultima lețcaie! O-o-of! Viață-i asta? Mă plictisesc, sunt bolnav... mă doare și pieptul, și stomacul...

Bugrov tăcu. Veni rândul Lizei... Doamne, câtă cruzime se ascundea în femeia asta! Începu să plângă și să se jeluiască, să înșire toate metehnele amantului ei, toate chinurile ce le îndura

lângă el... Ascultând-o, Groholski se simți tâlhar, ticălos, călău...

— M-a dat gata! încheie Liza.

După ce o sărută pe Liza și se despărți de ea, ieșind din grădină, Bugrov dădu de Groholski, care stătea lângă portiță și îl aștepta.

— Ivan Petrovici! spuse Groholski cu glasul unui om care trage să moară. Am auzit și am văzut totul... Nu-i cinstit din partea dumatăle, dar nu te învinuiesc... O iubești și dumneata... Trebuie însă să înțelegi o dată pentru totdeauna că Liza e a mea! A mea! Nu pot trăi fără ea! Cum de nu înțelegi lucrul acesta? Admit că o iubești, că suferi, dar nu te-am răsplătit măcar în parte pentru suferințele dumatăle? Pleacă, pentru Dumnezeu! Pleacă odată! Pleacă pentru totdeauna de aici. Te rog din suflet! Altfel mă vei ucide...

— N-am unde să plec, spuse Bugrov cu glas înfundat.

— Hm... Ai și cheltuit totul... Ești un om care te lași ademenit ușor... Ei, bine... Pleacă la moșia mea de lângă Cernigov... Vrei? Ți-o dăruiesc... E mică, dar bună... Pe cuvânt de onoare că-i bună!

Bugrov zâmbi larg. Se simți deodată în al șaptelea cer.

— Ți-o dăruiesc... Am să-i scriu chiar astăzi administratorului meu și am să-i trimit o procură pentru facerea actului de vânzare! Dumneata să spui peste tot că ai cumpărat-o... Pleacă! Te rog din suflet!

— Bine... Plec. Te înțeleg.

— Hai să mergem la notarul public... Să mergem chiar acum, spuse Groholski, deodată înveselit, și se duse să poruncească să înhame caii.

A doua zi, seara, Liza ședea pe banca pe care aveau de obicei loc întâlnirile ei cu Ivan Petrovici. Groholski se apropie încet, se așează alături de ea și îi luă mâna.

— Te plictisești, Lizocica? începu el după o scurtă tăcere. Te plictisești? Ce-ar fi să ne ducem undeva? De ce stăm mereu acasă? Ar trebui să ne mai mișcăm, să petrecem puțin, să facem cunoștințe noi... Nu-i așa că ar trebui?

— Mie nu-mi trebuie nimic, spuse Liza și, galbenă, slăbită, nu-

și lua ochii de la aleea pe care venea de obicei Bugrov.

Groholski tăcu un timp. Știa pe cine așteaptă și de cine avea ea nevoie.

— Hai acasă, Liza, spuse el. Aici e umezeală...

— Du-te... Am să vin îndată.

Groholski tăcu iarăși un timp.

— Îl aștepți? întrebă el, și fața i se schimonosi, de parcă cineva l-ar fi apucat de inimă cu un clește înroșit în foc.

— Da... Aș vrea să-i dau niște ciorapi pentru Mișa...

— N-o să vină.

— De unde știi?

— A plecat...

Liza deschise ochii mari.

— A plecat... A plecat la Cernigov. I-am dăruit moșia mea...

Liza se îngălbeni și mai tare și se sprijini de umărul lui Groholski ca să nu cadă.

— L-am însoțit la vapor... La ceasul trei...

Liza își cuprinse deodată capul în mâini, se clătină și, căzând pe bancă, începu să tremure din tot trupul.

— Vania! începu ea să plângă. Vania! Plec și eu! Vania!... Dragul meu!

Avu un atac de nervi...

Începând din seara aceea și până în luna iulie, prin parcul în care se plimbau vilegiaturiștii puteai vedea două umbre. Umbrele se plimbau de dimineață până seara, stârnind în suflete un simțământ apăsător. După umbra Lizei pășea mereu umbra lui Groholski. Le zic umbre, fiindcă amândoi își pierduseră înfățișarea lor de mai înainte.

Slăbiseră, se gălbejiseră, se sfrijiseră și aduceau mai curând a stafii decât a oameni vii... Amândoi se ofileau, ca puricele din anecdota binecunoscută cu evreul care vindea praf de purici.

La începutul lunii iulie, Liza fugi de la Groholski, lăsându-i un bilețel, în care îi scria că pleacă pentru o vreme „la fiul ei”. Pentru o vreme! Fugi noaptea în timp ce Groholski dormea.

După ce citi bilețelul, Groholski rătăci ca un nebun timp de o

săptămână întreagă în jurul vilei, fără să mănânce și fără să doarmă. În luna august se îmbolnăvi de febră recurentă, iar prin septembrie plecă în străinătate, unde începu să bea, în speranța că vinul și desfrâul o să-i redea liniștea sufletească.

Își irosi întreaga avere, dar nu izbuti, sărmanul, să-și smulgă din inimă chipul femeii iubite, cu botișor de pisică. De fericire nu mori, după cum nu mori nici de nefericire. Groholski încărunți, dar nu muri. Trăiește și acum. Întorcându-se din străinătate, se duse s-o vadă “în trecere” pe Liza. Bugrov îl primi cu brațele deschise și îl opri ca musafir, rugându-l să rămână la ei cât i-o plăcea. E și astăzi musafirul lui Bugrov...

Anul acesta, am avut prilejul să trec prin Groholevca, moșia lui Bugrov. Am găsit gazdele la masă. Ivan Petrovici s-a bucurat grozav de venirea mea și a început să mă ospăteze cu fel de fel de bunătăți. S-a îngrășat, s-a lăbărțat chiar un pic. Are aceeași față sătulă, lucioasă și trandafirie. N-a chelit încă. Liza s-a îngrășat și ea, ceea ce nu o prinde. Fața ei mică începe să-și piardă asemănarea cu un botișor de pisică și să semene – vai! cu un cap de focă. Obrajii s-au umflat și în sus, și înainte, și în lături. Bugrovii duc un trai minunat. Au de toate, din belșug. Casa-i plină de servitori și de merinde.

După ce am cinat, am stat la taifas. Uitând că Liza nu știe să cânte, am rugat-o să ne cânte ceva la pian.

— Ea nu cântă, a spus Bugrov. Nu știe... Hei! Care-i acolo? Ivane! Ia cheamă-l pe Grigori Vasilici! Ce tot face pe acolo? și Bugrov a adăugat, întorcându-se spre mine: Acuși o să vină cineva care știe să cânte... Cântă din chitară. Pianul îl ținem pentru Mișutca, ia lecții...

Peste vreo cinci minute, în salon a intrat Groholski, somnoros, nepieptănat, neras... m-a salutat și s-a așezat mai la o parte.

— Cum poți să te culci atât de devreme? l-a întrebat Bugrov. Nu te înțeleg, frate! Nu faci decât să dormi... Mare somnoros mai ești! Hai, cântă-ne ceva vesel...

Groholski a acordat chitara, a ciupit coardele și a început să

cânte din gură:

Ieri mi-am așteptat prietenul...

Ascultam cântecul, mă uitam la botul sătul, cu pretenții de față omenească, al lui Bugrov și mă gândeam: „Ce mutră urâcioasă!” Îmi venea să plâng... După ce și-a isprăvit cântecul, Groholski ne-a salutat și a ieșit.

— Ce să mă fac cu el? m-a întrebat gazda, după plecarea lui Groholski. E o adevărată pacoste! Toată ziua e dus pe gânduri și noaptea geme... Doarme, geme sau oftează... Pesemne că-i un fel de boală... Ce să mă fac cu el? Nici eu nu mai știu! Îmi strică somnul... Mă tem să nu înnebunească. Lumea ar crede că trăiește rău la mine... Ce, ăsta-i trai prost? Mănâncă cu noi, bea cu noi... Atâta că nu-i dăm bani... Dacă i s-ar da bani, i-ar bea sau i-ar irosi... Ce belea pe capul meu! Domnul să mă ierte, păcătosul de mine!

M-au oprit să dorm noaptea la ei. Când m-am trezit a doua zi, Bugrov mustra pe cineva în camera de alături:

— Dacă pui pe un prostălău să se roage lui Dumnezeu, își sparge și capul! Unde ai mai pomenit să se vopsească vâslele în verde? Gândește-te nițel, cap sec ce ești! Mai gândește-te la ceea ce faci! De ce taci?

— Am... am... greșit... se dezvinovăța un glas răgușit.

Era glasul lui Groholski.

El m-a dus la gară.

— E un despot, un tiran, mi-a mărturisit el pe drum. Are porniri nobile, dar e tiran! Nici inima, nici creierul nu sunt dezvoltate normal la el. Mă chinuie! Dacă n-ar fi la mijloc această femeie minunată, aș fi plecat de mult... Dar mi-e milă s-o părăsesc. E parcă mai ușor să înduri toate în doi.

Groholski a oftat și a continuat:

— E însărcinată... N-ai băgat de seamă? Copilul e al meu... Al meu... Și-a dat foarte curând seama de greșeala pe care o făcuse și mi s-a dăruit din nou mie. Nu-l poate suferi.

— Ești o cârpă! nu m-am putut împiedica să-i spun lui Groholski.

— Da, sunt un om fără voință... Asta-i adevărat.

Așa m-am născut. Știi cum am venit pe lume? Răposatul meu tată asuprea pe un biet conțopist, subalternul lui. Grozav îl mai asuprea! Îi otrăvea viața! Iar răposata mea mamă era tare miloasă; ea era din popor, o târgoveață... De milă, s-a împrietenit cu conțopistul... Ei... Și m-am născut eu... Dintr-un asuprit... De unde să am voință? De unde? Dar vezi că-ți pleacă trenul... La revedere! Mai dă pe la noi, dar să nu-i scapi lui Ivan Petrovici o vorbă din ce ți-am spus.

Am strâns mâna lui Groholski și am sărit în vagon. El a făcut un salut vagonului meu și s-a dus spre putinica cu apă. Se vede că i se făcuse sete...

Apărută întâi în revista „Mirskoi tolč”, 1882, Nr. 28, 6 august; Nr. 29, 14 august; Nr. 30, 22 august; Nr. 31, 27 august. Semnată: A. Cehonte. — Publicăm acest text.

Povestirea este dedicată lui Feodor Feodoseevici Popudoglo (decedat la 14 octombrie 1883), prieten cu Cehov, căruia îi plăcea să aibă cu el lungi convorbiri. Popudoglo colabora la „Budilnic”, la „Moscovski listoc” ’) și alte organe ale presei mărunte. A publicat mai ales scene din viața negustorilor; a scris și o comedie în cinci acte „Vucol Vahrușin”.

„*Novoe vremia*” – ziar reacționar, editat la Petersburg de A. S. Suvorin.

Flori târzii

lui N. I. Korobov

I

Scena se petrecea într-o după amiază întunecată, de toamnă, în casa prinților Priklonski.

Prințesa mamă și fiica sa Marusia stăteau în picioare în camera tânărului prinț, își frângeau mâinile și se rugau fierbinte de el. Îl rugau din tot sufletul, cum nu știu să roage decât femeile nenorocite; cu ochii înecați în lacrimi, îl implorau, în numele Domnului Hristos, în numele cinstei, în numele răposatului tată.

Prințesa stătea nemișcată în fața lui și plângea.

Dându-și frâu liber lacrimilor și vorbelor, întrerupând-o mereu pe Marusia, îl copleșea pe prinț cu învinuiri, cu cuvinte aspre, sau chiar de ocară, cu dezmierdări, și iar cu rugăminți... Îi aminti de o mie de ori de negustorul Furov, care le protestate o poliță, de răposatul ei soț care cu siguranță că se zbugiuma în mormânt, și de câte și mai câte. Îi aminti până și de doctorul Toporcov.

Acest doctor Toporcov stătea ca un ciob de sticlă în ochii prinților Priklonski. Tatăl lui fusese rob, fecior la răposatul prinț; toată lumea îi spunea Senea. Nichifor, unchiul său după mamă, era și astăzi slugă, fecior al prințului Egorușca. Însuși doctorul Toporcov primea în copilărie pumni după ceafă când nu curăța

destul de bine cuțitele, furculițele, ghetele sau samovarele princiare. Iar acum să nu înnebunești? ajunsese doctor, și încă doctor strălucit, deși era tânăr. Trăia boierește într-o casă mare și arătoasă și nu ieșea decât în trăsură cu doi cai, parcă dinadins ca să facă în ciudă Priklonskilor, care umblau mai mult pe jos și nu mai isprăveau cu tocmeala când luau o birjă.

— E stimat de toată lumea, spunea prințesa, plângând fără a-și mai șterge lacrimile, e simpatizat de toți, e bogat, e bărbat frumos, e primit peste tot... Fosta ta slugă, nepotul lui Nichifor! Mi-e rușine s-o spun! Și de ce toate astea? Fiindcă se poartă cum trebuie, nu se ține de chefuri, nu leagă prietenie cu oameni de nimic... Muncește de dimineață până noaptea târziu... Iar tu? Doamne, Dumnezeu!

Prințesa Marusia, o fată de vreo douăzeci de ani, drăgălașă ca o eroină de roman englezesc, cu un minunat păr inelat de culoarea inului și cu ochi mari, deștepți și albaștri ca cerul de miazăzi, se ruga de fratele ei Egorușca cu aceeași stăruință.

Vorbea odată cu mamă-sa, își săruta fratele pe mustățile lui țepoase care miroseau a vin acrit, îl mângâia pe chelie, pe obraji și se lipea de el ca un cățeluș speriat. Nu-i spunea decât vorbe bune, pornite din inimă. Marusia nu era în stare să adreseze fratelui ei ceva ce ar fi semănat cât de departe cu o muștrare usturătoare. Îl iubea atât de mult! După părerea ei, desfrânatul ei frate, prințul Egorușca, ofițer de husari în retragere, era întruchiparea celui mai înalt adevăr și modelul virtuții celei mai desăvârșite! Credea orbește că bețivanul acela cu cap sec avea o inimă de aur, pentru care putea fi pizmuiet de toate zânele din basme. Vedea în el un om fără noroc, un neînțeles, ale cărui merite nu erau recunoscute. Îi ierta aproape cu entuziasm desfrâul și setea de alcool. Nici nu putea fi altfel! Egorușca reușise s-o încredințeze că bea de supărare ca să-și înece în vin și votcă o dragoste deznădăjduită, care îi mistuie sufletul, iar în brațele femeilor desfrânate încearcă să scoată din capul său de husar chipul minunat al făpturii iubite... Și care Marusie, care femeie, nu socotește dragostea un motiv de o mie de ori onorabil, pentru care se iartă totul, totul! Care?

— Georges! spunea fata, lipindu-se de el și sărutându-i fața puhavă de bețivan, cu nas stacojiu. Bei fiindcă ești nefericit, asta-i adevărat... Dar, dacă-i așa, uită-ți durerea! Oare toți cei nenorociți trebuie să bea? Mai rabdă și tu, fii bărbat, luptă cu îndârjire! Fii ca eroii din legende! Un om atât de deștept ca tine și cu un suflet atât de cinstit și de nobil poate înfrunta loviturile sorții! O! Ce slabi sunteți cu toții, voi, cei fără de noroc!...

Și Marusia (iart-o cititorule) își aduse aminte de Rudin al lui Turgheniev și începu să-i vorbească de el lui Egorușca.

Printul stătea lungit pe pat și privea cu ochii lui mici și roșii în tavan. Capul îi vâjâia ușor și în regiunea stomacului avea o plăcută senzație de îndestulare. Abia se sculase de la masă, băuse o sticlă de vin negru și acum se lăsa legănat de o dulce lenevie, fumând o țigară de foi de trei copeici. Gândurile și simțămintele cele mai felurite se învălmășeau în creierul lui încețoșat și în puțintelul lui suflet îndurerat. Îi era milă de sora și de mama sa, pe care le vedea plângând, dar avea totodată o poftă nebună să le dea afară din odaie: îl împiedicau să ațipească, să tragă un pui de somn. Îl supăra faptul că îndrăzneau să-l dojenească, dar totodată îl râcăiau măruntele muștrări ale conștiinței sale (după toate semnele și ea foarte mărunță). Era prost, dar nu într-atâta încât să nu-și dea seama că străvechea casă a Priklonskilor se ducea într-adevăr de răpă, în parte din vina lui.

Printesa și Marusia se rugară mult timp de el. În salon se aprinsese lumina și sosise un musafir oarecare și ele tot se mai rugau. În cele din urmă, Egorușca se sătură să stea tolănit fără să doarmă. Se întinse, căscă zgomotos și spuse:

— Bine, am să mă îndrept!

— Pe cuvântul tău de prinț?

— Să mă bată Dumnezeu!

Mamă și soră se agățară cu mâinile de el și îl siliră să-și dea încă o dată cuvântul de onoare și să jure pe Cel de Sus. Egorușca îl invocă din nou pe Dumnezeu, se jură pe cinstea lui și se învoi să fie lovit pe loc de trăsnet, dacă nu va înceta să ducă o viață destrăbălată. Printesa îi mai ceru să sărute icoana. Sărută și icoana,

făcând de trei ori semnul crucii. Într-un cuvânt, jurământul fu dat în chipul cel mai solemn.

— Te credem! spuseră prințesa și Marusia și se aruncară de gâtul lui. Îl credeau într-adevăr. Cum să nu se încreadă într-un cuvânt de onoare dat atât de categoric, în niște jurăminte atât de înfocate și în sărutarea atât de smerită a icoanei? Unde mai pui că dragostea e întotdeauna însoțită de încrederea cea mai oarbă. Amândouă se însuflețiră și se duseră cu fața strălucind de bucurie să sărbătorească renașterea sufletească a lui Egorușca, așa cum iudeii sărbătoriseră renașterea Ierusalimului. După ce scăpară de musafir, se așezară într-un colț și începură să facă în șoaptă planuri despre felul în care avea să se îndrepte Egorușca al lor, despre viața nouă pe care urma să o ducă... Hotărâră că Egorușca va ajunge departe și că va îndrepta curând situația lor materială, atât de serios zdruncinată. Nu aveau să mai fie nevoite să îndure sărăcia lucie — acest Rubicon respingător a cărui trecere este sortită tuturor celor ce își irosesc averea. Hotărâră chiar că Egorușca se va însura, neapărat cu o fată bogată și frumoasă. E atât de chipeș și de deștept, se trage dintr-o viță atât de străveche, încât e cu neputință ca o femeie să aibă îndrăzneala să nu se îndrăgostească de el! În sfârșit, prințesa reaminti de biografia strămoșilor, oameni însemnați, pe urmele cărora Egorușca avea să calce curând. Bunicul Priklonski fusese ministru plenipotențiar și vorbea toate limbile europene, tatăl comandase unul dintre regimintele cele mai vestite, iar fiul avea să ajungă... să ajungă... ce?

— Ai să vezi ce va ajunge! hotărî Marusia. Ai să vezi!

După ce se ajutară una pe alta la culcare, mai discutară mult timp despre minunatul viitor ce le aștepta. Adormiră și avură visurile cele mai încântătoare. Zâmbeau de fericire prin somn, atât de minunate le erau visurile! Se vede că soarta răscumpăra cu aceste visuri grozăviile ce aveau să îndure a doua zi. Soarta nu-i întotdeauna zgârcită: câteodată te despăgubește chiar anticipat.

Pe la orele trei din noapte, tocmai când prințesa își visa odorul într-o impunătoare uniformă de general, iar Marusia își aplauda în vis fratele, care rostise o cuvântare strălucită, o sărmană birjă trase

la scara locuinței prinților Priklonski. În trăsură se afla un chelner de la „Château des Fleurs”, care ținea în brațe trupul nobil al prințului Egorușca, beat turtă. Acesta, în stare de totală nesimțire, spânzura în brațele chelnerului, ca o găscă proaspăt tăiată pe care o duci la bucătărie. Birjarul sări de pe capră și sună la poartă. Nichifor și cu bucătarul deschiseră, plătiră birjarului și-l urcară pe prinț, fără cunoștință, sus pe scări. Departe de a se mira sau de a se îngrozi, bătrânul Nichifor dezbracă cu mișcări obișnuite trupul nemișcat, îl întinse cât putu mai bine pe salteaua de puf și îl acoperi cu plapuma. Servitorii nu schimbaseră nicio vorbă. Erau deprinși să vadă în boierul lor o făptură ce trebuia dusă pe brațe, dezbrăcată, învelită și de aceea nici nu se mirau, nici nu se îngrozeau. Pentru ei era foarte normal să-l vadă pe Egorușca beat.

A doua zi dimineața însă se îngroziră.

Pe la orele unsprezece, în timp ce prințesa și Marusia își luau cafeaua, Nichifor intră în sufragerie și raportă Excelențelor Lor că ceva nu-i în regulă cu prințul Egorușca.

— Parc-ar trage să moară! spuse Nichifor. Binevoiți a vă uita și dumneavoastră!

Prințesa și Marusia se făcură albe ca varul. Din gura prințesei scăpă o bucățică de pesmet. Marusia își răsturnă ceașca și își duse mâinile la piept; speriată și luată prin surprindere, inima începuse să-i zvâcnească puternic.

— Știți... pe la orele trei noaptea, a venit ca să zic așa puțin cu chef, raportă Nichifor cu glas tremurător. Ca de obicei. Și acum se zbate întruna și geme, Dumnezeu o fi știind de ce...

Prințesa și Marusia se sprijiniră una de cealaltă și alergară în iatacul lui Egorușca.

Cu părul vâlvoi, galben-verzui la față și cu obrajii supti, Egorușca stătea lungit sub plapuma grea de molton. Răsufla anevoie, tremura din tot trupul, gemea și se zbătea. Capul și mâinile îi zvâcneau neîncetat. Pe mustață i se zbicise ceva roșu, pesemne un firicel de sânge. Dacă Marusia i-ar fi privit mai de aproape fața, ar fi văzut o ușoară rană pe buza de sus și ar fi constatat lipsa a doi dinți. Din tot trupul se ridica o adiere de

fierbințeală și de alcool.

Prințesa și Marusia căzură în genunchi și începură să plângă cu hohote.

— Noi suntem vinovate de moartea lui! spuse Marusia ținându-și capul între palme. L-am necăjit ieri cu muștrările noastre și el... n-a putut să le îndure! Are un suflet atât de sensibil! Noi suntem vinovate, *maman!*

Și, pătrunse de vina lor, cu ochii măriți de groază, se lipiră una de cealaltă, tremurând din tot trupul, asemenea celor ce își dau seama că peste câteva clipe tavanul se va prăbuși peste ei cu zgomote și trosnete înspăimântătoare, strivindu-i sub greutatea lui.

Bucătarului îi veni în gând să alerge după un medic și-l aduse pe doctorul Ivan Adolfovici, un omuleț alcătuit dintr-o chelie uriașă, doi ochi ca de purcel, mici și lipsiți de orice expresie, și dintr-o burtică rotunjoară. Prințesa și Marusia se bucurară de venirea lui, de parcă le-ar fi sosit un părinte drag. Doctorul mirosi aerul din iatacul lui Egorușca, pipăi pulsul prințului, oftă adânc și se încruntă.

— Nu fă neliniștiți, Excelența Foastră! spuse el cu glas rugător. Eu nu ști, dar după părerea mea, nu socotește ca fiul tunneafoastră să fie în mare pericol, ca să zic așa... Nu-i nimic!

Marusiei însă îi spuse cu totul altceva:

— Eu nu ști, temniță, dar, după părerea mea... Fiecare are părerea lui, temniță. După părere mea, Excelența Sa... pff!... șvah, cum zice neamțul... Dar tot depinde... depinde de crizis, ca să zic așa.

— E grav? întrebă Marusia încet.

Ivan Adolfovici își încreți fruntea și începu să demonstreze că fiecare are părerea lui... I se dădu o hârtie de trei ruble. Mulțumi, se fâstâci, tuși și se evaporă.

Revenindu-și în fire, prințesa și Marusia se gândiră să trimită după o somitate. Somitățile sunt cam scumpe, dar... ce să-i faci? Viața unei ființe dragi ți-e mai scumpă ca banii. Bucătarul alergă la Toporcov. Bineînțeles că nu-l găsi acasă. Fu nevoit să lase un bilețel. Toporcov nu se grăbi să răspundă curând invitației. Fu

așteptat cu înfrigurare, cu strângere de inimă, ziua întreagă, noaptea întreagă și dimineața următoare... Prințesele vrură chiar să trimită după un alt doctor, dar în cele din urmă renunțară. În schimb se hotărâră să-i spună neapărat lui Toporcov, când avea să vină, că-i un bătăran, să i-o spună în față, ca să nu mai îndrăznească să mai facă și pe alții să aștepte atât de mult. Cu toată îngrijorarea lor, toți cei din casa prinților Prikloński erau revoltați până în adâncul sufletului. În sfârșit, a doua zi pe la ceasurile două, o trăsură trase la scară. Nichifor, cu pașii lui mărunți, alergă cât putu ca să deschidă, și după câteva clipe lua cu mult respect de pe umerii nepotului său paltonul de stofă scumpă. Toporcov își vesti sosirea printr-o tuse scurtă și, fără să salute pe nimeni, se duse în camera bolnavului. Trecu prin salonul cel mare, prin salonaș și prin sufragerie, fără să arunce o privire nimănui, cu un aer important, ca un general, scârțâind din ghetete sale strălucitoare, de se auzea prin toată casa. Statura sa mare inspira respect. Era chipeș, grav, impunător și grozav de corect, sculptat parcă în fildeș. Ochelarii cu ramă de aur și fața nemișcată, cât se poate de severă, completau înfățișarea sa mândră. Plebeu de origine, afară de musculatura sa puternic dezvoltată, n-avea nimic plebeian în el. Totul era aristocratic, aproape de gentleman. Fața sa era trandafirie, frumoasă, chiar foarte frumoasă, după părerea bolnavelor îngrijite de el. Gâtul îi era alb, ca de femeie, părul moale ca mătasea, minunat, dar din păcate, tuns scurt. Dacă Toporcov s-ar fi ocupat mai mult de înfățișarea sa, nu și-ar fi tuns părul ci l-ar fi lăsat să onduleze până pe guler. Chipul său frumos era prea rigid și prea grav. Aspru, serios și nemișcat, nu exprima nimic, afară de o mare oboseală, din cauza muncii încordate din tot timpul zilei.

Marusia ieși în întâmpinarea lui Toporcov și, frângându-și mâinile în fața lui, începu să-l roage. Până atunci, nu se rugase niciodată de nimeni.

— Scapă-l, doctore! spuse ea, ridicându-și ochii mari asupra lui. Te rog din suflet! Toată nădejdea e în dumneata!

Toporcov o ocoli și se îndreptă spre Egorușca.

— Dați drumul la ventilație! porunci el, intrând la bolnav. De ce nu-i deschisă ventilația? Cum vreți să respire?

Prințesa, Marusia și Nichifor se repeziră la ferestre și la sobă. La ferestre, la care erau puse geamuri duble, nu era ventilație, în sobă nu se putea face foc.

— Nu-i ventilație, spuse sfios prințesa.

— Cum se poate? Hm... Poftim de îngrijește pe cineva în asemenea condițiuni! N-am să-l îngrijesc!

Și, ridicând puțin glasul, Toporcov adăugă:

— Duceți-l în salonul cel mare! Acolo aerul nu-i atât de înăbușitor. Chemați servitorii!

Nichifor se repezi la pat și se postă la căpătâi. Prințesa, rușinată că în afară de Nichifor, de bucătar și de o fată în casă pe jumătate oarbă, nu mai avea alți servitori, apucă ea de partea cealaltă patul. Marusia ajută și ea și începu să tragă de pat din toate puterile. Moșneagul neputincios și cele două femei plâpânde ridicară icnind patul și, neîncrezându-se în puterile lor, împiedicându-se și temându-se să nu-l scape, îl duseră totuși. Prințesei i se rupse rochia la umeri și ceva îi plesni în burtă, Marusiei îi jucă ceva verde înaintea ochilor și brațele începură s-o doară îngrozitor. Egorușca era așa de greu! Iar el, doctorul în medicină Toporcov, pășea cu un aer important în urma patului și se încrunta, supărat că i se răpește timpul cu astfel de fleacuri. Nu mișcă niciun deget pentru a le ajuta pe doamne! Ce bestie!...

Patul fu așezat alături de pian. Toporcov dădu plapuma la o parte și, punând mereu întrebări prințesei, începu să-l dezbrace pe Egorușca, care continua să se zbată. Într-o clipită îi trase cămașa.

— Cât mai pe scurt, vă rog! Astea n-au nicio legătură cu boala! spuse Toporcov, răspicat, ascultând lămuririle prințesei. Persoanele de prisos pot pleca!

După ce-l ciocăni pe Egorușca pe piept, îl întoarse pe burtă și îl ciocăni și pe spate; îl auscultă apoi, sforăind ușor (medicii sforăie întotdeauna ușor când auscultă pe bolnavi) și constată un *delirium tremens* cu complicații.

— N-ar strica să-i puneți o cămașă de forță, spuse el cu glasul

său egal, pronunțând răspicat fiecare cuvânt.

După ce mai dădu câteva sfaturi, scrise o rețetă și se îndreptă repede spre ușă. Pe când scria rețeta, întrebă, între altele, numele de familie al lui Egorușca.

— Prințul Priklonski, spuse prințesa.

— Priklonski? întrebă din nou Toporcov.

„Ce repede ai uitat numele de familie al foștilor tăi moșieri!” gândi prințesa.

Nu îndrăzni să spună nici în gând cuvântul de „stăpâni”: înfățișarea fostului rob era prea impunătoare!

În vestibul se apropie de el și-l întrebă cu inima zvâcnindă:

— Cazul nu-i grav, doctore?

— Cred că nu.

— După părerea dumitale, se va îndrepta?

— Presupun că da, răspunse rece doctorul și, înclinând ușor capul, coborî scara, spre trăsura și caii săi, tot atât de arătoși și impunători ca el însuși.

După plecarea doctorului, prințesa și Marusia respirară pentru prima oară ușurate după un chin de peste douăzeci și patru de ore. Renumele lui Toporcov le dădea speranțe.

— Ce atent și ce drăguț e! spuse prințesa, binecuvântând în sufletul ei pe toți doctorii de pe lume. Mamelor le place medicina și au încredere în ea, când copiii le sunt bolnavi.

— Ce boier mare! exclamă Nichifor, care, afară de câțiva bețivani, tovarăși de chef ai lui Egorușca, nu mai văzuse de mult în casa stăpânilor săi pe nimeni. Moșneagului nici prin vis nu-i trecea că acest boier mare nu era altcineva decât soiosul de Kolya, acela pe care, pe vremuri fusese de multe ori silit să-l scoată de picioare de sub saca, pentru a-i trage câteva nuiele zdravene.

Prințesa îi ascundea faptul că nepotul lui ajunsese medic.

Seara, după asfințitul soarelui, pe Marusia, sleită de mâhnire și de oboseală, o scutură deodată un fior puternic. Fiorul fu urmat de o fierbințeală mare și de o durere în coastă. Aiuri și gemu toată noaptea:

— Mor, *maman!*

Când Toporcov veni a doua zi dimineată pe la orele zece, se văzu nevoit să îngrijească doi bolnavi în loc de unul: pe prințul Egoruşca şi pe Marusia. La Marusia constată o pneumonie.

În casa prinţilor Priklonski începu să miroasă a moarte. Nevăzută, dar înfricoşătoare, ea apărea, dispărea şi apărea din nou la căpătâiul celor două paturi, ameninţând clipă de clipă pe prinţesă să-i răpească copiii. Bătrâna era înnebunită de grijă.

— Nu ştiu! îi spunea Toporcov. Nu pot să ştiu, nu-s profet. Peste câteva zile am să-mi dau seama.

Rostea aceste vorbe pe un ton aspru, rece, înjunghiind parcă cu ele pe nefericita mamă. Să-i fi spus măcar o vorbă de îmbărbătare! Culmea nenorocirii, Toporcov nu le prescria aproape nimic bolnavilor, ci îi bătea numai cu degetul şi îi ausculta, muştrând pe cei din jur că nu este destul aer în cameră sau că prişniţul nu-i pus la timp şi la locul potrivit. Bătrâna socotea toate acestea chiţibuşuri de modă nouă, fleacuri care nu slujesc la nimic. Zi şi noapte umbla fără încetare de la un pat la altul, uitând de tot ce-i pe lume, rugându-se mereu Celui de Sus şi făcându-i tot felul de făgăduieli.

Socotea delirul şi pneumonia drept boli neapărat mortale şi când în expectoraţia Marusiei apăru sânge, îşi închipui că fiică-sa a ajuns „în ultimul grad de tuberculoză”, şi leşină.

Puteţi deci să vă închipuiţi bucuria ei când, în a şaptea zi de boală, tânăra prinţesă zâmbi şi spuse:

— Mi-e mai bine.

Tot în a şaptea zi se trezi şi Egoruşca. Gata să-l ridice în slavă ca pe un semizeu, râzând şi plângând de bucurie, prinţesa ieşi în întâmpinarea lui Toporcov, care tocmai intra, şi îi spuse:

— Mi-ai scăpat copiii de la moarte, doctore. Îţi mulţumesc!

— Nu înţeleg!

— Îţi dătoresc mult! Mi-ai salvat copiii!

— A... E a şaptea zi! Mă aşteptam să se producă în a cincea. De altfel, n-are a face. Praful acesta trebuie dat dimineată şi seara. Plapuma asta e prea grea, o puteţi înlocui cu una mai uşoară. Daţi fiului dumneavoastră băuturi acre. Am să mai trec mâine seară.

Și, după o ușoară înclinație a capului, somitatea se îndreaptă spre scară cu pas măsurat, de general.

II

O zi luminoasă, străvezie, cu un strop de ger, una dintre acele zile de toamnă în care te împaci cu dragă inimă și cu frigul, și cu umezeala, și cu galoșii grei. Văzduhul, atât de limpede încât deslușești până și ciocul stâncuței de pe cea mai înaltă clopotniță, e pătruns de toate miresmele toamnei. Dacă ieși pe stradă, obrajii ți se acoperă cu o rumeneală sănătoasă și începi să semeni cu un măr de Crimeea. Frunzele veștede, călcate în picioare și care așteaptă cu răbdare prima zăpadă, par aurii la lumina soarelui și strălucesc ca niște galbeni. Firea adoarme liniștit, tihnit. Nicio adiere de vânt, niciun sunet. Nemișcată și mută, parcă obosită din timpul primăverii și al verii, ea se alintă sub razele blânde și dezmierdătoare ale soarelui. În fața acestei tihne care cuprinde treptat totul, ai vrea să te liniștești și tu.

Într-o asemenea zi, Marusia și Egorușca ședea la fereastră, așteptându-l pentru ultima dată pe Toporcov. Soarele cald, mângâietor, bătea și în ferestrele Priklonskilor, jucând pe covoare, pe mobile, pe pian. Totul era scăldat în lumina lui. Marusia și Egorușca priveau în stradă și își sărbătoreau însănătoșirea. Convalescenții, mai ales cei tineri, sunt întotdeauna foarte fericiți. Ei simt și prețuiesc sănătatea, așa cum un om obișnuit să fie sănătos nu poate să o facă. Sănătatea e libertate, și cine se bucură și e mai conștient de prețul libertății decât cel proaspăt ieșit din închisoare? Marusia și Egorușca se simțeau în fiecare clipă ca sloboziți de la ocnă. Ce beți de fericire erau! Simțeau o bucurie năvalnică să respire, să se uite pe fereastră, să se miște, într-un cuvânt să trăiască — și toate aceste minuni se împlineau una după alta. Furov care protestase polițele, bârfelile, purtarea lui Egorușca, sărăcia — totul era uitat. Nu se mai gândeau decât la lucruri plăcute, care nu-i tulburau: la vremea frumoasă, la balurile care îi așteptau, la buna lor *maman* și la... doctor. Marusia râdea și gurița nu-i mai tăcea o clipă. Subiectul de căpetenie al discuției lor era doctorul, pe care îl așteptau din clipă în clipă.

— E un om nemaipomenit, un om care poate totul! spunea

Marusia. Cât de atotputernică e măiestria lui! Judecă și tu, Georges, ce act de înalt eroism e să lupți împotriva naturii și s-o birui!

În timp ce vorbea, puneă cu mâinile și cu privirea, după fiecare frază pompoasă, dar sincer rostită, câte un semn mare de exclamație.

Egorușca asculta vorbele pline de entuziasm ale sorei sale, clipea din ochi și încuviința din când în când. Fața severă a lui Toporcov îi impunea și lui și era încredințat că numai lui îi datorează însănătoșirea. *Maman* ședea lângă ei, cu fața strălucind de bucurie, și împărtășea entuziasmul copiilor.

Ceea ce îi plăcea la Toporcov era nu numai priceperea lui ca medic, dar și „seriozitatea”, pe care avusese prilejul s-o citească pe fața doctorului.

Nu știu de ce, oamenilor în vârstă le place mult această „seriozitate”.

— Păcat numai că-i... că-i de obârșie atât de joasă, spuse prințesa, privind cu sfială la fata ei. Și meseria lui nu-i... prea curată. Umblă mereu cu mâinile prin fel de fel de lucruri... Pfui!

Marusia se mânie și se așeză pe un alt fotoliu, mai departe de mamă-sa. Egorușca se revoltă și el.

Nu putea suferi trufia celor de neam mare și obiceiul lor de a face pe grozavii.

Sărăcia învață multe pe om. De câte ori nu avusese prilejul să-și dea seama pe pielea lui ce însemnau aerele pe care și le dădeau oamenii mai bogați ca el!

— În ziua de astăzi, *mutter*, spuse el, înălțând disprețuitor din umeri, cel ce are un cap sănătos pe umeri și un buzunar mare la pantaloni este și de obârșie bună, pe când dacă în loc de cap are un șezut, iar în loc de buzunar, o bășică de săpun, este... o nulitate, asta-i!

Grăind astfel, Egorușca vorbea ca un papagal. Cuvintele astea le auzise întocmai cu două luni în urmă, de la un seminarist, cu care se încăierase la biliard.

— Mi-aș da cu plăcere titlul de prinț pe capul și pe buzunarul

lui, adăugă Egoruşca.

Marusia ridică spre fratele ei o privire plină de recunoştinţă.

— Ți-aş spune multe, *maman*, dar nu m-ai înţelege, oftă ea. E greu să te faci cineva să-ți schimbi părerile... Păcat!

Prinsă în flagrant delict de mentalitate învechită, prințesa roși și începu să se dezvinovățească.

— E drept că la Petersburg am cunoscut un medic care era baron, spuse ea. Da, da... Și în străinătate la fel... Asta-i adevărat... Cultura are multă importanță. Ei, da...

Pe la ceasul unu sosi Toporcov. Intră ca și prima dată: cu un aer plin de importanță, fără să se uite la nimeni.

— Să vă lăsați de băuturi alcoolice și să vă feriți pe cât este cu putință de orice excese, i se adresă el lui Egoruşca, punându-și pălăria pe un scaun. Fiți atent la ficat. Al dumneavoastră e considerabil mărit. Această mărire trebuie pusă exclusiv pe seama băuturilor alcoolice. Să beți apele minerale pe care vi le-am prescris.

Apoi, întorcându-se spre Marusia, îi dădu și ei drept încheiere, câteva sfaturi.

Marusia îl ascultă pe omul cel atât de învățat, cu luare aminte, privindu-l drept în față, ca și cum i-ar fi povestit un basm frumos.

— Prin urmare, m-ați înțeles? întrebă Toporcov.

— O, da! *Merci*.

Vizita ținuse exact patru minute.

Toporcov tuși scurt, își luă pălăria și dădu ușor din cap. Marusia și Egoruşca își ațintiră privirile asupra mamei. Fata roși chiar.

Clătinându-se ca o rață și roșind și ea, prințesa se apropie de doctor și își băgă cu un gest stângaci mâna în pumnul lui alb.

— Dați-mi voie să vă mulțumesc! spuse ea.

Egoruşca și Marusia plecară ochii. Toporcov își duse pumnul la ochelari și zări teancul de bani. Fără să se rușineze și fără să plece ochii, își muie degetul în gură și numără în șoaptă. Erau douăsprezece hârtii de câte douăzeci și cinci de ruble. Nu degeaba alergase Nichifor undeva, în ajun, cu brățărilor și cerceii prințesei! Pe fața lui Toporcov trecu un nouraș luminos, asemănător

nimbului cu care sunt zugrăviți sfinții; gura i se strâmbă ușor într-un zâmbet. Rămăsese, pesemne, foarte mulțumit de onorariu. După ce isprăvi cu număratul banilor îi puse în buzunar, dădu încă o dată ușor din cap și se îndreptă spre ușă.

Prințesa, Marusia și Egorușca își ațintiră privirile asupra spinării doctorului și tustrei simțiră deodată că li se strânge inima. Privirea li se încălzi de o pornire bună: omul acela pleca și nu avea să se mai întoarcă niciodată, iar ei se obișnuiseră cu pașii lui mășurați, cu glasul lui răspicat și cu fața lui serioasă. Prin mintea mamei fulgeră un început de gând. Ar fi voit deodată să-l alinte pe acest om de piatră.

„E orfan, bietul de el, își spuse ea. Și singur”.

— Doctore, începu cu glas blând, de bătrână.

Doctorul întoarse capul.

— Ce doriți?

— N-ați vrea să luați cu noi o cafea? Fiți atât de drăguț!

Toporcov își încreți fruntea și își scoase încet ceasul din buzunar. După ce se gândi câteva clipe, spuse:

— Da, aș bea un ceai.

— Luați loc, vă rog! Aici!

Toporcov își lăsă pălăria și luă loc; se așeză drept, ca un manechin, căruia i s-ar fi îndoit genunchii, dar care ar fi rămas cu gâtul și umerii la fel de țepeni. Prințesa și Marusia începură să se agite. Nichifor, în frac negru cam lustruit, și cu mânuși mai mult cenușii decât albe, prinse să alerge prin toate încăperile. Și până în cele mai îndepărtate unghere ale casei începu să se audă zăngănit de veselă și zornăit de lingurițe de ceai scăpate din mână. Egorușca fu chemat o clipă afară din salonul cel mare, fără să i se spună pentru ce; fu chemat încet, tainic.

Toporcov rămase vreo zece minute în așteptarea ceaiului. Ședea locului, privind la pedalele pianului, fără să facă o mișcare și fără să scoată un cuvânt. În cele din urmă, ușa dinspre salonul cel mic se deschise și Nichifor, cu fața strălucind de bucurie, intră cu o tavă mare. Pe tavă erau două pahare în zarfuri de argint: unul pentru doctor, celălalt pentru Egorușca. În jurul paharelor, într-o

strictă simetrie, erau așezate cănițele cu caimac crud și cu caimac fiert, zahărul cu un cleștișor, felii rotunde, subțiri, de lămâie, cu o furculiță minusculă, și pesmeți.

În urma lui Nichifor pășea Egorușca, cu fața năucită de importanța rolului său.

Procesiunea era încheiată de prințesă, cu broboane de sudoare pe frunte și de Marusia, cu ochii mari.

— Luați, vă rog! se adresă prințesa lui Toporcov.

Egorușca luă un pahar, se așază mai la o parte și sorbi cu băgare de seamă o înghițitură. Toporcov luă celălalt pahar și sorbi și el o înghițitură. Prințesa și fiica ei se așezară și ele mai la o parte, cercetând cu luare aminte chipul doctorului.

— Poate că nu-i destul de dulce? îl întrebă prințesa.

— Ba da, e destul de dulce.

Și după cum era de așteptat, se așternu tăcerea; una dintre acele tăceri neplăcute, grele, stânjenitoare și care te fâstâcește fără să vrei. Doctorul își sorbea ceaiul și tăcea. Nesocotea, pesemne, pe cei din jurul lui și, în afară de ceai, nu vedea nimic din tot ce se afla în fața sa.

Prințesa și Marusia, care ar fi vrut atât de mult să stea de vorbă cu un om deștept, nu știau cu ce să înceapă; se temeau amândouă să nu pară proaste. Egorușca se uita la doctor, și după privire se cunoștea că vrea să-l întrebe ceva și că nu se hotărăște. Tăcerea mormântală nu era tulburată decât de zgomotul neobișnuit pe care-l făcea Toporcov când înghițea. Se vedea că nu se simțea deloc stingherit și că bea cum îi venea mai bine. Când înghițea, se auzea un fel de „gâl-gâl”. Ai fi zis că înghițitura se rostogolea din gură într-un fel de prăpastie, unde cădea cu un plescăit scurt, pe ceva mare, neted. Liniștea mai era întreruptă din când în când și de Nichifor, care plescăia mereu din limbă și mesteca în gol, de parcă ar fi vrut să-l încerce la gust pe musafir.

— E adevărat ce se spune că fumatul e vătămător? se hotărî în sfârșit să întrebe Egorușca.

— Nicotina, alcaloidul din tutun, acționează asupra organismului ca una dintre otrăvurile cele mai puternice. Otrava

care se introduce în organism cu fiecare țigară este cantitativ infimă, în schimb administrarea ei este de durată. Cantitatea otrăvii și puterea ei sunt invers proporționale cu durata administrării.

Prințesa și Marusia schimbă o privire: ce savant este Toporcov! Egorușca începu să clipească din ochi și fața i se lungi. Sărmanul nu înțelese o boabă din spusele doctorului.

— La noi la regiment, începu el, dorind să coboare discuția savantă la un nivel obișnuit, era un ofițer, un oarecare Coșecikin, un băiat foarte cumsecade, care semăna leit cu dumneavoastră! Leit! Ca două picături de apă. E chiar peste putință să vă deosebească cineva unul de altul! Nu cumva vă e rudă?

În loc de răspuns, doctorul înghiți cu un gâlgâit puternic; colțurile buzelor i se ridicară ușor și se încrețiră într-un zâmbet disprețuitor. Îl disprețuia în chip vădit pe Egorușca.

— Spuneți-mi, doctore, m-am însănătoșit complet? întrebă Marusia. Pot să mă socotesc sănătoasă tun?

— Cred că da. Mă bizui pe o însănătoșire completă, deoarece...

Și doctorul, ținând capul sus și privind-o ținută pe Marusia, începu să explice felul în care pot evolua pneumoniile. Vorbea măsurat, pronunțând răspicat fiecare cuvânt, fără să ridice sau să coboare glasul.

Cei din jur îl ascultau mai mult decât cu plăcere, îl ascultau cu desfătare, dar din nefericire omul acesta uscat la suflet nu știa să fie simplu și nu socotea necesar să se coboare la mintea altora. Folosi de mai multe ori termeni medicali ca „abces” și „ramolire caseoasă a țesutului pulmonar”; vorbea foarte bine și foarte frumos, dar deloc pe înțelesul tuturor. Ținu o întreagă prelegere, înțesată cu termeni medicali, și nu rosti o singură frază pe care ascultătorii săi să o poată înțelege. Aceasta nu-i împiedică însă pe cei care-l ascultau să-l urmărească cu gura căscată și să-l privească aproape cu evlavie. Marusia nu-și mai lua ochii de la gura lui și sorbea cu sete fiecare cuvânt.

Se uita la el și își amintea de înfățișarea celor pe care era silită să-i vadă în fiecare zi.

Cât de puțin semănau cu acest chip obosit de savant, mutrele alcoolizate, tâmpoale, ale prietenilor lui Egorușca, prieteni care îi făceau curte și o plictiseau zilnic cu vizitele lor! Mutre de cheflii și de bețivani, de la care nu auzise nici o singură dată un cuvânt bun, cumsecade, și care nu ajungeau nici până la pingelele acestui om rece, fără viață, dar deștept și mândru.

„Ce figură minunată! gândea Marusia, încântându-se și de chip, și de glas, și de cuvintele lui. Ce deșteptăciune și câte cunoștințe! De ce-i Georges militar? Ar trebui să fie și el savant.”

Egorușca se uita înduioșat la doctor și gândea:

„Dacă vorbește de lucruri deștepte înseamnă că ne socotește și pe noi deștepți. E bine că ne-am făcut această reputație în societate. Mare prostie am făcut că am scornit povestea cu Coșecikin”. Când doctorul își isprăvi prelegerea, ascultătorii oftară adânc, epuizați.

— Ce bine-i să știi totul! șopti prințesa.

Marusia se ridică și, ca și cum ar fi vrut să-i mulțumească doctorului, se așeză la pian și lovi în clape. Dorea din toată inima să rupă gheața, să izbutească să stea de vorbă mai cald, mai temeinic, și muzica oferă întotdeauna un astfel de prilej. Voia să-și arate și ea talentele față de acest om cult și priceput.

— Este un vals de Chopin, șopti prințesa, zâmbind galeș și ținând mâinile cuminte, ca o fată de pension. E o bucată minunată! Îndrăznesc să mă laud, doctore, dar fata mea cântă și foarte frumos din gură. E eleva mea... Pe timpuri am avut o voce minunată. Ați auzit sigur de...

Și prințesa năvăli o cunoscută cântăreață rusă.

— Îmi datorează mult... Da... eu i-am dat lecții. Era o fată drăguță! Și oarecum rudă cu răposatul meu prinț... Vă place muzica vocală? De ce mai întreb, de altfel? Cui nu-i place muzica vocală...

Marusia începu să cânte la pian cel mai frumos pasaj din vals și întoarse zâmbind capul spre doctor. Simțea nevoia să citească pe fața lui Toporcov impresia produsă de măiestria ei.

Dar nu izbuti să citească nimic. Fața doctorului era, ca și înainte,

netulburată și aspră. Se grăbea să-și isprăvească ceaiul.

— Sunt îndrăgostită de acest pasaj, spuse Marusia.

— Mulțumesc, spuse doctorul. Nu mai iau.

Sorbi ultima înghițitură, se sculă și își luă pălăria fără să arate nici cea mai mică dorință de a asculta valsul până la capăt. Prințesa sări în picioare. Marusia roși și, jignită, închise pianul.

— Plecați atât de curând, spuse prințesa, încruntându-se. Nu mai luați nimic? Nădăjduiesc, doctore, că... cunoașteți drumul. Poate că, într-o seară... Să nu ne uitați...

Doctorul dădu de două ori din cap, strânse cu stângăcie mâna ce i-o întindea domnița și se îndreptă spre șuba lui.

— E un sloi de gheață! Un buluc! mârâi prințesa după plecarea doctorului. E îngrozitor! Nici nu știe să zâmbească, parcă-i de lemn! Degeaba ai cântat pentru el, Marie! Îmi vine să cred că n-a rămas decât pentru ceai! L-a băut și a plecat!

— Dar ce deștept e, *maman!* Ce deștept! Cu cine vrei să vorbească la noi? Eu sunt incultă, Georges e rezervat și tace mereu... Care dintre noi e în stare să susțină o discuție mai înaltă? Niciunul!

— Ați văzut ce a ajuns plebeul? Nepotul lui Nichifor? spuse Egorușca, bând caimacul din căniță. L-ați auzit? Rațional, imposibil, subiectiv... Le spune ca din carte, șmecherul! Ce ziceți de plebeu? Și ce trăsura are! Ia uitați-vă! Strașnic echipaj!

Și tustrei priviră prin fereastră la trăsura în care se urca somitatea, îmbrăcată într-o șubă mare de urs. Prințesa se făcu stacojie de ciudă, iar Egorușca îi aruncă o privire cu tâlc și scoase un șuierat admirativ. Marusia nu văzu trăsura. N-avu timp s-o vadă: ochii ei erau numai la doctor, care îi făcuse o impresie puternică. Noutatea izbește și încântă întotdeauna.

Și pentru Marusia Toporcov era încă nou...

Căzu prima zăpadă, apoi a doua, a treia, și iarna se așternu lungă, cu gerurile ei năprasnice, cu troiene și țurțuri. Nu-mi place iarna și nu-i cred pe cei care-mi spun că le place. Pe stradă e frig, în odăi miroase a fum, în galoși simți umezeală. Când aspră, ca o soacră, când plângăreață, ca o fată bătrână, iarna, în ciuda nopților

ei feerice cu lună, a troicilor, a vânătorilor, a concertelor și balurilor, ajunge foarte repede să te plictisească. De fapt ea nu se prelungește atât de mult, decât pentru a face necaz atâtor bieți bolnavi de piept, lipsiți de adăpost.

În casa prinților Priklonski, viața își relua cursul obișnuit. Egorușca și Marusia se întremaseră pe deplin și chiar mama lor încetase să-i mai socotească bolnavi. Cât despre situația familiei, nici gând să se îmbunătățească. Treburile mergeau ca și mai înainte, din ce în ce mai prost, iar banii se împutinau văzând cu ochii. Prințesa amanetă și răsamanetă toate lucrurile ei de valoare, atât cele de familie, cât și cele cumpărate. Prin dughenele în care era mereu trimisă să ia pe datorie fel de fel de mărunțișuri, Nichifor se plângea ca și înainte, că boierii aveau să-i dea trei sute de ruble, pe care însă nici nu se gândeau să i le plătească. La fel se plângea și bucătarul, căruia unul dintre negustori îi dădu, de pomană, o pereche de cizme vechi. Furov era din ce în ce mai neînduplecat. Nu se mai învoia la nicio amânare și-i spunea prințesei obrăznicii, când aceasta îl ruga din suflet să mai aștepte cu protestarea poliței. După Furov, bun de saftea, începură să facă gură și ceilalți creditori. În fiecare dimineață, prințesa se vedea nevoită să țină piept notarilor, portăreilor și creditorilor. Toți aceștia plănuiau, pare-se, o adunare în care trebuiau să hotărască ce măsuri să ia față de neputința debitorilor de a plăti.

Ga și mai înainte, perna prințesei nu se mai usca de lacrimi. În timpul zilei, bătrâna se mai stăpânea, dar noaptea își dădea frâu liber deznădejdiei și plângea până în zori. Nu era nevoie să cauți prea departe pricinile. Le aveai în față, îți săreau în ochi, de izbitoare ce erau: sărăcia, sentimentul de demnitate rănit în fiecare clipă, și încă de... cine? De niște terchea-berchea, de fel de fel de Furovi, de bucătari, de negustorași... Lucrurile cele mai dragi mergeau la amanet și când prințesa trebuia să se despartă de ele, simțea cum i se frânge ceva în piept. Egorușca ducea ca și mai înainte aceeași viață destrăbălată, iar Marusia nu-și mai găsea rostul... Nu erau destule pricini de plâns? Viitorul se arăta învăluit în ceață, dar și prin această ceață prințesa deslușea semne rele.

Slabe nădejdi în viitor. În loc de speranțe, trezea temeri...

Banii se împruțau mereu, iar Egorușca chefuia din ce în ce mai mult, chefuia cu metodă, cu înverșunare, ca și cum ar fi vrut să recâștige vremea pierdută în timpul bolii. Bea tot ce avea și ce n-avea, banii lui și ai altora. În desfrâul său, era îndrăzneț și nerușinat la culme. Să se împrumute de la primul venit sau să se așeze la cărți fără un ban în buzunar era pentru el ceva foarte obișnuit. Să bea și să mănânce pe socoteala altuia sau să facă o plimbare faină cu birja și apoi să nu plătească birjarului nu era, în ochii lui, niciun păcat. Totuși se schimbase puțin: pe timpuri, când oamenii râdeau de el, se înfuria; acum când era poftit să iasă sau era îmbrâncit afară, se rușina.

Numai Marusia se schimbase cu adevărat. În viața ei intervenise ceva nou. Dar acest ceva nou era tot ce putea fi mai groaznic: fratele ei o dezamăgea. Începuse deodată să i se pară că Egorușca nu era defel un năpăstuit, un neînțeles, ci un om fără nimic deosebit, un om ca toți ceilalți, ba poate chiar mai rău... Încetă să mai creadă în dragostea lui deznădăjduită. Tristă descoperire! Ședea ceasuri întregi la fereastră și, privind în neștire în stradă, se gândea la chipul fratelui și se silea să găsească în trăsăturile lui lipsite de personalitate ceva armonios, ceva care să nu-ți displacă. Dar era zadarnic. Pe fața lui ștersă stătea parcă scris: „om găunos, om de nimic!” În afară de chipul fratelui ei, prin fața ochilor Marusiei se perindau și chipurile tovarășilor lui de chefuri, precum și ale celorlalți musafiri, ale bătrânelor care veneau s-o căineze, ale neisprăviților ce-i făceau curte. O urmărea mai ales imaginea plângăreată, năucită de suferință a prințesei, și o tristețe adâncă îi strângea sărmana ei inimă. Cât de inutilă, cât de searbădă și mărginită, cât de anostă, plicticoasă și plină de trândăvie îi era viața lângă aceste ființe dragi, dar lipsite de orice valoare!

O mâhnire adâncă îi sfâșia inima și totodată era stăpânită de dorința nebunească, vinovată, de a pleca... Erau clipe când simțea că nu mai poate, că trebuie să plece – dar unde? Bineînțeles, acolo unde există oameni care nu tremură în fața sărăciei, care nu duc o viață destrăbălată, nu trăncănesc zile întregi cu niște fete bătrâne,

îndobitocite, cu niște bețivani tâmpiți... Și în închipuirea Marusiei rămânea înfipță ca un cui imaginea unui om luminat la minte, pe a cărui față se citea și deșteptăciune, și știință și trudă. Chipul lui nu se putea uita. Îl avea zilnic înaintea ochilor, și-l închipuia în împrejurările cele mai fericite muncind sau chiar numai dând această impresie.

Doctorul Toporcov, înfodolit în blana sa de urs, trecea zilnic prin dreptul casei Priklonskilor în goana aceleiași sănii luxoase, condusă de un vizitiu impunător. Avea o clientelă foarte numeroasă. Își vizita bolnavii din zori și până seara târziu și într-o singură zi izbutea să cutreiere toate străzile și toate ulicioarele. Ședea în sanie ca și în fotoliu: cu un aer grav și cu capul și umerii înțepeniți, fără să se uite nici în dreapta, nici în stânga. Din gulerul pufos al șubei nu i se vedeau decât fruntea albă și ochelarii cu ramă de aur, dar Marusiei îi ajungea și atât. I se părea că ochii acestui binefăcător al omenirii răspândeau prin sticla ochelarilor raze reci, mândre, disprețuitoare.

„Acest om are dreptul să disprețuiască! gândea ea. E un înțelept! Și ce sanie luxoasă, ce cai minunați! Și când te gândești, este un fost rob! Ce om dârz trebuie să fii ca să te naști servitor și să ajungi atât de sus, încât nimeni să nu se mai apropie de tine”.

Marusia era singura din casă care-și mai aducea aminte de doctor; ceilalți începuseră să-l uite, și l-ar fi uitat curând cu totul, dacă nu le-ar fi amintit chiar el propria sa existență. Și încă într-un chip destul de usturător.

A doua zi de Crăciun, pe la amiază, când Priklonskii erau acasă, soneria din vestibul zvâcni scurt și sfios. Nichifor deschise ușa.

— Prințesa-i aca-a-să? se auzi din vestibul un glăscior de bătrână și, fără să aștepte răspunsul, o băbuță mărunță se strecură, tropăind până în salon.

— Bună ziua prințesă, Strălucirea Voastră... binefăcătoare! Cum binevoiți să vă simțiți?

— Ce dorești dumneata? o întrebă prințesa, privind-o mirată.

Egorușca pufni de râs și își duse mâna la gură. Capul mic al bătrânei i se părea că seamănă cu o tărtăcuță răscoaptă cu o codiță

în sus.

— Nu mă recunoașteți, maică? Nu vă mai aduceți aminte? Ați uitat-o pe Prohorovna? L-am moșit pe prințișorul dumneavoastră!

Și băbuța se târî spre Egorușca și îi sărută repede pieptul și mâna.

— Nu pricep, mârâi supărat Egorușca, ștergându-și mâna de redingotă, cum se face că diavolul ăsta bătrân de Nichifor dă drumul în casă la fel de fel de lighi...

— Ce dorești? o întrebă din nou prințesa ușor scârbită de mirosul tare de untdelemn pe care-l răspândea bătrâna.

Băbuța se așeză într-un jilț și, după o introducere ce părea să nu se mai sfârșească, declară zâmbind și chicotind mios (pețitoarele chicotesc întotdeauna mios) că prințesa are marfă, iar ea, băbuța, are cumpărător. Marusia se aprinse la față. Egorușca râse scurt, și, foarte interesat, se apropie de bătrână.

— Ciudat, spuse prințesa. Vasăzică ai venit în pețit? Te felicit, Marusia, pentru un astfel de pretendent. Și cine-i? Aș putea să știu?

Băbuța începu să găfâie, își băgă mâna în sân și scoase de acolo o batistă de stambă roșie. După ce-i desfăcu nodurile, o scutură deasupra mesei, și, odată cu degetarul, căzu din ea o fotografie.

Toți strâmbară din nas: de la basmaua roșie cu floricele galbene venise un miros de tutun.

Prințesa luă fotografia și o duse alene la ochi.

— E bărbat frumos, maică! începu pețitoarea să laude portretul. E bogat, e nobil... E un om minunat, nu bea...

Prințesei îi năvăli sângele în obraji. Întinse fotografia Marusiei care, văzând-o, îngălbeni.

— Ciudat, spuse prințesa. Dacă doctorul are astfel de gânduri, cred că ar fi putut să vorbească singur... Mijlocirea n-are niciun rost aici!... Îl știam om cult, și iată că... El te-a trimis? Chiar el?

— Chiar el... Tare i-ați plăcut... Sunteți oameni cumsecade.

Marusia scoase deodată un țipăt ascutit și, strângând fotografia în mână, fugi ca nebună din salon.

— Ciudat, continuă prințesa. Nemaipomenit... Nici nu știu ce

să-ți spun... Nu mă așteptam defel ca doctorul... Dar ce rost avea să te deranjezi dumneata? Putea să poftească și singur... e chiar jignitor... Drept cine ne ia? Nu suntem niște negustori... Și chiar negustorii au început să aibă acum altfel de obiceiuri.

— Ce mutră! mârâi Egorușca, uitându-se cu dispreț la capul mic al bătrânei.

Fostul husar ar fi plătit scump să poată da în acest cap măcar un bobârnac. Nu-i plăceau bătrânele, așa cum câinelui nu-i plac pisicile, și îl apuca o adevărată turbare când zărea un cap semănând cu o tărtăcuță.

— Ce să zic, maică? spuse pețitoarea oftând. Cu toate că n-are titlu de prinț, pot să spun că... Dar maică-prințesă, sunteți doar binefăcătoarea noastră, păcatele mele! Oare nu-i și el nobil în felul lui? A învățat fel de fel de carte, e bogat, Dumnezeu l-a înzestrat cu fel de fel de lux, ce să mai zic... Dacă doriți să vină la dumneavoastră, sigur că da... O să vină. De ce să nu vină? Că doar nu-l costă nimic...

Și apucând-o pe prințesă de umăr, băbuța o trase spre ea și îi șopti la ureche:

— În ce privește zestrea, cere șaiszeci de mii... Știți și dumneavoastră! Nevasta e una, banii sunt alta. Fiecare cu socotelile lui!... Spune că nu vrea să ia nevastă fără bani, fiindcă nevastă-sa trebuie să se bucure la el de tot belșugul... De aceea trebuie să aibă capitalul ei...

Prințesa se făcu stacojie și se sculă din fotoliu, foșnindu-și rochia grea.

— Spune-i, te rog, doctorului că ne mirăm foarte mult, spuse ea. Că ne simțim jigniți... Așa ceva nu e cu putință... Altceva nu pot să-ți spun... De ce taci, Georges? Spune-i să plece! Orice răbdare are capăt!

După plecarea pețitoarei, prințesa căzu pe divan, își luă capul în mâini și începu să geamă:

— Iată ce ne e dat să trăim! Doamne Dumnezeule! Un doctoraș oarecare, un netrebnic, care până mai ieri ne-a fost slugă, își permite să ne facă propuneri de căsătorie! Nobil!... Nobil!... Ha!

Ha! Halal de așa noblețe! Ne trimite o pețitoare! Se cunoaște că tatăl vostru nu mai trăiește! El n-ar fi lăsat să treacă asta cu una cu două! Dobitoc! Bădăran!

Dar ceea ce o revolta pe prințesă nu era atât faptul că fiică-sa fusese cerută în căsătorie de un plebeu, ci că i se pretindea o zestre de șaizeci de mii de ruble, pe care nu le avea. Cea mai mică aluzie la sărăcia ei o jigneau. Continuă să se tânguie până seara târziu și noaptea se trezi de două ori, ca să mai tragă un hohot de plâns.

Nimeni însă nu fusese atât de impresionat de ivirea pețitoare ca Marusia. Cuprinsă de o febră puternică, biata fată se băgase tremurând din tot trupul în pat, își ascunsese capul înfierbântat sub plapumă și acum încerca, pe cât o ajutau puterile, să dezlege problema:

„Era oare adevărat?! ”

Greu de ghicit. Marusia nu știa ce răspuns să-și dea. Însuși faptul că-și puneau o astfel de întrebare dovedea și uimirea, și tulburarea, și bucuria tainică – simțăminte pe care, fără să știe nici ea de ce, îi era rușine să și le mărturisească și ar fi vrut să și le ascundă chiar sieși.

„Era oare adevărat?! El, Toporcov... Nu, nu se putea! Cu siguranță că era la mijloc o încurcătură! Greșise băbuța!”

Dar în mintea ei începeau să se înfiripe visuri dulci, visuri feerice, care-i umpleau inima de dor și-i aprindeau închipuirea; un extaz de nedescris puse stăpânire pe toată micuța ei făptură. El, Toporcov, o voia de nevastă, el, care-i atât de chipeș, atât de frumos, atât de deștept! El care și-a închinat viața omenirii și... se plimbă cu o sanie atât de luxoasă!

„Era oare adevărat?! ”

„Merită să fie iubit! hotărî Marusia spre seară. Sunt gata să primesc! Eu nu am prejudecăți și-l voi urma pe acest iobag până la capătul lumii! Dacă mama mai spune un singur cuvânt – plec de acasă! Sunt gata să primesc!”

Nici prin gând nu-i trecea să răspundă și la alte întrebări, cu totul secundare! Nu-i păsa de ele! Ce rost avea pețitoare? Cum și când se îndrăgostise *el* de *ea*? *De ce* nu venea el însuși s-o ceară, dacă o

iubea? Ce o priveau pe ea aceste amănunte, și multe altele? Era buimăcită, uimită... fericită... și asta îi ajungea.

— Sunt gata să primesc! șoptea ea silindu-se să-și reîmprospăteze în gând fața lui cu ochelari cu ramă de aur, prin care priveau ochii aceia deștepți, serioși și trudiți. Să vină! Sunt gata să primesc.

În timp ce Marusia se frământa astfel în patul ei, amețită de fericire, pețitoarea umbla pe la casele negustorilor, împărțind cu mâini darnice fotografiile doctorului. Trecând de la o casă bogată la alta, căuta o marfă, căreia ar fi putut să-l recomande pe cumpărătorul cel „nobil”. Toporcov n-o trimisese anume la Priklonski, ci „unde va crede ea de cuviință”. Privea cu multă nepăsare căsătoria sa, pe care o socotea drept o simplă afacere; de aceea îi era totuna la cine se ducea pețitoarea... Îi trebuiau... șaiszeci de mii de ruble. Șaiszeci de mii, niciun ban mai puțin! Atât costa casa pe care voia s-o cumpere. N-avea de la cine să împrumute suma necesară, iară vânzătorii nu se învoiau la o plată în rate. Nu-i mai rămânea decât un lucru: să-și caute o nevastă cu bani, ceea ce și făcea. Marusia nu era, deci, vinovată cu nimic de dorința lui de a se încătușa cu legăturile lui Hymen!

Pe la ceasul unu noaptea, Egorușca intră încet în iatacul Marusiei, care se dezbrăcase și se silea să adoarmă. Fericirea ei neașteptată o obosise: voia să-și liniștească inima, care-i bătea atât de puternic, încât i se părea că se aude în toată casa. Fața lui Egorușca părea să ascundă până și în cele mai mici cute, mii de taine. Tuși misterios, se uită cu tâlc la soră-sa, voind parcă să-i dezvăluie ceva nemaipomenit de important și de secret, se așeză pe pat și se aplecă ușor spre urechea ei.

— Am să-ți spun ceva, Mașa, începu el în șoaptă. Am să-ți vorbesc sincer... vreau să știi care este părerea mea... Fiindcă, vezi bine, mă gândesc tot la fericirea ta... Dormi? Da, mă gândesc la fericirea ta... Ia-l pe Toporcov ăsta!... Nu face mofturi, ia-l și gata! E un om în toată puterea cuvântului... Pe deasupra e și bogat. N-are a face că-i de jos. Nu te uita la asta.

Marusia strânse și mai tare ochii. Îi era rușine. Totodată îi părea

bine că fratele ei îl simpatiza pe Toporcov.

— În schimb e bogat! Cel puțin n-ai să rămâi fără o bucată de pâine. Pe când dacă aștepți un prinț sau un conte, ai tot timpul să mori de foame... Doar știi bine că n-avem o lețcaie! Ff-uit! Totu-i gol! Dar ce-i cu tine, dormi? Spune! Sau tăcerea ta înseamnă consimțământ?

Marusia zâmbi. Egorușca râse și îi sărută pentru prima oară în viață, mâna.

— Ia-l... E un om cult. Nouă o să ne fie bine și bătrâna o să înceteze să se tot văicărească!

Egorușca se lăsă și el furat de visuri. După ce visă un timp, clătină din cap și spuse:

— Un singur lucru nu înțeleg: la ce naiba a trimis-o pe pețitoarea aia? De ce n-a venit singur? E ceva la mijloc... Nu-i el omul care să trimită pețitoare.

„Așa-i! gânde Marusia, înfiorată de o presimțire. Ce poate să însemne asta?... Ce rost a avut să trimită pețitoare? De ce o fi procedat astfel?”

Egorușca, de obicei lipsit de facultatea de a judeca lucrurile, chibzui de astă dată bine:

— Poate că n-are timp să umble el după așa ceva. E ocupat toată ziua. Aleargă de la un bolnav la altul, ca un bezmetic.

Marusia se liniști, dar nu pentru multă vreme. Egorușca tăcu un timp, apoi spuse:

— Și mai e ceva ce nu înțeleg: de ce o fi pus-o pe vrăjitoarea aceea să ceară o zestre care să nu fie mai mică de șaizeci de mii. Ai auzit? Spunea că „altfel nu se poate”.

Marusia deschise deodată ochii; un fior de spaimă îi scutură tot trupul; se ridică repede în capul oaselor, uitând să-și mai acopere umerii cu plapuma. Ochii îi scânteiară și obrajii i se aprinseseră.

— Așa a spus baba? întrebă ea, smucindu-l pe Egorușca de mână. Să-i spui că-i o mincinoasă! Oamenii de acest fel, adică oamenii ca el... nu pot să ceară așa ceva. El și... banii?! Ha-ha! O asemenea josnicie nu pot s-o creadă decât cei care nu știu cât e de mândru, de cinstit, de dezinteresat! Da! E un om minunat! Lumea

nu poate să-l înțeleagă!

— Și eu cred la fel, spuse Egorușca. Baba trebuie să fi mințit. Se vede că a vrut să se pună bine cu el; așa s-o fi obișnuit ea pe la negustori!

Căpșorul Marusiei încuviință și se făcu nevăzut sub plapumă. Egorușca se sculă și se întinse somnoros.

— Mama bocește, spuse el. Dar n-are a face. N-o să ne uităm la ea și gata. Prin urmare, ne-am înțeles? Primești? Foarte bine. N-ai de ce să faci mofturi! Doctoreasă... Ha-ha! Doctoreasă!

Egorușca o bătu prietenește cu palma pe picioare și ieși din iatac, încântat. Culcându-se, alcătui în capul lui o listă lungă de musafiri pe care avea să-i poftască la nuntă.

„Șampania va trebui s-o luăm de la Aboltuliov, gândi el adormind. Iar aperitivele de la Corceatov... Are icrele cele mai proaspete. Și homarii la fel...”

A doua zi dimineată, Marusia, îmbrăcată simplu, dar frumos și nu fără cochetărie, ședea la fereastră și aștepta. Pe la unsprezece, Toporcov trecu în goana saniei pe stradă, dar nu intră. După prânz trecu încă o dată în goana cailor săi negri, și nu numai că nu intră, dar nici măcar nu se uită la fereastra la care ședea Marusia cu o panglică roz în păr.

„N-are timp, gândi Marusia admirându-l. Va veni duminică...”

Dar nu veni nici duminică. Nu veni nici peste o lună, nici peste două, nici peste trei... Bineînțeles că nici nu se gândea la Priklonski, iar Marusia aștepta și tânjea... I se părea că niște pisici îi sfâșie inima cu ghearele, dar nu niște pisici obișnuite, ci unele cu gheare galbene, lungi.

„De ce n-o fi venind? se întreba ea. De ce? A... știu... E jignit pentru că... Pentru ce-i jignit? Pentru că *maman* a primit-o într-un chip atât de puțin delicat pe bătrâna pețitoare. Își închipuie desigur că n-aș putea să-l iubesc.

— Dobitocul! mârâia Egorușca, care trecuse de vreo zece ori pe la Aboltuhov ca să se intereseze dacă nu se putea aduce din străinătate șampanie de cea mai bună calitate.

După sărbătorile Paștelui care căzură pe la sfârșitul lui martie,

Marusia încetă să mai aștepte.

Într-o zi, Egorușca intră în iatacul ei și, râzând răutăcios, o înștiință că „logodnicul” ei se însurase cu o negustoreasă...

— Avem onoarea să vă felicităm! Avem onoarea! Ha-ha-ha!

Această știre fu prea crudă pentru mica noastră eroină. Suferința o copleși cu totul și nu o zi, ci luni întregi, se zbătu pradă disperării celei mai cumplite, își smulse panglica roz din păr și începu să urască viața. Dar cât de părtinitoare și lipsită de discernământ e dragostea! Marusia izbuti totuși să găsească o justificare faptei lui. Nu degeaba citise ea atâtea romane în care eroii se căsătoreau, jertfind ființele iubite, din răzbunare, pentru a le da a înțelege cât le iubesc, pentru a le face să sufere, a le jigni chiar.

„S-a însurat cu o toantă ca să-mi facă în ciudă”, își spunea Marusia. Nu ne iartă că am primit într-un chip atât de jignitor propunerea lui! Oamenii ca el nu uită jignirile!”

Rumeneala sănătoasă se dusesse de pe obrajii Marusiei, buzele ei uitară ce e zâmbetul, mintea i se închise visurilor de viitor și biata fată își pierdu orice judecată. I se părea că, odată cu Toporcov, se dusesse și singurul ei scop în viață. La ce-i mai folosea acum viața, dacă ei nu-i rămâneau decât tâmpiții, trântorii și cheflirii! Îi era lehamite de toate. Nu voia să mai știe de nimeni și de nimic. Refuzând să-și mai plece urechea la vreo chemare, începu o viață anostă, ștearsă, lipsită de orice preocupare – viața pe care o duc la noi atâtea fete, tinere sau bătrâne... Nu lua în seamă nici претенții, destul de numeroși, nici rudele, nici cunoscuții. Privea cu totală nepăsare jalnica lor situație materială. Tot atât de rece rămase și când banca scoase în vânzare casa prinților Priklonski, cu toate catrafusele ei istorice, atât de dragi inimii ei, și când fură siliți să se mute într-o locuință modestă, ieftină, burgheză. Somnul lung, greu, care parcă o cuprinsese, nu era însă lipsit de visuri. Îl visa mereu pe Toporcov, în toate chipurile; în sa-nie, cu șubă, fără șubă, șezând în fotoliu, pășind cu înfățișarea lui importantă... Întreaga ei viață era numai somn.

Dar tunetul bubui – și somnul zbură de pe ochii albaștri cu gene

de in... Prințesa-mamă, neputând să îndure pierderea averii, se îmbolnăvi și, afară de binecuvântarea ei și de câteva rochii, nu le lăsă copiilor nimic. Moartea ei fu o lovitură cruntă pentru tânăra prințesă. Somnul zbură, și locul lui fu luat de suferință.

III

Sosi toamna, o toamnă tot atât de umedă și de murdară, ca și cea din anul trecut.

Afară era o dimineată cenușie, înlăcrimată. Nori plumburii, întunecați, parcă stropiți cu noroi, acopereau tot cerul și nemișcarea lor umplea sufletul de jale. O săptămână întreagă, soarele nu aruncase nicio privire asupra pământului, ca și cum s-ar fi temut să nu-și mânjească razele în mocirlă. Parcă încetase să mai existe.

Picăturile de ploaie băteau stăruitor darabana în geamuri, vântul se tânguia prin hornuri și urla ca un câine care și-a pierdut stăpânul... Nu întâlneai om pe fața căruia să nu citești o nesfârșită plictiseală.

Dar mai bine plictiseala cea mai groaznică decât mâhnirea fără margini care se desprindea în acea dimineată de pe fața Marusiei. Călcând prin băltoacele pline cu noroi, eroina noastră se ducea cu pași șovăitori la doctorul Toporcov. De ce?

„Trebuie să mă îngrijesc!” își spunea ea.

Dar să n-o crezi, cititorule! Nu degeaba pe fața ei se citea o luptă.

Tânăra prințesă se apropie de casa lui Toporcov și, cu inima înfiorată, trase sfios de sonerie. Peste câteva clipe, în spatele ușii se auziră pași. Marusia simți că îngheață și i se taie picioarele. Broasca țacani și înaintea ei se ivi fața întrebătoare, drăguță, a unei fete în casă.

— Doctorul e acasă?

— Astăzi nu primim. Mâine! răspunse fata și, scuturată de un fior din pricina umezelii de afară, făcu un pas înapoi. Ușa se trânti cu zgomot în nasul Marusiei.

Prințesa roși și o luă încet spre casă, unde o aștepta aceeași reprezentatie gratuită, de care ajunsese să-i fie lehamite și care era departe de a fi princiară!

Prințul Egorușca ședea în salonaș, pe un divan tapisat cu stambă nouă, lucioasă. Ședea turcește, cu picioarele strânse sub el.

Alături, pe jos, stătea lungită Caleria Ivanovna, prietena lui. Jucau un joc de noroc și beau. Prințul bea bere, iar Dulcineea lui, maderă. Câștigătorul primea – odată cu dreptul de a da adversarului un bobârnac în nas – și un bănuț de douăzeci de copeici. Caleriei Ivanovna i se făcea, în calitatea ei de doamnă, un mic hatâr: în loc de douăzeci de copeici, putea să plătească cu un sărut. Acest joc le prilejuia amândurora o desfătare de nedescris. Se tăvăleau de râs, se ciupeau, săreau în fiecare clipă de la locurile lor, alergau unul după altul. Când câștiga, pe Egorușca îl apuca un entuziasm prostesc: îl încântau strâmbăturile cu care Caleria Ivanovna îi dădea sărutul pierdut la joc.

Caleria Ivanovna, o brunetă înaltă și subțire, cu sprâncene înspăimântător de negre și ochi bulbucați, de rac, venea în fiecare zi la Egorușca. Sosea în locuința Priklonskilor pe la ora nouă dimineața, lua la ei ceaiul, prânzul și cina, și pleca după miezul nopții. Egorușca pretindea că prietena lui era cântăreață, o doamnă foarte onorabilă etc.

— Să stai odată de vorbă cu ea! căuta Egorușca să o convingă pe soră-sa. E deșteaptă foc!

Dar Nichifor avea mai multă dreptate când afirma despre Caleria Ivanovna că este o târfă și îi spunea „Cavaleria Ivanovna”. O ura din tot sufletul și își ieșea din fire când era nevoit s-o servească. Mirosea adevărul, și un instinct de slugă veche și credincioasă îi spunea că locul acestei femei nu era lângă boierii lui... Caleria Ivanovna era proastă și deșartă; cu toate acestea ieșea zilnic de la prietenul ei cu stomacul și buzunarul plin, și cu ferma convingere că Priklonskii nu pot trăi fără ea. Era nevasta unui crupier de la club, ceea ce n-o împiedeca însă să fie stăpână absolută în casa Priklonskilor. Neobrăzata se cam urcase în copac.

Tânăra prințesă trăia din pensia rămasă de la tatăl ei. Pensia fusese mai mare decât o pensie obișnuită de general. Dar Marusia primea foarte puțin. Totuși ar fi fost de ajuns pentru a-i asigura un trai scutit de nevoi, dacă fratele ei n-ar fi fost atât de mofturos.

Egorușca nu se pricepea și nici nu voia să muncească; nu admitea în ruptul capului că-i sărac, și își ieșea din fire dacă

cineva încerca să-l silească să se împace cu puținul ce-l aveau și să-și înfrâneze pe cât era cu puțință poftele.

— Caleriei Ivanovna nu-i place carnea de vițel, îi spunea el adesea Marusiei. De ce nu ne dai pui fripți? Dracu' să vă mai înțeleagă! Vreți să faceți pe gospodinele și habar n-aveți de nimic! Să nu mai văd mâine carne de vițel! Biata femeie o să moară de foame!

Marusia încerca să se împotrivească, apoi, neavând încotro, cumpăra un pui.

— Azi de ce n-a fost friptură? țipa alteori Egorușca.

— Fiindcă ieri am mâncat pui, răspundea Marusia.

Dar Egorușca nu se pricepea la aritmetică gospodărească și nu voia să știe de nimic. La prânz, bunăoară, pretindea să aibă întotdeauna bere și Caleria Ivanovna, vin.

— Cine a mai pomenit masă cumsecade fără vin? o întreba el pe Marusia, ridicând din umeri și mirându-se de prostia omenească. Nichifore! Să fie vin! E datoria ta să ai grijă de asta! Iar ție, Mașa, să-ți fie rușine! Doar n-am să mă apuc eu să mă îngrijesc de gospodărie. Ce mult vă place să mă scoateți din răbdări!

Era un sibarit neînfrânat! Curând Caleria Ivanovna începu să-i vină în ajutor.

— Are prințul vin? întreba ea când se punea masa. Dar berea unde-i? Trebuie să te duci după bere! Prințesa dați-i feciorului bani pentru bere! Aveți mărunțiș?

Prințesa răspundea că da și dădea ultimul ban. Egorușca și Caleria mâncau și beau, și nu vedeau cum ceasornicele, inelele și cerceii Marusiei se duceau unul după altul la amanet și cum rochiile ei scumpe erau vândute telalilor.

Nu vedeau și nu auzeau cu câte oftaturi și mormăieli își descuria bătrânul Nichifor lădița, când Marusia îi cerea cu împrumut bani pentru masa de a doua zi. Prințul și mic-burgheza lui, făpturi josnice și mărginite, habar n-aveau de toate acestea!

A doua zi, pe la orele zece dimineața, Marusia se duse din nou la Toporcov. Ușa îi fu deschisă de aceeași fată în casă drăguță. Introducând-o pe prințesa în antreu și ajutând-o să-și scoată

paltonul, fata în casă oftă și spuse:

— Cred că știți, domnișoară: doctorul nu ia mai puțin de cinci ruble pentru o consultație. V-am spus ca să știți.

„Pentru ce-mi spune asta?” se gândi Marusia. „Ce obraznicie! El, bietul, nici nu știe că are slugi atât de obraznice!”

Totuși, i se strânse inima: n-avea decât trei ruble în buzunar, dar nu era s-o dea afară pentru două ruble.

Din antreu, Marusia intră în sala de așteptare, unde se aflau mulți bolnavi. Majoritatea celor aduși acolo de dorința de a fi tămăduiți o alcătuiau, bineînțeles, doamnele. Ocupaseră toate scaunele și canapelele, se strânseseră în grupuri și stăteau de vorbă. Discutau cu multă însuflețire despre toate și despre toți: despre vreme, despre boli, despre doctor, despre copii... Vorbeau în gura mare și râdeau ca la ele acasă. Unele împloteau sau brodau, așteptându-și rândul. Nimeni dintre cei ce așteptau nu era îmbrăcat simplu sau prost. Toporcov primea în camera de alături, pe fiecare la rând, după cum venise. Doamnele intrau palide, serioase, tremurând ușor, și ieșeau roșii la față, asudate, ca după spovedanie, dar fericite, ca și cum s-ar fi lepădat de o povară de neîndurat. Toporcov își examina fiecare pacient cel mult zece minute. Se vede că bolile nu erau prea grave.

„Cum mai miros toate astea a șarlatanie!” și-ar fi spus Marusia, dacă n-ar fi fost atât de absorbită de gândurile ei.

Intră cea din urmă în cabinetul doctorului. Pătrunzând în această cameră, ticsită de cărți, pe ale căror scoarțe se înșirau titluri germane și franceze, tremura ca o găină cufundată în apă rece. El stătea în mijlocul odăii, proptit cu mâna stângă de masa de lucru.

„Ce frumos e!” fu primul gând care trecu prin mintea Marusiei.

Toporcov nu poza niciodată și nici nu s-ar fi priceput să pozeze, dar toate atitudinile pe care le lua se nimereau, cine știe cum, deosebit de maiestuoase. Aceea în care îl găsi Marusia amintea de modelele impunătoare după care pictorii zugrăvesc pe marii conducători de oști. Lângă mâna cu care se proptea de masă, se îngrămădeau hârtiile de zece și de cinci ruble, abia primite de la clienți. Pe aceeași masă de lucru se aflau instrumente, mașinuțe,

tuburi, așezate în perfectă rânduială: obiecte cu totul misterioase pentru Marusia și care-i păreau grozav de „savante”. Toate acestea, precum și cabinetul luxos mobilat completau măreția tabloului. Marusia închise ușa și se opri... Toporcov îi arată cu mâna un fotoliu. Eroina noastră se apropie cu pași înceți și se așază. Doctorul se legănă maiestuos; luă loc într-un alt fotoliu, în față, și își aținti întrebător ochii asupra ei.

„Nu m-a recunoscut! gândi fata. Altfel n-ar tăcea... Doamne, Dumnezeule, de ce tace? Cum să încep?”

— Ei? mormăi Toporcov.

— Tușesc, șopti Marusia și, ca și cum ar fi vrut să dovedească, tuși de două ori.

— De mult?

— De vreo două luni... Mai mult noaptea.

— Hm... Febră?

— Nu, cred că n-am febră...

— Mi se pare că ați mai urmat un tratament la mine? Ce ați avut atunci?

— Pneumonie.

— Hm... Da, îmi aduc aminte... Dacă nu mă-nșel, sunteți Priclonskaia?

— Da... Și fratele meu a fost bolnav atunci.

— Veți lua acest praf... înainte de culcare... Și feriți-vă de răceală...

Toporcov scrise repede rețeta, se sculă și își reluă poza de la început. Marusia se sculă și ea.

— Altceva nimic?

— Nimic.

Toporcov o privi drept în față. Se uita și la ea, și la ușă. N-avea timp de pierdut și aștepta ca Marusia să plece. Iar ea stătea nemișcată, îl privea, îl admira și aștepta ca el să-i spună ceva. Ce frumos era! Trecu un minut de tăcere. În sfârșit, Marusia se dezmetici, desluși pe buzele medicului un început de căscat și în ochi nerăbdarea; îi dădu hârtia de trei ruble și se îndreptă spre ușă. Doctorul aruncă banii pe masă și închise ușa în urma ei.

În drum spre casă, Marusia se dojenea:

„De ce nu i-am spus nimic? De ce? Sunt o fricoasă, asta-i! Totul s-a petrecut într-un chip stupid... L-am deranjat degeaba. De ce țineam blestemații aceia de bani în mână, de parcă aş fi vrut să-i arăt cu tot dinadinsul? Bani sunt ceva atât de delicat... Poți să jig-nești pe cineva așa ușor! Trebuie să plătești în așa fel, încât nici să nu observe. De ce am tăcut?... Mi-ar fi spus ceva, mi-ar fi explicat... Aș fi aflat și eu pentru ce a venit pețitoarea...”

Ajunsă acasă, Marusia se culcă și își ascunde capul sub plapumă, lucru pe care-l făcea întotdeauna când era tulburată. Nu izbuti însă să se liniștească. Egoruşca intră în odaie și începu să se plimbe dintr-un colț în altul, tropăind și scârțâind din ghetete.

Pe buze avea un zâmbet tainic...

— Ce vrei? îl întrebă Marusia.

— A-a-a... Credeam că dormi și nu-mi venea să-ți tulbur somnul. Voiam să-ți comunic ceva... foarte plăcut. Caleria Ivanovna vrea să se mute la noi. În sfârșit, am convins-o.

— Asta nu se poate! *C'est impossible!*⁵⁴ Nu te înțeleg!

— De ce să nu se poată? E o femeie foarte cumsecade... O să te ajute la gospodărie. O s-o instalăm în camera din colț.

— În camera din colț a murit *maman!* Nu se poate.

Marusia sări ca arsă și începu să tremure. Pe obraji i se iviră pete roșii.

— E cu neputință! Ai să mă omori, Georges, dacă mă silești să stau cu femeia asta! Să nu faci așa ceva, Georges, dragul meu! Să n-o faci! Scumpul meu! Te rog!

— Dar de ce nu vrei? Nu înțeleg! E o femeie ca toate femeile... E deșteaptă, veselă.

— Nu-mi place...

— E de ajuns că-mi place mie. O iubesc și vreau să stea cu mine!

Marusia începu să plângă... O expresie de deznădejde îi schimonosi fața palidă...

— Dacă se mută aici, am să mor...

Egoruşca începu să fluiera încet, se mai plimbă un pic și ieși din

iatacul Marusiei. Peste câteva clipe intră din nou.

— Împrumută-mi o rublă, spuse el.

Marusia îi dădu o rublă. Trebuia, într-adevăr să îndulcească cu ceva mâhnirea fratelui ei, în al cărui suflet — credea ea — se petrecea acum o luptă crâncenă între dragostea față de Caleria și sentimentul datoriei!

Spre seară sosi și Caleria.

— De ce nu mă iubești? o întreabă aceasta, îmbrățișând-o. Vezi bine cât sunt de nefericită!

Marusia se desprinsese din îmbrățișare și îi răspunse:

— N-am de ce să te iubesc!

Nici nu știa ce scump avea să plătească aceste vorbe. Caleria, care peste o săptămână se instalează în odaia unde murise *maman*, găsi de cuviință că în primul rând trebuie să se răzbune, și încă în modul cel mai grosolan.

— De ce faci atâtea fasoane? o întreba ea la fiecare masă pe prințesă. La sărăcia voastră n-ar trebui să faci fasoane, ci să te pleci în fața oamenilor cumsecade. Dacă aș fi știut cum stau lucrurile, pentru nimic în lume nu m-aș fi mutat la voi. De ce m-oi fi îndrăgostit eu de fratele dumitale? adăugă ea oftând.

Învinuirile, aluziile și zâmbetele se isprăveau cu batjocuri la adresa sărăciei Marusiei. Egorușca nici nu se sinchisea de ele. Se socotea dator față de Caleria și se resemna. Pe Marusia însă o otrăveau rânjetele tâmpete ale nevestei crupierului, întreținută fratelui ei.

Ședea seri întregi în bucătărie și, simțindu-se părăsită, slabă, nehotărâtă, vărsa lacrimi pe palmele late ale lui Nichifor. Nichifor suspina împreună cu ea și-i zgândărea și mai mult rănilor cu amintiri din trecut.

— Dumnezeu o să-i pedepsească! o mângâia el.

— Lăsați, nu mai plângeți!

La venirea iernii, Marusia se duse încă o dată la Toporcov.

Când intră în cabinetul lui, doctorul ședea în fotoliu, frumos și maiestuos, ca și înainte... De data aceasta, fața-i era foarte obosită... Ochii îi clipeau, ca ai unui om care nu-i lăsat să doarmă.

Fără să se uite la ea, îi arătă cu o mișcare a bărbiei fotoliul din față. Marusia luă loc.

„Ce trist e! gândi ea, privind-l. Pesemne că-i foarte nenorocit cu negustoreasa lui!”

Rămaseră câteva clipe fără să scoată o vorbă. Doamne cu ce sete i s-ar fi plâns de viața ei! Câte lucruri nu i-ar fi spus! Lucruri ce nu există în nicio carte cu titlul german sau francez.

— Tușesc, șopti ea.

Doctorul o privi în treacăt.

— Hm... Febră?

— Da, seara...

— Noaptea transpirați?

— Da...

— Dezbrăcați-vă...

— Cum?...

Toporcov îi arătă cu un gest nerăbdător pieptul. Roșind, Marusia își descheie încet nasturii.

— Dezbrăcați-vă. Mai repede, vă rog!... spuse Toporcov și luă în mână ciocănașul.

Marusia își trase un braț din mânecă. Toporcov se apropie repede de ea și, cu o mână deprinsă, îi dădu jos într-o clipită rochia până la brâu.

— Descheiați-vă cămașa! spuse el și, fără să mai aștepte, i-o descheie el la gât, apoi, spre nespusa ei groază, începu să-i bată cu ciocănașul în pieptul alb, slăbit...

— Lăsați mâinile jos... Nu mă încurcați. N-am să vă mănânc, mormăia Toporcov. Marusia se făcuse stacojie și-i venea să intre în pământ.

După ce isprăvi cu ciocănitul, Toporcov începu s-o ausculte. La vârful plămânului stâng sunetul era foarte înfundat. Se auzeau limpede hârâieli și un șuierat aspru.

— Îmbrăcați-vă, spuse Toporcov și începu să-i pună întrebări: dacă are o locuință salubră, dacă duce o viață regulată etc.

— Trebuie să vă duceți la Samara, spuse el, după ce îi ținu o întreagă prelegere despre viața regulată. Acolo veți bea cumâs.

Am isprăvit. Puteți pleca...

Marusia își încheie cu chiu cu vai nasturii, întinse cu stângăcie lui Toporcov o hârtie de cinci ruble și, după ce mai rămase câteva clipe nemișcată, ieși din acel cuib al științei.

„M-a ținut o jumătate de oră, gândea ea, ducându-se acasă, și eu am tăcut! Am tăcut! De ce nu i-am spus nimic?”

Mergând pe ulițe spre casă, nu se gândea la Samara, ci la doctorul Toporcov. Ce-i păsa ei de Samara? E drept că acolo ar fi scăpat de Valeria Ivanovna, dar în schimb nu l-ar mai fi văzut pe Toporcov!

Ducă-se în plata Domnului Samara asta! Îi era ciudă și totodată triumfa: o găsisse bolnavă, și acum putea să se ducă la el oricând, fără sfială, cât îi poftea inima, chiar și în fiecare săptămână! În cabinetul lui era atât de bine, atât de plăcut! Și ce mult îi plăcea divanul din fundul încăperii! Ar fi vrut să stea cu el pe acel divan și să discute despre fel de fel de lucruri, să i se plângă, sau să-l sfătuiască bunăoară să nu ia atâția bani de la bolnavi. Bineînțeles, de la cei bogați putea, trebuia chiar să ia cât de mult, dar celor săraci se cădea să le facă reduceri.

„Nu înțelege viața, nu știe să deosebească un om bogat de unul sărac, asta-i! își spunea Marusia. Eu însă l-aș învăța!”

Acasă o aștepta și de data aceasta o reprezentatie gratuită. Egorușca se zbătea pe divan, pradă unei crize de nervi. Plângea cu hohote, blestema, tremura scuturat ca de friguri. Fața lui de bețiv era scăldată în lacrimi.

— Caleria a plecat! urla el. De două nopți n-a mai dormit acasă! S-a supărat!

Dar Egorușca se jelea degeaba. Seara, Caleria se înapoie, îl iertă și îl luă cu ea la club.

Desfrâul lui Egorușca depășise orice limită... Și cum pensia Marusiei nu-i mai ajungea, începu să „activeze”. Împrumuta bani de la servitori, trișa la cărți, fura de la soră-sa bani și chiar lucruri. Într-o zi, mergând alături de Marusia, îi fură din buzunar două ruble, pe care ea le economisise ca să-și cumpere pantofi. O rublă o păstră pentru el, iar cu cealaltă cumpără niște pere pentru

Caleria. Cunoscuții îl ocoleau. Foștii musafiri ai casei Priklonskilor, cunoscuții Marusiei, îi spuneau acum pe față „prințul escroc”. Chiar și „fetele” de la „Château des Fleurs” îl priveau cu neîncredere și râdeau când le poftea să cineze cu el, după ce împrumutase bani de la vreo cunoștință nouă.

Marusia vedea totul și își dădea seama de acest apogeu al desfrâului fratelui ei...

Grosolănia Caleriei mergea și ea crescând.

— Te rog să nu mai scotocești prin rochiile mele, îi spuse într-o zi Marusia.

— Rochiile dumitale nu-s de zahăr! îi răspunse Caleria. Dar dacă mă crezi hoată... poftim: am să plec.

Blestemându-și sora, Egorușca se târî o săptămână întreagă la picioarele Caleriei, rugând-o să nu plece.

Dar o asemenea viață nu putea ține mult. Orice poveste își are sfârșitul ei; la fel și acest mic roman.

Sosi lăsata secului și, odată cu el, și primele semne prevestitoare de primăvară.

Zilele se lungeau, streșinile începură să picure și dinspre câmp veneau adieri proaspete, care te făceau să simți primăvara...

Într-o seară, după lăsata secului, Nichifor ședea lângă patul Marusiei... Egorușca și Caleria nu erau acasă.

— Simt că ard toată, Nichifore, spunea Marusia.

Iar Nichifor se jelea și îi amăra și mai mult sufletul cu amintiri. Îi vorbea de prinț, de prințesă, de traiul de odinioară... Descria pădurile în care vâna răposatul prinț, câmpiile pe care gonea după iepuri, asediul Sevastopolului. La Sevastopol, răposatul prinț fusese rănit. Multe mai povestea Nichifor. Marusiei îi plăcea mai ales felul în care descria moșia, vândută cu cinci ani în urmă pentru datorii.

— Ieșeam câteodată pe terasă... Începea primăvara. Și, Doamne Dumnezeule! Nu-mi venea să-mi iau ochii de la firea din jur! Pădurea era încă neagră, dar ce miresme împrăștia! Râul era frumos, adânc... În tinerețe, mamei dumneavoastră îi plăcea să prindă pește cu undița... Se întâmpla să stea zile întregi nemișcată

pe malul râului... Îi plăcea să stea la aer curat... De, natura!

Nichifor răgușise tot povestind. Marusia îl asculta și nu-l lăsa să plece. Citea pe fața bătrânului servitor tot ce-i spunea despre tatăl, despre mama ei și despre moșia lor. Îi sorbea vorbele, și o cuprindea o poftă nebună să trăiască, să fie fericită, să prindă pește în același râu în care pescuise mamă-sa. Râu, lanuri, păduri albăstirii și, peste toate aceste frumuseți, soarele cu strălucirea lui caldă și dezmierdătoare... Ce bine-i să trăiești!

— Nichifore, dragul meu, șopti Marusia, strângându-i mâna uscățivă, scumpule... Împrumută-mi mâine cinci ruble... Pentru ultima dată... Se poate?

— Se poate... Atâta mai am și eu, cinci ruble. Luați-le, iar după aceea, cum va vrea Dumnezeu...

— Am să ți le dau înapoi, dragul meu. Nu avea grijă, și împrumută-mi-le.

A doua zi, dimineață, Marusia se îmbracă cu cea mai bună rochie, își legă părul cu o panglică roz și se duse la Toporcov. Înainte de a ieși din casă, se privi de vreo zece ori în oglindă. În vestibulul lui Toporcov o întâmpină o fată în casă nouă.

— Cred că știți? o întrebă noua fată în casă pe Marusia, în timp ce îi scotea paltonul. Doctorul nu ia mai puțin de cinci ruble consultația...

De data aceasta, în sala de așteptare erau și mai mulți bolnavi ca de obicei. Toate scaunele erau ocupate. Un bărbat se așezase chiar pe pian. Primirea bolnavilor începu la ora zece. La douăsprezece, doctorul făcu o pauză pentru o operație și își începu din nou consultațiile pe la ceasurile două. Când veni rândul Marusiei, se făcuse patru.

Nu-și băuse ceaiul de dimineață, era obosită de așteptare, tremura de febră și de emoție și nici nu-și dădu bine seama cum se pomeni în fotoliul din fața doctorului. În creier simțea un gol, gura-i era uscată, în fața ochilor stăruia un fel de ceață. Prin această ceață nu vedea decât niște licăriri scurte... Capul, mâinile, ciocănașul *lui* apăreau și dispăreau.

— V-ați dus la Samara? o întrebă el. De ce nu v-ați dus?

Nu-i dădu niciun răspuns. Doctorul o ciocăni pe piept și o auscultă. Sunetul înfundat din partea stângă se întinsese acum aproape asupra întregii regiuni a plămânului. Același sunet înfundat se auzea și în vârful plămânului drept.

— Nu-i nevoie să mai mergeți la Samara. Nu mai are rost să plecați, spuse Toporcov.

Și prin împăienjenirea ochilor, Marusia citi pe fața lui aspră, gravă, ceva ce aducea a compătimire.

— N-am să plec, șopti ea.

— Spuneți părinților dumneavoastră să nu vă lase să ieșiți la aer. Evitați orice hrană grea, indigestă...

Toporcov începu să-i dea sfaturi, se lăsă furat de propriile-i fraze și iarăși îi ținu o întreagă prelegere.

Marusia ședea nemișcată, nu auzea nimic și privea ca prin ceață cum se mișcau buzele doctorului. I se părea că vorbește prea mult. În cele din urmă, Toporcov tăcu, se sculă și își aținti prin ochelari privirea asupra ei, așteptând să plece.

Dar Marusia nu se ridica. Îi plăcea să stea în fotoliul acela comod și se temea să se întoarcă acasă, la Caleria.

— Am isprăvit, spuse doctorul. Puteți pleca.

Ea își întoarse fața spre el și-l privi.

„Să nu mă dai afară!” ar fi citit doctorul în ochii ei, dacă s-ar fi priceput cât de cât să tălmăcească privirile oamenilor.

Din ochii Marusiei țâșniră lacrimi mari și brațele îi căzură moi în dreapta și în stânga fotoliului.

— Vă iubesc, doctore! șopti ea.

Și o pânză de foc, mărturia cumplitelui pojar ce-i mistuia sufletul, se revărsă pe fața și gâtul ei.

— Vă iubesc! șopti ea încă o dată și după ce se clătină de două ori, capul i se lăsă moale și atinse cu fruntea masa de lucru.

Și doctorul? Doctorul... roși pentru prima dată în toată cariera lui. Ochii începură să-i clipească, de parcă ar fi fost un băiețaș pe care vrei să-l pui în genunchi. De la nicio bolnavă nu auzise niciodată asemenea vorbe, și încă rostite în așa fel. De la nicio femeie! Nu cumva înțelese greșit?

Inima îi zvâcni înspăimântată și începu să-i bată... Tuși rușinat.

— Mico! se auzi un glas din odaia vecină și prin ușa întredeschisă se iviră obraji rumeni ai negustoresei sale.

Doctorul se folosi de acest prilej ca să iasă repede din cabinet. Era bucuros că putea să se smulgă astfel dintr-o situație atât de neplăcută.

Când, după zece minute, se întoarse în cabinet, Marusia zăcea pe divan. Zăcea pe spate, cu fața în sus. O mână și o şuviță de păr îi atârnavă pe covor. Era leșinată. Stacojiu, cu inima bătându-i puternic, Toporcov se apropie încet de ea și îi desfăcu șnururile corsetului. Rupse o copcă și sfâșie rochia fără să-și dea seama ce face. Din toate cutele, faldurile și ascunzișurile rochiei începură să curgă pe divan rețetele *lui*, cărțile *lui* de vizită, fotografiile *lui*...

Doctorul o stropi cu apă pe față... Marusia deschise ochii, se ridică într-un cot și rămase mirată, privindu-l. O murea gândul: unde sunt?

— Vă iubesc! gemu ea, recunoscându-l.

Și ochii ei, plini de dragoste și de rugă, se ațintiră pe chipul lui. Privea ca o mică sălbăticiune rănită.

— Ce pot să fac? bolborosi el, neștiind într-adevăr ce să facă... Întrebarea fusese rostită cu un glas pe care Marusia nu-l recunoscuse: nu măsurat, răspicat, ci blând, aproape duios...

Cotul i se îndoi, și capul îi căzu din nou pe divan. Ochii însă, tot mai continuau să-l privească...

Toporcov stătea în fața ei, îi citea ruga din privire și se simțea într-o situație groaznică. Inima îi zvâcnea tot mai puternic, iar în minte i se învâlmășeau gânduri stranie, cum nu mai avusese încă... Mii de amintiri nepoftite începură să mișune în capul lui înfierbântat. De unde răsăriseră toate? Era oare cu putință să fi fost trezite de ochii aceștia plini de dragoste și de rugă?

Își aduse aminte de anii copilăriei, când freca samovarele boierești. După samovare și după pumni, în amintirea lui reînviară binefăcătorii și binefăcătoarele în capote luxoase, școala eparhială, unde fusese trimis din pricina „vocii” sale. După școala eparhială, cu nuia și păsat de hrișcă plin de nisip, urmase

seminarul. La seminar, limba latină, foame, visuri, lectură, dragoste cu fiica părintelui-intendent... Își aduse apoi aminte cum, împotriva dorinței binefăcătorilor, fugise din seminar la universitate. Fugise fără o copeică în buzunar, cu ghetetele scâlciate. Cât farmec avusese acea fugă! La universitate, iar foame și frig, cu gândul numai la muncă... Grea cale!

În cele din urmă biruise, își săpase cu fruntea un tunel spre viață, străbătuse acest tunel... dar la ce ajunsese? Își cunoștea bine meseria, citea mult, muncea mult și era gata să muncească și mai mult, zi și noapte...

Toporcov se uită pieziș la hârtiile de cinci și de zece ruble îngrămădite pe masa lui de lucru, își aduse aminte de cucoanele de la care luase cu puțin înainte toți acei bani, și roși... Oare numai pentru hârtii de cinci ruble și pentru cucoane străbătuse el calea aceea grea, trudită? Da, numai pentru ele...

Sub apăsarea amintirilor, făptura lui maiestoașă se gârbovi, înfățișarea-i mândră se șterse și fața lui netedă se zbârci.

— Ce pot să fac? șopti el încă o dată, privind-o pe Marusia în ochi.

Dar îi fu rușine de ochii ei.

Ce-ar fi putut răspunde dacă l-ar fi întrebat: ce ai făcut și ce ai dobândit în toată cariera dumatăle?

Hârtii de cinci ruble și de zece ruble – atâta tot! Pentru ele jertfise știință, viață, fericire. La rândul lor îi asiguraseră o locuință princiară, o masă aleasă, cai și trăsură, într-un cuvânt, tot ce se numește confort.

Toporcov își aduse aminte de „idealurile” sale din seminar, de visurile lui din universitate și, dintr-odată, fotoliile, divanul îmbrăcat în catifea scumpă, parchetul acoperit cu un covor greu, lămpile, ceasornicul de trei sute de ruble, totul i se păru o mocirlă îngrozitoare, fără scăpare!

Se aplecă și o ridică pe Marusia pe brațe, cât putu mai sus, pentru a o smulge din această mocirlă...

— Nu sta aici! îi șopti el și, cu ea în brațe, se îndepărtă de divan.

În semn de recunoștință parcă, o adevărată revărsare de păr

minunat, auriu, i se răspândi pe piept... Aproape de ochelarii lui luciră alți ochi. Și ce ochi! Îi venea să-i atingă cu degetul!

— Dă-mi un ceai! șopti ea.

A doua zi, Toporcov ședea cu Marusia într-un compartiment de clasa întâi. Plecau în sudul Franței. Ciudat om! Știa că nu-i nicio speranță de însănătoșire, o știa prea bine, așa cum unu și cu unu fac doi, și totuși o ducea într-acolo... Tot timpul drumului, o ciocăni cu degetul, o auscultă punându-i mereu tot felul de întrebări. Începea să se îndoiască de știința lui și se silea din răspuțeri să descopere în pieptul ei, prin ciocănituri și auscultări, o speranță cât de slabă!

Banii, pe care până ieri îi agonisise cu atâta sârguință, se risipeau acum în neștire pe drum.

Ce n-ar fi dat ca măcar într-unul dintre plămânii fetei să nu se audă acele blestемate hârâieli! Aveau amândoi o poftă nebună de viață! Soarele răsărise și pentru ei, așteptau și ei ziua... Dar soarele nu-i scapă de întuneric... Toamna, florilor târzii nu le mai e dat să înflorească!

Prințesa Marusia muri, fără să se bucure de viață nici măcar trei zile în sudul Franței.

Întors acasă, Toporcov și-a reluat viața lui obișnuită. Ca și mai înainte, îngrijește cucoane și strânge hârții de cinci ruble. Totuși, se observă la el o schimbare. Când vorbește cu o femeie, privește în gol... Greu de spus de ce, dar când se uită la un chip de femeie, îl cuprinde spaima.

Egorușca trăiește și e sănătos. A lăsat-o pe Caleria și locuiește acum la Toporcov. Doctorul l-a luat la el în casă și ține la el ca la ochii din cap. Bărbia lui Egorușca îi aduce aminte de bărbia Marusiei, și pentru această asemănare, el îi dă voie să cheltuiască în chefuri câte hârții de cinci ruble vrea.

Iar Egorușca e mulțumit.

octombrie; Nr. 39, 23 octombrie; Nr. 41, 11 noiembrie. Semnată: A. Cehonte. S-au păstrat: 1) Manuscrisul autograf în ciornă. Începutul povestirii pe o pagină. 2) Manuscrisul autograf în ciornă pe 18 pagini; corespunde cu capitolul I al povestirii. (Ambele manuscrise se află în Arhiva literară centrală din Moscova.) – Publicăm textul din revistă.

Povestirea e închinată lui Nikolai Ivanovici Korobov, coleg de universitate cu Cehov, mai târziu medic. Pe când era student, Korobov a locuit un timp la familia Cehov, la Moscova. A păstrat relații de prietenie cu Cehov și a purtat corespondență cu el până la moarte. În arhiva lui Cehov se păstrează 25 de scrisori de ale lui Korobov către Cehov.

Am pățit-o!

DIN ANALELE BĂNCII LIGOVO–CIORNAIA–RECICA

Mor de somn! mă gândeam eu, încă de la bancă. Cum ajung acasă, mă bag în pat.

— Ce fericire! am șoptit pe când mă dezbrăcăm, după ce prânzisem la repezeală. Bine-i de trăit pe lumea asta! Fain!

Zâmbind de plăcere, m-am cuibărit sub plapumă ca un motan la soare, am închis ochii și am dat să adorm.

Sub pleoape au început să-mi mișune furnici mărunte; prin cap mi s-au rotit suluri de ceață, au fluturat aripi, și niște burdufuri mi-au zburat de sub țeastă, ridicându-se spre cer, de unde, mai apoi, un soi de vată mi-a intrat iarăși în cap. Toate acestea erau mătăhăloase, moi, pufoase, neguroase... Prin cețuri au prins să alerge după aceea niște omuleți. Au alergat, s-au învârtit, apoi s-au topit... Când cel din urmă omuleț s-a făcut nevăzut și treaba lui Morfeu era aproape gata, am tresărit.

— Ivan Osipîci, ia fă-te'ncoa! a pornit de undeva un glas răsunător.

Am deschis ochii. În camera mobilată de alături s-a auzit o bufnitură, apoi s-a desfundat o sticlă. M-am întors pe partea cealaltă și mi-am tras pătura peste cap.

„Te-am iubit și poate că iubirea...” a prins să cânte o voce de bariton.

— De ce nu-ți faci rost de un pian? a întrebat alt glas.

— Diavolii, am bodogănit eu, n-or să mă lase să adorm!

S-a desfundat încă o sticlă și au prins să zăngăne farfurii și pahare. Cineva a început să se plimbe, zornăind din pinteni. S-a auzit o ușă trântită.

— Timofei, ce faci cu samovarul? Hai, mai repede, frate. Mai adu și niște farfurii! Ei, domnilor? După obiceiul creștinesc să tragem câte un păhăruț... *Mademuazel* fluturel, picioruș de mieluşel, *je vu pri!*

În odaia de alături se încinsese un chef în regulă. Mi-am băgat capul sub pernă.

— Timofei! Dacă vine unul înalt, blond, îmbrăcat cu o şubă de urs, să-i spui că suntem aici...

Am scuipat, am sărit din pat și am bătut în perete. Cei din odaia de alături s-au mai potolit. Am închis din nou ochii. Iarăși furnicile, burdufurile, vata... Dar – vai! peste câteva clipe, vecinii au început din nou să zbiere.

— Domnilor! le-am strigat eu cu lacrimi în glas. La urma urmei, asta-i porcărie! Doar v-am rugat! Sunt bolnav și vreau să dorm.

— N-ai decât să dormi, domnule, nu te împiedică nimeni; și dacă ești bolnav, du-te la doctor! „Pentru cavaleri, dragostea și cinstea...” a început să cânte baritonul.

— Ce-nseamnă măgăria asta? m-am oțărât eu. Adevărată nesimțire! Nerușinaților!

— Fă bine și lasă discuția! mi-a răspuns de dincolo de perete un glas de bătrân.

— Nemaipomenit! s-a găsit cine să-mi poruncească! Da' știi că m-ai speriat! Mă rog, cine ești dumneata?

— Gura!

— Bădărăniilor! V-ați îmbătat cu votcă și faceți tărăboi!

— Gura! s-a rățoit de vreo zece ori la rând glasul răgușit de bătrân.

Mă răsuceam în pat, când pe o parte, când pe cealaltă. Gândul ca nu puteam dormi din pricina unor neisprăviți de cheflii mă scotea încetul cu încetul din sărite... Vecinii au început să și dănțuiască.

— Dacă nu vă potoliți, am urlat eu cu glasul sugrumat de furie, să știți că trimit după poliție! Portar! Timofei!

— Gura! a mai zbierat o dată glasul de bătrân.

Am sărit din pat și am dat buzna ca un nebun în camera vecină. Nu voiam cu niciun chip să mă dau bătut.

Cheful era în toi. La masa încărcată cu sticle ședeau niște necunoscuți cu ochi bulbucați, de rac. În fundul camerei, un bătrânel cu chelie stătea pe jumătate întins pe un divan... Pe pieptul lui se odihnea căpșorul bălai al unei cunoscute „demoazele”. Bătrânul se uita spre peretele camerei mele și repeta mereu cu glas dogit:

— Gura!

Am deschis gura, gata să izbucnesc dar... vai! am înlemnit: în bătrânel recunoscusem pe directorul băncii la care făceam serviciu. Într-o clipită, s-a isprăvit și cu somnul și cu mânia și cu fudulia... Am ieșit glonț din camera vecină.

O lună întreagă, directorul nu s-a uitat la mine și nu mi-a adresat un cuvânt... Ne ocoleam unul pe altul. După o lună, s-a apropiat pieziș de masa mea de lucru și mi-a spus, plecând capul și privind podeaua:

— Credeam... nădăjduiam, că ai să înțelegi singur... Dar văd că nu ai deloc de gând să... Hm... Nu te tulbura. Poți chiar să stai jos... Credeam că... Vezi... Nu mai putem lucra în același loc... Purtarea dumitale în casa Bultîhin... Ai speriat-o atât de tare pe nepoata mea... Cred că înțelegi... Predă-i, te rog, serviciul lui Ivan Nichitici...

Și, ridicând capul, s-a îndepărtat...

Iar pe mine m-a luat dracu'...

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1882, Nr. 47, 20 noiembrie. Semnată: Antoșa Cehonte. S-a păstrat o tăietură din revista „Oskolki”, cu corecturi neterminate ale lui Cehov (la Biblioteca de stat „Saltîcov-Șcedrin”).

Dat fiind că această corectură n-a fost terminată de autor, publicăm textul din revistă.

Povestirea constituie începutul colaborării îndelungate a lui Cehov la revista „Oskolki”. La 14 noiembrie 1882, N. A. Leikin, redactorul revistei, îi

scrisa lui A. P. Cehov: «Stimate domn! Am onoarea să vă aduc la cunoștință că am primit micile povestiri trimise de Dumneavoastră în două rânduri și că am ales din ele trei, care vor fi publicate în revista „Oskolki” și anume: „Vorba și cureaua”, „O vizită ratată” și „Din bucluc în bucluc”. Vă exprim mulțumirile mele pentru trimiterea lor. Mă grăbesc să vă restitui aici alăturat celelalte două povestiri: „A învățat-o” și „Între altele”. În general, colaborarea dumneavoastră mi-e foarte plăcută. Sunt întotdeauna gata să public micile dumneavoastră bucăți în proză, dacă se vor potrivi cu programul revistei. În cazul că veți avea mărunțișuri pentru rubrica „Oskolciki” sau legende pentru desene, vă rog să mi le trimiteți.» În scrisoarea următoare, din 3 decembrie, Leikin îl înștiința pe Cehov că-i fixase un onorariu de 8 copeici rândul.

O vizită ratată

Un sclivisit dă buzna într-o casă în care nu mai fusese încă niciodată. A venit în vizită... În antreu, îi iese în cale o fetișcană de vreo șaisprezece ani, în rochie de stambă, cu șorț alb.

— Ai dumitale sunt acasă? o întreabă el dezghețat pe fetișcană.

— Da, sunt acasă.

— Mm... Piersico! Și conîta-i acasă?

— Da, răspunde fetișcana și roșește fără să știe de ce.

— Phii... faină bucățică! Ștreqărițo! Unde să-mi pun pălăria?

— Unde vreți... Dar... dați-mi drumul! Ce-nseamnă asta?

— De ce roșești? Las'că nu te mănânc!

Și sclivisitul bate ușor cu mânușa peste mijlocul fetișcanei.

— Ehei! Nu-i urâtă! E chiar frumușică! Du-te și anunță-mă.

Roșie ca macul, fetișcana o zbughește.

— E încă tânără! își spune sclivisitul și intră în salon, unde îl întâmpină gazda. Se așază și stau de vorbă...

Peste vreo cinci minute, prin salon trece fetișcana cu șort.

— Fiica mea cea mare! spune gazda, arătând spre rochia de stambă.

Tablou

Apărută întâi în revista „Oskolki”, 1882, Nr. 48, 27 noiembrie. Semnată:
Omul fără splină. – Publicăm acest text.

Două scandaluri

Stați, lua-v-ar dracu' să vă ia! Dacă țăpii ăștia de tenori nu încetează să cânte anapoda, plec și vă las. Uite-te la note, roșcovano... Da, dumneata, roșcovana, a treia din dreapta! Cu dumneata vorbesc! Dacă nu știi să cânti, ce dracu' cauți pe scenă cu croncănitul dumitale de cioară? O luăm din nou de la capăt!

Așa zbiera dirijorul, lovind în partitură cu bagheta. Multe li se mai iartă acestor domni dirijori cu părul vâlvoi. Nici nu s-ar putea altfel. Gândiți-vă că dacă vă trimite la dracu', dacă vă ocărăște și își smulge părul din cap, dirijorul nu o face decât de dragul sfintei arte, cu care nimeni nu are voie să se joace. Dirijorul stă de veghe și, dacă n-ar fi el, câți n-ar da drumul blestematelor acelora de semitonuri care strică și omoară orice armonie? El păzește această armonie, pentru care e gata să spânzure lumea întreagă, să se spânzure chiar și pe el. De aceea nu te poți supăra. Dacă și-ar păzi interesele lui personale, da, atunci ar fi altă socoteală!

Dirijorul nostru își revărsa toată fierea, o fiere amară, parcă spumegândă, asupra fetei roșcovane, ce sta în locul al treilea din flancul drept. Era gata s-o înghită, s-o bage în pământ, s-o frângă și s-o arunce pe fereastră. Dintre toți coriștii, ea era cel mai rău certată cu urechea, și dirijorul o ura și o disprețuia mai mult ca orice pe lume. Dacă ar fi înghițit-o pământul, dacă ar fi murit chiar acolo, sub ochii lui, dacă lampagiul mânjit de funingine i-ar fi dat foc în locul felinarului sau ar fi ciomăgit-o în văzul tuturor, el ar

fi început să râdă cu hohote, de bucurie.

— Dracu' să te ia! Înțelege odată că te pricepi la cânt și la muzică, cum mă pricep eu la prins balene! Cu dumneata vorbesc, roșcovano! Spuneți-i, vă rog, că acolo nu-i „fa diez”, ci „fa” simplu! Învățați-i odată pe ageamiii ăștia să citească notele! Hai, cântă singură! Începe! Ei, dumneata de la vioara a doua, să te ia dracu' cu arcușul dumitale fără sacâz!

Ea, o fată de optsprezece ani, stătea nemișcată, se uita la note și tremura ca o coardă pe care ai fi ciupit-o o dată tare cu degetul. Fața ei mică se îmbujora întruna, ca cerul în timpul unui incendiu. În ochi îi luceau lacrimi, gata să picure în orice clipă pe gămăliile negre ale notelor. Ce fericită ar fi fost dacă părul ei mătăsos, auriu, care i se revărsa ca o cascadă pe umeri și pe spate i-ar fi ascuns fața, să nu i-o mai vadă nimeni!

Sânii i se ridicau și i se lăsau sub bluză, ca un val. Acolo, sub bluză, sub sâni, se ascundea un vâlmășag cumplit: mâhnire, muștrări de conștiință, dispreț față de ea însăși și spaimă... Biata fată se simțea vinovată și remușcările îi sfâșiau inima. Se simțea vinovată față de artă, față de dirijor, față de colegi, față de orchestră și era sigură că va fi vinovată și față de public... Dacă publicul o va fluiera, va avea de o mie de ori dreptate. Se temea să se uite în jurul ei, dar simțea că toți o priveau cu ură și cu dispreț... Mai ales el! El era gata s-o azvârle la capătul lumii, cât mai departe de urechile lui muzicale.

„Doamne, fă-mă să cânt cum trebuie!” se gândea ea și în glasul ei de soprană, care tremura tare, se deslușea un accent de deznădejde.

Dar el nu voia să audă acest accent, o ocăra și se trăgea de pletele lui lungi. Ce-i păsa de suferința ei, când în aceeași seară avea loc reprezentația!

— Asta-i din cale afară! Fata asta o să mă omoare astăzi cu vocea ei de țap! Dumneata nu ești primadonă, ci spălătoreasă! Luați-i roșcovanei notele!

Roșcovana ar fi fost bucuroasă să intoneze bine, fără note false... Știa să cânte, își cunoștea meseria. Dar ce era de vină dacă

ochii n-o ascultau? În loc să urmărească notele și mișcările baghetei, acești ochi, frumoși dar neascultători, se uitau și la ochii și la părul dirijorului... Le plăcea părul vâlvoi și ochii lui care o fulgerau și la care îți era mai mare groaza să te uiți. Le plăcea la nebunie chipul lui, peste care treceau nori și fulgere. Era ea oare vinovată că, în loc să fie cu gândul numai și numai la repetiție, mintea ei cam puținică îi fugea spre alte lucruri, care te împiedică să-ți faci datoria, să trăiești, să fii liniștită...

Făcea tot ce putea ca să se uite numai pe note, dar de pe note privirea îi fugea la baghetă, de la baghetă la cravata albă, la bărbie, la mustăcioară și așa mai departe...

— Luați-i notele! E bolnavă! strigă în cele din urmă dirijorul. Eu nu mai pot continua!

— Da, sunt bolnavă, șopti ea supusă, gata să-și ceară de o mie de ori iertare.

O lăsară să plece acasă și locul ei în reprezentație fu luat de o alta, care avea o voce mai puțin frumoasă, dar care știa să-și facă serios datoria și să muncească cinstit, conștiincios, cu simț critic, fără să se gândească la cravata albă și la mustăcioara dirijorului.

Nici acasă nu avu însă pace. Întoarsă de la teatru, se trânti pe pat și își ascunse capul în pernă. Dar în întunericul pleoapelor răsări de îndată fața lui schimonosită de mânie și i se părea că dirijorul o lovește cu bagheta, peste tâmpile. Omul acela nepoliticos era prima ei dragoste!

Și – cum spune zicala – prima clătită ieși cocoloș.

A doua zi, colegii veniră s-o vadă și să se intereseze cum îi merge cu sănătatea. În gazete și pe afișe se anunță că se îmbolnăvise. Veni la ea și directorul teatrului, apoi regizorul, și fiecare o încredință respectuos că-i părea rău din tot sufletul să o știe bolnavă. Veni și el.

Când nu se afla la pupitru, cu nasul în partitură, era cu totul alt om: politicos, îndatoritor și respectuos ca un licean. Fața îi era luminată de un zâmbet sfios și cam dulceag. Nu numai că nu te mai trimitea la toți dracii, dar se temea chiar să fumeze în prezenta doamnelor, sau să stea picior peste picior. Părea greu să găsești un

om mai bun și mai cumsecade ca el.

Se arată foarte îngrijorat și îi spuse că boala ei era o mare lovitură pentru artă, că toți colegii ei, și el cel dintâi erau gata să dea totul, numai și numai ca „*notre petit rossignol*”⁵⁵ să fie sănătoasă și liniștită. Ah, bolile acestea! De câte ori n-a suferit arta din pricina lor. Directorul trebuia avertizat că, dacă va continua să fie curent pe scenă, nimeni nu va mai veni la datorie și toți vor pleca. Sănătatea e mai presus de orice pe lume! Îi strânse cu multă căldură mânuța, oftă sincer, îi ceru voie să mai vină o dată s-o vadă și plecă, blestemând bolile.

Simpatic om! În schimb, când ea se declară însănătoșită și își făcu reparația pe scenă, o trimise din nou la dracul „cel mai negru” și pe fața lui începură iarăși să treacă fulgere.

Adevărul este că dirijorul era un om foarte cumsecade. Într-o zi, ea stătea în culise rezemată de o tufă de trandafir cu flori de lemn și îi urmărea mișcările. Inima i se îneca de fericire la vederea lui. În culise dirijorul bea șampanie cu Mefisto și cu Valentin, râzând cu hohote. Vorbele de duh curgeau val din gura lui, obișnuită să te trimită la toți dracii. După ce bău trei pahare, îi părăsi pe cântăreți și se îndreptă spre ușa ce ducea spre orchestră; violoniștii și violonceliștii începură să-și acordeze instrumentele. Trecu pe lângă ea, încântat, zâmbind și dând din mâini. Fața îi strălucea de bucurie. Cine ar fi îndrăznit să spună că dirijorul nu-i om bun. Nimeni! Ea roși și îi zâmbi. Un pic amețit de șampanie, el se opri lângă ea și începu să-i vorbească:

— Mi-am cam pierdut busola, nu știu ce-i cu mine! Mă simt atât de bine astăzi! Ha-ha! Sunteți cu toții atât de simpatici astăzi! Ai un păr minunat! Doamne, cum de n-am văzut eu până acum că privighetoarea noastră are o podoabă atât de minunată?

Se aplecă și îi sărută umărul pe care i se revărsa părul.

— Mi-am pierdut busola din pricina blestemei de șampanii... Draga mea privighetoare, n-o să mai greșim, nu-i așa? Nu-i așa că vom cânta cu luare aminte? De ce greșești atât de des? Asta nu ți se prea întâmpla până acum, căpșor de aur!

Dirijorul își pierdu de tot busola și îi sărută mâna. Începu și ea

să vorbească:

— Să nu mă mai ocăriți... Dar eu... eu... Mă omorâți cu ocările dumneavoastră... N-am să mai pot răbda... Vă jur!

Și ochii i se umplură de lacrimi. Fără să-și dea nici ea bine seama, îi apucă brațul și rămase sprijinită de el.

— Dumneavoastră nu știți... Sunteți așa de rău. Vă jur...

El se așeză pe tufă și fu cât p-aci să cadă. Ca să-și recapete echilibrul, o prinse de mijloc.

— Soneria, micuțo. Ne vedem în pauza următoare!

După reprezentație, ea nu plecă singură acasă. Alături, în trăsură, se găsea și *el*, râzând cu hohote de bucurie și cu busola cu desăvârșire pierdută. Iar ea? Ce fericită era! Doamne! Pe drum îi simțea îmbrățișările și nu-i venea să creadă. I se părea că soarta o înșală! Dar oricum ar fi fost, o săptămână întreagă publicul citi pe afiș, că dirijorul și *ea* erau bolnavi... O săptămână întreagă, el nu mai plecă de lângă ea, și această săptămână li se păru amândurora o clipă. Nu-l lăsă inima să plece decât atunci când socoti că nu mai puteau să stea ascunși și că prea mult timp își lăsaseră toate baltă.

— Trebuie să mai scoatem la aer dragostea noastră, spuse dirijorul în a șaptea zi. Mi s-a făcut dor de orchestră.

A șaptea zi, bătea din nou măsura cu bagheta și-i trimitea pe toți la dracu', fără s-o cruțe nici pe „roșcovană”.

Femeile acesteia iubesc ca pisicile. Nici după ce-și îmblânzi persecutorul și începu să trăiască cu el, eroina mea nu se dezbră de nărav. Se uita, ca și mai înainte, la cravata și la fața lui, în loc să privească notele și bagheta... La repetiții și în timpul reprezentației greșea mereu și chiar mai des decât înainte. Și vai, cum o mai ocăra! Înainte, o ocăra numai la repetiții, acum putea s-o facă și acasă, după reprezentație, stând în fața patului ei. Sentimentală fetișcană! Îi era de ajuns să se uite la fața iubită, ca să rămână în urmă cu un sfert întreg de măsură sau ca să înceapă să-i tremure glasul. Când cânta, îl privea de pe scenă, când nu cânta, stătea în culise și nu-și mai desprindea ochii de pe trupul lui de lungan. În pauze se întâlneau în cabina ei, unde beau amândoi șampanie și-și băteau joc de adoratorii ei. Când orchestra cânta uvertura, ea stătea

pe scenă și-l privea prin găurica din cortină. Prin această găurică, actorii râd de cheliile din rândul întâi și calculează încasările, după numărul de capete din sală.

Această găurică îi răpuse însă într-o zi fericirea, băgând-o într-un mare bucluc.

Într-un lăsat de sec, când teatrul era mai puțin gol ca de obicei, se dădea „Hughenoții”. Înainte de începerea reprezentației, în timp ce dirijorul se strecura printre pupitre spre locul lui, ea se și postase în dosul cortinei cu ochiul la găurică și cu inima zvâcnind nebunește.

El luă o expresie jumătate acră, jumătate serioasă și prinse să-și fluture bagheta în toate direcțiile. Orchestra atacă uvertura. La început, chipul lui frumos fu oarecum liniștit... Dar când uvertura ajunsese pe la mijloc, obrazul lui drept începu să se schimonosească, un ochi începu să arunce fulgere, iar celălalt se închise pe jumătate. Neorânduiala se auzea din dreapta: flautul scosese o notă falsă iar fagotul începuse să tușească, și știut e că tusea poate să te împiedice să intri la timp. Dirijorul roși și începu să-și miște obrazul stâng. Câtă imobilitate și cât foc se desprindea de pe chipul lui! Ea îl sorbea din ochi și se simțea în culmea fericirii, în al șaptelea cer.

— Lua-l-ar dracu’ de violoncelist! mormăi el printre dinți, înfundat, de abia îl auziră instrumentiștii.

Violoncelistul cu pricina știa să citească notele, dar nu pune niciun pic de suflet! Se poate oare încredința acest instrument plin de căldură și cu sunet dezmiardător unor oameni care nu știu să vibreze? Acum fața dirijorului era toată numai încordare și mâna-i liberă strângea cu putere marginea pupitrului, ca și cum pupitrul ar fi fost de vină că grăsunul de violoncelist cânta numai pentru bani și nu dintr-o pornire sufletească!

— Pleacă de pe scenă! i se păru eroinei noastre că-i șoptește cineva pe aproape...

Deodată, fața dirijorului se luminează și începu să strălucească de bucurie. Buzele i se întredeschiseră într-un zâmbet. Una dintre părțile grele ale uverturii fusese executată de viorile întâi într-un

chip mai mult decât strălucit. Lucrul acesta umple de bucurie inima unui dirijor. „Drăcoica roșcovană” simți că îi crește și ei inima, ca și cum ea ar fi cântat la vioara întâi, sau ar fi avut un suflet de dirijor. Dar sufletul ei nu era de dirijor, cu toate că în el sălășluia acum dirijorul. Privind chipul lui plin de zâmbet, începu să zâmbească și ea... Dar nu era momentul potrivit pentru așa ceva. Căci chiar în acel moment se petrecu ceva supranatural și cu adevărat de pomină...

Găurica cortinei îi pieri deodată din fața ochiului. Ceva îi fășâi deasupra capului ca o adiere fină... Prin fața ei ceva trecu de jos în sus... Ce se întâmplase? Începu să caute cu ochiul găurica, pentru a vedea chipul iubit, dar în locul ei văzu deodată o mare de lumină, o masă înaltă și adâncă... În această masă începură să joace nenumărate alte lumini și capete, și printre aceste capete necunoscute îl zări și pe acela al dirijorului... Capul dirijorului o privi și încremeni de uimire... Apoi uimirea făcu loc unei groaze amestecate cu deznădejde... Fără să-și dea bine seama ce se petrece, ea făcu un pas spre rampă... Din galerie se auziră râsete și curând tot teatrul fu zguduit de un hohot nesfârșit, întretăiat de fluierături. Vedeți drăcie! În „Hughenoții” avea să cânte o cucoană cu mânuși, pălărie și rochie după ultimul jurnal!...

— Ha-Ha-Ha!

În rîndul întâi, cheliile, scuturate de răs, începură să se agite... Se făcu larmă... Iar fața dirijorului îmbătrâni și se zbârci ca aceea a lui Esop! Acum ea oglindea ura și arunca blesteme... Dirijorul bătu din picior și azvârli bagheta, pe care nu ar fi schimbat-o cu un baston de mareșal. Câteva clipe orchestra cântă anapoda, apoi tăcu... Ba se trase înapoi și privi în lături, clătinându-se pe picioare... În lături erau culisele, de după care o priveau fețe palide, mânioase, fețe de fiare gata s-o sfâșie...

— Ne nenorocești! șuiera impresarul.

Cortina lunecă în jos, unduind încet, nehotărât, ca și cum s-ar fi lăsat în altă parte decât trebuia... Fata se clătină și se propti de decor...

— Mă nenorocești, stricato, nebuno... să te ia dracu', lighioană

scârboasă!

Cuvintele acestea erau rostite de glasul care, cu un ceas mai înainte, în timp ce se pregătea să plece la teatru, îi șoptise: „E cu neputință să nu te iubesc, micuța mea! Tu ești geniul meu bun! O sărutare de a ta face cât raiul lui Mahomet!” Și acum? Era pierdută, da, era pierdută!

Când liniștea se restabili în teatru și dirijorul, turbat de mânie, începu pentru a doua oară uvertura, ea și ajunsese acasă. Se dezbracă repede și se vârî sub plapumă. E mai puțin înfricoșător să mori culcată, decât în picioare, sau stând în capul oaselor, și era încredințată că muștrările de conștiință și mâhnirea o vor ucide... Își ascunse capul sub pernă și, tremurând, neîndrăznind să mai gândească la nimic, sugrumată de rușine, începu să se frământa... Plapuma mirosea a țigări de foi, țigările pe care le iubea *el*. Ce va spune oare când va veni?

El veni după ora două noaptea. Era beat. Se îmbătase de inimă rea și de turbare. Picioarele i se împleticeau, iar mâinile și buzele îi tremurau, ca frunzele în adierea vântului. Fără să-și scoată blana și căciula, se apropie de pat și rămase cam un minut fără să spună o vorbă. Ea își oprise răsuflarea.

— Poți să dormi liniștită după ce te-ai făcut de rușine în fața lumii întregi! șuieră *el*. Noi, artiștii cei adevărați, știm să ne împăcăm cu conștiința noastră! Ești o adevărată artistă! Ha! Ha! Strigoaico!

Smulse de pe ea plapuma și o aruncă spre cămin.

— Știi ce-ai făcut? Ți-ai bătut joc de mine, dracu' să te ia! Știi? Sau nu știi? Scoală!

O smuci de mână. Ea se așeză în capul oaselor pe marginea patului și își ascunse fața cu părul încâlcit. Umerii îi tremurau.

— Iartă-mă!

— Ha! Ha! Roșcovano!

O trase de cămașă, dezgolindu-i umărul minunat, alb ca zăpada. Dar acum nu-i mai ardea de umerii ei.

— Afară din casa mea! Îmbracă-te! Mi-ai otrăvit viața, nemernico!

Ea se duse la scaunul pe care își aruncase lucrurile grămadă și începu să se îmbrace. Îi otrăvise viața! Era o mârșăvie și o ticăloșie din partea ei să otrăvească viața acestui om mare! Era hotărâtă să plece, pentru a nu mai continua această mârșăvie! Și fără ea erau destui cei care-i otrăveau viața.

— Afară de aici! Imediat...

Îi aruncă bluza în obraz, scrâșnind din dinți. Ea se îmbracă și se opri lângă ușă. El tăcea. Dar tăcerea nu ținu mult. Clătinându-se pe picioare, îi arătă ușa. Ea ieși în vestibul. El îi deschise ușa ce dădea în stradă.

— Afară, scârbo!

Și, apucând-o de spatele ei gingaș, o împinse afară...

— Adio! șopti ea cu un glas plin de căință și pieri în întuneric.

Era ceață și frig... De sus, bura mărunț...

— Du-te la dracu'! strigă dirijorul în urma ei și încuie ușa, fără să mai tragă cu urechea la plescăitul pașilor ei prin noroi. După ce își alungase prietena în pâcla rece, se culcă în patul cald și începu să sforăie.

— Așa-i trebuie! spuse el, trezindu-se a doua zi dimineata, dar... mințea! I se părea că niște gheare de pisici îi sfâșiau inima lui muzicală și dorul de fata roșcovană îl sugruma. O săptămână umblă de parcă ar fi fost beat și suferi așteptând-o, chinuit de nesigurantă. Credea că se va întoarce, era sigur de acest lucru... Dar nu se mai întoarce. Nu-i stătea în fire să otrăvească mai departe viața omului la care ținea mai mult decât la viața ei. Fu ștearsă din lista artistelor teatrului, pentru „purtare necuviincioasă”. Scandalul nu i se iertă. Nici nu-i comunicară concedierea, fiindcă nimeni nu știa încotro o apucase. Nu se știa nimic, dar se bănuiau multe...

— A înghețat sau s-a aruncat în apă! presupunea dirijorul.

După șase luni, lumea o uită. O uită și dirijorul. Orice artist, bărbat frumos, are pe conștiință multe femei și pentru a-și aduce aminte de fiecare dintre ele, i-ar trebui o memorie neobișnuită.

Dacă ar fi să dăm crezare oamenilor cu frica lui Dumnezeu și plini de virtuți, totul se pedepsește pe lumea asta. Fost-a oare pedepsit dirijorul?

Da, a fost.

Cinci ani mai târziu, trecea prin orașul X. La X se afla o operă foarte bună și dirijorul se opri o zi, pentru a face cunoștință cu personalul ei. Trase la cel mai bun hotel și, chiar în dimineața sosirii sale, primi o scrisoare din care reieșea limpede popularitatea de care se bucura eroul meu cu plete bogate. Prin acea scrisoare era rugat să dirijeze „Faust”. Dirijorul N. se îmbolnăvise pe neașteptate și nu avea cine să-l înlocuiască la pupitru. N-ar fi binevoit cumva dumnealui (se spunea în scrisoare), să ia asupra sa osteneala de a folosi acest prilej și de a încânta cu arta sa pe locuitorii iubitori de muzică ai orașului? Eroul meu acceptă.

Luă bagheta și muzicanții „străini” făcură cunoștință cu fața sa plină de fulgere și de nori. Și încă ce plină! Lucrul nu era de mirare: repetiții nu se mai puteau face și dirijorul se vedea nevoit să-și arate măiestria de-a dreptul la reprezentație.

Actul întâi trecu cu bine. Tot așa și al doilea. În timpul actului trei, se întâmplă însă un mic incident. Dirijorul nu avea obiceiul să se uite pe scenă sau în altă parte. Toată atenția lui era concentrată asupra partiturii.

Când în actul al treilea, Margareta, o minunată și vibrantă soprană, începu să-și cante aria, șezând la vârtelniță, dirijorul zâmbi de plăcere: diva cânta minunat. Când însă aceeași divă întârzie cu o optime, pe fața maestrului trecură iar fulgere și privi cu ură pe scenă. Dar șah și mat fulgerelor! Rămase cu gura căscată de uimire și ochii i se făcură mari, ca ai unui vițel.

Pe scenă, la vârtelniță, ședea fata cu păr roșcat, pe care o alungase, odinioară, din patul cald și pe care o îmbrâncise în ceața înghețată. La vârtelniță ședea roșcovana, dar nu mai părea deloc aceea pe care o alungase el, ci o alta. Fața ei era aceeași, dar glasul și trupul, nu. Și unul, și altul erau mai mlădioase, mai grațioase, mai îndrăznețe.

Galben, dirijorul uită să mai închidă gura. Bagheta începu să-i tremure nervos, se frământă anapoda pe loc, apoi încremeni în aer...

— Ea e! exclamă el cu glas tare și începu să râdă.

Uimirea, bucuria, o încântare nemărginită, puseră stăpânire pe el. Roșcovana lui, pe care o alungase, nu pierise, ci ajunsese mare cântăreață. Ce lucru plăcut pentru sufletul lui de dirijor! Răsărise o nouă stea – și arta, întruchipată în persoana lui, nu mai putea de bucurie!

— Ea e! Ea e!

Bagheta rămăsese încremenită în aceeași poziție și când dirijorul, voind să îndrepte situația, o flutură din nou, o scăpă din mână și bagheta se rostogoli cu zgomot pe podea... Primul violonist se uită cu uimire la dirijor și se aplecă să-i ridice bagheta. Violoncelistul, crezând că dirijorului i s-a făcut rău, se opri, apoi reluă, dar nu mai fu în măsură... Sunetele se rotiră, se învălmășiră deasupra capetelor și, căutând o ieșire din încurcătură, dădură naștere unei cacofonii revoltătoare...

Margareta cea roșcovană sări în picioare și fulgeră cu privirea pe „bețivanii” care... Dar deodată îngălbeni și ochii îi rămaseră ațintiți la dirijor...

Iar publicul, care plătise și care nu voia să știe de nimic, porni o larmă îngrozitoare și începu să fluiera...

Pentru ca scandalul să fie desăvârșit, Margareta scoase un țipăt ascutit, care se auzi în tot teatrul, ridică brațele și se aplecă cu tot trupul spre rampă... Îl recunoscuse și acum nu mai vedea nimic, afară de fulgerele și norii care se îngrămădiseră din nou pe fața lui.

— Bestie blestemată! strigă el, lovind cu pumnul în partitură.

Ce-ar fi spus Gounod dacă ar fi văzut cum i se batjocorea opera! Gounod l-ar fi omorât în primul rând pe el – și ar fi avut dreptate!

Dirijorul greșise pentru prima oară în viață și nu putea să-și ierte această greșeală scandaloasă.

Ieși în fugă din teatru, cu buza de jos însângerată și, ajuns la hotel, se încuie în odaie. Rămase așa trei zile și trei nopți, muștrându-se pesemne, și autobiciuindu-se.

Muzicanții spun că în aceste trei zile ar fi încărunțit și și-ar fi smuls de pe cap jumătate din plete...

— Am insultat-o! se tânguie el acum, când i se întâmplă să se îmbete. I-am stricat rolul! Nu sunt un adevărat dirijor!

De ce nu spunea același lucru după ce o dăduse la fiară?

Apărută pentru întâia oară în revista „Mirskoi tolč”, 1882, Nr. 46, 16 decembrie. Titlul e însoțit de o dedicație: „*Închinat lui F. O. Schechtel*”. Semnată: A. Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, fără dedicație, în culegerea „Basmelor Melpomenei”, Moscova, 1884. Publicăm textul din această culegere.

Textul din revistă a fost corectat din punct de vedere stilistic, cu ocazia retipăririi în culegere: au fost eliminate unele fraze scurte și unele cuvinte, s-au făcut înlocuiri de cuvinte etc. Au fost eliminate, bunăoară, cuvintele de ocară prea grosolană la adresa cântăreței.

După spusele lui M. P. Cehov, la descrierea dirijorului din povestirea „Două scandaluri”, Cehov a luat drept model pe cunoscutul muzicant P. A. Șostakovski, pe care frații Anton și Nikolai Cehov îl cunoșteau, și căruia îi făceau vizite fără niciun fel de protocol („În jurul lui Cehov”, Moscova, 1933).

Halal de așa idilă

Unchiul meu e un om minunat! îmi spunea deseori Grișa, nepotul sărac și singurul moștenitor al căpitanului Nasecikin. Dacă ai ști ce mult îl iubesc... Vino și tu odată pe la el, dragul meu! Îi va face mare plăcere.

Când Grișa vorbea de unchiul lui, în ochi îi străluceau lacrimi și trebuie să adaug că, spre cinstea lui, nu se rușina de ele. I-am ascultat rugămintea și, săptămâna trecută, m-am dus la căpitan. Aruncând din antreu o privire în salon, am văzut un tablou mișcător: Căpitanul, un bătrânel slăbuț, ședea la ceai în mijlocul camerei, într-un jilț mare, iar Grișa, în genunchi în fața lui, îi amesteca plin de înduioșare ceaiul cu o linguriță.

În jurul gâtului cafeniu al moșneagului, se încolăcea brațul gingaș al logodnicei lui Grișa... Nepotul sărac și logodnica sa se certau întotdeauna, vrând fiecare să fie cel dintâi care să-l sărute pe unchi, și nu precupețeau sărutările pe care le dădeau moșneagului.

— Și acum, sărutați-vă și voi, moștenitorilor! bâlbâia Nasecikin, înecându-se de fericire...

Între aceste trei ființe se înnodase o legătură pe care putea s-o jinduiască oricine. Eu, om aspru din fire, am rămas locului privind-i, emoționat și totodată invidios.

— Da! spunea Nasecikin. Ce să zic, bine am trăit! Așa trai, doresc oricui. De n-ar fi decât nisetrii pe care i-am mâncat!

Strașnic pește! Bunăoară nisetrul pe care l-am mâncat la Scopin... Hm! Și astăzi îmi mai lasă gura apă...

— Povestește, povestește!... stăruia logodnica.

— Hei, copii, cu miișoarele mele în buzunar, am ajuns la Scopin și m-am dus de-a dreptul... hm... la Rîkov... la domnul Rîkov. Ce om... ehei! Un om de aur! Un gentleman! M-a primit ca o rudă... Și gândiți-vă că n-avea nicio nevoie s-o facă, dar... uite, m-a tratat de parcă i-aș fi fost rudă! Zău! Mi-a dat cafea... După cafea, gustări și aperitive... O masă mare... Pe masă, tot felul de băuturi... Un nisetru... de la un colț al mesei până la celălalt... Homari... icre. Curat ca la restaurant!

Am intrat în salon și l-am întrerupt pe Nasecikin. Tocmai în ziua aceea sosise la Moscova prima telegramă despre falimentul băncii din Scopin.

— Mă alint cu copiii! mi-a spus Nasecikin după binețele de cuviință; apoi, întorcându-se spre cei doi tineri, a continuat pe un ton lăudăros:

— Și societatea era aleasă... Șefi de serviciu, cler... ieromonahi, ierei... După fiecare păhăruț, îți dădeau binecuvântarea... Rîkov își pusese toate decorațiile... Mai abitir ca un general... Am mâncat nisetrul... s-a servit altul... L-am mâncat și pe acela... Apoi ciorbă de pește cu cegă... fazani...

— În locul dumatăle, acum aș sughița și aș avea arsuri la stomac de pe urma acestor nisetri, i-am spus eu, iar dumneata te lauzi. Ai pierdut de pe urma lui Rîkov?

— De ce să pierd?

— Cum de ce? Banca lui a dat faliment!

— Mofturi! Am mai auzit eu povestea asta... Și pe vremuri mă speria lumea tot așa...

— Cum, nu știi încă? Serapion Egorîci! Taică! De data asta, e adevărat... Citește!

Am băgat mâna în buzunar și am scos o foaie de ziar. Nasecikin și-a pus ochelarii și a început să citească, zâmbind neîncrezător. Dar cu cât citea mai mult, cu atât se făcea mai galben – și fața i se lungea.

— A dat fa... fa... faliment! începu el să țipe, tremurând din tot trupul. Nenorocitul de mine!

Grișa s-a făcut stacojiu, a luat ziarul și, din stacojiu, s-a făcut galben... A întins mâna care-i tremura și și-a luat șapca... Logodnica sa se clătina pe picioare...

— Domnilor! Să fie oare cu puțință? Să nu fi aflat vestea decât acum? Toată Moscova vorbește de asta. Domnilor! Liniștiți-vă!

După un ceas, stăteam singur singurel în fața căpitanului și-l mângâiam:

— Lasă, Serapion Egorîci! Nu-i nimic! Banii s-au dus, dar ți-au rămas copiii.

— Așa-i... Banii sunt deșertăciune... Copiii... Da, ai dreptate.

Dar vai! După o săptămână, întâlnindu-l pe Grișa pe stradă, i-am spus:

— Du-te, neică, pe la unchiul tău! De ce nu mai dai pe la el? L-ai părăsit cu totul pe bietul moșneag!

— Dă-l dracului! Mare zor am eu de el, diavol bătrân ce e! Dobitocul! n-a putut să găsească altă bancă!

— Du-te totuși. Doar ți-e unchi!

— El? Ha-ha!... Glumești? De unde ai scos-o? E văr de-al doilea cu mama mea vitregă! A zecea apă din chișleag! Sau, cum s-ar zice, fierar de-al doilea cu lăcătușul nostru!

— Trimite-ți măcar logodnica la el!

— Păi sigur! Dracul te-a pus să-i arăți ziarul înainte de nuntă! N-ai putut să aștepti până la nuntă cu știrile dumitale!... Acum face nazuri. Doar și ea umbla să se-nfrupte din colacii unchiului! Nebuna naibii... Acum a schimbat macazul.

Și iată cum, fără să vreau, am nimicit acest trio atât de unit și... demn de invidiat!

Apărută pentru prima dată în revista „Oskolki”, 1882, Nr. 51, 18 decembrie. Semnată: Antoșa Cehonte. S-a păstrat manuscrisul autograf în ciornă (la Arhiva literară centrală). Publicăm textul din revistă.

Rikov, citat în povestire, e cunoscut ca unul dintre principalii vinovați ai falimentului băncii din Scopin, pe care o conducea, faliment care a stârnit o mare vâlvă la începutul deceniului 1880–1890. Cehov a scris în noiembrie –

decembrie 1884 despre procesul lui Rîkov în ziarul „Peterburgskaia gazeta”.

Baronul

Baronul este un moșulică mărunțel, slăbuț, de vreo șaizeci de ani. Gâtul îi face cu șira spinării un unghi obtuz, care în curând va ajunge unghi drept. Are un cap mare, colțuros, ochi plictisiți, un nas borcănat și o bărbie liliachie. Toată fața îi este de altfel cam liliachie, pesemne din pricină că spirtul se păstrează într-un dulap pe care magazionerul însărcinat cu accesoriile teatrale nu-l încuie decât rareori. De altfel, în afară de spirtul statului, baronul mai folosește uneori și șampania rămasă pe fundul sticlelor și paharelor ce se găsesc mai întotdeauna în cabinele artiștilor. Obrajii și pungile de sub ochi îi atârnă și-i tremură ca niște cârpe, agățate pe sfoară la soare. Pe chelie are o umbră verzuie, de la căptușeala verde a șepcii îmblănite, cu urechi, pe care, când nu o poartă pe cap, o atârnă de becul stricat din spatele culisei a treia. Glasul îi zdrăngăne ca o tigaie spartă. Cât despre îmbrăcăminte... Dacă râdeți de felul în care e îmbrăcat înseamnă că habar n-aveți de somitățile teatrale, ceea ce nu vă face cinste. Surtucul lui cafeniu, fără nasturi, cu coate lustruite și căptușeală cu ciucuri, e un surtuc glorios. Pe umerii înguști ai baronului spânzură ca pe un cuier rupt. Dar... ce-are a face? Pe timpuri, el a îmbrăcat trupul genial al celui mai mare dintre comici. Vesta de catifea cu floricele albastre e sfâșiată în vreo douăzeci de locuri și plină de pete, dar cum s-o arunci: a fost găsită în camera de hotel în care a stat marele Salvini! Cine ar putea să dovedească că n-a fost purtată

de truedian, de vreme ce a fost descoperită a doua zi după plecarea genialului artist; poți să juri că-i autentică. Cravata care încălzește gâtul baronului e o cravată tot atât de glorioasă și poți să te fălești cu ea, cu toate că, din punct de vedere igienic și estetic, ar trebui înlocuită cu alta, în mai bună stare și mai puțin soioasă: e croită din rămășițele „celebrei” mantale cu care Ernesto Rossi își acoperea cândva umerii, stând de vorbă cu vrăjitoarele în „Macbeth”.

— Cravata mea miroase a sângele regelui Duncan! spune adesea baronul, vânând păduchii din ea.

Numai de pantalonii vârgați ai baronului puteți să râdeți cât poftiți. N-au fost purtați mai înainte de nicio celebritate, cu toate că actorii spun în glumă că au fost croiți din pânzele corăbiei cu care Sarah Bernhardt a călătorit spre America. Sunt cumpărați de la plasatorul Nr. 16.

Iarna și vara, baronul se plimbă cu niște galoși mari, pentru a-și cruța ghetetele și a-și feri picioarele reumatice de frigul din cușca sa de sufleur, unde trage cumplit.

Nu poate fi văzut decât în trei locuri: la casă, în cușcă și în culise, în cabina artiștilor. În afară de aceste trei locuri, el nu există și cred că nici nu poate fi închipuit. La casă, doarme noaptea, iar ziua joacă **șașchi** cu casierul și notează numele celor care rețin loji. Casierul, un bătrân scrofulos, este singurul om care-l ascultă pe baron și răspunde la întrebările lui. În cușca de sufleur, baronul își îndeplinește atribuțiunile sale sacre: acolo își câștigă el pâinea cea de toate zilele. Această cușcă e vopsită în alb numai pe dinafară; pe dinăuntru, pereții ei sunt plini de pânze de păianjen, de crăpături și de așchii. Miroase a mucegai, a pește afumat și a spirt. În pauze, baronul stă proțap în cabina artiștilor. Când noii veniți intră pentru prima oară în această cabină și dau cu ochii de baron, pufnesc în răs și aplaudă: îl iau drept actor.

— Bravo, bravo! spun ei. Ești minunat grimat! Ce mutră caraghioasă ai! De unde ai făcut rost de un costum atât de original?

Bietul baron! Oamenii nu-i dau dreptul să arate așa cum este.

În cabină, cască gura la celebrități și, când nu sunt celebrități, îndrăznește să strecoare în convorbirea celorlalți numeroasele sale păreri. Nimeni nu le ascultă însă, fiindcă toți le-au auzit de nenumărate ori, astfel că îl lasă fără nicio remușcare să vorbească de-a surda. De altfel, în general, lumea nu se prea sinchisește de el. Dacă se învârtește prin picioarele oamenilor și îi încurcă, i se spune: pleacă de aici! Dacă suflă din cușcă prea încet sau prea tare, actorii îl drăcuiesc și îl amenință cu amenda sau cu darea afară. E calul de bătaie al mai tuturor glumelor sau calambururilor din culise. Oricine poate să-și încerce fără teamă agerimea de spirit pe socoteala lui: el nu răspunde.

Sunt douăzeci de ani de când cei de la teatru l-au poreclit în batjocură „baronul”, dar în decursul acestor douăzeci de ani, el n-a protestat niciodată împotriva acestei porecle.

Să-l obligi să copieze un rol și să nu-i plătești e un lucru foarte obișnuit. Cu el, totul e cu puțință. Când îl calci pe picior, zâmbește, roșește și își cere iertare. Trage-i în public câteva palme peste obrajii zbârciți, și poți să fii sigur că nu se va duce să te reclame la judecătorul de pace. Rupe o bucată din căptușeala surtucului lui remarcabil și mult iubit – cum a făcut-o de curând un *jeune premier*⁵⁶ – și el nu va face altceva decât să clipească și să roșească. Atât de adânc înrădăcinată este smerenia lui și atât este de sperios! Nimeni nu-l stimează. În viață, oamenii îl suportă, iar când va muri, îl vor uita repede. E o ființă demnă de plâns.

Și totuși, într-o vreme a fost pe punctul de a se face tovarăș și frate cu cei pe care îi admira și care îi erau mai dragi ca viața. (Cum să nu-i fie dragi oamenii care uneori sunt Hamlet și Franz Moor!). Fusese cât p-aci să se facă actor, și desigur că s-ar fi făcut, dacă nu l-ar fi împiedicat o nimica toată: avea talent, bunăvoință, la început avea și protecție, dar îi lipsea îndrăzneala. I se părea mereu că ei, capetele acelea, care umpleau toate cele cinci rânduri de loji, partea de jos și cea de sus a teatrului ar începe să râdă cu hohote și să fluiera, dacă l-ar vedea apărând pe scenă. Când i se propunea să debuteze, îngălbenea, roșea și, de groază, amuțea.

— Am să mai aștept puțin, spunea el.

Și a așteptat, până ce a îmbătrânit, până ce și-a mâncat toți banii, până ce a nimerit, prin protecție, în cușca sufleurului.

Că s-a făcut sufleur, nu este pentru el nicio nenorocire. Acum nu-l mai pot da afară din teatru fiindcă n-are bilet: acum este persoană oficială. Șade înaintea rândului întâi, vede mai bine ca toți și nu plătește nicio copeică pentru locul lui. Asta e bine! E mulțumit și chiar fericit.

Își îndeplinește minunat îndatoririle. Înainte de reprezentație, citește de câteva ori piesa, pentru a nu greși, iar când soneria zbârnâie întâia oară, el se află de mult la locul lui, răsfoind textul. E greu să găsești în tot teatrul om mai conștiincios.

Și totuși trebuie dat afară.

În teatru nu pot fi îngăduite neorânduielele, iar baronul provoacă mereu neorânduielei cumplite. E mare scandalagiu.

Când li se întâmplă actorilor să joace deosebit de bine, baronul încetează să mai urmărească textul. Adesea se oprește din suflat și începe să strige: bravo! minunat! Își permite să aplaude atunci când publicul nu aplaudă, ba într-o zi a fluierat chiar, lucru pentru care era cât p-aci să-și piardă locul.

În general, priviți-l când stă în cușca sa murdară și suflă. Roșește, se face palid, gesticulează, șoptește mai tare decât ar trebui, se înăbușe. Câteodată îl auzi până și în coridoare, unde plasatorii cască lângă garderobă. Își permite chiar să ocărăscă din cușcă și să le dea actorilor sfaturi.

— Mâna dreaptă sus! șoptește el adesea. Rostești cuvinte înflăcărate, dar fața ți-e de gheață! Rolul ăsta nu ți se potrivește! Ești un mucos! Să-l fi văzut jucând pe Ernesto Rossi! De ce șarjezi? Doamne Dumnezeule! Ai stricat totul cu jocul tău vulgar!

Așa le vorbește actorilor, în loc să le sufle replicile. Rău face direcția că-l mai îngăduie pe acest caraghios. Dacă l-ar fi concediat, publicului nu i-ar fi fost dat să fie martor la scandalul care a avut loc într-una din ultimele zile.

Scandalul a luat naștere în următoarele împrejurări:

Se juca Hamlet. Teatrul era plin. Shakespeare este ascultat și astăzi cu aceeași plăcere ca și acum o sută de ani. Dar când se

joacă Shakespeare, baronul parcă e turbat. Bea mult, vorbește mult și își freacă neîncetat tâmpilele cu pumnii. În dosul acestor tâmpile clocotește o activitate nemaipomenită. Creierul lui de bătrân e răscolit de o pizmă otrăvită de deznădejde, de ură și de visuri... El ar fi trebuit să-l joace pe Hamlet – cu toate că Hamlet nu prea se împacă cu o cocoasă și nici cu spirtul pe care magazinierul de la accesorii uită să-l încuie – el, și nu acești pigmei, care astăzi sunt feciori, mâine pețitori și poimâine Hamleți! De patruzeci de ani îl studiază el pe prințul danez, la care visează toți adevărații actori și care nu i-a adus numai lui Shakespeare cununa de lauri. De patruzeci de ani îl studiază, suferă și se mistuie de dor... Moartea nu mai e departe. Va veni curând și îl va smulge pentru totdeauna din teatru... Măcar o singură dată în viață să aibă fericirea să se plimbe pe scenă, în haina nefericitului prinț, pe țărmul mării lângă stâncile a căror pustietate...

*E de la sine gata să te ducă
La deznădejde când privești în hău
Și valul plescăind îl tot auzi.*

Dacă și visurile te fac să te topești, nu cu zile, ci cu ceasuri, cu ce flacăra ar arde baronul chel, când visul lui s-ar preface în realitate!

În seara cu pricina era gata să înghită întreaga lume, de pizmă și mânie. Rolul lui Hamlet fusese încredințat unui băiețandru, care vorbea pițigăiat și mai era și roșcovan. Auzi, un Hamlet roșcovan!

Baronul ședea în cușca sa ca pe jărat. Când Hamlet nu se afla în scenă, era oarecum liniștit, când însă actorul cu glas pițigăiat și păr roșcat își făcea apariția, începea să se frământa, să se zbuciume și să scâncească. În loc să sufle, mai mult gemea. Mâinile îi tremurau, paginile se încurcau și ba îndepărta, ba apropia sfeșnicele. Își ațintea privirea asupra feței lui Hamlet și înceta să mai sufle... Avea o poftă nebună să smulgă, fir cu fir, până la cel din urmă, tot părul roșu din capul actorului. Mai bine un Hamlet chel decât unul cu păr roșu! Dacă-i vorba să șarjezi,

apoi, la dracu'! șarjare să fie!

În actul al doilea, nu mai suflă deloc, ci chicoti răutăcios, ocări și fluieră. Spre norocul lui, actorii își cunoșteau bine rolurile și nu se sinchiseau de greva baronului.

— Halal Hamlet! bodogănea el. N-am ce zice! Ha-ha! Domnii elevi nu-și cunosc rolul! Ar trebui să facă curte croitoreșelor, în loc să joace pe scenă! Dacă Hamlet ar fi avut o mutră atât de tâmpită, Shakespeare nu și-ar mai fi scris drama!

Când se plictisi să bodogănească, începu să-l dăscălească pe actorul roșcovan. Gesticulând și schimonosindu-se, citind și bătând cu pumnii în carte, pretindea actorului să-i urmeze sfaturile. Trebuia să-l salveze pe Shakespeare de batjocură, și de dragul lui Shakespeare era gata de orice: fie și de o sută de mii de scandaluri!

Când dădea replica celorlalți actori, Hamletul cu păr roșu era groaznic. Se strâmba, ca actorul „matahalelor cu peruci” despre care însuși Hamlet spune: „Pe un asemenea actor aș fi în stare să-l biciuiesc”. Când începu să declame, baronul nu mai putu să rabde. Înăbușindu-se și izbindu-se cu chelia de tavanul cuștii, își duse mâna stângă la piept, cu cea dreaptă începu să gesticuleze, iar glasul său dogit de bătrân îl întrerupse pe actorul roșcovan, făcându-l să-și întoarcă nedumerit capul spre cușcă:

... Năclăit de sânge închegat

Cu ochi ca de cărbuni, drăcescul Pirrus

Pe Priam cel bătrân îl căuta.

Cu trupul pe jumătate ieșit din cușcă, baronul îi făcu un semn cu capul și adăugă, de data aceasta nu pe un ton declamator, ci cu glas stins, nepăsător:

— Continuă!

Actorul continuă, dar nu de îndată. Șovăi câteva clipe, și în răstimpul acestor câteva clipe, în teatru domni o tăcere adâncă. Tăcerea fu tulburată chiar de baron, care, trăgându-se înapoi, se lovi cu capul de marginea cuștii. Se auziră râsete.

— Bravo, toboșarule! strigă cineva de la galerie.

Lumea credea că nu sufleurul îl întrerupsese pe Hamlet, ci bătrânul toboșar, care moțăia în orchestră. Toboșarul salută în batjocură galeria, și tot teatrul răsună de râsete. Publicului îi plac încurcăturile la teatru, și dacă în loc de piese s-ar prezenta numai încurcături, ar plăti de două ori mai scump.

Actorul roșcovan continuă, și liniștea se restabili încetul cu încetul.

Auzind râsetele, năstrușnicul baron se făcu stacojiu de rușine și se apucă de chelie, uitând pesemne că de mult nu mai creștea pe ea părul de care se îndrăgosteau cândva femeile frumoase. Acum nu numai că tot orașul și toate revistele umoristice aveau să-și bată joc de el, dar avea să fie dat afară din teatru! Rușinea îl sugruma, era mâniat la culme pe el însuși, și totuși tot trupul îi tremura de entuziasm: declamase!

„Nu-i treaba ta, hodorogule! își spunea el. Treaba ta e să fii sufleur, dacă nu vrei să fii dat afară cu un pumn în ceafă, ca ultimul servitor. Și cu toate astea, e revoltător! Băiețandru' ăsta roșcovan nu vrea să înțeleagă că trebuie să joace omenește!”
...Oare așa se joacă scena asta?

Și, ațintindu-și privirea asupra actorului, baronul începu din nou să mormăie sfaturi. În seara aceea era prea nervos, nu se putea stăpâni și de aceea stârni încă o dată ilaritatea publicului. Când, în cursul ultimului monolog din actul al doilea, actorul făcu o mică pauză, pentru a clătina tăcut din cap, din cușca sufleurului răsună din nou glasul plin de amărăciune, de dispreț și de ură, dar vai! neputincios, dogit, de bătrân.

*Eu, ticălos molatic și nătâng,
Lepădătură mârșavă, spurcată!*

După o tăcere de vreo zece secunde, baronul oftă adânc și adăugă, dar mai puțin tare:

Neghiob, neghiob ce sunt!

Pe mine ce-ndrăzneală!

Glasul lui nu al roșcovanului, ar fi fost glasul adevăratului Hamlet dacă n-ar fi existat pe lume bătrânețea. Bătrânețea strică și împiedică multe.

Bietul baron! De altfel nu-i primul și nici ultimul.

Acum va fi dat afară din teatru. Veți recunoaște că e o măsură necesară.

Apărută pentru prima oară în revista „Mirskoi tolč”, 1882, Nr. 47, 20 decembrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în culegerea „Basmele Melpomenei”, Moscova, 1884. – Publicăm textul din culegere.

Cu ocazia reeditării povestirii, Cehov a scurtat-o mult, mai ales acolo unde este vorba de trecutul baronului, și a făcut numeroase corectări de ordin stilistic.

Tommaso Salvini (1829–1916) și *Ernesto Rossi* (1829–1896) tragedieni italieni, care au fost în turneu prin Rusia.

Sarah Bernhardt (1844–1923) – actriță dramatică franceză, care a fost în turneu prin Rusia la sfârșitul anului 1881.

O cunoștință binevoitoare

Pe gheața, lucie ca o oglindă, alunecă ghetе bărbătești și ciuboțele de femeie cu garnitură de blană. Picioarele sunt atât de numeroase, încât, dacă am fi în China, nici nu s-ar găsi pentru ele destule bețișoare de bambus. Soarele luminează nespun de vesel, văzduhul e nespun de străveziu, obrăjorii ard mai viu ca de obicei, iar ochisorii fâgăduiesc mai mult decât ar trebui... Într-un cuvânt, trăiește, băiete, și bucură-te de viață. Dar...

— „Scârț”, îmi pufnește în nas soarta, întruchipată în persoana unei vechi cunoștințe.

Stau de vorbă cu „ea”, pe o bancă, sub un copac despuat de frunze, cât mai departe de locul unde se patinează. Îmi vine s-o mănânc cu pălărioară cu tot, cu blăniță și cu piciorușele pe care lucesc patinele, de drăgălașă ce-i! Sufăr și totodată sunt în culmea fericirii! Ah dragoste, dragoste. Dar... „scârț”...

Pe lângă noi trece Spevsip Macarov, „Sfântul Petru” al ministerului unde lucrez eu, Argusul și Mercurul, plăcintarul și comisionarul nostru. Duce în mână niște șoșoni, bărbătești și femeiești, pesemne ai unor Excelențe. Spevsip mă salută militărește și se oprește chiar în fața băncii, privindu-mă cu înduioșare și simpatie.

— Tare-i frig, Înălț... Înălțimea Voastră... Un bacșiș n-ar strica! He-he...

Îi dau un bănuț de douăzeci de copeici. Bunăvoința mea îl mișcă

grozav. Clipește mai tare din ochi, se uită împrejur și spune în șoaptă:

— Tare îmi pare rău, tare mi-e milă de Înălțimea Voastră!... Grozav mi-e de milă! Parcă ați fi copilul meu... Aveți o inimă de aur! Zău, bun la suflet și blând mai sunteți! Mielușelul nostru! Când 'mnealui, adică Excelența Sa, s-a legat deunăzi de dumneavoastră, mi-a fost mai mare jalea! Zău că da! m-am gândit: de ce s-o fi rățoind așa la el? Vă făcea potaie, copilandru, spunea că o să vă dea afară și câte altele... Cu ce drept? Când ați ieșit de la el, schimbați fețe-fețe. Și eu priveam și mi se făcea milă, zău așa... Of, tare-mi sunt dragi funcționarii!

Și Spevsip adăugă, adresându-i-se ei:

— E cam slăbuț dumnealui la documente. Hârtiile astea intelectuale nu-s de dumnealui... Mai bine era să se apuce de comerț sau... să se facă popă... Zău că da! Că lui, nicio adresă nu-i iese cum trebuie... Toată strădania îi e de prisos! D-aia o și pățește mereu... Șeful îi mănâncă zilele... vrea să-l dea afară... Iar mie mi-e milă. Înălțimea sa e așa de bun la suflet...

Ea se uită în ochii mei cu compătimirea cea mai jignitoare!

— Hai, du-te, îi spun eu lui Spevsip, înăbușindu-mă.

Simt că până și șoșonii mi-au roșit. M-a făcut de răs, nemernicul! Mai la o parte, pitit după niște tufe desfrunzite, tăticul ei trage cu urechea și nu ne slăbește din ochi, ca să știu bine că până ce nu mă fac „consilier titular” nici să nu îndrăznesc să mă gândesc la... De partea cealaltă, pe după alte tufe, se plimbă mămica ei și nici ea nu ne slăbește din ochi. Simt privirile acestor patru ochi și... îmi vine să crăp...

Răzbunarea

Era în ziua reprezentației date în folosul ingenuiei noastre.

Nu era nici zece dimineța, când comicul trupei se afla la ușa ei. Trăgea cu urechea și bătea în amândouă canaturile cu pumnii lui mari. Avea neapărată nevoie să o vadă. Trebuia cu orice preț ca ingenua să iasă de sub plapumă, oricât de somn i-ar fi fost.

— Deschide odată, ce dracu'! Mult o să mai trebuiască să îngheț în curentul ăsta? Dacă ai ști că în coridorul dumitale sunt douăzeci de grade sub zero, nu m-ai face să aștept atât de mult! Sau, te pomenști că puțin îți pasă!

La zece și un sfert, comicul auzi un oftat adânc. După oftat, urmă un salt din pat, și după salt, un lipăit de papuci.

— Ce vrei? Cine ești?

— Eu sunt...

Comicul n-avea nevoie să-și spună numele. Putea fi recunoscut cu ușurință după glasul lui şuierător și dogit ca al unui bolnav de difterie.

— Așteaptă puțin să mă îmbrac...

După trei minute, ușa se deschise. Intră, sărută mâna ingenuiei și se așază pe pat.

— Am venit la dumneata cu o treabă, începu el, aprinzându-și o țigară de foi. Eu nu vin la oameni decât cu treburi și las pe seama domnilor trântori grija de a face vizite. Dar să revin la ceea ce mă aduce aici... Astăzi joc în piesa dumitale pe contele... Desigur că

știi acest lucru?

— Da.

— Pe bătrânul conte. În actul al doilea, apar pe scenă în halat. Sper că știi și asta... Nu-i așa?

— Da.

— Buun... Dacă n-aș apărea în halat, aș păcătui împotriva adevărului. Și pe scenă, ca și în viață, lucrul principal e adevărul, nu-i așa? De altfel, *mademoiselle*, parcă mai trebuie să-ți spun asta? În fond sunt om, iar omul nu este creat decât pentru a tinde spre adevăr...

— Da, așa-i...

— Prin urmare, după toate cele spuse, vezi că halatul îmi este neapărat necesar. Dar n-am un halat demn de un conte. Dacă m-aș arăta publicului în halatul meu de stambă, scena ar pierde mult, iar spectacolul dumitale și-ar rata succesul.

— Și crezi că eu pot să te ajut cu ceva?

— Da. De la prietenul dumitale ți-a rămas un minunat halat albastru cu guler de catifea și cu o cingătoare cu ciucuri roșii. Un halat grozav, nemaipomenit!

Ingenua noastră roși până în albul ochilor care începură să clipească și prinseră a scânteia, ca niște mărgele scoase la soare.

— Împrumută-mi acest halat pentru reprezentația de astăzi...

Ingenua începu să se plimbe prin odaie. Părul despletit i se împrăștiase în neorânduială pe față și pe umeri... Își mușca buzele și își frângea mâinile.

— Nu, asta nu! spuse ea.

— Cum așa?... Pot să știu și eu de ce?

— De ce? Doamne, dar e așa de ușor de înțeles! Fiindcă simt că n-aș putea! Nu!... Nu! Niciodată! El s-a purtat urât cu mine și n-avea dreptul s-o facă... Asta-i adevărat! s-a purtat cu mine ca ultimul dintre nemernici... Și... o recunosc: m-a părăsit numai fiindcă nu am o leafă destul de bună și nu mă pricep să buzunăresc bărbații! Ar fi vrut să-i dau lui banii aceia spurcați pe care i-aș fi luat de la ceilalți; da, asta voia! E un lucru urât, josnic! Numai nerușinații lipsiți de conștiință pot avea astfel de pretenții.

Ingenua se prăbuși în fotoliul pe care își pusese cămașa proaspăt călcată și își acoperi fața cu palmele. Comicul zări printre degetele ei mici stelute strălucitoare: era fereastra care se oglindea în lacrimile ei...

— M-a jefuit! urmă ea, plângând încet. N-avea decât să mă jefuiască, dar de ce să mă părăsească? De ce? Ce i-am făcut? Ce i-am făcut? Ce?

Comicul se sculă și se apropie de ea.

— Nu plânge, spuse el. Lacrimile înseamnă lipsă de curaj. Unde pui că poți găsi în orice clipă o mângâiere... Consolează-te!... Arta este o mângâiere radicală!

Dar mângâierea radicală nu avu niciun efect.

După plâns, urmă o criză de nervi.

— O să-i treacă! își spuse comicul. Am să aștept.

Așteptând ca ingenua să se liniștească, se plimbă prin odaie, căscă și se întinse pe pat. Patul ei era un pat de femeie, dar departe de a fi la fel de moale ca paturile în care dorm ingenulele teatrelor mari. Pe comic îl împunse în coastă un tel, iar pe chelie simți zgârietura unor pene, ale căror vârfuri priveau sfios prin fața de pernă roz. Marginile patului erau reci ca gheața. Dar toate acestea nu-l împiedică pe neobrăzat să-și întindă cu voluptate brațele. Ce ți-e și cu paturile astea de muiere: miros atât de plăcut!

Stătea lungit și se tot întindea în timp ce umerii ingenuiei tresăreau, din piept îi porneau gemete întretăiate de suspine, și degetele i se frământau nervos și rupeau la piept bluzița de flanelă... Comicul îi reînviase în minte pagina cea mai nefericită a unuia dintre cele mai nefericite romane ale sale. Criza de nervi ținu vreo zece minute. Potolindu-se, ingenua își aruncă părul pe spate, se uită de jur împrejur prin odaie și începu din nou să vorbească.

Nu se cade să stai lungit pe pat când îți vorbește o doamnă. Buna creștere înainte de toate. Comicul tuși scurt, se sculă și se așază în capul oaselor.

— S-a purtat necinstit cu mine, continuă ea, dar asta nu înseamnă că trebuie să-ți dau halatul. Cu toată fapta lui mârșavă,

eu tot îl mai iubesc, și halatul este singurul lucru care mi-a rămas de la el! Când văd halatul, mă gândesc la el și... plâng...

— N-am nimic împotriva acestor sentimente lăudabile, spuse comicul, dimpotrivă, în afurisitul ăsta de secol practic, al realității, în care trăim, e plăcut să întâlnești o ființă cu o astfel de inimă și cu astfel de vederi. Și înțeleg foarte bine că a-mi da halatul chiar pentru o singură seară este pentru dumneata un sacrificiu... Dar gândește-te cât de înălțător e să faci sacrificii pentru artă!

După o clipă de gândire, comicul oftă și adăugă:

— Cu atât mai mult că am să ți-l dau înapoi chiar mâine...

— Pentru nimic în lume!

— Dar de ce? Doar nu-l mănânc; ți-l dau înapoi! Ce ciudată ești, zău...

— Nu, nu! Pentru nimic în lume!

Ingenua începu să umble repede prin odaie, dând din mâini.

— Pentru nimic în lume! Vrei să-mi iei singurul lucru la care mai țin! Mai bine mor, decât să-l dau! Eu îl mai iubesc pe omul acela.

— Toate bune, dar ceea ce nu înțeleg, doamnă, este cum poți să nu dai un halat când e vorba de artă?... Doar ești artistă!

— Pentru nimic în lume! Nici să nu mai vorbim de asta!

Comicul roși și se scărpină pe chelie. Tăcu câteva clipe apoi începu iar:

— Și, zi, nu mi-l dai?

— Pentru nimic în lume!

— Hm... Bine... N-am ce zice. Nu prea ești colegială... Așa se poartă colegii între ei?

Oftă și continuă:

— Păcat. Dracu' să ne ia! Mare păcat că nu suntem colegi decât în vorbe și nu în fapte. De altfel, nepotrivirea dintre vorbă și faptă e un lucru foarte caracteristic pentru secolul nostru! Bunăoară literatura! Păcat! Mai ales pe noi, artiștii, ne omoară lipsa de solidaritate, de adevărată colegialitate... Da, ne omoară! La drept vorbind, asta nu face decât să dovedească un lucru: că nu suntem artiști, adevărați oameni ai artei. Suntem slugi, nu artiști! Scena nu

ne e dată decât pentru a ne arăta publicului brațele și umerii goi... pentru a-i arunca ocheade... pentru a gădila instinctele galeriei... Vasăzică, nu mi-l dai?

— Cu niciun preț!

— E ultimul dumitale cuvânt?

— Da...

— Foarte bine...

Comicul își puse căciula pe cap, se înclină ceremonios în fața ingenuiei și ieși din odaie. Coborî în stradă. Roșu ca racul, tremurând de mânie și șuierând sudălmii printre dinți, o porni de-a dreptul spre teatru. Mergea lovind cu bastonul caldarâmul înghețat. Cu câtă desfătare ar fi tras în țeapă, pe acest baston noduros, pe toți ticăloșii lui de colegi. Și dacă ar fi putut să străpungă întreg pământul cu același baston de slujitor al artei, ar fi fost și mai bine! Păcat că nu era astronom, ar fi știut el să le dovedească tuturor că pământul e cea mai păcătoasă dintre planete!

Teatrul se afla la capătul străzii, la trei sute de pași de pușcărie. Era vopsit într-o culoare cărămizie. Dar vopseaua nu izbutise să ascundă crăpăturile mari, care arătau că era de lemn. Pe timpuri, fusese un hambar, în care se țineau saci cu făină. Hambarul se văzuse înălțat la rangul de teatru nu pentru merite excepționale, ci pentru faptul că era cea mai înaltă șură din oraș.

Comicul se duse la casă, unde, la o masă murdară din lemn de tei, ședea casierul Stamm, bunul lui prieten, un neamț care se dădea drept englez. Casierul era cam chior, prost, pe jumătate surd, ceea ce nu-l împiedica să-și asculte tovarășii cu luarea aminte ce li se cuvenea.

Comicul intră la casă, se încruntă și se opri în fața neamțului, cu atitudinea unui boxer care se pregătește de luptă. Rămase câteva clipe fără a rosti un cuvânt, clătinând din cap, apoi izbucni:

— Cum să le zici unor oameni ca ăștia, mister Stamm?

Trânti un pumn în masă și se lăsă, indignat, pe o bancă de lemn. Nu un șuvoi, ci un ocean întreg de cuvinte turbate, otrăvite, deznădăjduite îi țâșni din gura înconjurată de o zonă de multă vreme nerasă. Măcar casierul să se înduioșeze de soarta lui. O

fetișcană, o miorlăită, nu ascultase rugămintea omului fără de care nenorocita asta de șură de mult s-ar fi prăbușit! Să nu-i facă ea o plăcere (nu mai vorbesc de serviciu) primului comic, care acum zece ani fusese poftit să joace la un teatru din capitală! Revoltător!

În șura transformată în teatru nu era frig, ci o adevărată ghețarie. Nici într-o cușcă de câine n-ai fi înghețat mai rău! Bătrânul casier făcea foarte bine că stătea în șubă și în cizme de pâslă și galoși. Geamul era înghețat, iar pe dușumea se plimba în voie un vânt pe care l-ar fi putut invidia însuși Polul Nord. Ușa se închidea prost și marginile ei erau albe de chiciură. Revoltător! Era chiar prea frig ca să te mai superi.

— O să mă țină minte! își încheie comicul filipica.

Își puse picioarele pe bancă, acoperindu-le cu poalele șubei, moștenită acum douăzeci de ani de la un prieten actor mort de oftică. Se înfășură mai strâns în ea, tăcu și, cu gulerul ridicat, începu să sufle sub șubă ca să-și încălzească pieptul.

Gura îi tăcea, în schimb creierul îi era în plină activitate. Se străduia să găsească un mijloc de răzbunare. Fiindcă trebuia în orice caz să se răzbune pe fetișcana aceea obraznică, lipsită de respect!

Comicul nu-și acoperise și ochii cu șuba, ci îi lăsase liberi, să privească în voie... Ce bine că ochii nu îngheață! La casă însă nu era nimic interesant de văzut. Lângă peretele de scânduri se afla o masă; în fața mesei o bancă și, pe bancă, bătrânul casier cu șubă de blană de câine și cizme de pâslă. Totul era cenușiu, banal, arhicunoscut. Până și murdăria era acolo de când lumea. Pe masă se afla un carnet de bilete, virgin. Publicul nu se grăbea. Abia spre prânz avea să înceapă să vină. Afară de masă, de bancă, de bilete și de maldărul de hârtii din colț, nu se mai vedea nimic. O sărăcie și o plictiseală înfiorătoare.

Îmi cer însă iertare: la casă se afla totuși și un obiect de lux. Acest obiect zăcea sub masă, laolaltă cu cocoloașele de hârtie ce nu se mai foloseau la nimic și pe care, din pricina frigului, nu le mătura nimeni. De altfel și mătura se prăpădise cine știe pe unde.

Sub masă era aruncată o bucată mare de carton, prăfuită și ruptă.

Casierul o călca cu pâslarii lui și scuipa pe ea, fără să se sinchisească. Obiectul de lux era chiar acest carton pe care stătea scris cu litere de o șchioapă: „*Pentru reprezentăția de astăzi, toate biletele sunt vândute*”. De când exista, nu-i fusese dat să atârne vreodată deasupra ghișeului casei, și niciun spectator n-ar fi putut spune că-l văzuse. Cartonul era bun, dar mincinos. Păcat că nu-și găsea întrebuințare. Publicul n-are ochi să-l vadă, în schimb artiștii sunt cu toții îndrăgostiți de el!

Rătăcind pe pereți și pe dușumea, privirea comicului nu putea să nu se izbească și de acel obiect de valoare. De obicei, comicul se gândea mult până să ia o hotărâre. De data aceasta, se hotărî fulgerător. Zărind cartonul, se lovi cu palma peste frunte și strigă:

— O idee! Minunat!

Se aplecă și trase spre el cartonul cu basmul biletelor vândute.

— Minunat! Unic! Asta o s-o coste mai scump decât halatul albastru cu ciucuri roșii!

Zece minute după aceea, cartonul atârna pentru prima și ultima oră în existența lui deasupra ghișeului și... mințea.

Mințea, dar lumea îl crezu. Seara, ingenua noastră zăcea în camera ei și plângea cu hohote, de o auzea tot hotelul.

— Publicul nu mă iubește! gemea ea.

Numai vântul își dădea osteneala să-i plângă de milă! Bun la suflet, se tânguia prin horn și prin ventilații, pe mai multe voci și, poate, sincer. În aceeași seară, comicul ședea la berărie și bea bere. Bea bere, și atâta tot.

Apărută pentru prima dată în revista „Mirskoi tolč”, 1882, Nr. 50, 31 decembrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în culegerea „Basmele Melpomenei”. Moscova, 1884. — Publicăm textul culegerii.

Pentru culegere au fost făcute corectări stilistice și a fost modificat sfârșitul.

Lucruri trăite

SCHIȚĂ PSIHOLOGICĂ

Era în ziua de Anul Nou. Mă aflu în vestibul. Acolo, afară de portar, mai erau și câțiva de-ai noștri: Ivan Ivanîci, Piotr Cuzmici, Egor Sidorîci... Veniseră cu toții să se iscălească pe coala de hârtie desfășurată măreț pe masă. (În treacăt fie zis, hârtia era din cele mai ieftine: nr. 8).

Arunc o privire pe coală. Iscălituri cu duiumul, și... ce fățarnicie! Ce slugărnicie! Unde sunteți voi, parafe, sublinieri, încârligări și codițe? Toate literele sunt rotunjoare, egale, netede, de parcă ar fi niște obrăjori trandafirii. Văd nume cunoscute și nu le recunosc. Nu cumva domnii care le poartă și-au schimbat scrisul?

Îmi moi cu băgare de seamă penița în călimară, roșesc fără să știu de ce, îmi țin răsuflarea și scriu cu luare aminte numele meu. De obicei, când mă iscălesc, nu scriu niciodată ultima literă, de data asta însă o scriu: scriu numele întreg, de la un cap la altul.

— Vrei să te nenorocesc? aud la ureche glasul și răsuflarea lui Piotr Cuzmici.

— Cum așa?

— Iac-așa, te nenorocesc și gata. Spune: vrei? He-he-he...

— Nu e momentul să glumiți, Piotr Cuzmici. Nu uitați unde vă aflați. Zâmbetele de acest soi nu sunt defel la locul lor. Iertați-mă,

dar cred că... e o profanare, o lipsă de respect, ca să zic așa...

— Vrei să te nenorocesc?

— Cum? întreb eu.

— Cum?... Așa cum m-a nenorocit și pe mine von Klausen, acum cinci ani... He-he-he... E foarte simplu... Am să pun lângă numele tău o codiță. Îi trag și o parafă. He-he-he. Fac ca iscălitura ta să fie nerespectuoasă. Vrei?

Îngălbenesc. Într-adevăr, viața mea e în mâna acestui om cu nas vânat. Mă uit cu teamă și cu oarecare respect la ochii lui ce nu prevestesc nimic bun...

Cât de puțin îți trebuie ca să pierzi un om!

— Sau las să picure din toc un strop lângă iscălitura ta. Fac o pată de cerneală... vrei?

Se așterne o tăcere... Tăcem amândoi, el conștient de puterea lui, măreț, mândru, cu otrava nimicitoare în mână, și eu, conștient de neputința mea, jalnic, simțindu-mă pierdut... El îmi sfredelește fața galbenă cu ochii săi pătrunzători, eu îmi feresc ochii de ai lui...

— Am glumit, spune în cele din urmă. Nu te teme.

— O, vă mulțumesc! îi răspund eu și-i strâng plin de recunoștință mâna.

— Am glumit... Dar aș putea s-o fac... Ține minte... Hai, du-te... Deocamdată, am glumit... Pe urmă, cum va vrea Dumnezeu...

Apărută pentru întâia oară în revista „Zritel”, 1883, Nr. 1, autoriz. cenz. din 31 decembrie 1882. Semnată: Antoșa Cehonte. Publicăm acest text.

Coțcari de nevoie

GLUMĂ DE ANUL NOU

La Zahar Cuzmici Diadecikin e petrecere. Se face revelionul și se sărbătorește onomastica gazdei Melania Tihonovna.

Sunt mulți musafiri. Numai fețe cinstite, onorabile, serioase și cu judecată. Nicio pușlama. Pe chipul tuturor se citește mulțumire, bunăvoie și toți par pătrunși de simțul propriei lor demnități. În salon, pe o canapea mare de mușama, stă Gusev, proprietar de apartamente, și Razmahalov, băcanul de la care Diadecikinii cumpără pe datorie, cu carnețel, și discută despre fetele de măritat și partidele ce li se oferă.

— În ziua de azi, spune Gusev, e greu să găsești un om. Adică... unu' care să nu bea și să fie cu bună rânduială în toate... un om cu drag de muncă... Tare greu!

— Lucrul principal în casă e buna rânduială, Alexei Vasilici! Și așa ceva nu se poate, dacă în casă nu-i ăla... care... care s-o facă...

— Când nu-i rânduială în casă, atunci... totul merge... nu știu cum. S-a cam păcătoșit lumea asta... cum vrei să fie rânduială? Hm...

În apropierea lor, sed trei băbuțe, care se uită înduioșate în gura lor. În privirile bătrânelor se poate citi uimirea față de „deșteptăciunea” bărbaților. Într-un colț, cumătrul Guri Marcovici

cercetează cu luare aminte icoanele. În iatac e larmă. Domnișoarele și cavalerii joacă loto. Miza e o copeică. Kolya, elev în clasa întâi de liceu, stă lângă masă și plânge. Ar vrea să joace și el loto, dar nu i se dă voie să se așeze la masă. Ce-i de vină el dacă-i mic și n-are o copeică?

— Nu mai plânge, prostule! îl sfătuiesc ceilalți. De ce plângi? Vrei să-ți tragă mama câteva nuiele?

— Cine plânge acolo? Kolya? se aude din bucătărie glasul mamei. Ștregarul, se vede că nu l-am bătut destul!... Trage-l de ureche, Varvara Gurievna!

Pe patul gazdelor, acoperit cu o cuvertură de stambă spălăcită, șed două domnișoare în rochii roz. În fața lor stă un tânăr de vreo douăzeci și trei de ani. Se numește Kopaiski și e funcționar la o societate de asigurare. Privit „*en face*”, seamănă grozav cu un motan. Le face curte domnișoarelor.

— N-am de gând să mă însor, spuse el, fandosindu-se și trecându-și degetul pe sub gulerul înalt, scrobit, care îi taie gâtul. Femeia e un punct luminos în mintea omului, dar ea poate nenoroci un om. E o ființă rea!

— Da' parcă bărbații... Un bărbat nu poate să iubească. Face fel de fel de mitocănii.

— Ce copile sunteți! Nu sunt nici cinic, nici sceptic, dar socotesc totuși că bărbatul va sta întotdeauna pe o treaptă mai înaltă din punct de vedere sentimental.

Diadecikin și fiul lui mai mare, Grișa, se plimbă din colț în colț ca niște lupi în cușcă. Le arde sufletul. Au băut mult la prânz și acum simt o nevoie cumplită „să se dreagă”... Diadecikin se duce la bucătărie. Gazda tocmai presară cu zahăr o plăcintă.

— Malașa, îi spune Diadecikin, ar trebui să dai un aperitiv. Musafirilor le-ar prinde bine...

— N-au decât să aștepte... Dacă beți și mâncați totul acum, ce să vă mai servesc la miezul nopții? N-o să muriți. Pleacă de aici. Nu mai sta mereu pe capul meu.

— Numai câte un păhăruț, Malașa... n-o să ai deficit din cauza asta... Se poate.

— Mare pacoste mai ești și tu! Pleacă odată, dacă-ți spun! Mai stai și tu cu musafirii! Ce te-nfigi la bucătărie?

Diadecikin oftează adânc și iese din bucătărie. Se duce să se uite la pendulă. Minutarele arată unsprezece și opt minute. Până la clipa mult dorită mai sunt cincizeci și două de minute. Îngrozitor! Așteptarea băuturii e cea mai grea dintre toate așteptările. Mai bine aștepți un tren cinci ore, pe un ger năprasnic, decât să aștepți cinci minute băutura... Diadecikin se uită cu ură la pendulă și, după ce se mai plimbă un pic, împinge acul cel mare cu cinci minute înainte... Dar Grișa? Dacă nu i se dă numaidecât de băut, Grișa e hotărât să se ducă la cârciumă și să bea acolo. N-are niciun chef să moară de mâhnire și de dor...

— Mămico, spune el, musafirii se supără că nu servești aperitivele! E inadmisibil... Să lași lumea să moară de foame și de sete! Ar trebui să dai câte un păhăruț!

— Așteptați... Nu mai e mult... Acuși se face douăsprezece... Ce cauți la bucătărie?...

Grișa trăneste ușa și se duce pentru a suta oară să se uite la pendulă. Acul cel mare e fără milă! Aproape că nu s-a mișcat.

— Rămâne în urmă! își spune el ușurat și cu degetul arătător împinge acul cu șapte minute înainte.

Kolya trece în fugă pe lângă pendulă. Se oprește în fața ei și începe să socotească... Ar vrea să vină cât mai curând clipa în care se va striga „una”. Acul îi străpunge inima cu nemișcarea lui. Se cațără pe un scaun, se uită sfios în jur și șterpelește veciei cinci minute.

— Du-te și vezi, cheleretil?⁵⁷ spune una dintre domnișoare lui Kopaiski. Mor de nerăbdare. Gândește-te, un an nou! Noroc nou!

Kopaiski se închină afectat și se duce glonț să se uite la pendulă.

— Ei drăcia dracului! mormăie el, privind acele.

— Ce mult a mai rămas! Și mi-e o foame, de nu văd cu ochii... Când s-o striga „ura”, o sărut neapărat pe Katea.

Kopaiski dă să plece dar, se oprește... După o scurtă gândire, se întoarce și scurtează vechiul an cu șase minute.

Diadecikin a băut două pahare cu apă, dar... tot îi arde sufletul!

Se plimbă, se plimbă, se plimbă... Nevastă-sa îl alungă mereu din bucătărie. Sticlele aliniate pe pervazul ferestrei îi sfâșie inima. Ce-i de făcut! Nu mai are putere să rabde! Recurge iar la mijlocul suprem. Pendula îi stă la dispoziție. Se furișează în odaia copiilor, unde se află pendula și dă de un spectacol neplăcut inimii sale de părinte: Grișa stă în fața pendulei și mișcă acul.

— Ce... ce... ce faci? Ai? De ce ai mișcat acul? Neghiobule! Ai? Cum poți face una ca asta? Ai?

Diadecikin tușește, se codește, își încrețește fruntea și dă din mână.

— De ce? A-a-a... Dar mișcă-l odată, să crape, afurisitul! și dându-l la o parte pe fiul său, împinge acul înainte.

Până la Anul Nou mai rămân unsprezece minute. Tatăl și Grișa se duc în salon și încep să pregătească masa.

— Maliașa! strigă Diadecikin. Acuși e Anul Nou!

Melania Tihonovna iese în fugă din bucătărie și se duce să-și controleze soțul... Se uită lung la pendulă: soțul n-a mințit.

— Ce să mă fac? șoptește ea. Mazărea pentru șuncă n-a fiert destul! Hm! Ce pacoste! Cum s-o servesc?

Și, după câteva clipe de gândire, cu o mână tremurătoare, Melania Tihonovna dă acul cel mare înapoi. Anul vechi recapătă douăzeci de minute.

— Să mai aștepte! spune stăpâna casei și dă fuga la bucătărie.

Apărută întâi în revista „Zritel”, 1883, Nr. 1, autoriz. cenz. din 31 decembrie 1882. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

-
- ¹ Înțelegeți... (în limba franceză). (N. trad.)
- ² „*Sfântul Stanislav*” – decorație țaristă. (N. trad.)
- ³ *Zolotnic* – 4,26 grame. (N. trad.)
- ⁴ Unde mi-e cravata pe care tata mi-a trimis-o din Kursk ? (în limba franceză). (N. trad.)
- ⁵ Ah, oare, Maria... (în limba franceză). (N. trad.)
- ⁶ Avem deci la noi un bărbat pe care-l cunoaștem foarte puțin, (în limba franceză). (N. trad.)
- ⁷ Sunt încântată că vă revăd, domnule (în limba franceză). (N. trad.)
- ⁸ În vechea Rusie, la echipajele elegante vizitiul trebuia neapărat să fie gras. (N. trad.)
- ⁹ Te rog (greșit în limba franceză; corect: *je vous prie*). (N. trad.)
- ¹⁰ *Fleur d’Oranger* – parfum la modă, pe vremuri. (N. trad.)
- ¹¹ *Erostrat* – un cetățean din Efes care, pentru a deveni celebru, a incendiat Artemisionul (templul Artemidei), în noaptea când s-a născut Alexandru cel Mare (356). (N. trad.)
- ¹² *Efialt* – trădătorul care i-a condus pe Perși la Termopile. (N. trad.)
- ¹³ Grad civil mic, corespunzând gradului de locotenent în armata țaristă. (N. trad.)
- ¹⁴ Grad civil ce corespundea cu gradul de colonel. (N. trad.)
- ¹⁵ Grad civil ce corespundea cu gradul de general de divizie. (N. trad.)
- ¹⁶ *Hohol* – termen peiorativ la adresa unui ucrainian, în Rusia țaristă. (N. trad.)
- ¹⁷ Înainte vreme semnalul de plecare al trenurilor se dădea cu clopotul. Se dădeau trei semnale: două prevestitoare, și al treilea chiar în clipa plecării. (N. trad.)
- ¹⁸ „Ce vorbește lumea”. (N. trad.)
- ¹⁹ „Florile nordului”. (N. trad.)
- ²⁰ „*Nana*” – roman de Emil Zola. (N. trad.)
- ²¹ Nu poate fi îndoială (în limba latină). (N. trad.)
- ²² Am venit am văzut, am învins! (în limba latină). (N. trad.)
- ²³ *Gaboriau Emile* – scriitor francez (1835–1873), autor de romane polițiste. (N. trad.)
- ²⁴ „Ogor”. (N. trad.)
- ²⁵ Blinelele’s mâncate. (N. trad.)
- ²⁶ Joc de cuvinte. „Niva” „Neva”, „Ogoniok” și „Strekoza” sunt reviste. Titlurile înseamnă respectiv: „Ogor”, „Neva”, „Flacăra” și „Libelula”. (N. trad.)
- ²⁷ „Ce vremuri, ce moravuri!” (în limba latină). (N. trad.)
- ²⁸ „Vă salut, viitori soți buni!” (în limba latină). (N. trad.)
- ²⁹ Corespundea cu gradul de maior. (N. trad.)
- ³⁰ Corespundea cu gradul de căpitan. (N. trad.)
- ³¹ Ușor (în limba latină). (N. trad.)
- ³² Construcție gramaticală cu conjuncția *ut* (în limba latină). (N. trad.)
- ³³ „Măscărici”. (N. trad.)
- ³⁴ „Draga mea” (în 1. franceză) (N. trad.)
- ³⁵ Doamnă din lumea mare (în limba franceză). (N. trad.)

-
- ³⁶ Condilul (– care unește maxilarul inferior cu cel superior) și mușchiul sterno-cleido-mastoidian (în limba latină). (N. trad.)
- ³⁷ „Vocea”. (N. trad.)
- ³⁸ „Curierul rus”. (N. trad.)
- ³⁹ „Albina nordului”. (N. trad.)
- ⁴⁰ „Fiul Piatriei”. (N. trad.)
- ⁴¹ „Analele Moscovei”. (N. trad.)
- ⁴² Groaznic (în limba latină). (N. trad.)
- ⁴³ „Lumină și umbre”. (N. trad.)
- ⁴⁴ Întâlnire (în limba franceză). (N. trad.)
- ⁴⁵ „Tovarășul de drum”. (N. trad.)
- ⁴⁶ *Fet* – poet liric rus din sec. XIX-lea. (N. trad.).
- ⁴⁷ Fără îndoială (în limba franceză). (N. trad.).
- ⁴⁸ Ca la ei acasă (în limba latină). (N. trad.).
- ⁴⁹ Bărbatul ei (greșit, în limba franceză; corect: *son mari*). (N. trad.)
- ⁵⁰ Vechi obicei potrivit căruia în clipa în care târgul era socotit încheiat, cumpărătorul și vânzătorul își strângeau mâna învelită în pulpana hainei. (N. trad.).
- ⁵¹ Fiecare cu ale lui! (în limba latină). (N. trad.)
- ⁵² Terminați odată! (în limba franceză) (N. trad.).
- ⁵³ Denumire dată pe vremea aceea femeilor de moravuri ușoare. (N. trad.)
- ⁵⁴ E cu neputință! (în limba franceză). (N. trad.).
- ⁵⁵ Mica noastră privighetoare (în limba franceză). (N. trad.)
- ⁵⁶ Prim amarez (la teatru) (N. trad.).
- ⁵⁷ Cât e ceasul? (greșit în limba franceză; corect: *quelle heure est-il?*). (N. trad.)